

BIBLIOTHECA SEPTENTRIONALIS

Revista Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare

an XXIII • nr. 1 (44) • iunie 2015

BIBLIOTHECA SEPTENTRIONALIS

Publicație semestrială

<http://www.bibliotecamm.ro>

ISSN 1221-3764

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „PETRE DULFU” BAIA MARE

Director: prof. dr. TEODOR ARDELEAN

COLECTIVUL REDACȚIONAL

Coordonator: Florian ROATIȘ [florianroatis\[at\]yahoo.com](mailto:florianroatis[at]yahoo.com)

Redactori: Gabriel STAN

Ana BIZĂU COPCEAC

Dana BORBEI

Tehnoredactare și copertă: Gabriel STAN

Postare pe site-ul bibliotecii: Marcel ȚURA

Multiplicare și broșare: Gheorghe ȘUT

Mersul lecturii

Dr. Teodor ARDELEAN

Îmi pun zilnic întrebări provocate de „mersul lecturii”. Oare de ce nu se mai citește ceea ce se citea pe vremea în care noi, maturii senectizați de astăzi, ne „construim personalitatea”? Alexandria, Esopia, Dante Alighieri, Tolstói, Balzac, Hemingway, Kipling, James Joyce, Pușkin, Camus... De ce nu se poartă discuții în orizonturile dialogurilor marcate de interogații clasice despre: Aristotel, Arhimede, Ares, Alexandru Macedon, Augustin, Aristofan, Athena, Apollo... (n.n. – ca să rămânem la A!)? Părinții și bunicii noștri știau pe de rost poeme eroice semnate de Coșbuc sau Eminescu, preotul satului ca să-și arate condiția rostea de câteva ori pe an rugăciunile și în limba greacă, cei înțorși de pe front veniseră cu noi tehnici de lucru, cei reveniți din pușcării țineau conferințe elevate... Decupaje care îmi spun în fiecare zi că la baza acumulărilor de cunoaștere ale tuturor oamenilor stă Lectura!

Am folosit în ultimii zece ani în mod masiv în discursurile mele publice citate din limba latină. N-am făcut-o ca să epatez auditoriul circumstanțializat de tot felul de „evenimente”, ci spre a atrage atenția că așa este cum „s-a stabilit” prin aceste sintagme-dicton! „Homo doctus in se semper divitias habet”. Adică, „Omul cunoscător are întotdeauna averea la el”. Poate cineva să nu recunoască adevărul profund al acestei sublinieri înțelepte? Da, omul care știe are oricând ocazia să demonstreze ceea ce știe, indiferent de împrejurare. Poate fi o situație de examen, un dialog întâmplător, o ocazie publică de a emite o judecată de valoare sau o subliniere clară...

Se vorbește în zilele acestea atât de mult despre GRECI. Vergiliu în *Eneida* (II, 49) scria „Timeo Danaos et dona ferentes”. În limba noastră aceasta ar însemna „Mă tem de greci, chiar când aduc daruri”! Sunt cuvintele rostite cu persuasiune maximizată de preotul Laocoon în încercarea de a-i convinge pe troieni să nu accepte darul (sub forma CALULUI TROIAN) oferit de greci drept ofrandă religioasă. Fiind vorba de semnificații rituale, Laocoon era cel mai îndreptățit să nu creadă, mai ales că pe vremea aceea circula deja o altă vorbă care caracteriza credința acestora („Credința greacă? Nicio credință!”). Astăzi expresia s-a transformat în chip „urias”, mai uriaș decât „calul troian”. După complicarea economică și socială a lucrurilor în Europa și în lume (deși Grecia nu înseamnă ca PIB decât 2% din PIB-ul Europei!), expresia „Timeo Danaos...” a devenit „Mă tem de greci... și de aceea le aduc daruri”. Se pare că (dar nu pot cita sursa, ci pot doar decupa din amintiri!) e cam aceeași concluzie cu cea formulată în Senatul Roman la un an după cucerirea Eladei. Cheltuielile administrative cu exercitarea autorității în teritoriile grecești erau atât de mari, încât efectul s-a simțit în vistieria de la Roma!

Dar dacă am ajuns aici (și tot din „vina lecturii”!), de ce să nu subliniem faptul că marele Vergiliu n-a fost nici el „începător în toate”. A mers în construirea argumentațiilor sale pe ideile lui Sofocle, versul 665 din tragedia *Aiax*. Aici marele poet și dramaturg grec (ce triadă de creație Eschil-Sofocle-Euripide! Și ce greu am ajuns să-i citim în tinerețe!) precizează: „Darul dușmanului nu-i dar, nu se folosește niciodată!”.

Veți zice mirați la citirea acestor rânduri (poate!) că am pornit de la o idee și am ajuns la altele. Dar, acesta este contextul. Omul cu lecturi trece ușor de la una la alta și găsește ușor explicații. Aici nu e vorba de „jocul cuvintelor”, de sofisme, logisme, metafore, paralogisme etc. Aici e vorba de a căuta Înțelepciunea. Căci „Tempus omnia revelat”, „Timpul descoperă toate”, ne spune Erasmus în *Adagia* (*Sentințe*, II, 17).

Dar vedem noi oare „luminițele” care ne ajută ca lucrurile cele mai tainice și întunecate să fie înțelese adevărat și pe deplin? Căci adevărurile nu se impun prin lege, precum nici descoperirile nu vin simplu, prin cugetarea vremii, ci prin frământări, căutări, sacrificii...

Plătim multe impozite pe lumea asta, multe „dări ale timpului”, dar nu plătim nici impozit pe timp, nici pe adevăr, nici pe descoperiri, nici pe dezlegări de mistere...

Așadar, am pornit de la ideea despre cum merge lectura și am ajuns la idei din lecturi. Când citesc o carte nouă (adică o apariție recentă, căci la cele vechi procedura se cheamă „recitare” sau „studiu”), parcurg, într-o cheie personală, primele 35 de pagini. Dacă în cuprinsul acestora întriga nu m-a captivat, metafora nu m-a impresionat, descrierile nu mi-au creat noi „picturi” în simezele interioare... abandonez și trec la altele! Oricum, e și foarte greu să faci o selecție, dar îmi pare că mie chestiunea aceasta mi-a fost ușurată de... lecturile obligatorii. Sunt cărțile pe care trebuie să le prezint și pe care uneori le citesc dintr-un „mandat imperativ” de lectură!

Vă recomand să nu faceți ca mine! Adică, să citiți (indicativ!) ceea ce vă atrage, vă fascinează, vă deschide un nou orizont, vă mulțumește...! Dar să o faceți cu convingerea că lecturile sunt baza cunoașterii! Și să nu uitați accentul pus de Emerson (în *Societate și singurătate*): „Nu există cunoaștere care să nu fie putere!”. Am zis accent, pentru că, asupra acestei dimensiuni a lui *Homo doctus*, Francis Bacon s-a exprimat foarte concis: „Knowledge is power” („Cunoștințele sunt o forță!”).

Sala de lectură „Gheorghe Pop de Băsești” a Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare

Biblioteconomia în secolul XXI și provocările sale

Mircea REGNEALĂ

Cine cercetează în profunzime fenomenul biblioteconomic contemporan constată că ultimii cincizeci de ani au însemnat pentru biblioteci mai mult decât ultimele cinci secole. S-au înregistrat schimbări fundamentale, atât în filosofia, cât și în practica de bibliotecă. Aceste importante mutații sunt marcate de fenomene uneori paradoxale care pun în dificultate nu numai pe bibliotecarii preocupați de diseminarea informației și a documentelor, dar și pe cercetătorul avizat. Iată câteva dintre acestea: explozia informațională vs. criza informării, biblioteca electronică vs. biblioteca clasică, acces deschis vs. acces închis, acces la informație vs. obstacole legislative și administrative. O analiză atentă a tuturor acestor fenomene, teoretizată de cei care se ocupă cu stocarea, regăsirea și difuzarea informațiilor și a documentelor în societatea actuală, ar necesita multe pagini. În rândurile care urmează ne vom limita la o analiză fragmentară a lor, accentuând ceea ce este caracteristic și important pentru biblioteci în contextul contemporan al dezvoltării bibliotecii digitale.

Fenomenul cunoscut sub denumirea de explozie informațională a apărut în deceniul al șaselea al secolului XX, generat de o înmulțire fără precedent a numărului de cărți și publicații periodice. Această spectaculoasă creștere a pus în mare dificultate pe cei care achiziționează și stochează publicații, respectiv pe bibliotecari. Pe de o parte, bibliotecile depun eforturi să achiziționeze cât mai mult din ceea ce se publică, iar, pe de altă parte, cititorii oameni de știință și cercetători se plâng că nu găsesc în biblioteci ceea ce consideră a fi mai valoros din domeniul lor de activitate. În aceste condiții începe a se vorbi tot mai frecvent de criza informării, care se adâncește pe măsura creșterii producției editoriale. Oamenii de știință explică această situație, menită să producă nedumerire, ca un fenomen bipolar: la un pol se află producătorii de informații și documente care nu știu dacă, când, unde și cine va folosi informația pe care ei au produs-o. La celălalt pol se află consumatorii de informații care, la rândul lor, nu știu dacă, unde, când și cine a produs informația de care au nevoie. Comunicarea între producătorii și consumatorii de informații a fost și continuă să fie deficitară, în ciuda măsurilor luate de comunicarea științifică în ultimele decenii, prin crearea a o serie de instrumente menite să ofere cât mai multe informații despre ceea ce se publică. În aceste condiții, pare firesc să se vorbească despre o criză a informării.

O primă soluție spre ieșirea din impas este dată de apariția, la scurtă vreme după creșterea exponențială a numărului de publicații, în 1958, a sistemului DSI/SDI (Difuzarea Selectivă a Informației / Selective Dissemination of Information). Conceptul a fost inițiat de Hans Peter Luhn de la IBM (International Business Machines) și dezvoltat cu ajutorul bibliotecarilor din marile biblioteci americane. După cum îl descrie Luhn, DSI este un sistem de „business intelligence” care implică utilizarea calculatorului pentru a selecta, dintr-un flux de documente noi, pe cele mai reprezentative, slujindu-se de abstracte și alte instrumente bibliografice. Sistemul DSI/SDI a mai fost numit „current awareness”, permițând ținerea la curent a utilizatorilor cu ultimele apariții editoriale dintr-un anumit domeniu. Acest sistem s-a dezvoltat în ultimele decenii, constituind astăzi elementul cheie în organizarea și funcționarea sistemelor de informare și, mai ales, a bazelor de date.

Biblioteca electronică, cunoscută astăzi sub numele de bibliotecă digitală și uneori de bibliotecă virtuală, este o colecție de obiecte digitale, formate din texte, materiale video și materiale audio, și accesibi-

lă prin intermediul calculatorului. Conținutul său poate fi stocat local sau făcut accesibil printr-o rețea de calculatoare. Termenul de bibliotecă digitală a fost folosit pentru prima dată în 1988 într-un raport întocmit de Corporation for National Research Initiatives, dar va fi popularizat abia în 1994 de către NST/DARPA/NASA Digital Library¹. Vorbind de bibliotecă digitală, avem în vedere nu suportul, ci formatul, compresia, codarea (pentru video și audio), precum și digitizarea (mod text sau mod imagine). Referitor la retrodigitizare, activitatea cea mai frecventă în cazul digitizării documentelor patrimoniale, aceasta are în exclusivitate în atenție documentele pe hârtie. Există aici două direcții de lucru – una mod text care constă în digitizarea exemplarelor pe suport hârtie și postarea acestora online (în acest fel procedează francezii prin Gallica) și alta mod imagine prin care se extrage doar textul care este ocerizat (OCR). Acest din urmă sistem prezintă avantajul reducerii dimensiunii fișierului. În toate marile proiecte de digitizare întreprinse în lume, pentru crearea bibliotecilor digitale, la care ne vom referi în continuare, baza digitizării o reprezintă publicațiile stocate în biblioteci fie aflate, fie ieșite de sub incidența dreptului de autor.

Legat de bibliotecă digitală, de câțiva ani se vorbește de accesul deschis și accesul închis la informații. Comunitatea utilizatorilor de informații și marile organizații internaționale care o reprezintă, cum ar fi IFLA sau UNESCO, doresc un acces nerestricționat la informațiile stocate în publicații sau baze de date. Același lucru îl cer și țările mai puțin dezvoltate care nu dispun de resurse suficiente pentru a le cumpăra. Din păcate, toți aceștia se izbesc de neîndurătoarea lege a copyrightului. Deși la toate forurile mondiale se vorbește despre dreptul oamenilor la informație, ca fiind unul dintre drepturile fundamentale ale ființei umane, în realitate accesul la informație este îngreunat prin măsuri administrative dure impuse de organizațiile internaționale care se ocupă cu dreptul de autor, cum ar fi Organizația Internațională a Proprietății Intelectuale (WIPO). La presiunea marilor proprietari de copyright, îndeosebi a celor americani, WIPO a impus, de câteva decenii, mărirea numărului de ani de protecție ca drept de autor, de la 50 la 70, *post mortem auctoris*. Această creștere a perioadei de protecție a operelor literare și științifice a însemnat o grea lovitură dată tuturor acelor care doreau trecerea cât mai rapidă a publicațiilor în domeniul public spre o utilizare fără restricții.

Una dintre soluțiile parțiale pe care oamenii de știință au găsit-o pentru a rezolva problema accesului la informații a fost crearea depozitelor instituționale (institutional repository – IR). Depozitele instituționale sunt arhive online de colectare, preservare și diseminare a copiilor digitale a documentelor realizate într-o instituție de cercetare, îndeosebi în universități, de către membrii săi. Un asemenea depozit cuprinde documente grafice de tipul monografiilor și articolelor din revistele științifice. Totodată se asigură stocarea și conservarea tuturor activelor instituționale digitale, cum ar fi rapoartele și tezele nepublicate, preprinturi și postprinturi (forma finală a lucrării după ce a fost analizată – *peer review*), teze și dizertații electronice, cunoscute sub numele de literatură gri. Un depozit digital poate cuprinde și documente administrative, note de curs, instrumente de instruire, conferințe ale profesorilor, conform politicii urmate de instituția respectivă. Includerea acestora în depozitul instituțional se face în toate cazurile numai cu acordul autorilor, fie în urma unui contract încheiat între aceștia și instituția de cercetare respectivă, fie pur și simplu din dorința autorilor ca opera să le fie larg cunoscută, ajutând cercetarea în domeniul respectiv.

Strâns legat de depozitul instituțional este accesul deschis (*open access*). Publicațiile din depozitele instituționale sunt, de regulă, libere spre a fi citite de oricine. Inițial, accesul deschis era rezervat cercetării instituționale proprii grație autoarhivării. Treptat, acesta s-a deschis spre exterior. În funcție de interesele instituției respective, pot exista și unele restricții în utilizarea anumitor date și informații științifice. Aceste restricții sunt însă foarte departe de cele impuse de revistele științifice. Pe de altă parte, prin *open access* crește vizibilitatea cercetării științifice, la nivel mondial, a unor universități sau institute de cercetare, aspect important în cadrul competiției internaționale legate de valoarea unei organizații științifice sau educaționale.

Discutând despre depozite digitale instituționale, trebuie să avem în vedere procedeul prin care acestea sunt constituite – arhivarea digitală.

În accepțiunea tradițională, arhivele cunoscute, arhivele clasice sunt cele care achiziționează documente originale de la persoane particulare sau de la instituții (scrisori, acte, hotărâri ale diferitelor organizații etc.) în vederea cercetărilor ulterioare. Conținutul acestora este organizat pe fonduri pentru a permite o cercetare amplă a unei probleme. Arhivele digitale sunt, de fapt, altceva. Sunt arhive online care de-

¹ TEDD, Lucy; LARGE, Andrew. *Digital Libraries : principles and practice in a global environment*. München: K. G. Saur, 2005.

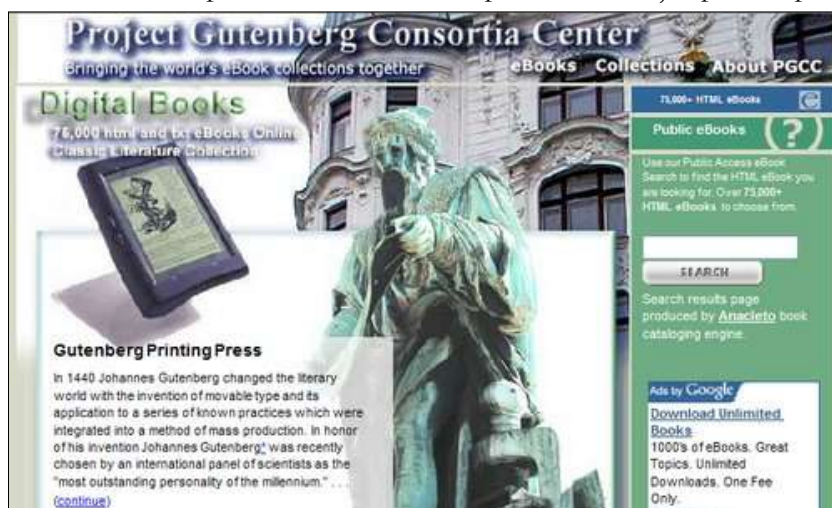
scriu individual un document și nu încorporat unor fonduri, grupuri sau colecții. Documentul digitizat poate fi ușor reprodus și utilizat în diferite situații. Cea mai veche arhivă digitală academică a fost înființată la Oxford (Scoping Digital Repository Services for Research Data Management) care lucrează cu cele peste 100 de biblioteci ale universității². Două dintre marile arhive digitale contemporane de prestigiu sunt realizate în cadrul proiectelor Gutenberg și Google.

Proiectul Gutenberg³ este cel mai vechi. Proiectul datează din 1971. A fost inițiat de Michael Hart, pe vremea când era student al Universității din Illinois. Hart declara că scopul Proiectului Gutenberg este de a încuraja crearea și distribuirea de cărți în întreaga lume, în toate limbile, cărți care să fie accesate și copiate gratuit, slujind oamenilor la înlăturarea iletrismului și ignoranței. Costurile pentru întreținerea proiectului au fost destul de reduse, deoarece toți cei care lucrau pentru proiect erau voluntari. În anul 2004, Michael Hart împreună cu John S. Guagliardo au inițiat Proiectul Gutenberg 2 (PGII), care și-a propus să ofere și cărți la un preț de cost scăzut. Licențele de copiere prevăd în acest caz mai multe restricții asupra modului de utilizare. Acest nou proiect i-a derutat pe cei care lucrau ca voluntari mânați de altruism, deoarece publicațiile digitizate începeau să se vândă, chiar dacă la un preț modic.

Proiectul Gutenberg este un proiect descentralizat, fără o politică de selecție bine gândită care să indice ce cărți vor fi digitizate. Voluntarii din cadrul proiectului decid în timpul muncii cărțile pe care preferă să le introducă în baza de date. Odată introduse, acestea se salvează periodic pe servere, situate în locuri diferite, spre a fi utilizate multă vreme, evitându-se astfel pierderile involuntare.

Primul document înregistrat digital de Hart în cadrul Proiectului Gutenberg a fost *Constituția SUA*, urmată de *Biblie* și de operele lui Shakespeare. Cartea cu numărul 1000 a fost *Divina Comedie* a lui Dante, una dintre marile capodopere ale literaturii universale, iar cea cu numărul 20.000 a fost *20.000 de leghe sub mări* a lui Jules Verne. Inițial, munca lui Hart și a colaboratorilor săi, toți voluntari plini de entuziasm, a fost una sisifică. Ei introduceau, prin dactilografieri, caracter cu caracter. Abia după 1989, au putut fi folosite softuri moderne de recunoaștere optică a caracterelor. Aproape 30.000 de cărți pot fi descărcate astăzi liber pe DVD-uri.

Primul CD din cadrul acestui proiect datează din august 2003 și conține 600 dintre cele mai bune cărți ale colecției. CD-ul putea fi descărcat ca o imagine ISO. În cazul în care nu putea fi descărcat, se expedia gratuit o copie. În decembrie 2003 a fost creat primul DVD cu 10.000 de cărți, care cuprindea în acel moment întreaga colecție. În 2007, apare o nouă ediție a DVD-ului cu 17.000 de cărți, iar peste trei ani, în 2010, o alta cu 30.000. Până în octombrie 2010, se expediaseră prin poștă în întreaga lume aproximativ 40.000 de discuri. În acest moment, Proiectul Gutenberg conține în arhiva proprie peste 45.000 de titluri, cu o creștere medie de 50 de titluri săptămânal, la care se adaugă cele ale partenerilor, ajungându-se astfel la circa 100.000 de titluri, aflate în formatele TXT, HTML, PDF, EPUB, MOBI. Există parteneri Gutenberg în țări din Europa, Asia și Australia. Avem, astfel, proiecte Gutenberg în Rusia, Luxembourg, Serbia, Canada, Australia, Filipine, Taiwan etc. Stocarea în bazele de date ale proiectului ține seama de legislația de copyright din fiecare țară. Majoritatea covârșitoare a lucrărilor din Proiectul Gutenberg sunt ieșite de sub incidența dreptului de autor. De altfel, prima etapă în procesul de digitizare a unei cărți este verificarea statutului ei legal. Dacă lucrarea este ieșită de sub incidența dreptului de autor, se începe digitizarea. Cărțile care se mai află protejate de copyright și se vor introduce în baza de date sunt negociate cu

² Digital Repository Services for Managing Research Data: What Do Oxford Researchers Need? – www.iassistdata.org/.../iqvolmartinez.pdf [Accesat : 13 oct. 2014].

³ http://en.wikipedia.org/wiki/Project_Gutenberg [Accesat : 13 oct. 2014].

autorii. În cazul în care aceștia sunt de acord și cerințele pot fi respectate, cartea va intra în procesul de prelucrare.

Google Books Library Project, cunoscut inițial sub numele de Google Search și Google Print, a fost lansat la Târgul de Carte de la Frankfurt în 2004. Proiectul, de mai mare anvergură decât Gutenberg, și-a propus să scaneze colecțiile unor mari biblioteci. La început și-au anunțat participarea în proiect bibliotecile universităților Harvard, Michigan, Stanford, Oxford, precum și New York Public Library. Ulterior s-au adăugat Bavarian State Library, Austrian National Library, Columbia University Library System, Complutense University Library, Cornell University Library, National Library of Catalonia, National Library of the Netherlands, University of California, University of Lausanne, University of Mysore etc. În prezent Google lucrează cu peste 40 de biblioteci importante din lume, cărora le digitizează colecțiile, punându-le la dispoziția utilizatorilor. Lucrările digitizate sunt în 35 de limbi, între care latina și greaca veche. Numărul celor care lucrează în programul de parteneriat (Book Search Partner Program) depășește cifra de 10.000 și este format din biblioteci, editori și autori din peste 100 de țări.

Căutarea în baza de date Google este facilitată de diferite programe bine puse la punct de companie. Între acestea cităm: Places in this Book (ajută la localizarea diferitelor pasaje din texte), Popular Passages (permite navigarea între diferite cărți din baza de date), My Library (cu sprijinul motoarelor Google un utilizator își verifică propria sa bibliotecă pentru a vedea ce are și ce nu are despre un anumit subiect), New homepage – inițial numai în SUA – (dă posibilitate utilizatorilor să caute un anumit titlu în indexul cărților digitizate). Când se face căutarea unei cărți, se obține informația de bază asupra ei și scurte extrase din text. În cazul în care cartea este în domeniul public, ea poate fi văzută integral și descărcată. Dacă este sub incidența copyrightului, se indică librăria unde poți să o cumperi sau biblioteca de unde poți să o împrumuți. Ca și în cazul Gutenberg, Proiectul Google se bazează, în principal, pe publicațiile aflate în domeniul public. Există încă și un număr însemnat de cărți care se găsesc încă sub incidența copyrightului. Acestea sunt digitizate numai cu acordul autorului sau al deținătorului de copyright. În ultima vreme, remarcă specialiștii, Proiectul Google de digitizare a cărților, care a făcut atâta vâlvă, s-a mai oprit din avânt, sub aspra interdicție impusă de copyright și ca urmare a numeroaselor procese intentate companiei.

Cu noile tehnologii de mănuire a cărților fără a fi deteriorate, cum ar fi scanarea la un unghi de numai 30°, recunoașterea optică a caracterelor (OCR), tehnologii speciale pentru digitizarea documentației de afaceri, arhivele digitale au cunoscut o mare popularitate în ultimul deceniu. Prin digitizare, obținem și o valoare adăugată prin îmbunătățirea caracteristicilor obiectului digitizat. Avem în vedere situațiile în care originalul este greu lizibil sau deteriorat. Larry Lannom, într-o carte scrisă în urmă cu șapte ani⁴, consideră că toate problemele asociate cu bibliotecile digitale își află rezolvarea în arhivare. El atrage atenția asupra faptului că arhivarea are încă multe lucruri de pus la punct ca să putem citi și peste o sută de ani articolele scrise astăzi. Pentru a ne asigura că media digitală și sistemele de informare pot fi accesate și în viitor, e necesar ca acestea să poată fi transmise, copiate și prezervate. Migrația datelor este posibilă numai prin înțelegerea superioară a conținutului și sensului mediei digitale.

În sprijinul dezvoltării producției de carte digitală și a comunicațiilor digitale, în general, a fost creat și WiderNet Project⁵, destinat, în special țărilor în curs de dezvoltare. Proiectul sprijină educația digitală și a creat în acest sens o bibliotecă, e-Granary⁶. Din anul 2000, pentru a ajuta la dezvoltarea resurselor educaționale digitale, au fost expediate peste 1.200 de calculatoare și 20.000 de cărți digitale școlilor, clinicilor și universităților din Asia, Africa și America latină și peste 5.000 de oameni au fost școlarizați în SUA prin Universitatea din Carolina de Nord.

Multe biblioteci digitale folosesc astăzi o interfață de căutare modernă pentru regăsirea rapidă a resurselor. Se utilizează frecvent Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting (OAI – PMH), care permite dezvoltarea metadatelor proprii, precum și motoare de căutare de tipul Google Scholar, Yahoo! și Scirus.

Tot mai multe biblioteci își digitizează colecțiile pentru un acces mai rapid la cărți, arhive și imagini. În afară de acest avantaj important pentru utilizatori, bibliotecile tradiționale realizează importante economii de spațiu – costul de mentenanță al bibliotecii digitale este mult mai mic decât al bibliotecii tradi-

⁴ LANNOM, Larry. *Inside the Quest to put the Word's Libraries Online*. London : Clive Bingley, 2007.

⁵ WiderNet Project; www.widernet.org [Accesat : 20 oct. 2014].

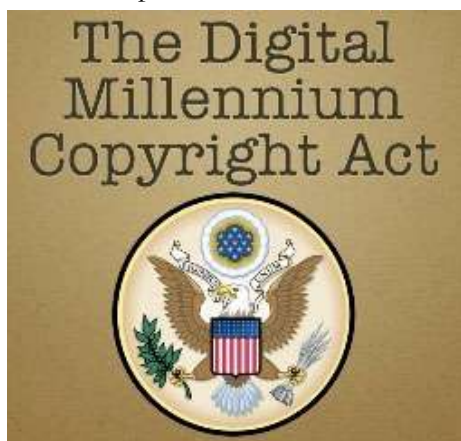
⁶ PIMM, Bob. *Building Collections for All Time : The Issue of Significance*. Canberra University Press, 2012.

ționale. Se știe că bibliotecile tradiționale cheltuiesc sume importante de bani pentru personal, păstrarea cărților, împrumut și achiziții. Toate aceste cheltuieli se diminuează în cazul bibliotecilor digitale. În comparație cu biblioteca clasică, biblioteca digitală oferă mai multe inovații tehnologice legate de cartea electronică și de formate de comunicare de tipul wikis sau bloguri, care grăbesc accesul la informație. Avantajul cel mai mare al bibliotecii digitale privește creșterea accesibilității utilizatorilor – utilizatorii nu mai au nevoie să meargă la bibliotecă; oamenii din întreaga lume au acces la aceeași informație atâta timp cât există conectare la Internet; nu mai există granițe fizice. Aceeași resursă poate fi utilizată simultan, 24 de ore din 24.

Dezvoltarea bibliotecilor digitale este puternic afectată de o serie de obstacole administrative și legislative. Principalul obstacol în calea circulației documentelor digitizate este dreptul de autor, copyrightul. Republicarea materialelor recente pe web presupune cumpărarea drepturilor de difuzare, or acest lucru nu este deloc simplu.

În sprijinul protejării autorilor, amenințați de copierea lucrărilor lor pe cale digitală, în Statele Unite ale Americii a apărut în anul 1998 Digital Millenium Copyright Act⁷, lege care a produs o mare neliniște în rândul bibliotecarilor.

Aceasta cuprinde două convenții pe această temă apărute în anul 1996. În principal, prin acest document legislativ se limitează accesul la materialele protejate de copyright. De asemenea, se pedepsește încercarea de a te sustrage controlului autorităților în acest sens. Conform legii americane, totuși bibliotecile nonprofit au dreptul să realizeze, pentru nevoile proprii, trei copii ale unor cărți, dintre care una poate fi digitală. Aceasta însă nu poate fi distribuită pe web. În plus, permite bibliotecilor și arhivelor să copieze o lucrare într-un exemplar în cazul în care formatul deținut de acestea devine învechit. Dreptul bibliotecilor americane de a realiza copii digitale, precizat încă din 1976, prin Copyright Act⁸, este în funcție de patru factori: scopul utilizării, natura lucrării, cantitatea, impactul asupra pieții.

În ultima vreme s-au emis mai multe puncte de vedere legate de obligația bibliotecilor de a respecta sau nu copyrightul. În caz de nerespectare a dreptului de autor, dacă bibliotecile ar oferi copii digitale fiecărui solicitant, spun cercetătorii, acest lucru ar avea un impact negativ asupra autorilor, care nu ar mai avea motiv să scrie, deoarece cărțile lor nu ar mai fi cumpărate. La cealaltă extremă se găsesc acei editori care consideră că bibliotecilor trebuie să li se interzică să achiziționeze cărți digitale, care le pun în pericol vânzările, dat fiind specificul acestor cărți de a putea fi împrumutate și copiate la nesfârșit. Problema majoră aflată acum în atenția mondială este legată tocmai de dreptul bibliotecilor de a împrumuta cărți digitale. Uniunea Europeană dezbată pe larg această chestiune. Pe când cărțile pe format hârtie au număr finit

de împrumuturi din cauza deteriorării lor fizice, în medie 15 împrumuturi, cărțile digitale pot fi împrumutate la nesfârșit. În aceste condiții, proprietarii de copyright solicită, în cazul în care bibliotecile vor avea dreptul să efectueze împrumuturile respective, limitarea numărului de împrumuturi la 26. După atingerea acestei cifre, bibliotecile ar trebui să cumpere din nou lucrarea cu drept de împrumut la un preț inferior, însă, prețului inițial.

Subliniam mai înainte că bibliotecile digitale sunt puternic afectate de copyright. Publicarea materialelor recente pe web presupune cumpărarea drepturilor de difuzare. De fapt cât se digitizează? În 2010 se făcea estimarea că circa 25% dintre cărțile din biblioteci au fost create înainte de 1940 și sunt libere de copyright. Dintre acestea numai 5% erau digitizate. Această cifră destul de scăzută indică faptul că societatea contemporană nu este interesată prea mult de cărțile vechi. De fapt, se digitizează din lucrările ieșite de sub incidența copyrightului numai literatură beletristică și doar cu totul excepțional literatură științifică. Este ceea ce se face prin Proiectul Gutenberg și, în principal, prin Proiectul Google, dar și ceea ce se face prin Europeană. Așadar, marea digitizare adresată maselor largi de oameni privește doar loisirul. Să vedem ce se va întâmpla în anii viitori.

⁷ United States Copyright Office. *The Digital Millenium Copyright Act of 1998*. United States Copyright office Summary 1998.

⁸ *Ibidem*.

Makerspaces în biblioteca publică brăileană

Corina CIURARU

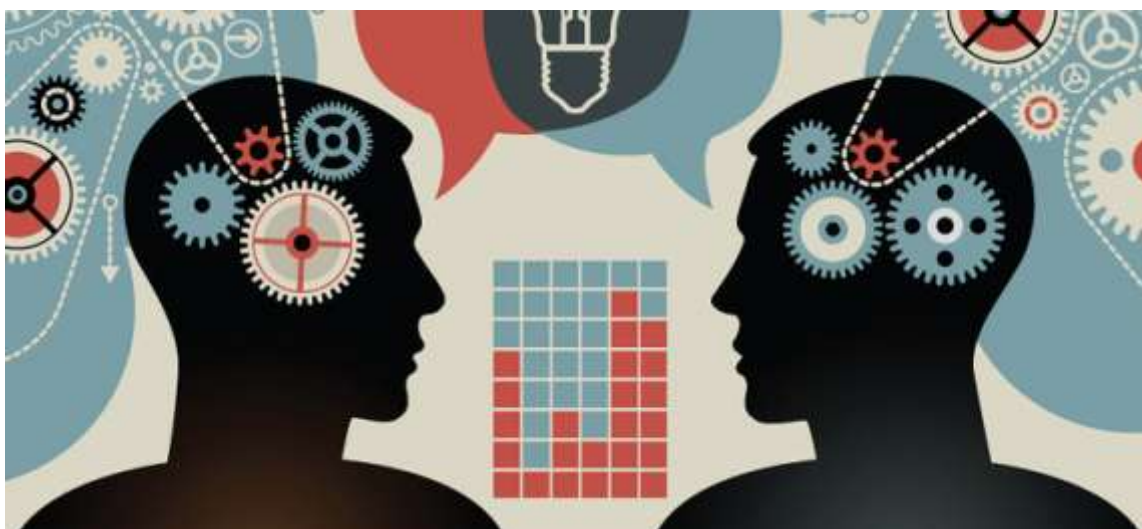
Şef serviciu Biblioteca Judeţeană „Panait Istrati” Brăila

Marile provocări din biblioteconomie au venit mai mereu de peste ocean. Bibliotecile americane au oferit de multe ori direcţii inovatoare şi soluţii eficiente pentru atragerea publicului. Ele au fost preluate de Occident şi astfel au ajuns şi la noi. Despre o astfel de provocare vreau să relatez în rândurile care urmează.

În bibliotecile americane s-a inventat conceptul de „biblioteca publică – a treia casă” sau „biblioteca – spaţiu public”. Acestea înseamnă că într-o bibliotecă oamenii pot veni pentru o multitudine de motive, care au mai mult sau mai puţin legătură cu cartea. Acest lucru nu înseamnă că importanţa lecturii este minimizată, ci doar că rolul bibliotecii publice în viaţa comunităţii devine mult mai amplu şi mai intens.

În acest context, prin 2012, în bibliotecile americane apare un termen nou care se referă la spaţii în care se desfăşoară activităţi experimentale, creative, bazate, de cele mai multe ori, pe utilizarea de tehnologii noi şi având scopul de a învăţa utilizatorii „să facă diverse lucruri”, bazate pe conceptul Do It Yourself (DIY). Au fost denumite „makerspaces”, spaţii de tip atelier, inovative şi colaborative. Conceptul a prins foarte bine, întrucât se pare că exista un interes crescând pentru a „meşteri”, oamenii preferând să înveţe „cum se face” mai degrabă decât să alerge la primul magazin şi să cumpere produsul. Fenomenul a fost remarcat de către unul dintre promotorii acestor spaţii, Jeff Sturges de la Mt. Elliot Makerspace, Detroit, care afirmă şi altceva: *dincolo de inginerie şi tehnologie, este vorba de a crea oameni creativi. Mişcarea Maker este despre a învăţa utilizatorii să gândească pentru ei înşişi, să gândească creativ şi să caute soluţii de tipul DIY înainte de a da fuga spre magazine. Pe scurt, makerspace este un loc unde oamenii se adună pentru a crea cu ajutorul tehnicii şi tehnologiei¹.*

O altă definiţie ne este oferită de Lauren Britton, director la Biblioteca din Fayetteville, New York: *un loc unde oamenii se reunesc pentru a crea şi colabora, pentru a împărtăşi resurse, cunoştinţe şi lucruri².*

Sursa: <http://publiclibrariesonline.org/2012/11/making-the-case-for-a-public-library-makerspace/>

¹ <http://www.alatechsource.org/blog/2012/12/what-is-a-makerspace-creativity-in-the-library.html>

² <http://publiclibrariesonline.org/2012/11/making-the-case-for-a-public-library-makerspace/>

Începutul a fost făcut. Astfel s-au dezvoltat peste tot în Statele Unite aceste ateliere din biblioteci în care oamenii pot fi învățați cum să stăpânească tehnica, dar și să facă lucruri care nu necesită STEM (science, technology, engineering, and mathematics / știință, tehnologie, inginerie și matematică), cum ar fi: meșterit biciclete, bucătărit, design vestimentar, broderie, tricotaje etc. De aici a fost necesar doar un pas ca modelul oferit să ajungă și în Europa.

În România, cu decalajul de rigoare, în biblioteci s-au putut identifica câteva etape mari de evoluție. În anii '90 bibliotecile au descoperit că, dacă vor să reziste, trebuie să livreze nu doar carte, ci **informație** de toate tipurile și pe toate suporturile posibile și așa au luat naștere o multitudine de Centre de Informare, unele rezistând și în prezent. Apoi programul *Biblionet* a arătat cât de mult poate câștiga o bibliotecă, dacă își extinde serviciile și oferă **instruire** comunității sale. Unii bibliotecari au devenit și traineri și oameni de toate vârstele și ocupațiile au primit informație sub formă de cursuri. Nu ne-am oprit aici, și acum, pe lângă informația aflată în colecțiile noastre sau acumulată sub formă de instruire, utilizatorii noștri pot învăța cum să o și folosească în mod concret, **realizând** diverse produse. **Biblioteca cunoașterii**, în acest fel, își rotunjește sfera de acțiune, oferind, pe lângă informație, spațiu fără limite pentru dezvoltarea **creativității** și, ce este mai important, devine **vie**, prin utilitate și prin interesul crescând pe care îl suscită.

În bibliotecile românești au existat premise foarte bune care au permis integrarea fără probleme a acestui nou concept de ateliere practice de tip „makerspaces”, pentru că este foarte multă creativitate în bibliotecile noastre publice, iar ea este ingredientul de bază în aceste activități pe care publicul le adoră (chiar și segmentul de populație adultă, ocupată). Pe de altă parte, există edituri care, analizând interesul publicului, susțin bibliotecile cu documentație de tip DIY. Un exemplu ar fi Colecția Idei Creative de la Editura Casa, care oferă peste 100 de titluri din cele mai diverse activități de tip *handmade*.

În bibliotecile americane aceste spații experimentale și creative se bazează destul de mult pe dotări IT, pe tehnologii moderne, iar utilizatorilor li se oferă posibilitatea să intre în contact cu tehnologia. Fondurile bibliotecilor românești nu sunt atât de generoase, deocamdată nu avem imprimante și scannere 3D sau kituri Arduino. Însă avem oameni care pot desface în bucăți o bicicletă și apoi să o monteze la loc sau femei tare pricepute la tot felul de activități cum ar fi bricolaj, tricotat, quilling, mărgelit etc.

Să remediezi o pană de cauciuc nu este deloc complicat, dar trebuie să știi cum!

Sursa: www.sportnews.ro/wp-content/uploads/2015/04/DB150108.jpg

De subliniat este că în aceste *makerspaces* nu se desfășoară cursuri, adică informație transmisă de la lector la cursant, ci se întâlnesc grupuri de oameni cu aceleași preocupări care învață, prin mijloace practice, să creeze diverse produse, obiecte etc.

Aceste ateliere au nevoie de tehnologie, dar și de oameni care să le gestioneze și care să fie capabili să arate celorlalți „cum se face”. *De unde aducem astfel de oameni?* Ne bazăm, ca de obicei, pe voluntari, așa cum facem în cea mai mare parte a situațiilor. Atragem specialiști din cele mai diverse domenii care pot transfera abilități tehnice către utilizatori sau simpli membri ai comunității care au anumite deprinderi care le permit coordonarea unor activități foarte aplicate. Putem implica diverse cadre didactice din școlile de arte și meserii care pot gestiona ateliere, fiecare după specializarea pe care o are. În final, putem apela chiar la bibliotecarii care practică diverse activități sub formă de hobby și care pot susține astfel de ateliere. Oricum, indiferent cine coordonează atelierele, bibliotecarii sunt peste tot și au grijă să-și promoveze colecțiile care pot veni în ajutorul celor ce se întâmplă în spațiul bibliotecii.

Biblioteca Județeană „Panait Istrati” Brăila, intuind nevoile publicului, în ultimii ani a început să creeze mai multe servicii orientate către aspecte practice din cele mai diverse domenii, după principiile acestor „makerspaces”. Toate au trezit interes deosebit și unele dintre ele au dobândit caracter permanent, pentru că sunt solicitate și apreciate. Aceste ateliere sunt adresate tuturor categoriilor de vârstă, participă de la copii la seniori, sunt stimulate echipele formate din membrii unei familii și, ori de câte ori este posibil, documentele din colecțiile noastre constituie material care poate susține aceste ateliere.

Astfel, am realizat, cu ajutorul tehnologiilor moderne, povești digitale, povești care au devenit materiale de promovare, iar publicul nostru a învățat în mod practic „cum se face” acest lucru. Alte ateliere au la bază activități de bricolaj, croșetat, tricotat, LEGO, bucătărit etc.

În cadrul Școlii de vară 2015 se vor adăuga croitoria, cusutul la mașină și realizarea de jocuri pe computer cu ajutorul programării.

Clubul de LEGO (Sursa: Biblioteca Județeană „Panait Istrati” Brăila)

Atelierul de quilling (Sursa: Biblioteca Județeană „Panait Istrati” Brăila)

Atelierul de bricolaj (Sursa: Biblioteca Județeană „Panait Istrati” Brăila)

Atelierul de croșetat (Sursa: Biblioteca Județeană „Panait Istrati” Brăila)

Unul dintre cele mai de succes ateliere are la bază o activitate tradițională, și anume *inițierea în tehnica de coasere a unei ii*. Cămașa tradițională românească încrețită la gât are din ce în ce mai mulți adepți care doresc să-și coasă singuri propria creație. În prezent, în acest atelier sunt în lucru aproximativ 10 cămăși și membrii se întâlnesc lunar. Ei află totul despre alegerea pânzei, a ațelor, despre sursele de inspirație și modelele tradiționale etc., croiesc la atelier ia și apoi o cos.

Atelierul atrage în permanență noi și noi membri, iar în luna iunie 2015 împlinește un an de funcționare. A fost cea mai mediatizată activitate a Bibliotecii din presa locală în 2014. Avem participante care vin din Galați și din județ, nu numai din orașul Brăila.

Atelierul de coasere a iei „Poveștile IEI” (Sursa: Biblioteca Județeană „Panait Istrati” Brăila)

Membrii comunică și virtual prin intermediul unui grup Facebook, format din mii de români aflați în întreaga lume, pasionați de coaserea unei cămăși tradiționale, dar folosesc și un grup local, numit *Poveștile IEI*. Nu suntem unici, în biblioteci din țară mai sunt ateliere similare la Buzău, Brașov, Râmnicu Vâlcea, dar și în Spania, unde într-o bibliotecă de carte românească, Biblioteca „Lucian Blaga” din Madrid, se întâlnesc femei care cos ii.

Atelierul de coasere a iei, Madrid, Spania (Sursa: Șezătoare FEDROM, <https://www.facebook.com/media/set/?set=pcb.1523463137865427&type=1>)

În loc de concluzii...

România are biblioteci creative care formează oameni creativi. Și noi avem **Makerspaces**, chiar dacă le numim, mai simplu, **Ateliere**.

Să învățăm „cum să facem singuri” (DIY) ține tot de cunoaștere și, dintr-o societate de consum, putem să redevenim o societate cu obiceiuri sănătoase, în care omul își folosește aptitudinile și creativitatea într-o armonie deplină între tradițional și modern. În acest context, bibliotecile trebuie să își orienteze oferta de servicii astfel încât să rămână aproape de nevoile comunității în mod real.

Aceste spații în care creativitatea se împletește cu îndemânarea sunt foarte populare, fac bibliotecile mult mai atractive. La toate atelierele pe care le desfășurăm avem public care se implică și revine, ceea ce este foarte important; prin urmare, aceste tipuri de servicii noi ar trebui luate în considerare în fiecare bibliotecă publică, fără a neglija promovarea lecturii și a cărții.

Dilemele catalogatorului

Sorina BERETEAN

Mi-am adus aminte, zilele acestea, de o lucrare care mi-a trecut prin mână anul trecut, la a cărei prelucrare am avut niște dezbateri profesionale în cadrul biroului. Este vorba despre *Dosarele secrete ale agentului Anton : Petru Comarnescu în arhivele securității*, lucrare apărută la editura Humanitas, în 2014, editor Lucian Boia. Am făcut o căutare în cataloagele on-line ale altor biblioteci, opt județene și trei universitare, ca să văd cum au prelucrat colegii noștri această carte.

Voi arăta în cele ce urmează ce constatări am făcut.

Am să iau în discuție doar câteva câmpuri din UNIMARC, pe care le-am considerat mai importante și/sau la care am avut informații.

Începem cu ISBN-ul (010\$a), unde bineînțeles că nu sunt probleme, sesizând doar faptul că doar în 2 cazuri nu sunt puse cratimele (presupun că sunt cerințele softului utilizat).

Câmpurile Titlu (200\$a) și Informații la titlu (200\$e) sunt abordate la fel de către toate bibliotecile, nepunând niciun fel de probleme.

Micile diferențe încep de la mențiunile de responsabilitate (200\$f și 200\$g), cei mai mulți trecându-l pe editorul Lucian Boia în câmpul 200\$f (8 cazuri) și alții în 200\$g (3 cazuri).

Conform UNIMARC, subcâmpul 200\$f conține *prima* mențiune de responsabilitate, așa cum apare pe sursele de informații, și corespunde subzonei *Prima mențiune de responsabilitate* a zonei 1 a ISBD. Catalogatorul nostru a socotit că, existând o singură mențiune de responsabilitate pe pagina de titlu, putem considera că este prima mențiune de responsabilitate și va fi trecută în subcâmpul \$f, iar cele pe care le regăsim pe verso-ul pa-

ginii de titlu pot fi considerate ca următoarele mențiuni de responsabilitate, ce ar trebui să fie înregistrate în subcâmpul \$g (noi nu le-am mai menționat, dar sunt biblioteci care au făcut acest lucru).

Probleme mai mari apar la autori. Sunt doar două biblioteci care l-au trecut pe Lucian Boia în câmpul 700 – nume de persoană – responsabilitate primară, în cataloagele celorlalte biblioteci, fie județene, fie universitare, apărând în câmpul 702 – Nume de persoană – responsabilitate intelectuală secundară. Catalogatorul nostru a considerat că, atâta vreme cât pe pagina de titlu apare „*Selecție, introducere și comentariu de Lucian Boia*”, acesta trebuie să fie înregistrat în 702, nu în 700.

Probleme și mai mari se pare că ridică autorul notelor informative, Petru Comarnescu. Unde ar trebui să apară într-o înregistrare?

În câmpul 702 – autoritate secundară? Argumentul ar fi că, aproape sigur, dânsul nu ar fi dorit ca aceste note informative să i se publice, probabil nici nu știa nimeni despre ele, și poate că nu e corect să-i atribuim această lucrare, editată de Lucian Boia mult după moartea lui Comarnescu, așa că inițial ne-am gândit să-l înregistrăm, totuși, în câmpul 702, alături de Lucian Boia, dar am revenit asupra acestei idei.

În câmpul 700 – autor principal? Poate ar fi corect așa, deoarece din cele aproape 300 de pagini ale cărții, mai mult de 80-85% reprezintă notele sale informative, care sunt, de fapt, mai mult decât niște simple note informative, sunt adevărate minibiografii ale personajelor care i-au captat atenția, interesul și cu care s-a întâlnit, a colaborat, a trăit, făcând într-un fel sau altul, parte din viața sa. După cum spunea Lucian Boia, „...valoarea literară a multor pagini este indubitabilă. Laolaltă, alcătuiesc un fel de Comedie umană a lumii intelectuale și artistice românești din anii '50 și '60”. Ar fi oarecum nedrept ca Petru Comarnescu să nu fie înregistrat ca autor al acestei cărți care ar putea fi, după cum spune Lucian Boia, „marea operă”, dacă nu a lui Comarnescu, atunci a agentului Anton. Referitor la acest tip de document (corespondență), în lucrările de biblioteconomie se specifică: „Chiar când corespondența este adunată și publicată de altcineva, descrierea principală se întocmește tot la autorul corespondenței...”¹. De altfel, făcând o căutare în bazele noastre de date, corespondența unei anumite personalități (ex. Rosetti, Vianu, Eminescu...) era înregistrată la autorul respectiv, diferența fiind acum că aceste „scrisori” erau adresate serviciilor de securitate și nu unui prieten, colaborator sau iubite. Deci, chiar și de dragul consecvenței cu noi înșine, l-am înregistrat pe Petru Comarnescu în câmpul 700. Am avut o reținere doar pentru că, în cataloagele on-line ale câtorva biblioteci la care am făcut căutări, nu l-am regăsit pe Petru Comarnescu în câmpul 700 – autor principal. În unele cataloage, Petru Comarnescu apare doar ca vedetă de subiect și mai sunt două situații în care *Boia, Lucian* este autor principal (700), iar *Comarnescu, Petru* apare la alte responsabilități (702).

Am ajuns, în final, la clasificări și vedete de subiect, care nu sunt identice în înregistrările celor unsprezece biblioteci, dar sunt apropiate. Clasificările întâlnite au fost:

323.281:329.15(498) – persecuții politice... : Partidul Comunist Român

35 – administrație publică și militară

351.746.1(498)

351.746.1(498)(093.2) – poliție politică, poliție secretă (9 biblioteci din 13)

351.746.1(498)“1953/1969”(093.2)

355 – știință și artă militară

821.135.1 Comarnescu, Petru – critică și istorie literară (doar 2 biblioteci)

94(498) “19” – istorie

929 Comarnescu, Petru – memorii, biografii, jurnale

082.1 Istorie contemporană – colecție

Vedetele de subiect, corelate cu diversele clasificări, sunt mai multe sau mai puține, după cum a considerat fiecare bibliotecă, regăsindu-se mai adesea *poliție politică, servicii secrete, istorie*.

Am ajuns, în final, la câmpul Cota – 035a. Câteva exemple de cote sistematico-alfabetice întâlnite în diversele cataloage sunt: 35/D71; 35/C63; 355/B65. Ceea ce se observă este cheterizarea diferită, în funcție de faptul că există o anumită vedetă de autor în câmpul 700 sau, în lipsa unei vedete de autor în câmpul 700, când lucrarea a fost cheterizată la titlu.

După cum am arătat, constatăm o „unitate în diversitate”, ceea ce nu e rău. Important ar fi să utilizăm un catalog partajat, întocmit de specialiști în biblioteconomie, să avem cu toții softuri care să permită importul, urmând ca fiecare bibliotecă să facă apoi completările și modificările pe care le consideră necesare, în funcție de specificul, utilizatorii proprii și de necesitățile lor de informare.

¹ Ghid de catalogare și clasificare a colecțiilor bibliotecilor universitare din România. – București: [s.n.], 1976, p. 146.

Impresii de la Conferința ANBPR SPACE - Biblioteci creative și comunități conectate

Liana POP

Titlu atractiv și tematică interesantă la Conferința de primăvară a ANBPR-ului, cu tema *SPACE – Biblioteci creative și comunități conectate*, cu ocazia împlinirii a 25 de ani de la înființare, desfășurată în stațiunea Băile Felix, în perioada 6-9 mai 2015, sub patronajul Bibliotecii Județene „Gheorghe Șincai” Bihor, director doamna Ligia Mirișan.

Prin conferințele anuale se urmărește promovarea direcțiilor noi de dezvoltare, implementarea de tehnologii avansate, însușirea de experiențe și practici de succes.

Am participat la această conferință împreună cu dr. Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare, și colegii Alexandru Roman, Adrian Maghear și Rodica Băbuș, bibliotecară la Biblioteca Comunală Recea.

În deschiderea conferinței, Dragoș Neagu, președinte ANBPR, a explicat alegerea titlului acestei întâlniri profesionale, prima la finalul proiectului *Biblionet*, precizând schimbarea rolului bibliotecii, migrarea acesteia de la instituție de cultură spre cea de cunoaștere, această nouă dimensiune fiind sugerată și susținută de prof. dr. Teodor Ardelean.

Celebrul viitorolog John Naisbitt declara acum câțiva ani: „Ne înecăm în informații, dar murim de foame după cunoaștere”. Biblioteca de astăzi își desfășoară activitatea într-un mediu concurențial diversificat, format din instituții culturale, educative și din furnizori de servicii publice, care au apărut odată cu noile tehnologii. Biblioteca publică nu va fi o instituție modernă, dacă nu-și va diversifica gama de servicii solicitate de comunitate.

Programul științific a cuprins: deschiderea propriu-zisă a conferinței, 5 sesiuni de prezentări în plen, în cadrul cărora participanți cu diferite nivele de experiență au putut pune în discuție diverse teme de interes, concluziile întrunirii profesionale și vizitarea Bibliotecii Județene „Gheorghe Șincai” Bihor.

Prima prezentare, intitulată *Contribuția comunității de utilizatori ai TinRead la dezvoltarea colecțiilor bibliotecii*, a aparținut dr. Liviu-Iulian Dediu, director IME România, și a fost axată, îndeosebi, pe descoperirea resurselor, pe utilizarea motoarelor de căutare specializate, gen Google Books, care permit vizualizarea a milioane de cărți de la biblioteci și editori din toată lumea.

În continuare, Diana Ghiorgheș, reprezentant Cultware SRL România, a evidențiat câteva soluții RFID (Radio Frequency Identification) pentru biblioteci, care reprezintă modalitatea de a identifica o persoană sau un obiect în staționare sau în mișcare folosind transmisia de unde de radiofrecvență. Elementele componente ale sistemului RFID sunt: tag sau etichetă inteligentă, unitate de lucru Bibliotecar, unitate autoîmprumut Cititori, poarta de securitate RFID, legitimații cititori (smart-carduri personalizate), scanner RFID sau Cititor mobil RFID. În concluzie, RFID oferă soluții pentru automatizarea tuturor activităților desfășurate într-o bibliotecă!

Au urmat două expuneri interesante ale unor personalități locale bihorene: preotul dr. Ioan Ghitea, cu prelegerea *O altfel de bibliotecă*, descriindu-ne numeroasele activități (cultural-religioase, de lectură și cateheză) desfășurate cu copiii de la Centrul Educațional-Inovativ din Husasău de Criș, sediu amenajat prin programul *Biblionet*, implementat de IREX, și *O altfel de monografie*, aparținând prof. ing. Constantin Butișcă. Acest tip de monografie aduce detalii despre fiecare casă, fiecare familie, vecinătăți și genealogii din localitatea radiografiată.

Florica Pop, director, și Eva Fazakas, bibliotecar la Secția pentru copii din cadrul Bibliotecii Județene „I. S. Bădescu” Sălaj, ne-au informat despre activitatea intitulată *Cartea vorbitoare*, axată pe educația copiilor prin teatru, insistând asupra posibilității captării atenției acestora și pe asimilarea poveștii recurgând la o serie de mascote, dintre care cea mai cunoscută și iubită este cea cu numele Henry.

O prezentare atractivă și de interes privind cooperarea și conectarea profesională dintre biblioteci a aparținut Ruxandrei Nazare, bibliotecar la Biblioteca Județeană „George Barițiu” Brașov, cu redarea detaliată a expoziției intitulată „Citește, descoperă, distrează-te la biblioteca ta”. La acest proiect au colaborat 18 biblioteci

județene din țară, adunându-se per total 64 de fotografii, publicații și filme.

Corina Ciuraru, șefa Serviciului informatizare în cadrul Bibliotecii Județene „Panait Istrati” Brăila, a abordat o temă actuală privind creativitatea într-o bibliotecă, oferirea de soluții alternative pentru petrecerea timpului liber în comunitate, prezentându-ne proiectul *Makerspaces în biblioteca publică brăileană*. Ce sunt *makerspaces*? Spații în care se desfășoară activități experimentale creative, bazate pe utilizarea de tehnologii noi și care au ca scop învățarea utilizatorilor „să facă diverse lucruri”, bazate pe conceptul „Do It Yourself” (DIY), concept ce se înscrie perfect în sintagma „biblioteca – centru public”. Pe lângă activitățile de bricolaj, tricotat, quilling, mărgelit etc., cea mai apreciată și mediatizată activitate a bibliotecii a fost *Povestea iei*, concretizată într-un atelier de inițiere în tehnica coaserii unei cămăși tradiționale.

Georgeta Topan de la Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj-Napoca a pus accentul pe spațiile din bibliotecă destinate adolescenților, care trebuie să îmbine nevoia de intimitate a acestora cu supravegherea discretă din partea personalului angajat, bibliotecile publice devenind totodată spații de recreere, oferind o al-

ternativă de petrecere a timpului liber. Expunerea cu titlul *Space Teens – activități pentru adolescenți în bibliotecă* a propus ca spațiile destinate adolescenților să pună la dispoziție condiții pentru activități variate: socializare (serii de jocuri de societate), concursuri de lectură („Bătălia cărților”), dezbateri pe diferite subiecte („Convinge-mă să citesc!”), evaluarea competențelor digitale ale tinerilor ș.a.

Bogdan Ghiurco, bibliograf la Biblioteca Județeană „Gh. Asachi” Iași, ne-a vorbit despre *Modalitățile creative și necostisitoare de amenajare a ambientului bibliotecii*, remarcând utilitatea expoziției de bibliotecă ca instrument foarte important de a „ademeni” utilizatorii, un mijloc eficient în a face cunoscute și valorifica colecțiile bibliotecii, influențând opțiunea cititorilor pentru o publicație sau alta, atrăgându-le atenția asupra lucrărilor valoroase. Acum, când imaginea este singura care contează, biblioteca o promovează prin diferite modalități.

Momentul aniversar, împlinirea a 25 de ani de activitate neîntreruptă a asociației, a reprezentat un prilej de analiză a activității, dar și o bună ocazie de evaluare a performanțelor, de planificare și de validare a strategiilor pe termen lung. „Conferința ANBPR de la Băile Felix a fost dedicată proiectelor originale și rețelelor interconectate ANBPR-bibliotecă-filiale, precum și comunității largi”, a precizat președintele Dragoș Neagu, în partea de concluzii a reuniunii.

Această experiență a însemnat nu doar o altă perspectivă asupra bibliotecilor publice, ci și un schimb de idei de la bibliotecar la bibliotecar, amintiri și prietenii care, sperăm, se vor transforma, în timp, în colaborări fructuoase.

Colocviul bibliotecarilor - Săcălășeni

Ioan NEAMȚIU

Marti, 2 iunie a.c., a avut loc în comuna Săcălășeni colocviul profesional zonal al bibliotecarilor din bibliotecile publice din zona Baia Mare – Chioar. La colocviu au participat bibliotecarii din: Baia Sprie, Căvnic, Seini, Coaș, Dumbrăvița, Groși, Recea, Remetea Chioarului și Săcălășeni. De la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” din Baia Mare a participat o delegație, condusă de directorul acestei instituții – prof. dr. Teodor Ardelean –, formată din bibliotecarele Corina Șandor-Martin, Alina Lemnean, Anca Sima și metodistul Ioan Neamțiu.

În fiecare an – este deja o lungă tradiție în acest sens – bibliotecarii se întâlnesc pentru a dezbate diverse teme ce țin de activitatea de zi cu zi. Chiar dacă trăim într-o lume interconectată prin mijloacele tehnologice moderne – (deci) inclusiv lumea bibliotecilor –, totuși este nevoie de întâlniri în cadrul cărora să existe, pe lângă punerea în discuție a diverselor aspecte ce țin de activitatea de bibliotecă, și o comunicare directă, nemediată și nevicată. Iar dacă este prezent și domnul Teodor Ardelean, atunci garanția interesului este asigurată, lucru ce s-a întâmplat și la Săcălășeni. Punctul de atracție maximă l-a constituit, așadar, pledoaria domnului director, care nu obosește niciodată să susțină cauza bibliotecilor și a bibliotecarilor. Domnia Sa a arătat, și cu această ocazie, printre altele, că cei mai buni ambasadori ai cauzei bibliotecii sunt înșiși bibliotecarii, cu condiția să fie și să se arate indispensabili în comunitățile lor. În continuare, a dat exemple de societăți avansate care au biblioteci publice (se înțelege, foarte bine puse la punct), unde viața comunitară gravitează într-o bună măsură în jurul serviciilor oferite de acestea – exemple în acest sens sunt țările nordice, cu osebire Finlanda, dar și SUA – dar și de altele, care nu au biblioteci publice decât de la un anumit nivel demografic, dar care se descurcă, totuși, bine, exemplul fiind Germania. În România suntem „fericiții câștigători ai bătăliei româno-române în cultură”, în condițiile în care societatea sprijină actul cultural neunitar și neuniform, rezultând (doar) „insule de normalitate”, dar care nu trebuie să se „insularizeze”, ceea ce „poate constitui chiar un pericol uneori”, a accentuat domnul Ardelean. De aceea, rolul bibliotecarului este mult mai important decât chiar ei înșiși conștientizează, în a rezona cu nevoile comunității, pentru a-și dovedi utilitatea, ei și instituția pe care o reprezintă. Ca atare, deviza sub care s-a desfășurat colocviul a fost: „Bibliotecarul – profesie, responsabilitate publică, vocație”.

În continuare, Corina Șandor-Martin, specialistă în comunicare și relații publice, a prezentat o temă necesară pentru orice categorie profesională și mereu actuală: „Cum să faci o prezentare, cum să ții un discurs sau o prelegere!”, cu alte cuvinte despre vorbitul în public. Chiar dacă bibliotecarii, prin definiție, sunt vorbitori în public și cu publicul – mai numeros sau mai

restrâns – au, și ei, nevoie să-și reactualizeze informațiile în acest sens. Dacă la început, răspunzând provocării moderatoarei temei, bibliotecarii prezenți și-au exprimat anumite temeri în legătură cu vorbitul în public, pe parcurs și în final au ajuns la concluzia că au certe calități în această direcție. Desigur, maniera foarte elaborată și antrenantă în care a fost prezentată tema a contribuit la succesul acestei dezbateri. Oricine poate vorbi în public sau poate învăța să vorbească în public, bineînțeles în anumite condiții și pregătindu-se în acest sens.

Bibliotecarele Anca Sima și Alina Lemnean au punctat, în perspectiva întregirii tabloului sub care s-a desfășurat colocviul, despre nevoia de modele și modelare în ceea ce privește activitatea de bibliotecă, exemplificând cu bunele-practici ce se degajă din/în multe biblioteci din țară și/sau străinătate, începând cu Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”. Modelul și imaginea fac mai mult decât un noian de cuvinte. Bibliotecarii din bibliotecile mai sus amintite au contribuit și ei cu bune exemple din activitatea cotidiană vrednice de pus în slide-urile prezentate de cele două bibliotecare, în luările lor de cuvânt.

Pe parcursul a circa trei ore au avut loc, în cadrul colocviului, interesante discuții și seminariări ale mai multor aspecte ce țin de activitatea de bibliotecă, iar expertiza bibliotecarilor de la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” din Baia Mare s-a împletit armonios cu experiența colegilor din bibliotecile orașenești și comunale.

Gazda întâlnirii a fost doamna Clarița Marc, sprijinită de primarul Emilian Gheorghe Pop. Prin grija acestuia și cu sprijinul Consiliului Local, biblioteca din Săcălășeni a primit un spațiu nou, funcțional, cochet. Domnul primar este, întotdeauna, atent la nevoile bibliotecii, iar bibliotecara se bucură de prestigiu în comunitate și în rândul colegilor din

Primăria Săcălășeni.

Participanții la colocviu au fost invitați să asiste la un program artistic susținut de un grup de elevi de la Școala din Săcălășeni care, îmbrăcați în costume populare, s-au dovedit foarte buni „dânțauși” pe muzica din Codru și Chioar. Punctul final a constat într-o vizită la Căminul Cultural din Coruia, edificiu modernizat și cu multiple funcționalități. Aici, o parte din informația vehiculată la acest colocviu a fost diseminată într-un cadru îmbietor, prilej cu care am și ajuns la un început de concluzie a întâlnirii noastre: necesară, utilă și energizantă (în sensul reactivării motivației în sfera profesională).

La plecare, bibliotecarii au primit fiecare colete cu cărți din partea Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare, în valoare medie de 200 lei.

Secția Împrumut carte pentru adulți

Alina ILIEȘ

Secția Împrumut carte pentru adulți oferă utilizatorilor un fond bogat de documente. Datorită diversității fondului de carte se vor putea studia documentele din punct de vedere istoric, social, psihologic, geografic, literar, muzical, plastic.

Această secție este împărțită în trei module:

Modulul I: literatura română, gramatică, critică și teorie literară

Modulul II: cultură și civilizație, politică, drept, istorie geografie, folclor, artă, muzică, sport, medicină, filosofie, religie, mitologie etc.

Modulul III: informatică, științe exacte, tehnică, economie, științe sociale, învățământ, psihologie etc.

Modulul I:

Modulul II:

Modulul III:

Korean Corner

Începând cu data de 29 iunie 2011, la Secția Împrumut carte pentru adulți din cadrul Bibliotecii „Petre Dulfu” Baia Mare funcționează primul Colț Coreean din Europa (Korean Corner). În urma parteneriatului dintre Universitatea Kangnam din Coreea de Sud și Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare, a luat naștere Korean Corner. Universitatea din Coreea a donat bibliotecii 1.000 de cărți despre cultura și civilizația coreeană, literatură, tradiții, gastronomie, artă, film, muzică și educație coreeană, obiecte tradiționale coreene. Biblioteca noastră, pe lângă fondul de carte, a mai primit un costum tradițional femeiesc coreean, alcătuit din: bluză foarte scurtă numită *chogori*, cu mâneci lungi, care este legată în față cu un nod lung și fustă lungă petrecută în jurul taliei, numită *ch'ima*. Bluza este brodată cu *boedjang* (bandă de stofă) de culoare mov.

Avem amenajate la fiecare modul: rafturi cu documente pentru bacalaureat și fondul de referință format din dicționare, enciclopedii, atlase, albume având formatul III și IV.

Pentru a ne pune în valoare fondul folosim: indicatoare de raft, divizionare de raft și etichete.

Indicatoarele de raft sunt realizate din material plastic transparent, pe care sunt lipite literele. Sunt scrise cu litere mari și sunt înalte de 3-4 cm. Indicatorul este realizat dintr-un plastic transparent pentru a reflecta albul sălii, iar literele lipite au culoarea verde. Astfel, contrastul dintre literele verzi și fondul alb al indicatorului are un efect direct asupra atenției cititorului.

Divizionarele de raft sunt așezate la capătul din stânga al poliței sau se introduc între cărți. Pe ele se scrie diviziunea (indicele de cotă) din care fac parte cărțile din dreapta lor. Acestea sunt realizate din carton, iar textul este scris pe ambele părți.

Etichetele sunt tipizate la calculator și lipite pe cotoarele cărților la 1,5 cm de marginea de sus. Pentru a se evita intercalarea greșită a cărților, se lipesc pe etichete buline colorate diferit pentru fiecare diviziune.

Această secție oferă următoarele servicii:

- Împrumut la domiciliu;
- Rezervări de carte (inclusiv web);
- Prelungire de carte (personal sau telefonic);
- Acces la 9 calculatoare: 4 destinate bibliotecarului pentru a-l ghida pe cititor să-și găsească într-un timp cât mai scurt documentele și 5 destinate cititorului, acesta având posibilitatea de a-și căuta singur, în programul bibliophil, cărțile dorite;
- Acces la INTERNET, adică posibilitatea accesării on-line a informațiilor din catalogul

bibliotecii, care apare pe pagina web a bibliotecii și facilitează utilizatorilor căutarea documentelor, atât din interiorul instituției, cât și de acasă, și de a verifica dacă sunt disponibile, având posibilitatea de a accesa catalogul din orice colț al lumii;

- Consultarea documentelor electronice (exemplu: se poate citi online revista *Bibliotheca Septentrionalis*);
- Informarea și îndrumarea cititorilor în regăsirea la raft a bibliografiei și a temelor cerute, cu ajutorul personalului de specialitate;
- Recomandări de lectură. În acest sens, colectivul secției Împrumut carte pentru adulți întocmește anual *Note de lectură*, cuprinzând recenziile cărților mai noi din fondul secției;
- Accesul liber la raft.

Este o metodă modernă prin care cititorii descoperă colecțiile bibliotecii prin contactul direct cu cartea la raft și au oportunitatea de a-și alege singuri volumele care îi interesează. Fiecare bibliotecă trebuie să-și alcătuiască propria schemă de așezare a publicațiilor în încăperile cu acces liber la raft, ținându-se cont de condițiile din bibliotecă: natura și mărimea colecțiilor, categoriile de utilizatori virtuali și potențiali, domeniile cunoașterii cele mai populare și solicitate. Astfel, așezarea lor trebuie să fie simplă, inteligibilă, chibzuită și proporțională. Documentele din cadrul Bibliotecii „Petre Dulfu” Baia Mare sunt organizate în sistemul accesului liber la raft, respectând așezarea sistematico-alfabetică.

- Vitrine și expoziții de carte

Pentru lucrările pe care dorim să le scoatem în evidență am realizat:

- vitrine dedicate aniversării sau comemorării unui scriitor, om de știință sau cultură, însoțite de o etichetă care cuprinde numele și prenumele personalității respective, data nașterii și data morții. Se mai etalează un portret, o parte din operă și o listă bibliografică de recomandare privind viața și opera celui aniversat.
- vitrine și expoziții tematice
- vitrine cu cărți noi, care cuprind cărțile intrate în ultima lună pe secție.

Vitrinele se schimbă în conformitate cu evenimentele trecute în Calendarul cultural realizat de colectivul bibliotecii.

- Activități pentru toate vârstele.

„Eu mi-am imaginat întotdeauna Paradisul sub forma unei biblioteci, alte persoane consideră ca ar fi o grădină, alții și-l pot închipui ca un palat, eu l-am imaginat întotdeauna ca o bibliotecă și aici mă aflu eu...”

(Jorge Luis Borges)

Fondul documentar al Academiei Române

Dorina CADAR

Ziua de 26 noiembrie 2014 este pentru Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” o zi memorabilă, marcată de inaugurarea Fondului Documentar al Academiei Române. Printre atâtea alte astfel de zile de care a avut parte biblioteca băimăreană în ultimii ani, și aceasta va rămâne, cu siguranță, un punct de reper pentru un nou început. Pentru că, deși construcția în care funcționează a fost finalizată de atâția ani, instituția a crescut și s-a remodelat încontinuu, în prezent Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” fiind o bibliotecă publică performantă printre bibliotecile mari din Europa și chiar din lume.

Evenimentul a fost pregătit din timp, fiecare detaliu gândit, pus pe hârtie, discutat, analizat în echipă, dirijorul fiind, bineînțeles, directorul instituției, dr. Teodor Ardelean.

Dar până să se ajungă aici, au fost câteva lucruri care au făcut să încolțească, să se dezvolte și să rodească această idee.

De câțiva ani, Teodor Ardelean lansase proiectul de a înființa la Baia Mare un Centru de Studiu și Cercetări. Era măcinat de gândul că Baia Mare a avut cândva un Institut de Cercetare și Prospekțiuni Miniere care a deținut o bibliotecă extrem de valoroasă, cu o imensă informație științifică, dar care, din neglijență și rea intenție, a fost distrusă, iar baza de date dispărută. Aici se aflau lucrări științifice de profil, invenții, hărți ale perimetrelor miniere în exploatare, ale celor ce urmau a fi exploatare sau cercetate, nu numai pentru această regiune, ci pentru toată țara. Biblioteca era o adevărată comoară vânată de mulți din țară, dar și din străinătate, și, din păcate, de trădători n-am dus lipsă. Acest tezaur nu va putea fi niciodată înlocuit, Baia Mare ar fi putut deveni un nucleu de interes pentru cercetătorii în domeniu, dar această cale este închisă. Rămânea întrebarea „se pot deschide alte căi”?

Un semn a venit, de pe un alt culoar, ce-i drept, de la Academia Română în anul 2011, când, la propunerea Secției conduse de academicianul Alexandru Surdu, Teodor Ardelean a primit premiul „Ioan Petrovici” pentru lucrarea *Limba română și cultivarea ei în preocupările Astrei*, iar în anul 2013 Academia Română i-a acordat diploma pentru promovarea culturii românești în lume. Din aceste recunoașteri a rezultat o povară uriașă ce trebuia dusă până la capăt.

Tot în anul 2013, cu ocazia Centenarului Vida Gheza, vicepreședintele de atunci al Academiei Române, Ionel-Valentin Vlad, ne-a onorat cu o vizită în bibliotecă, sugerându-ne să ne deschidem mai mult spre literatura științifică, spre dimensiunea academică a bibliotecii publice. Venind pe un tărâm ce era deja răscolit de astfel de gânduri, îndemnul s-a transformat rapid în faptă.

Și au început drumurile mai dese la București și munca în subteranele Editurii Academiei, unde sunt depozitele de valori românești inestimabile, cărți ce s-au publicat și stocat și care trebuie să intre în circuit, să fie valorificate. S-a ales un număr de 482 de cărți primite ca donație. Au urmat apoi și alte donații din partea prof. dr. Gheorghe Pop, a academicianului Marius Porumb, din partea Filialei Transilvania a Academiei Române, din partea Universității de Vest „Vasile Goldiș”, precum și achiziții de la Academia Română, de la Maralibris, de la Librăria Universității „Babeș-Bolyai”, de la Catedrala Episcopală „Sfânta Treime”, de la Editura Galaxia Gutenberg, în momentul de față Fondul Documentar al Academiei Române având un număr de peste 3.000 de unități de bibliotecă.

Inaugurarea acestei noi secții a bibliotecii noastre a fost un prilej de mare sărbătoare pentru noi toți. Rar se întâmplă să se întâlnească la un loc un număr atât de mare de personalități academice, profesori universitari, cercetători științifici, prin prezența lor onorantă dând o mai mare măsură și valoare bibliotecii băimărene. Din acea zi, Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” își întărește prestanța prin cupola pe care Academia Română, cel mai înalt for al științei și culturii române, i-o acordă ca o recunoaștere a locului pe care aceasta și l-a câștigat de-a lungul timpului. Au fost prezenți Președintele Academiei Române, academicianul Ionel-Valentin Vlad, academicianul Alexandru Surdu – vicepreședinte al Academiei Române, academicianul Emil Burzo – președintele Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române, academicianul Marius Porumb – director al Institutului de Arheologie și Istoria Artei al Academiei Române Cluj-Napoca, prof. univ. dr. Aurel Ardelean – președintele Universității de Vest „Vasile Goldiș” Arad, prof. univ. dr. Coralia Adina Cotoraci – rectorul Universității de Vest „Vasile Goldiș” Arad, prof. univ. dr. Anca Hermenean – prorector al Universității de Vest „Vasile Goldiș”

Arad, prof. univ. dr. Găvrilă Ardelean – prorectorul Universității de Vest „Vasile Goldiș” Arad, Filiala Satu Mare, prof. univ. dr. Dan Muntean – membru corespondent al Academiei Române, conf. univ. dr. Vișovan Ștefan – cercetător științific la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare, conf. univ. dr. Florian Roatiș – cercetător științific la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare, conf. univ. dr. Mircea Farcaș – cercetător științific la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare, prof. univ. dr. ing. Viorel Pop – Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Baia Mare, conf. univ. dr. Nicolae Iuga – Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Baia Mare, dr. George Vulturescu – director la Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Național Satu Mare, dr. Alexandru Zotta – Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad.

Emoția, dată de importanța momentului, a fost un ingredient care a dat farmec atmosferei în care s-a desfășurat, pe parcursul a 60 de minute, festivitatea.

Gazda evenimentului, domnul Teodor Ardelean, a rostit cuvântul de bun venit tuturor invitaților, un cuvânt special adresându-le Președintelui Academiei Române Ionel-Valentin Vlad și Vicepreședintelui Alexandru Surdu, cărora li se datorează această mare realizare a Bibliotecii Județene, înființarea Fondului Documentar al Academiei Române, Academia Română, prin distinși ei reprezentanți, demonstrând în ultimii ani deschidere pentru o relație democratică dintre elite și popor.

Ca un element de mulțumire, domnul Teodor Ardelean a înmănat Diploma *Bene Merenti* academicianului Ionel-Valentin Vlad, în semn de înaltă apreciere a realizărilor de excepție în cercetarea științifică și pentru

prietenia acordată Maramureșului. Aceeași diplomă i s-a acordat și academicianului Alexandru Surdu în semn de aleasă prețuire a valoroasei sale contribuții la dezvoltarea gândirii filosofice românești și pentru prețuirea acordată Maramureșului.

Diplome *Bene Merenti* li s-au mai acordat d-lui prof. univ. dr. Aurel Ardelean, Președintele Universității de Vest „Vasile Goldiș” Arad, pentru contribuția la dezvoltarea învățământului superior românesc și buna colaborare cu Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, d-nei prof. univ. dr. Coralia-Adina Cotoraci, Rectorul Universității de Vest „Vasile Goldiș” Arad, pentru implicarea fructuoasă în pregătirea academică a tinerei generații, academicianului Marius Porumb, director al Institutului de Arheologie și Istoria Artei Cluj-Napoca, în semn de aleasă prețuire pentru contribuția adusă la dezvoltarea istoriografiei românești și pentru prietenia acordată Maramureșului, și academicianului Emil Burzo, Președintele Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române, în semn de aleasă prețuire pentru rezultatele de excepție în cercetarea științifică și pentru prietenia acordată Maramureșului.

În același cadru solemn s-a citit și semnat Protocolul de colaborare dintre Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” și Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad, privind susținerea Fondului Documentar al Academiei

Române din cadrul Bibliotecii Județene. Conform conținutului Protocolului, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad, reprezentată de președintele acesteia Aurel Ardelean, se obligă să transmită periodic și selectiv, Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”, din producția proprie de carte științifică câte 2-3 exemplare, iar Biblioteca Județeană, reprezentată de directorul Teodor Ardelean, se angajează să realizeze prelucrarea de specialitate a acestora și să le pună la dispoziția utilizatorilor, servind astfel interesele de lectură ale cercetătorilor științifici, ale cadrelor didactice universitare, studenților sau ale altor persoane interesate.

Distinșii invitați au avut, în continuare, bucuria de a-și exprima câteva gânduri în ce privește acest nou început al nostru care, cu toate că are conturată clar o linie directoare pentru viitor, poate suferi oricând corecturi.

Cuvintele rostite în continuare, venite din partea unor oameni „cu greutate”, și-au pus pecetea protectoare asupra acestei noi structuri instituționale care este Fondul Documentar al Academiei Române, acesta fiind, după cum afirma academicianul Ionel-Valentin Vlad, un prim pas în oficializarea colaborării dintre Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” și Academia Română care își propune ca toate lucrările apărute la Editura Academiei să ajungă în timp util și pe rafturile noii secții. Domnia Sa a apreciat că această colaborare s-a concretizat datorită „hărniciei și voinței extraordinare a domnului Teodor Ardelean”.

Aceeași apreciere pentru Teodor Ardelean a venit și din partea academicianului Alexandru Surdu, care a punctat aportul pe care acesta îl aduce la diseminarea culturii naționale, dovedind că este un adevărat patriot, prin revista „Familia română”.

Alături de noi, cu acest prilej, au fost și autoritățile orașului și ale județului reprezentate de primarul Cătălin Cherecheș și prefectul Anton Rohian, care au mulțumit pentru acest gest al Academiei Române îndreptat spre comunitatea băimăreană, arătându-și în același timp respectul pentru Teodor Ardelean, care a reușit să-și lege viața de tot ceea ce înseamnă cultură.

Apoi, toți oaspeții s-au îndreptat spre Sala de conferințe a bibliotecii, unde urma un alt eveniment de referință, acordarea titlului de *Doctor Honoris Causa al Universității „Vasile Goldiș” Filiala Baia Mare* președintelui Academiei Române, academicianul Ionel-Valentin Vlad.

Botezul secției fusese făcut, în urmă a rămas un preaplin de bucurie la gândul a ce-ar putea să fie peste cincizeci de ani, de exemplu, Fondul Documentar al Academiei Române, acest sâmbure care a fost plantat aici, la Baia Mare, poate și pentru a compensa și chiar a depăși prin caracterul enciclopedic, dispariția unei biblioteci specializate inestimabile, cum a fost cea a Institutului de Cercetări și Prospekțiuni Miniere. Deocamdată avem doar 3.000 de cărți, dar avem oameni motivați, inimoși, avem Academia Română și Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad de partea noastră. Suntem, deci, îndreptățiți să credem că pasul următor, cel al înființării unui Centru de Studii și Cercetări, va fi înfăptuit.

Vizita atașatului cultural al Ambasadei Japoniei

Annamaria FARKAS

Miercuri, 11 februarie 2015, am avut deosebita plăcere să îl avem în mijlocul nostru pe domnul Takamatsu Nobumitsu, atașat cultural al Ambasadei Japoniei în România. A fost o experiență inedită pentru toți cursanții, Excelența Sa fiind primul japonez pe care l-au cunoscut și mai ales un japonez care vorbește perfect limba română.

Întâlnirea a avut loc în sala de curs „Mircea Pop”, secția pentru copii a bibliotecii. Dl Takamatsu a răspuns amabil și degajat întrebărilor care la început au fost mai rezervate, urmând pe parcurs să devină numeroase și foarte variate. Cursanții au fost interesați să afle mai multe despre tradițiile și sărbătorile japoneze, cum ar fi de exemplu sărbătoarea florilor de cireș sau despre modalitățile de vizitare a Japoniei, despre bursele de studiu oferite elevilor români, precum și despre studiul limbii japoneze. Domnul Takamatsu a fost, de asemenea, rugat să compare sistemul de învățământ din Japonia cu cel din România, întrucât a urmat cursurile de masterat la universitatea „Babeș-Bolyai”. La rugămintea cursanților, a împărtășit câteva dintre experiențele dânsului în nu-

meroasele vizite întreprinse prin țară. Astfel, ne-a dezvăluit că a vizitat majoritatea județelor, inclusiv Maramureșul, unde a revenit pentru cea de-a cincea oară. Ca amintire, a oferit fiecărui participant, spre surpriza cursanților, din partea Ambasadei Japoniei, trei reviste în limba japoneză.

În cadrul vizitei, am pregătit o expoziție intitulată „Japonia prin ochii noștri, ediția a II-a”, cuprinzând lucrări de caligrafie, grafică și pictură realizate de către elevi. Biblioteca a organizat, de asemenea, o expoziție de carte tematică intitulată „Japonia, țara de la originea soarelui” și de artă în tehnica origami „O lume fermecată în origami”. Vizita domnului Takamatsu a continuat cu prezentarea secțiilor bibliotecii.

Nobumitsu Takamatsu s-a simțit foarte bine în mijlocul băimărenilor, iar la final a fost plăcut impresionat de surpriza cursanților, care au intonat un cântec japonez, iar directorul bibliotecii, domnul Teodor Ardelean, i-a dăruit două albume despre Maramureș.

Aș dori să închei citând câteva păreri ale participanților la această întâlnire:

„Vizita sa m-a ajutat să aflu lucruri noi despre Japonia și despre felul în care este văzută România de către japonezi. Mi-a plăcut mult felul în care ne-a răspuns la întrebări.” (Dora Dobrican, clasa a VIII-a A, școala „Avram Iancu”)

„Mi-a plăcut foarte mult și a fost o oportunitate să discutăm cu el. Mi-a plăcut și că ne-a adus reviste cadou. A fost o experiență frumoasă.” (Laura Ilieș, clasa a VII-a B, Colegiul Național „Vasile Lucaciu”)

„Cred că a fost cea mai interesantă persoană pe care am întâlnit-o. Mi-a plăcut foarte mult felul în care ne-a prezentat cultura lui și ne-a răspuns la toate curiozitățile.” (Kriszta Sztrelenczuk, clasa a XI-a A, Colegiul Național „Gheorghe Șincai”)

Faptul că am reușit să întâlnesc un atașat cultural a fost o imensă oportunitate pentru mine de a cunoaște mai bine cultura și civilizația unei țări care mă fascinează. Mi-a plăcut gestul său de a ne oferi o mică atenție și modul prietenos prin care a răspuns curiozităților noastre.” (Larisa Kondor, clasa a XI-a, Colegiul Național „Vasile Lucaciu”)

Ce facem cu bibliografia din linkuri?

Maria GÂRBE

În anul 2013 am tipărit ediția a 2-a, revizuită și adăugită (de la 88 la 174 pagini), din volumul *Livia Bacăru : Caiet biobibliografic*¹.

Pentru această ediție adunasem și aproximativ 30 de pagini (peste 100 de linkuri), adrese bibliografice pe suport electronic despre Livia Bacăru. Dar am renunțat la tipărirea acestora. O fi bine, n-o fi bine? Pentru cineva care nu are acces la un PC conectat la Internet ar fi ca o pedeapsă citirea unei asemenea adrese. Dar, mai ales, n-ar înțelege nimic precum Champollion la începutul descifrării hieroglifelor. Despre „kilometricele linkuri care, pe deasupra, în caz de imprimare tipografică neclară, ar fi devenit absolut inutilizabile”, a scris și bibliograful Angela Monica Jucan de la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare: „Și-atunci, trebuie sau nu trebuie luate în seamă de bibliograf titlurile apărute pe internet (sursă fecundă de informație, frecventată tot mai mult, atât de publiciști, cât și de cititori)? Prețul ignorării ar fi, indiscutabil, sărăcirea listei bibliografice. Și n-ar merita”². Angela Jucan are și o propunere de rezolvare: „Ieșirea din impas ar fi «fotografia» – «oprirea clipei». La momentul găsirii lor, bibliograful ar putea lista materialele electronice, urmând să le predea, ca foi volante sau îndosariate pe subiecte, Serviciului de prelucrare, unde să parcurgă drumul oricărui document de bibliotecă: luare în evidență și atribuire de număr de inventar, clasificare, cotare, catalogare, dirijare spre o secție de împrumut (preferabil, în regim de sală de lectură, dar cu posibilitate de scanare, xerocopiare etc.). În felul acesta, biblioteca și-ar putea crea și o nouă colecție de documente în format clasic (mult mai sigur, chiar în condițiile în care hârtia se poate deteriora sau distruge)...”³.

Am văzut recent reacția unei personalități octogenare (neutilizator de calculator) față de aceste linkuri. Îi adunam date biografice în vederea alcătuirii unui volum aniversar, inclusiv cele din format electronic. Mi-a propus să renunțăm la linkuri. În același timp este interesat de informația pe suport electronic. M-am întrebat retoric (gândindu-mă la funcția unei biblioteci de conservare a documentelor, a informației): – peste o sută de ani cititorul interesat de viața și activitatea unei personalități sau de un fenomen, un eveniment, cum se va informa, unde va găsi toate răspunsurile la întrebările și curiozitățile lui, la complexitatea aspectelor? Și-am aprobat în gând propunerea Angelei Jucan.

În altă ordine de idei, mi-am amintit de edițiile bi, tri, sau chiar multilingve. Indiferent că erau din domeniul beletristic ori științific ele erau/sunt necesare. Dar foarte rar am întâlnit cititori care știau să citească în două, trei sau mai multe limbi. Am în vedere perioada dinainte de 1990, înainte de era calculatoarelor și a largirii sferei de comunicare. Și fără a fi pus sub observație amănunțită sau științifică acest aspect.

Un consum inutil de hârtie la editarea unor prospecte mi se pare cel practicat în Uniunea Europeană. Un aparat electrocasnic este însoțit de Manualul de instrucțiuni și recomandări în douăsprezece limbi, adică 254 pagini, format A4 (cântărind 600 g), mărimea de corp a literei textului fiind 8. De ce să fiu obligat (ca și utilizator al acelui obiect) să păstrez în casă ceva din care eu înțeleg și pot să folosesc doar a douăsprezecea parte?

Fără pretenția unei similitudini, mi-am amintit de perioada când era necesară pentru Transilvania limba latină, iar pentru Țara Românească și Moldova limba slavonă și chiar turco-otomană.

Lăsând la o parte aceste aspecte, dacă într-o bibliografie includem sau nu titlurile care au „loc” de publicare un link rămâne în atenția specialiștilor, a celor care adună informația, atât pentru contemporaneitate, cât și pentru posteritate.

În același timp, însă, caietele biobibliografice, volumele documentare alcătuite de Serviciul bibliografic de la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare au rostul lor în formarea unor baze de date nu numai locale. Ca metode specifice biblioteconomiei, acestea ajută / sunt o formă de aniversare sau comemorare a oamenilor cetății, a celor care, prin activitatea lor, au adus un plus de valoare locurilor și semenilor lor.

¹ Baia Mare, Editura Gutinul.

² Angela Monica Jucan, *Bibliografie legendară*, 24 ian. 2015, <https://ebibliothecaseptentrionalis.wordpress.com/2015/01/24/bibliografie-legendară/#more-7888>

³ *Ibidem*.

Biblioteca „André Malraux” Strasbourg, Franța

Liana SILAGHI

Biblioteca „André Malraux” este o bibliotecă publică situată în orașul francez Strasbourg, în Alsacia, pe malul stâng al Rinului. Se zărește, printre alte construcții, în Place de l'Etoile, în apropierea centrului orașului. Clădirea în care funcționează această instituție de cultură este un fost depozit portuar, de aceea a fost nevoie de o muncă de doi ani pentru a-i acorda o nouă destinație – cea de bibliotecă. A fost inaugurată în 19 septembrie 2008, având o suprafață de aproximativ 12.000 m² și cca 160.000 unități biblioteconomice (azi 260.000), răspândite pe aproximativ 20 km de rafturi.

Clădirea are șase etaje, dintre care cinci sunt destinate pentru public. Cele 120 de persoane angajate

asigură buna desfășurare a activității bibliotecii în 21 de servicii.

Pe lângă fondul bogat și diversificat oferit pentru împrumut la domiciliu sau la sala de lectură, cetățenii au posibilitatea să participe la multe evenimente culturale: expoziții, proiecții, concerte, ateliere de lucru, conferințe, întâlniri, activități cu copiii – toate evenimentele au accesul liber, sunt gratuite.

Pentru a beneficia de serviciile bibliotecii este nevoie de un permis de cititor (20 euro/an), iar la înscriere se primește o sacoșă (plasă) din pânză galbenă, inscripționată cu însemnele bibliotecii, pe care o folosești când vii la bibliotecă. Ce m-a uimit e faptul că nu este necesar, absolut deloc, să abordezi bibliotecarul, decât dacă ai neclarități sau dorești mai multe informații decât ți se oferă la intrarea fiecărui departament sau la raft; altfel poți singur să găsești cartea, DVD-ul, CD-ul, revista. Îți înregistrezi personal ceea ce ai împrumutat, trecând documentul de bibliotecă prin fața unui cititor de cod de bare, care eliberează automat un „bon” unde este menționat, pe lângă alte date, și termenul de returnare, care este de șase săptămâni.

Un alt aspect pe care nu l-am întâlnit în bibliotecile din România este faptul că spațiile largi dintre rafturi permit amenajarea unor insule de relaxare, unde poți sta să citești, să navighezi pe Internet, să asculți un CD, să vizionezi un film, totul în cea mai perfectă liniște, fără să deranjezi pe cel de lângă tine. Mobilierul este adecvat tipului de serviciu oferit, la fel și aparatura. Timpul de utilizare este limitat, de trei ore, dar de regulă suficient pentru o astfel de activitate.

Deși biblioteca este deosebit de funcțională și foarte dotată, aspectul fizic inițial de depozit se păstrează în continuare: pereții sunt din beton șlefuit, dar fără să li se dea o culoare plăcută privirii, iar scările sunt dintr-un grilaj de metal care-ți dau senzația că urci pe o schelă (poți alege liftul, ca alternativă). Totuși, culoarea nu este absentă, spațiile fiind acoperite cu o panglică roșie, desfășurată pe paviment, ca un fel de „fir roșu” care te conduce cu săgeți prin toată biblioteca.

André Malraux este patronul spiritual al bibliotecii, deoarece a fost o personalitate marcantă a zonei. Pe lângă bogata activitate literară, André Malraux a fost și un veritabil combatant: a fost comandantul brigăzii „Alsacia-Lorena” (1944), participând la eliberarea teritoriului francez în cel de-al Doilea Război Mondial.

Ca bibliotecar, am privit și analizat totul cu un ochi critic, dar m-am declarat profund impresionată, fiindcă biblioteca „André Malraux” din Strasbourg satisface, prin dotare și ambient, nevoia de cunoaștere și loisir.

Biblioteca Națională a Thailandeii

Valentina ROTARU

Țara Surâsului sau Thailanda este un regat de o frumusețe impresionantă, cu o istorie fascinantă și o cultură unică, fiind o combinație irezistibilă de peisaje magnifice, insule cu nisipuri fine, temple tulburătoare și o bucătărie de excepție. Este considerată un adevărat Eden al Asiei de Sud-Est. Vizitatorul întâlnește aici un paradox: o cultură veche, suprapusă unei civilizații moderne, vibrante și dinamice¹.

Bibliotecile publice în Thailanda joacă un rol important în încurajarea și sprijinirea procesului de alfabetizare a populației. Deși este o interpretare destul de tradițională a rolului bibliotecii, acest lucru este ceea ce fac bibliotecile pentru societatea thailandeză, mai ales că, în ziua de azi, capacitatea de a citi și învățarea pe tot parcursul vieții sunt considerate o parte a ecuației care asigură țării o continuă dezvoltare spre o economie competitivă pe plan mondial. Thailanda nu are o „cultură” a lecturii, acest lucru îl recunoaște inclusiv familia regală, care face eforturi vizibile în a încuraja populația Thai să citească.

Pe întreg teritoriul Thailandeii există o rețea de 70 de biblioteci publice, cunoscute sub numele de Chalmrajumaree Public Libraries, care au luat ființă ca urmare a sprijinului oferit de Alteța Sa Regală, Prințesa Sirindhorn, rețea la care se adaugă alte 650 de biblioteci mici².

Biblioteca Națională a Thailandeii are o istorie îndelungată. La 12 octombrie 1905, la ordinul Regelui Chulalongkorn cel Mare, trei importante biblioteci ale vremii: Biblioteca Mandira Dharma, Biblioteca Vajirayanana și Biblioteca Buddhasasana Sangaha, au fost comasate sub numele de Biblioteca Capitalei „Vajirayanana”, urmând ca peste ani numele ei să devină Biblioteca Națională a Thailandeii. De la înființarea sa și până acum, biblioteca a fost sub patronajul regilor din dinastia Chackri.

În 2005, pentru a marca aniversarea a 100 de ani de la înființarea Bibliotecii Naționale, moneta regală a emis o monedă comemorativă, într-un tiraj de 200.000 de bucăți. Tot cu această ocazie a fost pusă în circulație și o emisiune filatelică.

¹ Macdonald Phil, Parkes Carl. *Thailanda*, Editura Adevărul Holding, București, 2010, p. 14.

² <http://www.encyclopedia.com/topic/Thailand.aspx>

Biblioteca Națională are sediul principal în Bangkok și dispune de șaptesprezece filiale, în cincisprezece provincii din țară³.

Clădirea principală a bibliotecii cuprinde 5 etaje, toate accesibile publicului larg. Cele mai multe cărți și periodice aflate în colecțiile bibliotecii sunt în limba Thai (thailandeză), dar există și publicații în alte limbi, inclusiv engleză, chineză, japoneză și coreeană. Catalogul on-line al bibliotecii permite efectuarea de căutări, atât în limba thailandeză, cât și în limba engleză.

O filială importantă a Bibliotecii Naționale este Clădirea Memorială închinată Regelui Vajiravudh, care a fost construită în 1981, cu ocazia aniversării a 100 de ani de la nașterea regelui, pentru a adăposti colecțiile private ale acestuia, figuri de ceară și macheta în miniatură a orașului Dusit Thani (proiectul creat de rege pentru a explora aspecte ale democrației). Clădirea se întinde pe înălțimea a trei etaje, ea fiind, în ultimii ani, renovată și adusă la standarde moderne în ceea ce privește sistemul de informare a publicului⁴.

În anul 2013, Biblioteca Națională a Thaiandei avea un buget de 86.840.300 baht – echivalentul a 2.894.676 \$, 197 de angajați și dispunea de 3.242.000 unități de bibliotecă.

În raportul anual prezentat la cea de-a 22-a Conferință a Directorilor de Biblioteci Naționale din Asia și Oceania, directorul Bibliotecii Naționale a Thaiandei, Kanok-on Sakdadata, afirma că în 2012, biblioteca a avut 354.650 de cititori, a fost vizitată de 22.102 cetățeni străini și 69.864 de thailandezi, site-ul web al bibliotecii fiind accesat de 379.369 de vizitatori⁵.

Biblioteca Națională dispune de o colecție de cărți rare, care însumează aproximativ 50.000 de exemplare. Acest fond cuprinde: documente cu scrieri originale; primele ediții ale unor publicații; colecțiile private ale regelui Chulalongkorn și ale regelui Vajiravudh din Siam; publicații tipărite cu ocazia unor evenimente deosebite, incluzând aici și acele publicații care sunt valoroase datorită conținutului și ilustrațiilor. În plus, noile publicații sunt, de asemenea, considerate cărți rare, dacă acestea sunt unice și tind să fie utile și în viitor.

Biblioteca Națională a Thaiandei a digitizat 102.000 imagini din cărți rare, 252.000 imagini pentru microfilme și 35.500 imagini din manuscrise, potrivit unui raport prezentat cu ocazia celei de-a 79-a Conferințe IFLA, care a avut loc în perioada 17-23 august 2013 la Singapore⁶.

Cea mai veche și cea mai mare colecție de manuscrise din Thailanda este deținută de Biblioteca Națională. Aceste manuscrise valoroase sunt împărțite în trei mari categorii: inscripții, cărți tradiționale Thai și manuscrise pe bucăți de lemn de palmier.

Colecția de inscripții este alcătuită din 10 piloni de piatră, inscripționați cu diverse caractere aparținând unor limbi vechi din Asia de Sud. Paleografi și specialiști în limbi vechi au descifrat, citit, transliterat și tradus o serie dintre aceste inscripții, rezultatele fiind apoi publicate în diferite reviste și monografii.

³ <http://www.ndl.go.jp/en/cdnla0/newsletter/050/505.html>

⁴ http://www.cdnl.info/2013/Country_Reports/Thailand_Annual_Reports_2013.pdf

⁵ http://www.ndl.go.jp/en/cdnla0/meetings/pdf/AR2014_Thailand.pdf

⁶ <http://library.ifla.org/268/1/201-choh-en.pdf>

Colecția de cărți tradiționale Thai cuprinde aproximativ 100.000 de exemplare, scrise pe hârtie albă sau neagră, cu litere de culori diferite (aurite, galbene, albe sau negre), în funcție de moda timpului.

Numărul total de manuscrise pe bucăți de lemn de palmier se ridică la 225.733 unități în 30.742 de titluri. Ele conțin texte sacre, în special literatură religioasă, dar și texte din Medicina Thai, inscripționate sau scrise cu litere de diferite culori, cum ar fi negru și auriu⁷.

În era globalizării și a tehnologiei informației, Biblioteca Națională a Thailandei pune accentul pe funcțiile pe colectare, organizare și conservare a patrimoniului național, pe care apoi să-l poată pune la dispoziția publicului din întreaga țară și nu numai, dar și pe funcția sa de centru de învățare pe tot parcursul vieții.

Pentru păstrarea identității culturale și naționale, biblioteca a implementat un program privind conservarea și păstrarea prețioaselor manuscrise antice thailandeze, la Filiala Bibliotecii Naționale „Ratchamangkhalaphisek” din Chantha Buri. În acest program un rol important l-a avut comunitatea locală, persoanele interesate fiind instruite cum să păstreze și să conserve manuscrise. Interesați să participe la acest program au fost și călugării din cele 4 regiuni ale țării care au fost vizate de acest proiect⁸.

Potrivit unui studiu realizat în 2005 de către The Publishing and Booksellers Association în Thailanda, numărul de cărți citite de thailandezi este foarte mic, doar 2 cărți pe an, în timp ce în țările vecine, cum ar fi Vietnam, media se ridică la 60 de cărți pe an, în Singapore la 40-50 de cărți pe an, iar în Malaysia la 40 de cărți pe an⁹.

Pentru a sprijini procesul de alfabetizare a populației, Biblioteca Națională a Thailandei a inițiat un serviciu intitulat „Biblioteca de acasă”, prin care a amplasat 91 de containere sub formă de case, în diferite zone ale Bangkok-ului, pentru a promova în rândul populației obiceiul de a citi acasă¹⁰.

Biblioteca pune la dispoziția publicului spații confortabile, secții și departamente concepute special pentru diferite tipuri de utilizatori, derulează activități pe diferite teme de interes (de la conservarea patrimoniului cultural până la târguri de carieră pentru tineri) și caută permanent parteneri, atât locali, cât și străini, pentru a putea oferi servicii la standarde cât mai înalte.

Thailanda a fost și continuă să fie o combinație între frumusețe, tradiții ancestrale și bogăția oferită de pădurea tropicală, dar esența țării se regăsește în sufletele a milioane de cetățeni thailandezi care reprezintă cultura vie a acestui ținut exotic care a fascinat lumea de sute de ani încoace.

⁷ <http://www.ndl.go.jp/en/cdnla0/newsletter/078/784.html>

⁸ <http://www.ndl.go.jp/en/cdnla0/newsletter/050/505.html>

⁹ <http://en.qlf.or.th/535>

¹⁰ <http://library.ifla.org/268/1/201-choh-en.pdf>

Silver Stories. Comunități Creativ-Conectate **Conferința Internațională a Bibliotecarilor Traineri, a V-a ediție**

Povestea – „Un fapt învăluit în emoție care ne obligă să acționăm într-un mod care ne transformă lumea.” – Robert Dickman

„Fiecare persoană are o poveste senzațională ascunsă printre lucruri obișnuite.” – Eugen Ovidiu Chirovici

Corina ȘANDOR-MARTIN

În perioada 4-5 iunie 2015, a avut loc la Poiana Brașov cea de-a V-a ediție a Conferinței Internaționale a Bibliotecarilor Traineri, cu tema **Silver Stories. Comunități Creativ-Conectate**, organizată de Fundația Progress și Grupul de Lucru pe Training. Au participat la eveniment bibliotecari

traineri (de la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare Corina Șandor-Martin și Ștefan Selek), parteneri și reprezentanți din țări beneficiare ale programului **Global Libraries** din Republica Moldova și Polonia.

Ștefan Selek și Corina Șandor-Martin

Silver Stories (ro: „Povestiri de argint”) este un proiect finanțat prin programul Leonardo da Vinci, Transfer de Inovație,

ce continuă proiectul *DigiTales – Extending creative practices* (2011-2012, finanțat prin programul Grundtvig) și programul național *DigiTales*, finanțat de IREX (2013). *Silver Stories* (2013-2015) s-a născut în urma unui parteneriat ce cuprinde universități și organizații neguvernamentale din 6 țări, condus de către Universitatea din Brighton (Marea Britanie). Participarea la curs și formarea au fost posibile datorită unui grant câștigat de Fundația Progress Bistrița în parteneriat cu Centre for Urban and Community Research (CUCR) – Marea Britanie, Mitra – Slovenia și Laurea – Finlanda. Finanțarea a fost asigurată de Uniunea Europeană prin programul Grundtvig.

Proiectul vizează cercetarea și formarea de profesioniști în metodologia povestirilor digitale, implicarea părților interesate și educația, pentru a forma formatori din rândul persoanelor care lucrează cu grupuri vulnerabile din comunitate și persoane de vârstă a treia. Prin intermediul povestirilor digitale, aceste categorii defavorizate pot folosi mijloacele tehnologiei informatice și ale Internetului, contribuind la creșterea abilității lor de a se integra mai bine în societate.

Povestirile se bazează pe experiențele de viață proprii și au ca scop stimularea creativității și însușirea unor deprinderi digitale. Ele pot avea și un efect terapeutic, pentru că permit împărtășirea unei experiențe personale într-o manieră creativă, artistică. Povestirile pot contribui la păstrarea identității și memoriei culturale a comunităților; ele sunt surse de istorie orală și îi ajută pe povestitori să relateze, să se confrunte și să integreze o experiență dureroasă.

Principalele obiective ale proiectului au fost crearea unui nou curs de povestiri digitale și livrarea acestuia de către 11 bibliotecari-formatori în 11 biblioteci județene, pentru 9 specialiști, din fiecare arie a celor 11 biblioteci județene, în educația grupurilor defavorizate (reprezentanți ONG, angajați din instituții publice – asistenți sociali, psihopedagogi, psihologi ș.a.m.d.).

Fundația Progress a organizat în perioada februarie-martie 2015 Cursul de formare în metodologia povestirilor digitale în 11 orașe: Satu Mare, Baia Mare, Bistrița, Pitești, Ploiești, Focșani, Bacău, Piatra Neamț, Constanța, Drobeta-Turnu Severin și București.

În Baia Mare, cursul s-a desfășurat la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”, în perioada 25-26 martie 2015, avându-i ca formatori bibliotecari pe Corina Șandor-Martin și Ștefan Selek, asistați de voluntara Felicia Cotoman, masterandă a Facultății de Litere din Baia Mare, Secția arte plastice. La curs au luat parte reprezentanți ai unor asociații din Baia Mare care lucrează cu persoane din grupuri vulnerabile, dar și cu tineri, viitori potențial lideri: Elena Pușcaș – Asociația Profesionist, Claudia Breban – Asociația Partes, Monika Ardelean – Asociația Esperando, Ildikó Zelencz – Asociația Esperando, Alina Opriș – S.P.A.S. Baia Mare / C.C. Romanii, Diana Sabo – Asociația DEIS, Alina Nechita – Fundația ProVita, Ana Braghiș – Clubul Tinerilor Lideri (CYL), Adrian & Ioana Hochia – Asociația Mansio. Toate povestirile digitale create au fost postate pe YouTube.

Așadar, conferința *Silver Stories. Comunități Creativ-Conectate* de la Poiana Brașov a avut ca scop asigurarea transferului noilor metodologii la nivel național prin împărtășirea exemplelor de bune practici și găsirea de idei pentru dezvoltarea ofertei de training, astfel încât bibliotecile publice să devină furnizori principali în domeniul povestirilor digitale.

În ton cu tema conferinței *Comunități Creativ-Conectate* fiecare moment și sesiune din program a stat sub o sintagmă inedită. Ca atare, sosirea participanților s-a numit *Trenule, mașină mică, cine vine-n Poienică?*, masa de prânz a fost introdusă cu *O mâncare bună deschide apetitul pentru o conferință de poveste*, înscrierea participanților s-a intitulat *Galeria marilor traineri*, iar sesiunile în plen s-au numit *Cine vrea de-a leapșa?* Camelia Crișan, directorul executiv al Fundației Progress, a făcut o prezentare a proiectului Silver Stories, apoi Jacek Krolkowski, vicepreședintele Information Society Development Foundation, Polonia, a prezentat câteva idei conceptuale despre ce înseamnă facilitarea poveștilor digitale. Liliانا Stamate, bibliotecar trainer la Biblioteca Județeană Constanța, a prezentat Grupul de Lucru pe Training (GLT) și momentul *Atenție! Motor! Acțiune!* Adică a prezentat concursul ***The Best of Silver Stories*** (ro. *Cea mai bună Poveste de argint*) și au fost vizionate povestirile digitale realizate în cadrul cursurilor de formare și premiate, cele mai reușite, după criteriile: „Povestirea cu cel mai puternic mesaj social”, „Cea mai emoționantă poveste de viață” și „Cea mai creativă povestire”. Povestirea „Andrei... keep on going”, rea-

lizată de Diana Sabo – Asociația DEIS Baia Mare a participat la categoria „Cea mai emoționantă poveste de viață”, fără a fi însă premiată.

După pauza de savurat au urmat atelierurile cu rotație *Exersează, creează și vezi ce urmează!* Sub provocarea *Dacă citești, ești mai creativ!* atelierul *Cu cărțile pe față* l-a avut ca invitat pe Victor Miron, un tânăr antreprenor extrem de creativ din Cluj-Napoca. El a inițiat, în urmă cu un an, o campanie atipică pe Facebook, *Cărțile pe față*, pentru a-i face pe oameni să citească. Plecând de la conceptul de *selfie*, el a creat *book-selfie*, o imagine în care fața celui ce se fotografiază e cufundată într-o carte.

Victor Miron și-a prezentat în cadrul atelierului proiectele în derulare prin care stimulează lectura în rândul citadinilor clujeni. O idee interesantă a fost constituirea de biblioteci în cadrul atelierelor auto, clienții fiind încurajați să citească câtă vreme așteaptă să iasă mașina din service. El a mai înființat cluburi de lectură sub sloganul *Ești ceea ce citești!*, a inițiat concursuri de lectură cum ar fi *Clasa cititoare*, *Bătălia cărților sau Gala Cititorului* în parteneriat cu Biblioteca Județeană „Octavian Goga” Cluj și a lansat proiecte interesante: *Anti-cariat* – lectură în sălile de așteptare ale cabinetelor stomatologice, *ARANJEAZĂ-TE cu o carte!* sau *Aranjează-te cu VOLUM!* – primul salon de carte la un salon de frumusețe din Cluj-Napoca. Ultima lui idee este *Nuntă ca la carte*, prin care încurajează mirii să facă daruri în cărți nuntașilor, iar înainte de *Dansul mirilor* să fie momentul *Lectura mirilor*.

Cel de-al doilea atelier a fost coordonat de Ovidiu Ana, trainer și speaker pasionat în domenii precum *leadership* și dezvoltarea de echipe, care a prezentat *Piramida nivelurilor neurologice* (Piramida NLP) a lui Robert Dilts. Piramida NLP este un instrument valoros mai ales în (auto)evaluarea personală și profesională și în lucrul în echipă, aplicându-se contextual într-un anumit sistem de referință foarte clar specificat. I-a ajutat pe trainerii bibliotecari să înțeleagă că imaginea completată a unei piramide cu răspunsuri este o *fotografie* a percepției celui care o completează cu privire la un anumit subiect din viața sa¹, iar în predarea poveștilor digitale înțelegerea acestui concept îi poate ajuta pe cursanți să fie mai profunzi în propriile lor povești. Seara s-a încheiat cu *Astă-seară cinăm în familie!*, familia trainerilor bibliotecari, evident.

Cea de-a doua zi a conferinței a debutat cu discursul conf. univ. dr. Dumitru Borțun de la Facultatea de Comunicare și Relații Publice a Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative București, care a vorbit despre arta narativă sub titlul *Prin ceva, despre ceva, cuiva*, după care programul a continuat cu atelierurile Open Space *De la trainer adunate și-napoi la trainer date*, pe trei teme: *Particularități în livrarea metodologiei poveștilor digitale către vârstnici, tineri și persoane care lucrează cu grupuri dezavantajate*.

Dacă viața îți dă lămâi... a fost titlul discursului despre gândirea creativă a lui Cosmin Angheloni de la Fundația Progress, finalizat cu provocarea de a se organiza în fiecare bibliotecă un festival al poveștilor digitale. Festivitatea de premiere a concursului *The Best of Silver Stories* s-a derulat sub sloganul *Să punem povestirile digitale pe cântar!*, după care *Ce mai tura-vura* a fost sintagma cu care și-a denumit Camelia Crișan, directorul executiv al Fundației Progress, sesiunea de concluzii a conferinței și... *Povestea merge mai departe*, a încheiat ea.

Felul în care a fost organizat programul conferinței, profesionalismul și creativitatea vorbitorilor, atmosfera caldă și relaxată și condițiile de cazare excelente au reconfirmat valoarea organizatorilor: Fundația Progress și Grupul de Lucru pe Training. Am plecat de la conferință îmbogățiți cu experiențe și cunoștințe noi, cu noi prieteni și, cel mai important, cu noi provocări în viața profesională, dar și personală.

¹ <https://discerne.wordpress.com/2014/02/28/un-model-pentru-autocunoastere-din-nlp-piramida-nivelurilor-neurologice-de-stefan-alexandrescu/>

Săluc Horvat - 80

Profil biobibliografic

S-a născut la 23 iunie 1935, în satul Șigău, județul Cluj. A urmat școala generală la Dej, continuând la Liceul „Emanoil Gojdu” din Oradea. A fost printre primii salariați ai Institutului Pedagogic din Baia Mare, înființat în anul 1961, ocupând aici succesiv funcțiile de secretar, secretar-șef, bibliograf, bibliotecar, director al Bibliotecii universitare, director al Editurii Universității și lector universitar. După pensionare, a contribuit decisiv la înființarea Asociației Scriitorilor din Baia Mare, al cărei președinte este, ca și la apariția revistei „Nord literar”, pe care o conduce în calitate de director executiv. Este membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala din Cluj-Napoca. A publicat peste 20 de cărți și circa 200 de studii, articole și cronici, în domenii precum bibliologia, critica și istoria literară, lingvistica și știința comunicării.

Volume publicate: *Mihai Eminescu. Dicționar cronologic* (1994); *Introducere în biblioteconomie* (1996); *Însemnări bibliografice* (1997); *Însemnări despre Mihai Eminescu. Studii și articole* (2000); *Liviu Rebreanu – Ion, universul uman* (2002); *Însemnări pe margini de cărți (cronici și comentarii critice)* (2005); *De la Titu Maiorescu la Petru Creția. Contribuții la un dicționar al eminescologilor* (2010); *Cronici și comentarii literare* (2010); *Mihai Eminescu în critica literară actuală* (2014); *Cartea de-a lungul anilor. Momente din istoria cărții, a scrisului și a tiparului* (2015) etc.

Despre cărțile sale au scris: Irina Petraș, Gheorghe Bulgăr, Constantin Cubleşan, Augustin Cozmuța, Mircea Popa, Ion Buzăși, Gheorghe Glodeanu, Cornel Munteanu, Nicolae Scheianu, Liviu Papuc, Valeriu Oros și alții.

„*Dicționarul cronologic Eminescu* alcătuit de Săluc Horvat este un act de cultură, de pietate, de erudiție indispensabil cercetătorilor și iubitorilor operei lui Eminescu, carte din care, deschizând-o la orice pagină, aflăm detalii despre afirmarea eclatantă a celui mai expresiv și reprezentativ geniu al spiritualității noastre.” (Gheorghe Bulgăr)

„... Se conturează astfel un fir existențial, precis delimitat în timp și spațiu, realist al lui Mihai Eminescu, capabil a da oricărui interesat repere de bază ale vieții intime și publice ale acestuia, viață atât de discutată, de controversată într-o vreme, intrată de-acum în legendă, cu episoade adesea fabricate de unii din dorința obținerii efectelor senzaționale, șocante, străine de altfel comportamentului poetului. Săluc Horvat este, din acest punct de vedere, ponderat, chiar prea sec uneori, abținându-se de la orice fel de comentarii personale, de la orice fel de interpretări originale... consemnând totul succint, lapidar, obiectiv, cu rigoarea profesională a unui bun gestionar de date.” (Constantin Cubleşan)

„Scociorător prin reviste și arhive, pasionat de reconstituiri migăloase și documentate, rezultatul muncii lui Săluc Horvat e unul care trebuie apreciat pe măsură. Zelul și devoțiunea cu care s-a apropiat de opera eminesciană ridică valoarea demersurilor autorului la nivelul cu care ne-au obișnuit marii sursologi ai vieții acestuia, un Torouțiu, un G. Bogdan Duică, un Gh. Bulgăr, reușind să proiecteze în lumina timpului de astăzi o imagine cât mai curată și mai epurată de molozul adiacent. Autorul pipăie îndelung calitatea și proveniența materialului înainte de a se rosti asupra lui, face raportările necesare și reține, de obicei, esențialul, opinia justă.” (Mircea Popa)

„În fișele caracterologice pe care le realizează, Săluc Horvat își elaborează o tehnică a portretului. El reconstituie cu migală mai întâi portretul fizic al personajelor din romanul *Ion*, după care trece la portretul spiritual al protagoniștilor. Investigația insistă apoi pe rolul acestora în cadrul conflictului epic. Și cum personajele lui Rebreanu se metamorfozează încontinuu pe parcursul desfășurării evenimentelor, exegetul se dovedește extrem de atent la relevarea acestor schimbări.” (Gheorghe Glodeanu)

La mulți ani, Domnule Săluc Horvat!

Prof. univ. emerit Mircea REGNEALĂ

Președintele Asociației Bibliotecarilor din România

La Baia Mare se fac pregătiri pentru aniversarea a 80 de ani de viață a domnului Săluc Horvat. Vestea m-a luat prin surprindere. Oare Săluc Horvat, omul acesta minunat a cărui agerime pare neatinsă de trecerea anilor, va avea chiar 80 de ani, când privindu-i o fotografie recentă nu i-ai da mai mult de 65? Se pare că și în cazul de față se adeverește vorba că vârsta biologică nu se potrivește cu vârsta cronologică.

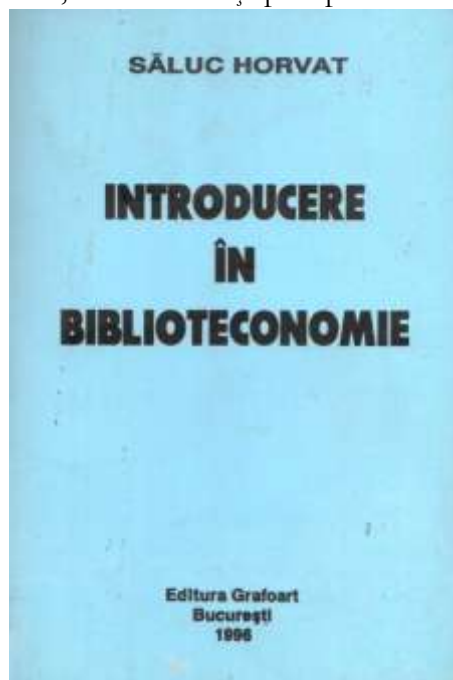
Dacă răsfoim documentarul cu cronologia vieții și activității domnului Săluc Horvat (aflat pe site-ul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare, în seria Personalități maramureșene, Aniversări – la 75 de ani de viață –, instituție care, de altfel, trebuie felicitată pentru bunul obicei de a aduce omagii profesioniștilor din biblioteci, chiar dacă nu au slujit biblioteca proprie), constatăm, nu fără surprindere, cât de multe lucruri a făcut și continuă să facă încă acest om, atât de modest în ținută și atitudine.

În asemenea momente, gândindu-ne la cel aniversat, rememorăm împrejurările în care l-am cunoscut.

Personal am făcut cunoștință cu domnul Săluc Horvat în perioada imediat de după căderea comunismului. În 1990, bibliotecarii, umiliți ca și alți intelectuali, au primit dreptul să se organizeze profesional. Domnia Sa, de curând numit director al Bibliotecii Universității din Baia Mare, a fost printre primii care au răspuns apelului de a participa la constituirea unei asociații profesionale a bibliotecarilor. A fost ales încă de la început membru în Consiliul de Conducere al Asociației Bibliotecarilor din Învățământ – România, care în 2007 a devenit Asociația Bibliotecarilor din România (ABR).

Luându-și în serios misiunea, domnul Horvat nu a precupețit niciun efort în a sprijini crearea de filiale locale ale asociației în câteva județe din Transilvania, participând la adunările de constituire la care, cu răbdarea și priceperea binecunoscute de apropiați, a explicat marile avantaje pentru meseria de bibliotecar ale existenței unei asociații profesionale. Am participat împreună la câteva dintre aceste întâlniri și am rămas plăcut surprins de seriozitatea și dăruirea sa.

Un alt moment de care îmi amintesc este în legătură cu lucrarea Domniei Sale *Introducere în biblioteconomie*. O profesie precum cea de bibliotecar avea nevoie la noi de lucrări de specialitate, lucrări pe care nimeni nu le mai scrisese în absența unor oameni obligați să facă acest lucru, cum ar fi universitarii. Din păcate, învățământul biblioteconomic universitar dispăruse complet după 1960, regimul comunist considerând că această profesie nu are nevoie de învățământ de specialitate, România fiind în acest sens unica țară europeană fără un învățământ biblioteconomic. Domnul Săluc Horvat a fost singura persoană din consiliul asociației care și-a asumat sarcina să scrie o lucrare de biblioteconomie. Această lucrare apărută în 1996 se bucură și astăzi de interesul bibliotecarilor, datorită clarității și exactității informațiilor cuprinse, fiind frecvent citată în diferite lucrări ale studenților în biblioteconomie sau ale bibliotecarilor care urmează diferite forme de perfecționare profesională. Faptul că

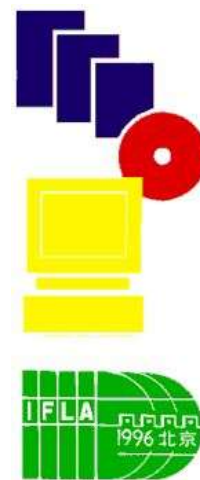
Introducere în biblioteconomie a primit premiul și diploma „Cărțile anului 1997”, oferite autorului de Primăria Municipiului Baia Mare, este încă o dovadă a valorii lucrării și totodată a prestigiului de care se bucură autorul în orașul său. Trei ani mai târziu, în 1999, plecând de la această lucrare, dar și de la alte realizări profesionale desfășurate de domnul Horvat, Asociația Bibliotecarilor din Învățământ îi acorda o Diplomă de fidelitate „pentru activități deosebite desfășurate în cadrul Asociației în scopul afirmării și dezvoltării profesiei”. Lucrarea scrisă de domnul Horvat este, de fapt, rezultatul preocupărilor sale mai vechi în reafirmarea profesiei de bibliotecar ca una dintre cele mai nobile profesii – știind că din Antichitate până în secolul al XX-lea, bibliotecarul era sinonim cu savantul. E bine să reamintim că încă din 1970, domnul Horvat s-a străduit și a reușit să introducă în Planul de învățământ în liceele cu profil filologic din Baia Mare biblioteconomia ca disciplină de studiu, pe care tot el a și predat-o, fiind printre primele demersuri în acest sens întreprinse la nivel național. În continuarea preocupărilor sale pentru disciplinele științei bibliotecii, cum spun americanii, începând cu anul 1999, domnul Săluc Horvat a predat asemenea cursuri și la Universitatea din Baia Mare.

Revenind la activitatea sa în cadrul Asociației, datorită prețurii de care s-a bucurat în rândul colegilor din biblioteci, a fost propus să facă parte din delegația română la lucrările celei de-a 62-a Conferințe a Federației Internaționale a Asociațiilor de Biblioteci și Bibliotecari (IFLA) de la Beijing, din 1996, unde s-a discutat pentru prima dată la un for internațional despre accesul la cărțile electronice în biblioteci prin fixarea unor excepții și limitări de utilizare. Numai o persoană cu o înțelegere profundă a fenomenului carte, fie pe suport hârtie, fie pe suport electronic, ca domnul Horvat, putea prezenta un punct de vedere valid în această delicată problemă.

Iată, așadar, câteva momente din viața unui om dedicate cărții și bibliotecii. Aupra altor aspecte privind implicarea sa în fenomenul editorial și scriitoricesc (domnul Horvat este un editor de prestigiu, a realizat, între altele, în anul 2001, cu ocazia celebrării a 150 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu, o ediție bibliofilă a poemului *Luceafărul*, pentru care a primit și o înaltă distincție; este din anul 2003 președinte al Asociației Scriitorilor din Baia Mare, unde, de asemenea, domnul Horvat are o contribuție importantă) vor vorbi și scrie, fără îndoială, cei care îl cunosc mai bine sub acest aspect.

În încheiere, urez domnului Săluc Horvat, în numele Consiliului de Conducere al Asociației Bibliotecarilor din România, multă sănătate și multe alte realizări în deceniul al nouălea de viață.

La mulți ani, domnule Săluc Horvat!

Aniversarea unui cărturar. Săluc Horvat - 80

George CORBU

Acreditat din perspectivă culturală, atât pe plan local, cât și național prin recunoscutele-i competențe de bibliograf și istoric literar, profesorul Săluc Horvat se află în pragul vârstei de la care senectutea își intră efectiv în drepturi, punct de la care în față-i se desfășoară priveliștea unei promițătoare longevități care, precum se știe – suficiente exemple celebre ne stau la îndemână –, privilegiază oamenii de cultură. Această trecere se întâmplă fără ca posesorul frumoasei și nobilei vârste octogenare să dea semne de oboseală, ci, dimpotrivă, de spirit ce poate servi de exemplu tinerelor generații în slujba cărora s-a aflat și se află printr-o destinație cărturărească exemplară ce excede cadrele nordului de țară, al Maramureșului istoric, unde s-a situat de timpuriu în elita valorilor acestui ținut de legendă și de spiritualitate.

Celelalte „ocupații” – complementare celor două deja menționate – sunt de natură a-i fixa organic și armonios aportul de cărturar. Una dintre acestea reverberează paideic, plasându-l în categoria dascălilor formatori de oameni pe cele două trepte ale devenirii intelectuale: liceu și universitate.

Omul de învățământ Săluc Horvat a fost și a rămas, înainte de toate, un om de bibliotecă, petrecându-și cea mai mare parte a activității sale creatoare printre cărți, fiind un harnic și avizat redactor și editor de carte cu profil umanist în instituții cu un asemenea rost, iar în calitate de conducător al bibliotecii băimărene de învățământ superior i-a conferit acesteia, printr-o gestiune științifică și îndrăznească, care și-a pus hotărâtor amprenta asupra actului managerial, întreaga însemnătate de care trebuie să se bucure un astfel de așezământ cultural, prestigiu menținut și consolidat de respectiva instituție până în zilele noastre. De numele său se leagă modernizarea acestei bibliotecii, acordând o atenție deosebită modalității de prelucrare și stocare a documentelor, implementării de tehnici, metode și programe adecvate cerințelor beneficiarilor (indexarea coordonată, elaborarea de dicționare și vocabulare controlate pentru mai multe ramuri tehnice, introducerea și implicarea specialiștilor proprii în funcționarea programelor bibliografice promovate de către UNESCO (ISIS) ș.a., inclusiv sporirea unităților de bibliotecă de la câteva mii la peste două sute de mii, când a trecut în altă activitate. Sub conducerea sa, biblioteca universitară băimăreană a intrat în rândul bibliotecilor de referință pentru respectiva categorie.

Personalitatea către care se îndreaptă omagiul de față, ce se dorește a fi nu doar respectuos, ci și amical, se cuvine încadrată în galeria bibliologilor români datorită strădaniilor sale, notorii și asidue, în domeniul biblioteconomiei. Astfel, a elaborat în anul 1979 un manual experimental pentru clasa a XII-a a liceului cu profil de filologie, alăturându-se demersului similar al marelui savant Dan Simonescu, unul dintre întemeietorii bibliologiei românești, autor al unui valoros manual pentru clasele a XI-a și a XII-a. Acest act responsabil al profesorului Săluc Horvat nu poate fi desprins de inițiativa sa manifestată încă din anii 1975-1977 vizând introducerea biblioteconomiei ca obiect de studiu în liceele cu profil filologic, propunere însușită de Ministerul Învățământului. Profesorul Săluc Horvat avea să predea, cu deosebit succes, pe parcursul a două decenii, un curs de biblioteconomie și în cadrul Facultății de Litere a Universității din Baia Mare.

Activând o perioadă în rețeaua bibliotecarilor, îndeosebi a celor din învățământ, printre specialiștii domeniului cu care semnatarul acestei evocări a întreținut un contact profesional susținut s-a aflat, cum era și firesc, și profesorul Săluc Horvat. Unele dintre cărțile sale ornate cu dedicații colegiale se află în biblioteca noastră de specialitate. Între acestea, în loc de frunte, în afara manualului amintit, situăm precisul *Introducere în biblioteconomie* (București, Editura Grafoart, 1996), care a făcut și face în continuare bune servicii învățământului nostru biblioteconomic, informării și documentării în domeniu, figurând printre recomandările privind bibliografia de bază pentru cei ce se formează în domeniu, impunându-se, în consecință, reeditarea lui, cu minime revizuiuri și adăugiri.

Numele sărbătoritului de astăzi poate fi întâlnit frecvent în publicațiile și revistele de specialitate („Biblioteca”, din București, „Nord”, „Archeus”, „Bibliotheca Septentrionalis” din Baia Mare), unde colaborările sale se constituie în contribuții dintre cele mai prețioase, care îl așază pe autor alături de nume reprezentative pentru dezvoltarea postbelică a domeniului bibliologiei.

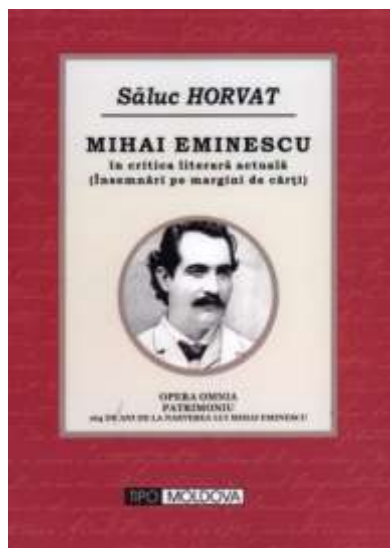
„Oficializarea” legăturii sale cu cartea a reprezentat-o, fără niciun dubiu, conducerea timp de aproape un deceniu a Bibliotecii Universității din Baia Mare, iar, în plan creativ, ilustrarea calității de scriitor, îndeplinind și demnitățile de președinte al Asociației Scriitorilor din Baia Mare și director executiv al revistei lunare de cultură „Nord literar”, aflată în al doisprezecelea an de apariție neîntreruptă, în redacția căreia este prezent de la

primul număr (iunie 2003). Și oare de ce nu ne poate surprinde faptul că inițiativa fondării acestei reviste i-a aparținut de asemenea omului de cultură Săluc Horvat?

Registrul activității sale publicistice este bogat, cuprinzând un număr semnificativ (peste 200) de studii, articole, cronici ce-i atestă semnătura în reviste precum „România literară”, „Luceafărul”, „Tribuna”, „Limba și literatură”, „Limba și literatura română”, „Ateneu” (din Bacău), „Geneze” (din Satu Mare), „Buletin științific al Universității din Baia Mare” etc. Lor li se adaugă cărțile elaborate cu deosebită rigoare. În toate acestea, inclusiv în cele cu tematică biblioteconomică, sunt abordate cu egală competență aspecte și probleme de lingvistică și literatură. Printre cărțile ce-i configurează profilul de emerit cercetător se detașează cele privitoare la viața și opera lui Mihai Eminescu. Cele șase cărți consacrate biografiei și operei poetului național îi conferă cercetătorului Săluc Horvat calitatea de eminescolog, încununând preocupările sale de istoric literar.

Încă o dată, se impune constatarea potrivit căreia contactul cu biblioteca a avut, în cazul său, un rol covârșitor din punctul de vedere al realizării în plan universitar și cultural. Poate că opțiunea pentru studiile eminesciene și-a aflat sorgintea în statutul de bibliotecar comun poetului și exegetului său, de natură a marca o afinitate, așa-zicând, profesională ale cărei efecte au fost, într-adevăr, benefice.

Lucrările sale din sfera eminescologiei probează atașamentul profund al acestuia față de valorile perene ale culturii naționale, Eminescu personificând spiritualitatea românească, motiv pentru care vom reproduce titlurile acestora: *Mihai Eminescu. Dicționar cronologic* (Baia Mare, 1994, cu o prefață de Gheorghe Bulgar) – versiunea dezvoltată a unei lucrări cu același titlu, dar de mai mici proporții (84 p.), multigrafată, apărută în 1988; *Însemnări despre Mihai Eminescu. Studii și articole* (Baia Mare, Editura Universității de Nord, 2000); *De la Titu Maiorescu la Petru Creția: contribuții la un dicționar al eminescologilor* (București, Fundația Culturală Libra, 2010). Cu satisfacție am constatat că ele sunt citate în *Mihai Eminescu. Dicționar enciclopedic* –

operă monumentală, exhaustivă a academicianului Mihai Cimpoi (Chișinău, Editura Gunivas, 2012). La titlurile citate au venit să se adauge încă două editate în ultimii doi ani: *Eminescu. Dicționar cronologic*, ediție revăzută și adăugită, cu un *Cuvânt despre Eminescu* de Mircea Popa (2013) și *Mihai Eminescu în critica literară actuală. Însemnări pe margini de cărți* (2014), ambele apărute la editura ieșeană Tipo Moldova. Putem concluda că Eminescu a însemnat o constantă a cercetărilor lui Săluc Horvat pe tărâm istorico-literar și totodată un summum al acestora. În aceeași ordine de idei trebuie consemnată și realizarea unei ediții bibliofile a *Luceafărului*, cu ocazia împlinirii a 150 de ani de la nașterea marelui poet (Baia Mare, Editura Universității de Nord, 2000). Acest minivolum reproducând textul capodoperei eminesciene – adevărată coloană a infinitului literaturii române – completează o trinitate, alăturându-se precedentelor ediții liliputane datorate lui H. Fischer-Galați (București, 1933) și regretatului bibliofil timișorean Ion Iliescu (Timișoara, august 1983 – acesta în trei variante cromatice: roșu, verde, negru).

De la aceeași nestinsă și irepresibilă pasiune pentru carte se revendică și atât de utilele bibliografii ale unor reviste culturale maramureșene și nu numai – instrumente indispensabile pentru cei interesați de existența, studiarea și situarea axiologică a respectivelor publicații, precum și a unor creatori de dimensiune națională. Ele formează, împreună cu celelalte lucrări (scrise singur sau în colaborare), un tot armonios, desemnând profilul unei personalități culturale demne de respectul și admirația cititorilor de orice vârstă, al unui reprezentant al confreriei oamenilor de condei, cunoscut și recunoscut datorită eminentelor calități de investigator sagace și exeget al fenomenului literar autohton.

Bucurându-se de o meritată stimă intelectuală din partea mediului academic local și național, recompensat cu onorante distincții (titluri, medalii, diplome și premii), profesorul Săluc Horvat cunoaște satisfacția unor împliniri majore pe care am încercat să le evidențiem în preajma sărbătoririi de către acesta a opt decenii de viață, moment ce-l va găsi cu siguranță, ca și până acum, la masa de lucru, în vecinătatea unei biblioteci.

Cunoscându-i tenacitatea, hărnicia și îndrăgostirea de a munci neconținut, suntem încredințați că acest creator discret și perseverent ne va rezerva surprize dintre cele mai plăcute și în viitor. Îi mulțumim de pe acum, asigurându-l, la ceas aniversar, de prețuirea noastră statornică pentru om și operă, meditănd, încă și încă, în spiritul gândirii și acțiunii Domniei Sale, la destinul cărții și al bibliotecii în vremurile noastre.

Sporească în ani și în cărți și să aibă parte de pacea și liniștea bibliotecii din care și-a tras nu numai seva, ci și forța și energia creatoare. Bibliotecarul care a fost și a rămas corespunde într-un total definiției date de filosoful C. Rădulescu-Motru acestui profesionist al cărții, aceea de „om răstignit în cultură”. Așa ne apare Săluc Horvat, un mare prieten al cărții și al slujitorilor ei în zorii fastei sale aniversări.

Un „om al cărții” despre Carte și Biblioteci

Dr. Teodor ARDELEAN

Un „om al cărții” se sărbătorește pe sine la împlinirea unei vârste aducătoare de venerație cu o carte fundamentală despre cărți. Despre istoria cărții, viața cărților, universul acestei idei luminoase, despre biblioteci, despre cărți prețioase, frumoase și rare, despre ediții, colecții și programe, despre locul și rolul cărții etc. Acest Om este cercetătorul Săluc Horvat, actualmente director executiv al revistei „Nord literar”, ce apare la Baia Mare. Bibliotecar și bibliolog, gazetar și eminescolog, bibliofil și bibliograf, Săluc Horvat aduce în perimetrul lecturii un compendiu de mare exactitate și un ghid-fișier eficient pentru toți cei care trăiesc sub semnul lui *Homo doctus*. Da, căci omul cunoscător, omul cu știința cărții, omul cu multe cărți „încorporate” este cel care, pe palierele vieții tumultuoase, devine, de regulă, Omul cel mai puternic, omul eminent, omul elocvent! Că nu se întâmplă întotdeauna așa, e o altă chestiune. Dumnezeu asta și-a dorit din momentul creației sale, iar căderile și decăderile umane constituie abateri pe care același Creator le-a rezolvat în chip demiurgic. Cartea Cărților – *Biblia* stă de martor și de tezaur, este prima și cea mai importantă carte, cartea cea mai citită, cea mai tradusă și cea mai tezurizată. Iar cei care au „sărit” primii să-și boteze profesia chiar cu acest cuvânt temeluitor au fost „oamenii cărții”. De la BIBLIE s-a luat „rădăcina” definitorie pentru toate profesiile și ocupațiile care țin de carte: și bibliotecă, și biblioraft, și bibliotecar, și bibliograf, și bibliolog și biblioteconomie, și bibliobuz și bibliofilie, și biblionomie, și bibliometrie, și bibliofilm și bibliotehnică, și biblioterapie și biblioscopie, și bibliomorfie... În felul acesta „cartea cărților” a fost confiscată de „oamenii cărții”, iar celor ce o folosesc cel mai mult în liturghisire și predicare, slujitorilor diferitelor biserici, le-a rămas definitiv spațiul sacru! De aceea mă bucură epitetele aduse unor biblioteci, cum ar fi cea de „catedrale ale cărții”, pentru că în felul acesta cultul și cultura pot fi închipuite sau întruchipate împreună, așa cum cred că a fost și voința Creatorului.

Săluc Horvat a fost o viață întreagă un om studios, aplecat cu acribie asupra cărților. Cronicar și arhivar, clasificator și catalogator, statistician și sociolog, axiolog și epistemolog, analist și critic – îi sunt familiare toate ipostazele pe care le presupune această discretă și sisifică muncă din sistemul bibliotecilor, tot ce înseamnă „drumul cărții până la cititor”. Descrieri, fișări, sistematizări, aprecieri, note, ordonări, selecționări, indexări sau manșete, repertorii, restituiri și câte alte operațiuni care nu sunt apendice al unor lecturări ocazionale, ci etape clare ale unor parcursuri strict profesionale. Căci lanțul e lung și complicat. De la autor sau cercetător, la culegător și corector, tehnoredactor și tipograf, editor și/sau cartograf, distribuitor și vânzător. Plus ceea ce se cheamă în lumea aceasta fascinantă – prefațator sau antologator, referent sau conferențiar, îngrijitor de ediție sau redactor de carte, recenzor sau restaurator... Denominări pe care istoria cărții și universul cărții le-au avut, îndeletniciri pe care noi cei care îndeplinim atare servituți publice trebuie să le facem învățând din istorie sau de la alții, preluând din perimetre de expertiză sau încercându-ne puterile cu toate dimensiunile acestei lumi a BIBLIOPOLISULUI. Iar preocupările noastre, unele intrate în vocabular, altele încă nu, vor îmbogăți paleta reflexivă a domeniului și poate că într-o zi vom vorbi și de bibliosimeze sau bibliosinteze, și de bibliolocație, și de bibliovocație și de biblioconstanță și de bibliovacanță, căci această lume este un univers în permanentă creștere, iar Săluc Horvat este apreciat și admirat astăzi nu doar pentru reușitele sale sub formă de cărți sau reviste, ci și pentru experiențele sale „începătoare”, pentru ghidările sale „clasificatoare”, într-o biblioramă în care broderia de preocupări, având ca obiectiv „cartea și bibliotecile”, are o densitate uriașă, iar pe la noi oamenii „de specialitate” sunt mult-prea-pușini pentru mult-prea-multul „efort de specialitate” ce se cere în domeniu.

Aceste câteva precizări au sens deosebit în cadrul de față – o carte despre cărți, despre istoria și viața cărții scrisă de un autor din domeniu și pentru domeniu. Căci omul-autor nu este un culegător de informații seci de prin tot felul de surse, azi mult mai la îndemână ca altădată, ci un experimentator și un *bibliotraitor*, un *colecționar* și un *bibliopromotor*, un *scormonitor* și un *biblioprofesor*.

Felicitări pentru acest tip de preocupări și fie ca această hrană sănătoasă pentru suflet să fie de folos tuturor cititorilor în efortul depus pe Calea Cunoașterii.

Rodica Maria Dragomir - 75

Profil biobibliografic

Născută la 22 martie 1940 în Satu Nou de Jos, Maramureș. A absolvit Facultatea de Filologie a Universității "Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca în anul 1963. A predat Limba și literatura română timp de 35 de ani, din care 29 de ani în Baia Mare.

A debutat editorial în anul 2001 cu volumul *Noapte și zi*, iar în următorii 14 ani a mai publicat 7 volume de versuri: *La porțile timpului* (2003), *Lumea copilăriei* – versuri pentru copii (2005), *Călcâiul lui Abile* (2006), *Ore fără memorie* (2009), *Păstorind melci* (2010), *...cu Pavel pe drumul Damascului* (2013) și *Nomad în lumină* (2015).

Este membră a Asociației Scriitorilor din Baia Mare, a Cenaclului Scriitorilor din Baia Mare, iar din anul 2011 a devenit membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj-Napoca.

Este prezentă în volumul *Scriitori ai Transilvaniei. Dicționar cronologic ilustrat* (2014), precum și în diferite reviste și antologii.

Despre cărțile sale au scris Constanța Buzea, Constantin Cubleşan, Augustin Cozmuța, Valeriu Oros, Ioan Moldovan, Adrian Istrate, Gheorghe Pârja ș.a.

„Poezia doamnei Dragomir este una de factură meditativă. Nu însă în tonalități melancolice, și nici atât în rezonanțele lamentoului. E o poezie robustă, dramatică în fibra sa intimă, poeta coborând în sine pentru a revela freaticile sale îndoieli și temeri... Ceea ce caracterizează poezia Rodicăi Dragomir e acea luciditate tăioasă cu care se rostește, căutându-se pe sine în fața existențialității fatale a condiției sale ființiale...” (Constantin Cubleşan)

„Rodica Dragomir întâmpină lectorul de azi și de mâine cu o poezie de rară sensibilitate și reflexivitate aparte, ce-i definește personalitatea scriitoricească. Conjugând discret tradiția cu modernitatea, discursul liric înregistrează cu fiecare volum noi trepte valorice în planul expresiei poetice și al multiplelor conotații ce derivă din opulența imagistică ce incită la reflecții subiective și trăiri estetice”. (Valeriu Oros)

„La Rodica Dragomir combustia lirică trădează, în bunul sens al cuvântului, o imaginație activă, un lirism muzical interior, o ardere discretă pentru flacăra poemului. Poeta și-a conturat un univers rafinat, sprijinit pe vitalitatea unei sensibilități cu o matură expresie afectivă”. (Gheorghe Pârja)

AL ȘAPTELEA CER

Lumina pârguia sub
apăsarea amurgului.
Ora, sufocată, uita
să se mai nască.

Pe cerul pustiu,
zbaterea cumpenei.

Fâlfâiri de aripi frânte
în rugina toamnei.

Rătăceam pe drumul
întoarcerii
și nu mai găseam
locul eternelor lumini.
Îngerul odihnea cu aripi
lăsate pe umărul meu.

Poate cândva, cu suflet
îngeresc,
voi bățători drumul
spre al șaptelea cer.

CÂNTEC

Peste cei rânduși
de vreme
în liniștea neluminii
din adâncuri,
pământul este
caldă-mbrățișare,
iar rodul ei
e noua sevă a primăverii.
Herghelii,
în ropot de copite,
le cântă iarăși cântec
de viață și de moarte.

MARELE CERB

Margini de verde-ndoială și gând
ce se frânge la porți de-ntrebare.
Lacrima-n noapte ți se topește
spălată de calde izvoare.

În ele își moaie copita
fremătând tinerii cerbi.
Coarne mărețe înoată
în albă lumină prin ierbi.

În cercuri se-nvârt ritualic,
în cercuri ce cresc și sporesc,
tropotul lor naște în tine
vârtej și dor nebunesc:

ascuns în falduri de noapte, acerb,
să fii vânătorul de umbre
ce-mpușcă marele cerb.

Tăcere... Timpul parc-a murit.
Peste gând și îndoială, luna
își ninge lumina cernit.

ÎN ZI DE DUMINICĂ

Auzi doar ecoul întors
de muntele în veci
neatins, tânjind s-ajungi
în spații nepieptănate
de timp.

Cel visător se plimbă
prin lume, ca Hermes,
numai temătorul în sine
rămâne – îți spui.

Încalți sandale de aur,
înaripate,
învingând setea deșertului,
urcând spinările lunii,
împădurind spațiile visului.

Te vei întoarce în anotimpuri
prospere, sub lucirile altor
oglinzi, mirat de câți vor
veni să te întâmpine în zi
de duminică, după nașterea
Domnului.

GÂNDUL VICLEAN

Pomul cu rodul oprit s-a scuturat
într-o singură noapte.
M-ascundeam între ierburi strivite,
să nu-i văd pustiirea.
În ramuri, doar pielea de șarpe.

Tu deja grăbeai pe câmpia
surghiunului, cu frigul trădării
povară în spate, cu gândul
ucis de blestem.

Ne regăsim pe maluri de ape unde
își spală păcatul heruvimi
ce-au gustat din fructul oprit.

Doamne, cine-a mai rămas să păzeas-
că
ale raiului porți?

Gândul viclean se transformă
în șarpe!

O INSULĂ A NIMĂNUI

Ca pe-un pământ străin, uitat, pustiu,
o insulă a nimănu,

aștept

scânteia izvorâtă din neant,
ziua grădinilor promise,
ceasul când ochiul adevărului
va răscoli apele ascunse dureros
în memorie,
clipa în care dorința
se va zbate în praful veacului îngropat
și timpul nou ce nu se-arată

încă.

Lemn verde va crește din rădăcina
ascunsă în trupul celui căruia
i s-a promis

învierea.

Ca niște aripi nevăzute,
cugetul despuat fâlfâie
peste insula nimănu.

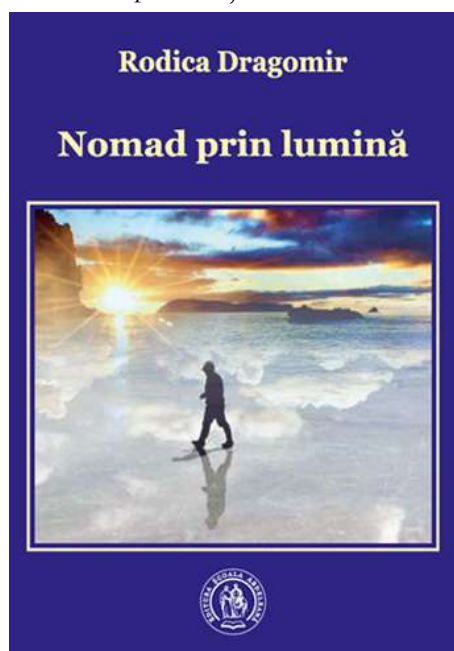
Nomad prin lumină

Mirel GIURGIU

Motto:

„Esența omului este de a se afla pe un drum care duce dincolo de el.”
(Platon, Republica)

„Drumul” la care face referință Platon – drum al spiritului – a fost căutat îndelung și găsit în cele din urmă de Rodica Dragomir... El se află la confluența poeziei autentice cu mitologia și filosofia elină... Un drum care duce spre tainele sufletului omului care – ne spune tot Platon – „se salvează în neschimbător”.

Multe dintre poemele pe care cititorul este invitat să le descopere în volumul antologic, metaforic intitulat *Nomad în lumină*, reflectă în miezul lor înțelesuri cuprinse în citate la care facem apel în cronica noastră... Volumul pe care-l avem în față stă în lumini de poezie pură... Când citești, ai dori să rătăcești împreună cu autoarea printre cuvintele așezate-n versuri ca niște salbe de pietre prețioase dăruite cu har creator, care impresionează pe cel ce lecturează poem după poem, arătând mereu alte și alte carate strălucitoare...

Chiar la început poeta ne face o „Confesiune” afirmând un „credo” generos ale cărui limpezimi meditative se regăsesc de-a lungul volumelor cuprinse în antologia de care ne ocupăm:

„N-am vrut să fiu copacul singuratic
Ce umbră adânc își răsădește în pământ.
N-am vrut să fiu ogorul nedorit
Și nici o floare fără de petale.

Mi-am vrut cuvintele coloană
Pe care să se-nalțe visătorii
Spre cerul lor, de stele așteptați.”
(*Confesiune*)

Descoperim curând că poeta e sărutată de muză: Calliope – Erato – Mnemosyne, liricul întâlnindu-se cu epicul în împarfumate livezi poetice... Putem transcrie Lumina și Cuvântul cu majuscule atunci când facem referință la poezia Rodicăi Dragomir. Amândouă sunt sublimite, metamorfozate în Poesis-Poein – Creație. Amândouă – și Lumina și Cuvântul – fac casă bună împreună, sensibilitatea autoarei aflată mereu în căutare de sine, luptându-se cu neliniști, cu temeri și angoase existențiale... Acestea sunt prezente ori de câte ori versul se regăsește pe unul sau altul dintre malurile „fluviului poetic”, consfințind în aval curgerea implacabilă, imperturbabilă, a Timpului. „Fluviul” acesta se revarsă printr-o deltă de căutări ale sensului și rostului existenței.

„Nomad prin lumină
mă cufund peste marginea orelor,
să înțeleg sensul curgerii.
Cuteierând întinse câmpii,
un alb inorog
printre ierburi înalte.”
(*Nomad prin lumină*)

„Albul inorog” este semnul bun, luminos al vieții omului.

Poeta crede în forța miraculoasă a „Unicornului”, care întotdeauna i-a fascinat pe poeți – vezi Lucian Blaga și al său emblematic volum de poeme intitulat „Ce aude Unicornul”!

Inorogul posedă o aură plină de magie, care se vede bine o dată pe an, când se îndreaptă spre Apele Paradisului... Ajuns în Paradis, își reface puterile magice dătătoare de viață...

Dar nu-i e dat poetului, cum nu e dat omului de rând, să-ncalece inorogul, nici să-l atingă măcar...

„Copita i-aud bătând depărtarea

Spre albastre păduri.
Zadarnică mi-ar fi încercarea
S-ajung să-l încălesc.”
(*Nomad prin lumină*)

În țesătura policromă a versurilor e prezentă dorința evadării, a trecerii poemelor pe malul însoțit al conștiinței de sine. „Albe neliniști” o însoțesc pe autoarea poemelor – ele par să reușească uneori a-i conțeni avântul spre alte zări, aflate dincolo de zidurile cenușii, aiuritoare prin imobilismul lor:

„... în albe neliniști
dănțuiesc umbre viorii
pe ziduri ce, dureros,
mă zidesc în propria-mi ființă.”
(*Albe neliniști*)

Mai departe, poemul curge căutând o posibilă ieșire din Labirint, dar în absența „Firului Ariadnei”, deocamdată eliberarea ființei nu este posibilă... Abia după multe încercări și căutări dureroase, cuvântul întrupat resimte adierea timpului, poetul recapătă puterea eliberatoare, ca un alt Anteu, de câte ori atinge pământul, are parte de mai multă energie... Regăsește avântul necesar desprinderii din chingile invizibile care-l țin între ziduri... Energia hrănește zborul:

„Am deprins zborul.
Tocmai credeam
ca am aripile frânte...
Ochii caută noi orizonturi
în nebănuitele ceruri.
Cu degetele parcă
pot să pipăi
adierea timpului.
Dar tălpile,
Tălpile
Calcă mai apăsător pământul
Care îmi hrănește zborul.”
(*Am deprins zborul*)

Căutarea de sine, manifestă de-a lungul întregului volum antologic, are parte în versuri ca și în viața de lumini și umbre, de pendulări ontologice între polul plus și polul minus. O ecuație dificilă pe care, grație mitului Apollo care n-o părăsește, scriitoarea reușește s-o rezolve servindu-se de înțelepciunea întrupării în lumină, având ca paradigmă pe Electra, fiica lui Agamemnon și a Clytemnestrei.

„Umbra mea se-ntoarce
în lume,
fără mine.
Odată în margini de noapte
Mă voi întrupa în lumină
din ochii bufniței oarbe,
cum s-a întrupat
din jale Electra.”
(*Umbra*)

Bufnița – simbol al înțelepciunii atâta vreme cât vede prin întuneric, dar dacă e oarbă înseamnă că perspicacitatea ei a pierit, făcând loc întâmplării, haosului, ce atrag după sine durerea și jalea din care demult s-a întrupat Electra, când a aflat de uciderea lui Agamemnon de către Aegystus – amantul Clytemnestrei...

Un pol sud al tristeții e atins atunci când orele devin tulburi, când nici Roza vânturilor, nici Orizontul special sub care stă Ithaca poetului nu se mai zăresc. Insula pe care o caută Ulysse devine în cultura europeană simbolul aceluia „acasă”, loc de plecare și revenire a omului care, regăsindu-l, își împlinește în rotund destinul pământesc. Ca să putem închide cercul existenței noastre împlinindu-l, trecând prin furtuni și ademeniri de tot felul, nu ne lăsăm pradă sirenelor, nici frumoasei Calypso, ci mergem mai departe spre Ithaca – până o vom recuceri pentru totdeauna... Poeta conștientizează mitul lui Ulysse, căutând la rândul ei inevitabila Ithaca... Mai greu ne este să înțelegem de ce formulează autoarea sintagma „o nouă Ithaca” – dacă năzuiește precum Ulysse să revină, recâștigând locul originar? Locul originar aparținând prin definiție vechiului...

Răspunsul vine dacă revenim la versul anterior, din care aflăm că:

„în urmă porțile
închise și cheile pierdute
în apele uitării”.

Acum e limpede că autoarea nu se mai poate întoarce la vechea Ithaca – nu poate reveni pe vechea „insulă”, cheile cu care ar umple de lumină deschizând curțile aceluia acasă fiind pierdute „în apele uitării”.

Atunci nu-i mai rămâne decât să caute în disperare „o nouă Ithaca”... Îndârjirea ei, deodată cu dorința noastră, amândouă ne spun că o va găsi...

„Singură urc în corabia ce va rătăci
Spre o nouă Ithaca.
Voi rătăci până o voi găsi...”
(*O nouă Ithaca*)

Fidelă crezului ei, poeta e convinsă, și ne convinge și pe noi, de importanța perseverării omului în lupta lui contra neliniștilor care-i inundă sufletul trăitor în ambientul cotidian advers, de cele mai multe ori saturat fiind de obstacolul atâtor întâmplări și platitudini...

Servindu-l mai departe pe Apollo, Rodica Dragomir are parte de revelația marii poezii, a unei armonii cromatice amintind valorile ei clasice... Filonul liric, ca și cel epic, îl conduc pe cititor de la un capăt la altul al tensiunii existențiale a versurilor...

Haiku-uri

Cu mare sensibilitate, în căutare și regăsire fericită de cale mai scurtă ce duce spre esențial, spre miezul unui fenomen sau al unei întâmplări pe care o salvează de banalitate, poeta abordează un gen literar dificil cum este cel al Haiku-urilor japoneze. Acestea se afirmă ca fiind mici bijuterii, când intens, când discret lucitoare... Sub titlul „Jocuri nipone”, versul surprinde printr-o cromatică seducătoare ce metamorfozează pagina albă în... „tablouri dintr-o expoziție” – un vernisaj literar de data aceasta, spre deosebire de cel muzical al lui Musorgski...

„Culori pâlând
sub flăcările verii
aripi de fluturi.”

Splendoarea metaforei o regăsim în:

„Lacrima nopții
peste verde câmpie –
roua zorilor.”

Alteori cuvântul devine nota muzicală pe un portativ impresionant ce nu renunță la cromatică:

„Crivățul nopții
își caută simfonia
în alb răscolit.”

Regăsim curând spiritualitatea laică, rod al meditației, luare în posesie a eului întors cu fața către un trecut iremediabil pierdut:

„Bocetul serii
sub ploi și cântec de vânt
pierdute iubiri.”

Însoțindu-l pe Nietzsche, poeta spune, făcând inoportună orice încercare de a fi contrazisă de către lector: „Es denkt in mir”! – „În mine se gândește”!

„Păduri albastre
sub cer uimit și pustiu
Noiembrie în toi.”

Am început comentariul nostru la poezia Rodicăi Dragomir făcând apel la un filosof al antichității – Platon – încheiem apelând la un filosof al modernității – Friedrich Nietzsche:

„Să fim poeții vieții noastre în cel mai mic amănunt și-n cel mai banal al ei. Să te îndepărtezi de lucruri până a nu mai vedea detaliile – sau chiar să le vezi dintr-un unghi aparte – sau să le diminuezi – sau să le vezi in vitro, redându-le o suprafață epidermică nu prea transparentă. În felul acesta putem să facem lucrurile să devină atrăgătoare, pline de dorința noastră..., să fie frumoase. Să extindem din ce în ce mai mult misterul artei, făcându-l propriu modului nostru de viață.”

(Friedrich Nietzsche – mare filosof, mare scriitor, mare poet...)

Rodica Dragomir ne arată în volumul antologic *Nomad prin lumina* că este adepta acestui crez, urmează ca lectorul să descopere valențele admirabile ale versurilor ei pline de o tainică frumusețe.

Gheorghe Pârja - 65

Profil biobibliografic

Născut la 2 mai 1950 în Desești, Maramureș. Absolvent al Liceului Pedagogic din Sighetul Marmației și al Facultății de Ziaristică de la București.

A debutat cu versuri în revista „Luceafărul” în anul 1968, iar editorial în volumul *Caietul debutanților* (1977), fiind o prezență constantă și în volumele publicate la Baia Mare (*Nord statornic*, 1973, *Popas în Hiperboreea* 1980 etc.), iar după 1989 în multe antologii. A inițiat în anul 1979 „Serile de poezie de la Desești”, la care au participat, printre invitații din țară și din străinătate, Nichita Stănescu și Adam Puslojić. A fost redactor-șef al cotidianului „Graiul Maramureșului” din Baia Mare, iar în prezent este redactor al revistei „Nord literar”. A fost primit în Uniunea Scriitorilor din România în anul 1999, fiind președintele Reprezentanței Maramureș a U. S. R., Filiala Cluj-Napoca. Este, totodată, membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România.

Volume publicate: *În numele tatălui*, versuri, 1996; *Sub podul lui Apollodor : Gheorghe Pârja în dialog deschis cu Adam Puslojić despre Nichita Stănescu și alți poeți din lume*, 1998; *Cartea din Valea Mătrăgunei*, versuri, 2000; *Dialoguri în centrul Europei*, 2 volume, 2000, 2003; *Poemele Ieronimei*, versuri, 2003; *Singurătatea sonoră*, versuri, antologie de autor, 2005; *Dialog cu ferestre spre Nord*, interviuri, 2005; *Poeme din vremea lui Adam*, 2007; *Călătoria îngerului prin nord*, eseuri, 2010; *Livada cu prieteni și alte împrejurimi*, eseuri, 2011 și *Lacrima sfînxului*, versuri, 2014. A publicat volume în colaborare și este prezent în diverse antologii și dicționare.

Despre cărțile sale au scris: Nicolae Breban, Augustin Cozmuța, Laurențiu Ulici, Gheorghe Grigurcu, Răzvan Voncu, Gheorghe Glodeanu, Nicolae Prelipceanu, Vasile Dragoș, Ion M. Mihai, Vasile Radu Ghenceanu și alții.

„Versurile lui Gheorghe Pârja se caracterizează printr-un subtil amestec de tradiție și modernitate. Temele creațiilor sale își au rădăcinile puternic înfipte în solul datinilor și al obiceiurilor străbune, elementul de noutate fiind detectabil în sfera versificației și a limbajului poetic. Nu întâmplător, recursul la tradiție înseamnă azi altceva decât pe vremea literaturii semănătoriste și poporaniste. Mai multe creații iau forma unor veritabile imnuri aduse existenței, transformându-se în niște idile de factură modernă.” (Gheorghe Glodeanu)

„Deși prin venele poemelor lui Gheorghe Pârja mai curge un șuvoi din sângele tradiționaliștilor, sunetul pur al modernității izbutește să înfrângă clișeul, tot astfel cum picătura de apă găurește piatra. În urma acestei tenacități sfredelitoare, numai bijuterii naturale: imagini somptuoase, cristaline precum florile de mină.” (Radu G. Țeposu)

„Gheorghe Pârja e în stare să facă un mit și din absența mitului. Însă adevărata sa obsesie, obsesie care conturează poezia, este Cuvântul. În buna tradiție a poeziei ardelen, Pârja crede nestrămutat în puterea Cuvântului. Mai cred și alții, dar la el nu știu cum se face că se vede. Cuvântul e sinonim la Pârja cu o subtilă gravitație.” (Ion Mureșan)

„Nu mi-aș putea închipui Maramureșul acestui timp tulburat pe care-l străbatem fără ființa lui Gheorghe Pârja. Ființă care e o lacrimă prefirată spre nord din izvorul de suflet al meleagului ardelen, melancolic, tânguitor în veac care e izvorul Lancrămului.” (Gheorghe Grigurcu)

CUVÂNTUL ȘI ÎNGERUL

Cuvântul și îngerul au venit pieziș
Într-o seară cerească la Ocoliş
Ca o sirenă ieșită din spume
Ne-au întrupat un alt fel de lume
Grația ierbii în ziua de vară
Toarnă secrete în călimară
Cerul trimite miracole simple
Culorile vii se prefac în cuvinte
Pictori semeți și poeți de onoare
Înălță spre cer rugăciuni de iertare
Pentru lumea aceasta și cea care vine
O carte măreață cu file sublime
O ținem pe brațe să alunge ceața
Așa izvorâm în noi dimineața
Cuvântul și îngerul ne spun mai în treacăt
Că luăm lumea mereu de la capăt
La Ocoliş printre oglinzi și ciuturi
Doamne, desenăm mereu începuturi
Înainte o punem tăcuți într-o cupă
Citim în piatră lumina de după...

PEDEAPSĂ

Cavaler de aur, cavaler nebun
Rătăcește-n pânda ploilor de toamne
Șarpele împacă imperiul de alun
Juzii dorm, nu-i cine să condamne.

Moartea e sămânța ploii de apoi
Nu-s pedepse-n viață, nici atât în moarte
Firav nepăsarea șade lângă noi
Când poetul trece spânzurat de carte.

Numai cavalerul îmbrăcat în zale
Spintecă marea, prăvălește norii
Doar la tribunalul cântului de jale
Mai rostesc sentințe orbi judecătorii.

ICOANA

Ioană, Ioană
Aprinsă icoană
Cu-n semn dă-mi de veste
Pe-un țarm de poveste
Că timpul mă toarce
Și nu mă întoarce
Și iară mă chem
Din nou la blestem

Ioană, Ioană
Aprinsă icoană
Drumul mă duce
Să mă facă cruce
La margini de râț
Să-mi țin de urât

Ioană, Ioană
Aprinsă icoană.

DISPARIȚIA PĂSĂRII ALBE

Era atât de singură pasărea albă
Încât s-a ascuns în propria ei umbră
Unde este pasărea albă, întreabă copilul
Am văzut-o rotindu-se pe cer
Nu se mai vede a răspuns navigatorul
A căzut în adânc
Ori s-a stins lovită de lumină
Unde este pasărea albă, întreb și eu
Trecând Dunărea prin întuneric
Acolo mai jos, prin Serbia
Aud cum plânge lacrima
Într-o piatră sângerândă
Cât de singură a fost pasărea albă
Aud cum suspină podul lui Apollodor
Mărșăluiesc pe drumuri vechi
Dintr-o Serbie veche
Poate voi găsi un poem
Din vremea lui Adam.

Prin cotidian cu Gheorghe Pârja

Terezia FILIP

Cu **Gheorghe Pârja** am împărțit cumva involuntar și de la distanță același fragment de timp, aceeași istorie, aceeași cultură, aceeași literatură, pe când eram elevi de liceu și olimpici, el în Sighetul Marmăției, eu în Târgu Lăpuș. Eram conținuți în aceeași țesătură socială contemporană, de final de secol 20 și de început de mileniu trei. Am interferat uneori în contextele unor evenimente culturale, legate de cărți și de autori, ori prin paginile *Graiului* și ale unor reviste, eu rar, el frecvent. Am traversat simultan clipa cea repede din cotidianul mai mult sau mai puțin luminos ori cenușiu ce ni s-a dat și am reverberat poate diferit, poate similar, la evenimentele importante contemporane nouă. Ne-am întâlnit și ne-am întrecut unul pe altul, eu și Gheorghe Pârja, mai ales în iubirea și prețuirea față de Nichita Stănescu, el ca jurnalist și prieten poetului, eu doar ca cititor al poemelor, fascinată de ineditul lor și de sticlirea de aur a sensului de prin imaginile și simbolurile nu puțin bizare și derutante ale volumelor.

Urmăream activitatea lui Pârja citindu-i articolele din cotidianul *Graiul Maramureșului*, poemele, cărțile, observându-i reverberările poetice și felul cum receptează evenimente cotidiene, cum reverberează la ele, și cum livrează apoi cititorilor informația laolaltă cu impresia, prin textele sale. Eram și sunt ca profesor un modelator de conștiințe și-mi plăcea să văd că editorialistul și jurnalistul Gheorghe Pârja este așijde-rea. Stimez și prețuiesc imens un jurnalist și un om al culturii care-și celebrează aniversarea cu nu mai puțin de trei cărți. Ele relevă în fond nu numai atingerea unei altitudini profesionale, ci și o personalitate tri-dimensională: de poet, jurnalist și de istoric al prezentului său, de martor al unor prezențe de excepție în peisajul social-cultural, inclusiv în Maramureș. Prețuiesc în mod special și în egală măsură personalitatea Doamnei Viorica Pârja. Cele două nume au onorat ani la rând paginile celui mai cunoscut cotidian din Maramureș și sper că o vor face și mai departe.

De ce îl prețuiesc pe Gheorghe Pârja și elogiez azi, aici personalitatea lui? (cum prețuiesc pe oricare dintre profesioniștii presei scrise și ai celei audio-vizuale). Ei bine: pentru iubirea sa declarată și atenția față de unul dintre cei mai mari poeți contemporani, pentru intuirea personalității lui Nichita Stănescu, pentru modestia de ucenic și emoția cu care l-a însoțit pe poet prin Maramureș, extaziat de personalitatea-i atipică. Pârja a relevat în acest caz un semn al propriei personalități poetice. Îl prețuiesc pe Pârja pentru receptivitatea lui jurnalistică aparte, axată pe repere ce au filtrat valoric cotidianul – văd aceasta în textele lui – și, evident, pentru promptitudinea și flerul cu care își scria editorialele. Îl prețuiesc pe Pârja pentru sensibilitatea lui aparte, poetică, și aerul de mare timid, care-l definește, pentru talentul de-a se uimi

Gheorghe Pârja cu Ana Blandiana

cu reținere de lucruri și oameni, pentru instinctul cu care selectează din cotidian și relevă esența lucrurilor importante: personalități, idei, gesturi și evenimente emblematice. Îl apreciez pe Pârja pentru că, voind ca satul său să aibă „o ieșire la istorie”, a inițiat evenimentul ce-i dă azi o dimensiune aparte Maramureșului – **Serile de poezie „Nichita Stănescu” de la Desești**. Îi mulțumesc lui Pârja pentru că a știut să vadă, să asculte și să prindă din tumultul evenimentelor la care a fost martor esența lor, împărțându-ne-o.

Călătoria ingerului prin Nord este o carte-document și una dintre reușitele scriitoricești pe care

o va prețui și valoriza cu certitudine istoria literară, o carte utilă cercetării personalității lui Nichita Stănescu, oricărei documentări asupra poeziei românești din secolul 20. Mă gândesc că, dacă atunci când Emi-

nescu trecea prin Maramureș, un observator fidel luând act de prezența poetului ar fi notat cu acribie replicile și gesturile poetului – ce bogăție pentru istoria literară și ce onoare ar fi azi pentru Maramureș! A fi consemnat cu uimire poetică scene, reacții și replici din periplul lui Nichita Stănescu în anii '80 prin Maramureș este – iată – un act de istorie literară și unul de fidelitate jurnalistică. A percepe aceasta ca de la poet la poet, angelizând prezența lui Nichita și întrezărindu-i aura și anvergura personalității este o notă în plus și meritul lui Gheorghe Pârja de-a fi fost un receptor pe măsura momentului. De ce *îngerul*? De ce superlativizarea din titlul cărții? Nu e deloc un exces așa cum ar părea. Pentru că Pârja intuia pe atunci că un poet de geniu în țesătura unui cotidian, oricare ar fi fost acesta, este *altceva*, este *altcineva* decât oricare dintre prezențele comune. Poetul era o *prezență* și o instanță în care Dumnezeu a lăsat mai mult din Lumina Sa.

Privirea atentă a circumstanțelor și a oamenilor cu care interferăm în cotidian poate fi o îmbogățire. În tumultul cotidian, ignorăm însă adesea ori minimizăm, traducem după urechea profană și ne întipărim în viziune mărunță replicile sau atitudinile inșilor de excepție pe care ne este dat să-i întâlnim. Coborâm astfel clipa de grație la numitorul comun, banalizăm sau chiar vulgarizăm. Cât de mult pauperizăm astfel lumea, în loc să o îmbogățim! Proiectăm o fâșie de întuneric în loc de o undă de lumină. Pârja percepe anvergura poetică a lui Nichita, notând ceea ce îi scăpa din vedere ochiului comun, ceea ce sfida privirea banală – bunăoară, că poetul „stătea cu privirea pironită în zare” pe când în ograda unei case din muzeul satului de pe dealul Dobăieș din Sighet, se vorbea despre drama românilor din dreapta Tisei. Evocându-l pe Alexandru Ivăsiuc, Nichita rostește brusc: „Alexandre, îmi este dor de Dumneavoastră!”, iar ca să evidențieze noblețea confratelui, remarcă gnostic: „Alexandru, neputând să fie Macedon, a fost Ivăsiuc”. La întâlnirea cu elevii de la Liceul Pedagogic, poetul pune alături „un scaun pentru Domnul Eminescu” ș.a.m.d. Ascultând dialogul scânteietor și criptic dintre Nichita Stănescu și Mihai Olos, – „– Nu roata, ci vatra...” (Nichita); „– Nu rotire, ci rostire...” (Olos) – lui Pârja i se părea că ei înalță *o turlă de cuvinte* ce va fi fiind vie și reală și azi, acolo în Muzeul Satului din Sighet, ori că, rostite ca niște formule magice, cuvintele lor făceau să vibreze aerul, întemeind acolo un edificiu nevăzut.

Cartea lui Gheorghe Pârja depune mărturie despre cum s-a ogândit Nichita în spiritul Maramureșului și cum au reverberat locurile emblematice ale nordului nostru, Baia Mare, Finteuș, Sighet, Bogdan Vodă, Borșa, Ieud, Desești... în sufletul său. Iar urmele pașilor și umbra prezenței lui, eco-ul cuvintelor rostite atunci reverberează încă viu prin aceste locuri.

Poetul – ca un sfînx lăcrimând în sine

Pe un nou cerc al vârstei, Gheorghe Pârja se află într-o empatică și melancolică rezonanță cu lumea. Cum își încrustează și își ceremoniază poetul atingerea acestui nou cerc al timpului său? Cum altfel decât prin lansarea a trei dintre volumele recente, *Lacrima sfînxului* (2014), *Călătoria îngerului prin Nord* (ed. a II-a, 2015) și *Livada cu prieteni și alte împrejurimi* (2011). Tonalitatea lirică și intelectuală, înnoită, tinde oarecum spre totalitate și sinteză. Întemeietoare și în ordine poetică sunt, după modelul realului, elementele: apa, piatra, pământul, frunza, ramul, cu vibrația lor genuină în eu. Atât în poeme, cât și în textele jurnalistice răzbate inefabil ceva din murmurul Mării, un freamăt din codrii Maramureșului și chiar tăcerea încremenită a pietrei, indicibilul lucrurilor. Aflat cu câteva linii dincolo de cercul sexagenar, poetul și jurnalistul pare a fi adoptat o stare de veghe reflexivă, însingurată și vag nostalgică.

Recentul volum liric, *Lacrima sfînxului*, apărut la cunoscuta editură băimăreană *Proema*, prefăcut de Horia Bădescu și ilustrat de acad. Mircea Dumitrescu, e străbătut de o discretă melancolie, iscată poate din tăcerea lucrurilor ori din ireversibila lor alunecare. Prin mii de fire nevăzute, mai degrabă auzite în silabe, în vocale și consoane, poetul trage după sine în poeme, nu doar tot Deseștiul natal cu prispa și pridvorul, cu mama și grădina casei părintești, cu livada cea plină toamna de prieteni, ci și întreagă valea Mării

celei frumos curgătoare, toată țara Maramureșului din adâncul sinelui. Intuite dincolo de cuvinte ori în interiorul lor, o undă de tristețe și o duioșie tandră adastă în umbra poemelor. Lăcrimând ori împietrind în sine tristețea, poetul se adăpostește într-un mitic simbol magistral, amintind de măreția tăcută și inflexibilă a stâncilor din Gutâi. Ori se regăsește cel mai bine în figura sfînxului.

Nordic din fire și din neam, nordian prin excelență, i-aș spune eu, Gheorghe Pârja își datorează natura poetică lumii natale, unui prielnic aer tradițional și septentrional în care viața chiar se trăiește în chip poetic, într-un fel de perpetuă ceremoniere, gravă și responsabilă a fiecărui gest și eveniment. Lumea copilăriei – un veritabil sâmbure de veșnicie, cum i-ar spune Bachelard – infiltrată lent și tăcut în subconștient, nutrește neîncetat și lirica sa și orice alt text, fie el jurnalistic, editorial, eseistic, evocativ ori reflexiv. Focalizat pe arhetipul matern, universul liric cuprinde mai mult decât motivul duios al mamei. Indicând o legătură de profunzime, filială i-aș spune, cu toposul existenței și al veșniciei poetului, arhetipul matern se extinde subtil și înglobează întreg ținutul natal – satul de pe Mara și țara de dincolo de munți, timpul imemorial din sine. Toată acea lume căreia poetul îi cerne în poeme lucrurile și ființele: casa copilăriei, părinții, livada, steaua de pe boltă, stejarul din cimitirul Deseștiului, toaca, biserica veche, icoana de la căpătâi, cartea veche din podul casei, Axenia ș.a. Ele desenează tărâmul arhetipal, învăluit de o ceață mitică așternută ca un văl peste lucruri. Înaintând prin ea melancolic și destrămând din loc în loc vălul, poetul înfruntă Timpul lăcrimând tăcut și solemn ca un sfînx sculptat din stâncile Gutinului. Ne-am putea întreba: De ce tristețea? De ce lacrima? Răspunsul îl bănuim doar – sunt atâtea motive: timpul, neastâmpărul nisipului din clepsidră, sensul drumului mereu înainte, tentația de-a atinge lumina rășfrântă-n *pararul scump* situat *lângă catarg* sau, pur și simplu, faptul că nimeni nu se mai poate întoarce niciodată la rădăcini altfel, decât în acest chip, simbolic și liric.

Lacrima Sfînxului relevă nu doar extrema sensibilitate a celui ce scrie, ci și o anumită inițiere. Poetul cunoaște urzeala simbolică a poeziei, *știe* cum se țese cântecul. Cele mai relevante simboluri: nordul ca țară a visului existențial și poetic, iarba de acasă, piatra, muntele, nukul, dar și sfînxul, argonauții, steaua din calea păstorilor, turnul asociat aventurii eului în lume și povară a sa, ochiul din substanța lucrurilor. Un poem ce deschide volumul, *Pararul scump*, reactualizează simbolismul cupei de lumină, „râvnita cupă de smarald” ce pare a întruchipa cupa sapienței, a harului, a sensului, imitând, probabil, chiar simbolistica Graalului. Căutarea și interogația reținută, reflexivă definesc în esență atitudinea eului din poeme. Privirea contemplativă, așteptarea și uimirea însoțite cu simbolul ochiului lămuresc până la urmă și disting lucrurile din ordinea nevăzută a lumii: „*Priveam spre cer. Apoi minunea / Din ieslea cu mărețul Fin, / Îmi arată unde-i genu-nea / Și unde-i focul meu târziu / Ce-a mai rămas din cupa rară? / Doar visul sângelui curat / Și ochii limpezi de Fecioară / Și raiul fără de păcat.*” (*Ochiul*). Piatra, ochiul, cupa susțin subiacent arhitectura poetică a volumului. Piatra e sfînxul, tăcerea – taina, cupa de lumină – o esență spirituală, nutriment, speranță și sens. La revelarea sensului duce contemplarea, dar și delăsarea eului în voia visului, pentru a obține starea de grație în care auzi bătaia aripii de înger, percepi reverberația inefabilă a lucrurilor, precum, bunăoară, într-o seară de vară la Ocoliș: „*Cuvântul și îngerul au venit pieziș / Într-o seară cerească la Ocoliș / Ca o sirenă ieșită din spume / Ne-au întrupat un altfel de lume. / Grația ierbii în ziua de vară / Toarnă secrete în călimară. / Cerul trimite miracole simple, / Culoarele vii se prefac în cuvinte.*” (*Cuvântul și îngerul*). Atmosfera este eminamente poetică atunci când se relevă o conivență secretă a lucrurilor, inaccesibilă celui ce nu dispune de ureche pentru sunete inefabile, de ochiul apt a vedea invizibilul, de spiritul suficient de avântat pentru o astfel de receptare. Acest câmp poetic e repetabil în contexte amicale, de comunicare, de elevată spiritualitate – poate în „serile de poezie de la Desești”, vara la Ocoliș sau în vreo noapte albă la Coruieni, în compania lui Muste: „*Era o noapte albă adusă de doi reni / Când din frânturi de stele zideam un Coruieni / Un fel de zid de purpuri, cărările auguste, / Pavate din cuvinte de făurarul Muste...*” (*Elogiul nopții albe*). Poetul percepe aripa poeziei – clipa de grație, spiritul prieteniei și al comunicării par a fi misterul ei.

Secretul poeziei stă în *aripa de beruim* ce fâlfâie inefabil peste lucruri și traversează prin ele (*Veacul*). Doar poetul o aude, căci, *mai bătrân decât muntele*, mai tânăr decât dealul, el veghează în inima pietrei ca un ochi imanent, rostind de acolo cu însăși vocea ei: „*Doamne stau aici în piatră / Aud doar lupul cum mă latră.*” (*Aici în piatră*). Statornicia, contemplarea, rostirea sunt gesturi salvatoare și forme de rezistență. Pe lângă țesătura lirică elaborată metaforic și simbolic, în funcție de vibrația înaltă a ființei, unele poeme și versuri ale lui Pârja se iscă spontan din încărcătura de moment a sufletului. Ele prind ritmul acela tainic, genuin, iscat de însăși reverberația eului la cotidian, amintind de izbucnirile din cântecele moroșenilor la petreceri și ceremonialuri. Cuvintele poeziei se rostesc uneori pur și simplu de dragul vieții, de tensiunea teribilă a

lucrurilor, de încântare și patos, ori din intenția de-a tălmăci taina lumii. În tendința de-a atinge esența lucrurilor, poetul îngână cumva realul și lucrurile, iar ele provoacă neconținut poetul. Astfel, Pârja rostește ritualic și tandru, ca și străbunii săi, de plăcere, de frumusețea lumii, ori de încrederea în puterea tainică a cuvintelor. Versurile cad precum cele din ritmul popular, ca o rostire funciară – un vers se cheamă cu altul, lucrurile ademenesc cuvintele, ele reverberează unele în altele, iar poemul răsună amplu și magistral precum sufletul celui ce rostește.

Galeria cu prieteni a lui Gheorghe Pârja – ce bogăție!

Editorialele lui Gheorghe Pârja din *Livada cu prieteni și alte împrejurimi* îmi apar ca o prețioasă galerie de chipuri și de circumstanțe decupate dintr-un real căruia autorul i-a fost martor și cronicar. Apărută la aceeași editură Proema, care-și onorează pregnant misiunea de-a ctitori cultură pe meleaguri maramureșene, cartea arată ce valori inestimabile conține realul prin care traversăm, circumstanțele, oamenii cu care interferăm. Și, ce încântare, ce îmbogățire, ce subiecte de editorial – când prietenii sunt înși iluștri, personalități scilicet, oameni de cultură, filosofi, academicieni, poeți, artiști, cercetători!

Răsfricate de-a lungul zilelor și anilor în paginile *Grainului Maramureșului*, editorialele lui Pârja erau mai mult decât niște acute observații de moment ori austere consemnări de fapte ce marcau, în fuga timpului, cotidianul. Ele scânteiau discret ca niște piese rare creionate sub semnul unei priviri tandre și iscoditoare, al afecțiunii și prieteniei. A te lăsa captivat de talent, de creație, de frumusețea unor idei, de anvergura unor personalități este o calitate stringent necesară jurnalistului. Pârja căuta relevanța din lucruri și din ființe, din evenimente, atâta câtă este/câtă va fi fost – multă ori puțină, ascunsă ori ostentativă. Și, presupunând-o, intuind-o, ne-o relevă tuturor.

Condensate în filele unui volum de peste 400 de pagini și rezonând unele în altele, textele îmi par azi niște piese-document extrase din realul privit de un ochi analitic. Consemnând prompt și cu acribie evenimente și chipuri din cotidian, ceea ce este calitatea prin excelență a editorialistului, Pârja le redimensiona emblematic, fixându-le astfel în veșnicie. Dacă răsfricate în timp, textele răsună cumva discret și stins, ca ecourile unui flaut în spațiul unei săli vaste, părăsite de spectatori, condensate în volum și citite în bloc, ele străluminează în flash-uri rapide și intermitente, o felie de istorie contemporană. Teme și contexte diverse interferează, cu precădere cele din zona culturală și din cea a vieții publice: conferințe, vizite, lansări de carte, vernisări de expoziții, cursuri de vară, excursii, seri și sesiuni poetice de mare încântare, dar și asertiuni, idei, gesturi memorabile, replici de neuitat etc. Relevând un tumult cotidian mai intens ori mai discret, *Livada cu prieteni...* nu este doar o biografie sau o monografie, ci un document de istorie culturală. Despre ce vorbește cartea? Despre artă, poezie, iubire, creație, frumusețe, prietenie, devotament, talent, pasiune, geniu, consecvență, despre istorie, războiul din Serbia, suferințele Basarabiei, toate pilduitoare. Cu cine? Cu și despre: Lucia Mihaly de Apșa, Andrei Pleșu, C. Noica, Mihai Șora, cu maestrul V. Kazar, cu eruditul nipon Shuichi Kato, cu Nicolae Manolescu, cu basarabenii Mihai Cimpoi, Ilie Ilașcu, N. Dabija, cu și despre maramureșenii, academicieni de țară, Augustin Buzura, Vasile Gheție din Berința, cu Mihai Pop, Ion Pop, Alexandru Ivăsiuc, Maria Mariș Dărăban, Mircea Roman, Aurel Dan, Vasile Lățiș, Ion Iuga, Lucian Perța, dar și cu Emil Loteanu, Elie Wiesel, Ioan Alexandru, Mircea Dinescu și cu mulți alții. Imagini fugare, replici scânteietoare, atitudini exemplare capătă tensiune și putere persuasivă, într-o galerie sau o „livadă” a personalităților și a ideilor. Răsfoind realul în lungul anilor și al zilelor, autorul prinde clipa trăită cu bucurie, cu patos, cu ochi iscoditor, analitic, citindu-l însă cu tandrețe și aureolându-l poetic.

Interferența cu celebrități, lansarea unei cărți, un dialog memorabil, o expoziție, un spectacol, o vizită, o aniversare sau o comemorare sunt secvențe din care Pârja alege esența, precum în vechime se cerneau mici firisoare de aur din nisipul de pe văile munților. Atitudini pilduitoare fac istorie, încărcând realul de o relevanță de neuitat care, în absența privirii editorialistului, s-ar fi spulberat cu clipa cea repede. Nici nu știm ce bogății eram!

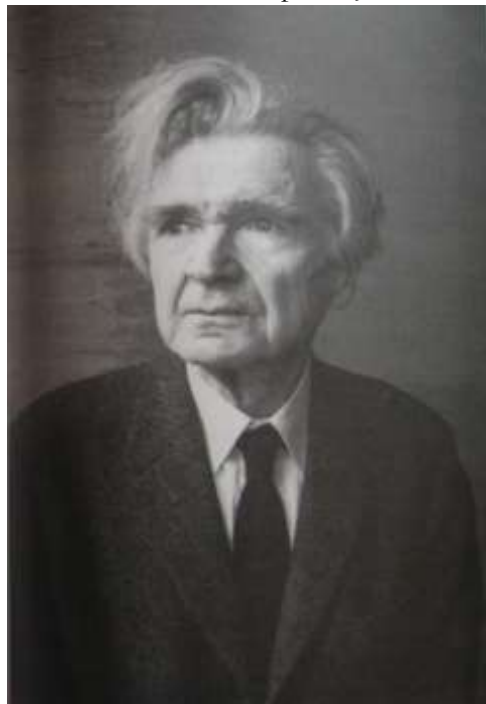
Iubirea de frumos, de valori și spiritualitate țese firul roșu al cărții, iar vibrația intelectuală și poetică dă farmec textelor. În „atingerea” subiectelor, poetul e atenuat frecvent de jurnalist, pe când notația exactă și promptă e sporită, în schimb, de privirea poetică. Incurabil îndrăgostit de lucruri și de oameni, de frumusețea vieții, autorul tresare poetic relevând esența lor rară, iar paginile sună vibrant și convingător, căci editorialistul captează inefabilul ce, neobservat, se poate pierde în neant. Atitudini fugare, gesturi și replici scânteiază în fiecare text. Senzația că te afli într-o galerie de artă, ori, de ce nu, într-o *livadă*, din care figurile îți replică viu, îți zămbesc amiabil, gesticulează ori rostesc emblematic, este cât se poate de vie.

Cioran despre neantul valah

Ionel NECULA

Vom comemora în curând, la 20 iunie 2015, două decenii de la moartea lui Cioran și lumea se găsește tot în devălmășii în care a lăsat-o scepticul, poate doar mai cicatrizată, dacă avem în vedere barbarica dispariție a gemenilor newyorkezi și cu mai multe spaime subiective, după ceea ce s-a întâmplat la Fukushima. Încă două-trei evenimente asemănătoare și lumea se convinge că scepticul a avut intuiții perfecte. Sunt sigur că de-ar fi trăit până în zilele noastre, ne-ar fi replicat cu vorbe țepoase și dojenitoare, cum stă bine marilor profeți: v-am spus eu că lumea a luat-o razna, dar n-ați vrut să creditați vorbele mele. Acum suportați consecințele.

A fost ca un cap limpede la devălmășii acestui veac, și, ca orice deconstructor oțărât și țăfnos, i-a scotocit abisurile, i-a decorticat nevralgiile și i-a prevăzut un trend de evoluție prăpăstios. Civilizația are slăbiciunile ei aluvionare și prădalnice și nu-i scutită de amenințări barbarice. La porțile fiecărei cetăți civilizate stă barbarul care pândește momentul oportun să le zgâlțâie din țătâni, să le ia cu asalt și să-și impună

voința, autoritatea, despotismul. A și făcut-o deja în New York, la Madrid sau la Moscova. Vor urma, cu siguranță, altele.

Cioran nu credea în progres, privea invazia tehnicii în viața cotidiană cu oțărare și cu multă neîncredere, iar față de marile invenții ale lumii moderne (avionul, televizorul, telefonul) avea o aversiune niciodată revizuită.

Bineînțeles că și realitatea românească, macerată de mari goluri psihologice și istorice, era privită cu aceleași rezerve, cu aceleași hachițe și ofuscări. România, spunea Cioran în 1937, se află în fața unui moment zero, adamitic. Nu are nimic de valorificat din toată istoria ei aluvionară. Românul este în situația lui Adam, cel izgonit din Rai, și are totul de făcut. Până acum n-a făcut, ci a îndurat istoria. Abia acum ar putea s-o pună în mișcare, să-și înfrângă eșecurile endemice și să-i confere substanță, consistență și conținut.

Asemenea multor gânditori români, Cioran s-a implicat și el la problemele modului românesc de ființare, consternat de lentoarea, eșecurile și lufturile evoluției noastre istorice. Cum pot fi explicate marile întârzieri din devenirea românească? Se datorează așezării noastre nefericite, la intersecția a trei imperii – toate cu intenții expansive și hrăpărețe, cum s-a tot afirmat în depozițiile gânditorilor români mai vechi și mai noi? Cioran repudiază această idee-paravan și-și întoarce privirea spre firea românească, îi inventariază ansamblul de calități și defecte, dar accentuează apăsat pe termenul secund al binomului. Marile întârzieri din evoluția românească nu se datorează unor cauze externe, ci trebuie căutate în defectele noastre cronice, arhetipale și generice. Nimeni, în afară de noi și de metehnele noastre endemice, nu poate fi făcut vinovat de întârzierile evoluției românești. Într-o vreme când Apusul trecuse la o economie industrială, noi încă lăncezeam în structurile unei economii medievale și naturale.

Nu era singurul gânditor român care gândea în termenii aceștia. Începutul îl făcuse chiar Cantemir, care nu găsea firii românești decât două calități, amândouă discutabile: ospitalitatea și religiozitatea – dar în această coloană mai pot fi incluși Pompiliu Eliade, C. Rădulescu-Motru, Dimitrie Drăghicescu și lista e departe de a fi închisă. Cealaltă coloană, cea care accentua asupra calităților din firea românească, îi avea ca reprezentanți pe Eminescu, Mircea Vulcănescu, Lucian Blaga, dar și pe alți gânditori mai vechi și mai noi.

Se-nțelege că scepticul de la Rășinari făcea parte din prima coloană. Este atât de zelos în identificarea metehnelor din firea românească, încât caută extractul negativ, chiar și în puținele calități românești, certificate de alți gânditori români: omenia, cumsecădenia, bunătatea și chiar religiozitatea.

Și mai subliniem că autorul *Schimbării la față* nu cercetează modul românesc de ființare aleatoriu, accidental, ci o face structurat, articulat, sistemic, aducându-și toate zbaterile sale eseistice sub o cupolă, într-o paradigmă, într-un concept, cel al neantului valah, cum n-a mai făcut-o în gândirea românească decât Lucian Blaga când a propus, pentru identitatea românească, ideea spațiului mioritic.

Cioran nu-și structurează conceptul de neant valah în toate componentele sale, dar punând cap la cap risipirile de prin eseuri, interviuri sau din notele celor 43 de caiete în care-și nota jurnalistic gândurile, întâmplările și toate frământările sale subiective, putem desprinde câteva determinații epistemice lămuritoare pentru înțelegerea întregii construcții cioraniene, cum le-am mai dezvoltat odată în volumul nostru *Cioran despre neantul valah ca identitate românească*, apărută la Editura Amurg Sentimental în anul 2014. În aceste rânduri le vom insera telegrafic, fără toate dezvoltările trebuincioase.

O primă componentă a conceptului cioranian și, probabil, cea mai importantă, o reprezintă scepticismul românesc – privit nu ca direcție de gândire descins din filosofia lui Pirrhon și Carneade, ci ca stare a conștiinței, ca mod de gândire care proclamă nevoia de prudență și de îndoială în asumarea unor idei, credințe sau convingeri. Sigur, problema scepticismului românesc este încurcată, ambiguă și contradictorie. De unde Eminescu, Ion Petrovici și alți gânditori evaluau scepticismul ca pe un factor de conservare a existenței noastre ca popor, Cioran îl considera ca plagă seculară și-l făcea răspunzător de toate derapajele noastre istorice. E adevărat că distingea între scepticismul eretic care reușește să-și înfrângă îndoiala și să lunece în misticism și scepticismul riguros sau ortodox, incapabil să iasă din îndoială și să îmbrățișeze o certitudine, o convingere. Disocierea este până la urmă formală pentru că, indiferent de forma în care a fost activat, scepticismul românesc s-a îndoit de tot și de toate și-a avut aceleași urmări nefaste. Ne-a ținut legați de real, de empirie și n-am putut evada într-o lume ideală, dincolo de marginile ei. Chiar atunci când s-a travestit în religiozitate și misticism, acesta a fost domol, placid, fără învăpăieră spaniolă, spre exemplu, care a pus o pecete fundamentală pe toată istoria spiritului iberic.

O altă componentă a neantului valah este excesul de raționalitate, evadarea din real, din zona mundană. Dacă rațiunea se pliază pe o anumită realitate, excesul de raționalitate îl scoate din lume, din orizontul mundan și-l plasează într-o altă lume. În care lume? Mai există o altă realitate, diferită de cea dată, dincolo sau în prelungirea ei – plină, pozitivă și grea? Nu, nu mai există. Dincolo de lume nu se întinde o altă lume paralelă, ci vidul, neantul, vagul, care nu pot fi procesate logic, din adulmecarea cărora nu se pot extrage concluzii pertinente pentru metamorfozarea carnației celei date. Asumarea epistemică a acestor goluri din textura lumii nu se poate realiza cu mijloacele conștiinței, ci cu ajutorul lucidității, care este o conștiință a conștiinței. Popoarele, spunea Cioran într-un text din 1943, publicat în „Comedia”, o revistă minusculă apărută în Parisul aflat sub ocupație, se deosebesc între ele și după cum participă la perceperea vidului, a vagului, iar această operație nu mai ține de posibilitățile conștiinței și nici nu înseamnă cunoaștere, ci trezvie, iluminare, revelație căci luciditatea este, printre altele, și echivalentul negativ al extazului mistic. Golurile ontologice, cele care fisurează unitatea monolitică a existenței, au valoarea intervalelor dintre notele muzicale și sunt la fel de importante ca și varietatea lumii materiale.

Cioran ținea la mare preț ironia, zeflemeaua, pișicherismul ca manifestări ale eludării realului prin ducerea în deriziune a existenței tragice. Dominată de cei trei S (Spaima, Singurătatea și Suferința), lumea sublinară este exorcizată prin această luare în răspăr a problemelor ei grele și grave, prin drenarea lor într-o formulă glumeață, în comic, în comedie. Înțelegea rolul ironiei în cadrul modului românesc de ființare în sensul în care Paul Morand, pe vremea când era ambasadorul Franței la București, rostise într-un moment

inspirat: „România este un pământ tragic unde totul sfârșește comic”. Cu gluma, cu ironia, cu popularii săi arlechini, de la Bulă la Păcală, mereu puși pe șotii, pe farse, pe flecăreli, românii au trecut mai ușor peste nebuniile lumii. Când zeflemeaua a renunțat la bundiță și ȋțari și-a ajuns la oraș a fost preluată de numeroșii Mitici care măsurau intervalul dintre berărie și Union, a adoptat-o cu acte în regulă și i-a dat savoare, temei, și autoritate paradigmatică pentru configurarea a ceea ce putea constitui identitatea modului de ființare valah. În tot cazul, zeflemeaua, trăncăneala a rămas fixată tot în cadrele minore ale fizionomiei românești, chiar dacă uneori a căpătat savoare, delicii și s-a convertit în parabolă. Ar fi greșit să credem că umorul, hazul și ironia în țara moftangiiilor, a pehlivanilor și a Miticilor este doar o diversiune a frivolității și derizoriului. Este mai mult. El camuflează tristețile unei nații căzute în nenoroc, în facticitate și contingență. Este drama disconfortului ei cronic din care nu se poate salva decât transferându-și tristețea într-o altă partitură.

Un accent apăsător mai puna Cioran pe ideea de mediocritate, de precaritate culturală și de subcultură care definește ființa românească ca rădăcină și cauză a multora dintre eșecurile ei, privită ca o piesă grea în manifestările neantului valah. Înțelegea mediocritatea ca pe o meteahnă fundamentală a românilor și ca pe o componentă agresivă a neantului valah. O dispunea într-un plan complex și-o asezona cu alte două idei complementare: cea de nivel istoric și de medie culturală, ambele complinind înțelegerea precarității nivelului spiritual și vulnerabilitățile stadiului de cultură ale etniei românești. Nivelul istoric desemnează treapta de evoluție la care a ajuns o societate în comparație cu alte popoare și etnii, iar media culturală reprezintă starea de cultură și de înțelegere epistemică în care se află mijlocia unui popor, cea care decide de fapt trendul evoluției în cadrul unor momente electorale. Majoritatea decide, și starea de cultură a acestei majorități este fundamentală în deciziile ce se iau. Marele câștig al democrației moderne este schimbarea factorului decizional, transferul deciziei de la o minoritate bine situată social la majoritatea anonimă. Sacul cu cartofi, de care s-a făcut atâta caz în sistemele premoderne, este chemat să se afirme, să decidă și să-și spună părerea, chiar și atunci când nu are niciuna.

În absența unei medii culturale ridicate, majoritatea electorală a etniei românești poate opta defectuos și nepotrivit sau poate fi manevrată, manipulată și până la urmă trădată. Starea de cultură a unui popor nu este dată de numărul personalităților, a geniiilor pe care le-a generat, ci de media culturală a acestei majorități chemată să decidă, chiar și atunci când își declină această aptitudine. De la dictatura minorității s-a trecut la dictatura majorității, dar schimbarea, dacă nu este însoțită, în paralel, de o emancipare culturală evidentă, nu este totdeauna benefică. În istorie s-au văzut de multe ori situații de alegeri furate sau manipulate, dar validate până la urmă, cu efecte catastrofice. Invocarea nenorocului și neșansei nu este decât o scuză și o justificare pentru istorie care nu mai impresionează pe nimeni și nici nu schimbă efectele nefericite pe care le-a produs. O societate precum cea franceză, bunăoară, unde media culturală este ridicată, nu poate cunoaște asemenea fenomene.

O altă determinantă a neantului valah, mai precizează Cioran, este religiozitatea minoră, domoală, formală, de ochii lumii. Românul a fost religios doar pentru că așa se cade, așa a moștenit de la înaintași, dar n-a ars pentru credință, n-a făcut din religie o obsesie și nu i-a respectat dogmele decât în măsura în care a crezut că-i sunt folositoare. Ortodoxismul românesc n-a avut fermitatea catolicismului, bunăoară, care a influențat toate momentele decisive ale evoluției spaniole sau italiene. Ortodoxismul nostru concesiv și îngăduitor n-a furnizat nicio idee mare, mesianică și mobilizatoare, care să privească evoluția românească. România n-a cunoscut decât un singur moment de exaltare religioasă – cel al minunii de la Maglav, dar și acesta s-a irosit de la sine, pentru că n-a fost asociat cu o idee politică la fel de radicală și n-a angajat lumea politică pentru a-i conferi un sens profetic, pragmatic și mântuitor. Cioran n-a fost un ateist, ci, așa cum singur s-a autodefini, un areligios, *un mistique sans absolut*. N-a îmbrățișat o religie în defavoarea alteia, dar a fost un credincios mai special, nu l-a refuzat pe Dumnezeu, dar prefera o relație directă cu El, fără o intermediere instituțională. Adevărat este că în ultimii ani de viață se arăta interesat tot mai mult de religia

budistă, tocmai pentru că propunea o mobilizare subiectivă, o asumare interioară și nu implica niciun factor de mediere. Instituția bisericească la noi n-a știut să mobilizeze energiile neamului și să le direcționeze într-un sens profetic. Întâistătătorul a stat în permanență în dreapta Domnului, dar n-a făcut decât figurație, poză și teatralitate. Nu și-a impus punctul de vedere și, de cele mai multe ori, n-a avut o opinie, o părere, un punct de vedere personal. S-a mulțumit cu onorurile ce i le rezerva Domnitorul și-a căutat să nu-l supere cu vreun cuvânt sau părere care ar fi putut să nu fie pe placul cârmuitorului politic.

Conservatoare în chip absolut, biserica românească n-a fost interesată decât de păstrarea rânduielilor vechi, așa cum au fost moștenite din moși-strămoși, nicidecum de transformarea lor, sau de angajarea enoriașilor într-o direcție modernă, reformatoare, în consens cu trendul european. Ea n-a lucrat pentru emanciparea spirituală a enoriașilor, ci pentru menținerea neschimbată a unui *status quo* fixat în datină și încremenit în cutume, neventilat de dorința înnoirii. Predica duminicală a preotului ortodox n-avea nici pe departe vigoarea și înrâurirea celei susținută de pastorul apusean în amvonul catolic. Dacă mai adăugăm la toate acestea și faptul că nobilimea apuseană avea obligația – o obligație fermă ce nu putea fi încălcată decât sub spectrul unor sancțiuni drastice – de a participa la predicile duminicale ale pastorului catolic încă de pe vremea imperiului carolingian, în timp ce boierimea română a fost supusă unei obligații asemănătoare abia în vremea domnitorului Mavrogheni, deci șapte secole mai târziu, ne explicăm mai ușor marile întârzieri în ceea ce privește emanciparea culturală a societății românești. În vremurile vechi, medievale, când cartea nu cunoștea o circulație prea largă și nici alte mijloace de comunicare nu se inventaseră, dispunerile nobilimii, conferința laică, predica din amvon și trudnicia copiștilor de prin mănăstiri erau principalele forme de informare culturală. Dar faptul că boierimea română n-a avut, multă vreme, obligația nobilimii apusene, aceea de a participa la predicile clericale și de a servi ca exemplu pentru supuși, a contribuit la adâncirea decalajelor dintre cele două tipuri de culturi și de mentalități.

Specificul românesc într-o dispunere paralelă. Blaga și Cioran

Amândoi gânditori, și Blaga și Cioran, s-au interesat de specificul românesc, de calitățile și defectele românilor. Blaga și-a sistematizat cercetările în *Spațiul mioritic*, Cioran în *Schimbarea la față a României*. Cele două volume au fost scrise concomitent, fără ca autorii să comunice între ei. Și totuși, fiecare lucrare poate fi considerată ca o replică la cealaltă. Printre cei care au exprimat public și detașat această impresie trebuie considerat și muzicologul George Bălan, în vremea când era interesat de Cioran și întreținea o bogată corespondență cu scepticul stabilit pe rue de l'Odeon. „V-aș ruga să-mi spuneți, îi scria muzicologul la 26 iunie 1967, dacă această carte a fost concepută ca o polemică nedeclarată cu vederile arhaizante și contemplative ale lui Blaga. Eu intenționez să o analizez aproape punct cu punct, ca o replică la ideile din *Spațiul mioritic*, așa încât eventuala dvs. confirmare m-ar încuraja să subliniez și mai accentuat această ipoteză.” (George Bălan *În dialog cu Emil Cioran*, Editura Cartea Românească, București, 1996, p. 16).

Precizez că la vremea respectivă George Bălan era serios interesat de gândirea lui Cioran și intenționa chiar să scrie o carte *Sublim și dramă la Emil Cioran* care, după mărturia autorului, a și fost chiar inclusă în planul de perspectivă al Editurii pentru Literatură Universală. Degeaba îl asigura Cioran că nu sunt condiții pentru apariția proiectatei cărți, muzicologul persevera și-l asigura că are toate garanțiile din partea editurii și a mai-marilor vremii. Proiectata carte nu va apărea decât în anul 1996, după moartea scepticului, dar pasiunea muzicologului pentru scrierile lui Emil Cioran, într-o vreme când regimul comunist îi trecuse cărțile la index, trebuie subliniată apăsător.

Cioran i-a răspuns printr-o scrisoare nedată în care mai include și o succintă biografie pentru cartea ce se pritocea în România. Intrase în joc, deși nu era defel convins că această carte va putea să apară în România acelor vremi: „Nu cred că trebuie văzută vreo relație – fie ea cât de mică – între *Schimbarea la față a României* și *Spațiul mioritic*. Blaga n-a jucat niciun rol în viața mea și, în mod cert, nu ca reacție împotriva cărții sale am scris-o eu pe a mea. Recunosc, totuși, că cele două poziții sunt de neîmpăcat și că aveți dreptate subliniindu-le ireductibilitatea.” (*Ibidem*, p. 17).

Aceasta era reacția lui Cioran, dar Blaga, cum s-a poziționat față de oțărările scepticului? Știm sigur că cei doi se aflau într-o receptare și grațitudine recipro-

că, cel puțin așa rezultă din cele două scrisori expediate de Cioran, în 1935, lui Lucian Blaga. Autorul *Spațiului mioritic* nu s-a pronunțat direct față de mai tânărul său confrate, dar indirect o va face într-o scrisoare către Mircea Eliade din 29 august 1937, în care afirmă cu înfrigurare că, „deși prietenul nostru Cioran este foarte talentat, n-are încă o viziune personală, oricât dinamism și paradox ar introduce în eseurile sale. Pesimismul său, cât privește cultura românească, rezultă din judecarea acesteia prin criterii exclusiv spengleriene. *Adamismul* e o concepție care nu rezistă și cred că după *spațiul mioritic* nu va mai putea susține nimeni teza despre arderea etapelor. Antiintellectualismul și provitalismul lui Cioran (sunt, ad.n.) în întregime Klages. De înțeles o asemenea atitudine în chip provizor la un popor ca nemții, amenințat să se orășenizeze și să fie asfaltat. Dar nu la noi. Nu vom da unor ciobani sfatul să devină cruciați împotriva spiritului. Cioran, mai precizează Blaga în aceeași scrisoare, se va astâmpăra peste vreo câțiva ani, când va ajunge, sunt sigur, și la o viziune personală” (Lucian Blaga, *Corespondență A-F*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1989, p. 286).

De fapt ajunsese, dar Blaga se gândea la o revizuire a concepției sale despre specificul românesc, la o viziune care să conțină și câte ceva din calitățile firii românești, din însușirile pozitive ale românilor, ceea

ce l-ar fi apropiat de concepția sa. Totuși, cu toate deosebirile dintre ei, o paralelă între cei doi gânditori poate fi făcută, ba chiar cu concluzii benefice pentru descifrarea firii românești. De unde Blaga cobora cu analiza în abisurile ființei valahe, în tectonica ei, de unde extrăgea determinațiile care configurează matricea stilistică a spațiului mioritic, Cioran privea existența românească în evoluția ei istorică, îi cerceta golurile psihologice și istorice și nu-i găsea nicio calitate care să-l mobilizeze într-un trend de evoluție mesianic.

Blaga distingea și el un orizont spațial și temporal, dar acesta era privit din perspectiva psihanalitică a inconștientului, la care mai adăuga accentul axiologic (așezarea factorilor cronotopici sub semnul unei valori), atitudinea anabasică și catabasică (împrimarea unui sens, de înaintare sau de retragere a acțiunii umane din cadrul orizontal dat) și năzuința formativă, adică tentația de a imprima tuturor lucrurilor din oriz-

zontul nostru imaginar forme articulate în duhul unei stăruitoare consecvențe.

Se vede bine că în timp ce Blaga miza pe calitățile firii românești și-i detașa elementele abisale care să-i confere distincție și să-i optimizeze devenirea, Cioran se consterna de mulțimea defectelor firii românești și nu-i găsea nicio calitate care să-i dea încredere și optimism. În timp ce Blaga vorbea despre un boicot istoric și muta cauzele lufturilor din evoluția noastră în exterior, Cioran explica lentoarea din evoluția românească prin defectele noastre cronice, generice, arhaice. Cele două lucrări erau ireductibile, cum credea Cioran în scrisoarea amintită? Mai degrabă complementare, dar n-am făcut în aceste rânduri decât o paralelă schematică, fără o dispunere mai desfășurată a detaliilor. O vom face probabil într-o revenire viitoare. Oricum, specificul românesc nu poate fi deslușit în toată complexitatea lui fără recursul la cele două lucrări semnate de Blaga și Cioran.

Panait Istrati, o Pasăre Phoenix

Maria COGĂLNICEANU

În timpul vieții lor, scriitorii mari pot cunoaște sau nu gloria. Nedreptatea și calomniile pot dispărea, lăsând adevărul să se manifeste, fie chiar peste secole. Istoria lumii literare de la noi și de pretutindeni este plină de asemenea „cazuri”. Operele lor pot fi puse la index ori speculate, în funcție de ideologiile care manipulează câțiva ani sau consistente perioade.

Panait Istrati, de la moartea căruia au trecut optzeci de ani, și-a depășit secolul prin profețiile sale din „Spovedanie pentru învinși” și continuă să fie „flacăra nestinsă”.

Nefiind în curricula școlară românească, viața și creația sa atrag, totuși, tineretul de pe toate continentele. Iată o modalitate de a cunoaște țara „vagabondului de geniu”, cum fusese numit.

Fundația și Asociația „Les Amis de Panait Istrati” din Franța, creată în 1969, prin devotamentul până la sacrificiul de sine manifestat de Al. Talex, iar ulterior apariția asociației conduse de Camelia Stănescu-Ursuleanu au făcut posibile acțiuni culturale, piese de teatru regizate de celebra doamnă Cătălina

Buzoianu și interpretate de mari actori ai scenei românești, conferințe, întâlniri, tabere de vară închinată autorului „Chirei Chiralina” și organizarea primului Colocviu Internațional la București și Brăila cu participanți iluștri, seduși de spațiul geografic și cultural românesc.

Relațiile culturale franco-române au devenit mai trainice după 1990, deși, începând cu anul 1971, la Brăila, funcționa la Liceul „Panait Istrati” și apoi la „N. Bălcescu” o grupare de elevi pasionați, care voiau să știe mult mai mult despre scriitorul cunoscut în lume prin creația sa difuzată în limba franceză („scriitor român de expresie franceză”).

Într-o scrisoare inedită până acum, doamna Nicole Geblesco, psihanalist de renume, posedând o corespondență substanțială a surorii sale, Sanda Geblesco, cu Al. Talex (pe

când își pregătea teza de doctorat referitoare la „metafora paternă” în scrierile lui Panait Istrati), reține de la Radio România, prin Sanda Chintescu, și o informație de ordin anecdotic. După ce se precizează că la Universitatea din Nisa „on trouvait beaucoup de documents à ce sujet et à P. Istrati et à Paris aussi, des monographies, des thèses, des dossiers, des fiches où l'on parle aussi de ses voyages”, adaugă: „deux professeurs roumaine, Maria Kogălniceanu et C. Tomescu, connaissaient beaucoup de choses à son égard, mais je n'ai pas compris où avaient elles et si elles vivaient encore?” Scrisoarea Sandei Chintescu datează din 3 noiembrie 1976. Eu trăiesc încă și scriu aceste rânduri. I-am consacrat lui Panait Istrati o bună parte din viață, am scris câteva cărți: „Maxime” de P. Istrati; „Tentația și ghimpii libertății”; „Sentințe și fraze memorabile”, ediție bilingvă (româno-franceză); „Istrati după Istrati” (ediție bilingvă româno-franceză) etc.

Despre mirajul spațiului din Bărăgan și umanismul acestui scriitor am gândit scenariul filmului „Pentru a fi iubit Pământul”. Am participat direct sau prin elevii mei la taberele de creație din țară (Lacul Sărat, Pârâul Rece și altele).

Ca argumente ofer câteva pagini redactate de participanți și scrisoarea semnată de președinta asociației franceze Dominique Foufelle, secondată de vicepreședintele Christian Golfetto, care a considerat

România a doua sa patrie, lucrând intens pentru o mai bună cunoaștere și răspândire a operei lui Panait Istrati pretutindeni.*

Ilustrativă, atât pentru seriozitatea problematicii istratiene, cât și pentru actualitatea ei mi se pare intervenția lui Pierre Accard din anul 1992. Neașteptata sa dispariție a îndoliat sufletul elevilor din Brăila, participanți la întâlnirile de la Pârâul Rece, susținuți financiar de aceasta. Ca urmare, într-un ferpar trimis în Franța, ei vorbesc „d'une présence métaphysique de notre mémoire”.

Publicând cărțile enunțate și având alte contacte intelectuale și literare cu tinerii din licee și cu studenții, am descoperit impactul cu opera istratiană. Astfel, sub îndrumarea prof. Daniela Drăghici am avut surpriza să primesc din partea unor elevi de la Colegiul Național „Gheorghe Munteanu Murgoci” semnalul că opera lui Panait Istrati nu le este străină. În plus și-au alcătuit o probă de acces în rândul traducătorilor specializați, din viitor. Mi-au citit câteva maxime în traducerea lor în engleză, spaniolă, germană și rusă. Nu trebuie uitată publicația BT₂ (dedicată scriitorului nostru comun) la care au lucrat sub îndrumarea lui René Marchisio și a profesoarelor Liliana Șomfăleanu (Cluj-Napoca) și Maria Cogălniceanu (Brăila), două grupuri pasionate de gândirea și scrisul istratian.

În egală măsură, amintim aici întâlnirea studenților de la Universitatea „Constantin Brâncoveanu” cu Președintele Asociației „Prietenii lui Panait Istrati”, Christian Golfetto, la o lansare de carte, și cu cadrele didactice ale acestei instituții.

Pasărea Phoenix răsare de peste tot. Frumusețea și nemurirea sunt apanajul ei. Încă din 1928, publicația „Feuille d'Avis” nota că „după ce a scris Istrati, nu mai este permis, oricui se laudă că e un cititor de literatură, să ignore Brăila, câmpia valahă sau dealurile Moldovei”.

Phoenixul de la Dunăre își continuă zborul liber și nemurirea. Biblioteca Județeană „Panait Istrati” și „Muzeul de Istorie Carol I” din Brăila dovedesc acest lucru, în anul 2015, omagîndu-l în maniere diferite.

Vă prezentăm în continuare câteva aforisme de Panait Istrati traduse în limbi străine:

Cărțile nu te învață cum să faci ca să trăiești fericit și, chiar dacă te-ar învăța, tot nu te-ai lua după ele.

Die Bücher lernen dich nicht was du machen solltest damit du glücklich lebst und obwohl sie dich lehren, nimmst du auf sie nicht...

Românul nu-și uită prietenul, ci și-l pune la naftalină.

Der Rumäne verliert ibrer Freund nicht, sondern behält ihm für immer.

Orice fericire își are latura ei de tristețe; viața chiar o plătim cu moartea. Pentru asta trebuie s-o trăiești.

Jede Freulichkeit hat ihre traurige Seite; das Leben selbst bezahlen wir mit dem Tod. Dafür musst man leben.

Greșelile trebuie uitate, când ele sunt mai mici decât binele adus.

Die Fehler muss man verloren sein, wenn sie kleiner als das Beste gebracht sind.

Soarta este inima noastră. Suntem mici, mari sau mediocri, prin inima căreia ne supunem orbește. Ea ne duce spre rău sau spre bine.

Das Schicksal ist unser Herz. Wir sind klein, groß oder mittelmäßig, durch unser Herz des wir uns blindlings fügen... Es führt uns zum Schlechte oder Beste.

* Din motive de spațiu, am renunțat la scrisoarea respectivă, care confirmă și apreciază preocupările doamnei profesoare Maria Cogălniceanu și ale tinerilor istratieni din Brăila (n. Florian Roatiș).

(Traducere în germană Alina Mihalache)

Visătorii sunt sarea pământului.
Los soñadores sol la sal del suelo.

Iubesc tot ceea ce cred.
Amo todo lo que creo.

Spune-mi ce ești în stare să jertfești pentru dragostea ta și îți voi spune dacă iubești sau nu.
Dimé que eres capaz de sacrificar por tu amor y te voy a decir si ames o no.

(Traducere în spaniolă Iuliana Tănase)

Arta a atins culmi greu de depășit; în timp ce adevărul stă în artă, omenescul se află abia la începutul drumului.
Art has reached heights difficult to surpass; while truth lies in art, humanity is just at the beginning of the road.

Și asemenea lui Dumnezeu, artele și aspirațiile sociale cer, celui care le cultivă, dovada absolută a devotamentului. Dumnezeu cere credinciosului dovada dragostei sale, care nu-i aceeași cu ceea ce se mulțumesc bisericile, constatând dintr-o practică pur formală. O atare practică poate să mai clădească biserici, dar nu va putea să le mențină.

And like God, arts and social aspirations demand from the one who grows them the absolute proof of devotion. God asks His follower the proof of his love, which is not the same as the one that churches agree with, being just a formal routine. A routine like this can build more churches, but it can never be able to keep them.

Arta, chiar cea mai reușită, are totdeauna ceva convențional. Numai viața singură nu poate să aibă.
Art, even the best one, always has something conventional. It is only life itself that can't have it.

(Traducere în engleză Vasile Elena)

Prietene învins de singurătate, oriunde te-ai afla pe lumea asta, dezmeticește-te și fii mare ca bucuria, mare ca durerea, în fața necunoscutului ce-ți dăruie inima lui! Nu târgui comoara pe care o ascunzi, pe cea ce ți se dăruie.

Viața unui artist sentimental, pasionat și care a trăit așa cum am trăit eu e adesea tot atât de pasionată ca și opera lui.

Dear friend overwhelmed by loneliness, wherever you are in this world, wake up and be great as joy, great as sorrow, in front of this unknown that offers you its heart. Don't bargain the treasure you hide, but the one it's given to you.

The life of a sentimental and passionate artist who lived the way I had lived is often as thrilling as his work.

(Traducere în engleză Karla Ciocan)

Eram (sunt încă): „Flacăra nestinsă!”
I used to be (I still am): “Unquenched flame!”

(Traducere în engleză Teodora Radu)

Radu Gyr - o viață între poezie și suferință

Dr. Ramona Andreea MUREȘAN

Primăvara lui 2015 readuce în conștiința noastră, printr-o dublă marcare, figura iconică a poeziei închisorilor – Radu Gyr. În egală măsură, aniversăm 110 ani de la nașterea poetului, și comemorăm 40 de ani de la trecerea acestuia în lumină. Aceasta impune reanalizarea creației gyriene, readucerea ei în atenția cititorului contemporan și, de ce nu, descoperirea unor noi valențe ale versurilor lui Gyr.

Cercetând climatul creației lui Radu Gyr, se impune o nuanțarea subtilă care diferențiază istoria comunismului (viziunea neutră a omului de știință care analizează o ideologie de partid și distinge etapele manifestării comunismului românesc) de istorisirea comunismului, care vizează surprinderea relației literatură-comunism și condiționările reciproce dintre cele două. Gradul de literaturizare a mărturisirilor despre gulagul românesc este un aspect discutabil și diferit de la caz la caz. De asemenea, nivelul de obiectivitate al acestor relatări este condiționat de tendința de a filtra istoria prin subiectivismul celui care istorisește. Cel mai probabil, procesul este unul involuntar și este cauzat fie de uitarea firească interpusă între momentul trăirii istoriei (*temps de l'histoire*) și cel al istorisirii ei (*temps du récit*), fie de ocultarea voită a unor detalii, din jenă, din demnitate sau pur și simplu din refuzul de a re trăi oroarea. Nici scrierile istorice postdecembriste nu au făcut lumină în toate privințele. Și totuși, la nivelul literaturii detenției, clasificarea operată de Ruxandra Cesereanu deosebește proza realistă (fapte reale transfigurate de imaginația scriitorului), memorialistica (relatarea lucidă la persoana întâi, realizată de supraviețuitorii gulagului) și poezia confesivă (dictată de trăirile autentice ale deținutului – aici încadrându-se și Radu Gyr).

Însemnătatea factorului cultural în definirea ființei naționale a fost intuită de putere și, pe cale de consecință, s-a încercat constant racolarea intelectualilor în structurile regimului și utilizarea literaturii ca mijloc de propagandă. Evident, mulți reprezentanți de elită ai intelectualității românești au refuzat să devină port-drapelul noului regim și, în acest climat, cultura era nevoită să se desfășoare sub semnul echivocului și al aluziei pentru a

nu se autocondamna. Consecințele pe plan literar au fost ivirea unui alt tip de expresivitate artistică și încercarea permanentă de disimulare a adevăratelor intenții în scheme formale acceptate de cenzură. Memorialistica închisorilor și proza realistă despre gulag permit constatarea unor numeroase afinități cu opere aparținând spațiului literar est-european care circumscriu această tematică.

Pornind dinspre literatură ca mediu de reflectare a regimului politic, poate fi decelată paradigma literară a totalitarismului, dincolo de un spațiu geografic concret sau de o perioadă istorică în care aceasta s-a materializat. Radiografierea climatului general din România comunistă ne conduce la concluzia că literatura și politicul se intersectează la niveluri multiple, condiționându-se reciproc, în sensul dependenței literaturii de cenzura politică, dar și invers, în sensul dependenței politicului de literatură ca mijloc de propagare.

Analizând temele și motivele care se desprind constant din literatura spațiului carceral, distingem contrastul dintre a fi liber și a fi în libertate. Noțiunea de libertate, în contextul amintit, se relativizează, astfel că uneori cei din închisori s-au simțit mai liberi decât cei de afară.

La fel ca regimul nazist, comunismul a folosit forța brută, tortura fizică și psihică pentru a-și atinge scopul. experiența carcerală era voit dezumanizantă, umilind individul și plasându-l în subuman. Ororile comuniste pot fi înțelese

(nu și acceptate) prin prisma unei axiologii inversate schizoidian. Viața în închisoare era echivalentă cu existența sub semnul fagiei, foamea reprezentând una dintre cele mai mari provocări ale celui închis. Ea apare obsesiv în toate relatările în proză, dar și în versuri, în mărturii cutremurătoare ale foștilor deținuți.

Un aspect important pe care îl sesizăm este salvarea prin religie, esențială în acest sens fiind scrierea lui Nicolae Steinhardt, alături de poeziile religioase compuse de Radu Gyr. Alături de religie, se impune să punctăm ideea poeziei ca refugiu, enumerând și particularitățile poeziei create în închisori. Ni se pare, de asemenea, importantă evidențierea unei viziuni feminine asupra gulagului, insistând pe scrierile Lenei Constante, alături de alte voci feminine ale acestui spațiu: Nicole Valery-Grossu, Elisabeta Rizea, Oana Orlea, Anița Nandriș-Cudla sau Smaranda Vultur.

Un reper incontestabil al poeziei carcerale românești este Radu Demetrescu Gyr, un luptător autentic ce nu abdică de la idealurile sale, plătind cu propria libertate nevoia de a se exprima neîngrădit. Glisând pe o partitură sufletească ce trece de la deznădejde la elan vitalist cu o uimitoare naturalitate, Gyr zugrăvește ipostazele sufletești ale omului, convins de nevoia asumării de către poet a statutului de portavoce a durerii celorlalți și de martir care se jertfește. Identificăm pe alocuri afinitățile versurilor lui Gyr cu poezia lui Blaga, a lui Arghezi sau chiar a lui Barbu, accentuând modernitatea scrierilor sale (printr-un imaginar insolit și o expresivitate exacerbată a asocierilor inedite), dincolo de tradiționalismul tematicii abordate.

Pentru început, putem inventaria aspectele sub care ne este înfățișat spațiul rece al închisorii, perceput ca spațiu matricial negativ prin excelență. Carcera ne apare ca o metaforă a limitării ființei, iar semnificațiile ei transcend realitatea zidurilor reci de închisoare. Populată cu șobolani, păduchi și ploșnițe, celula închide nu doar omul în corporalitatea lui, ci și sufletul limitat de o poetică a închiderii sugerată de simboluri precum cheia, lacătul, zăbrelele, fierul. Personalizată pe alocuri, carcera îl însoțește pe deținut în toate tentativele sale imaginare de evadare, smulgându-i invective, lamentări sau rugă. Singurul mod de a sparge limita impusă de celulă este realizarea dualității trup-suflet și evidențierea superiorității celui din urmă. Doar astfel au deținuții șansa unei evadări tăcute, lăuntrice.

Cu sens unificator pentru creația carcerală gyriană se decantează un amplu imaginar poetic al negativității, concentrat în jurul unor simboluri arhetipale: foamea, frigul, abjectul existenței cotidiene (*Imaginarul poetic al negativității*). O poezie a spațiului carceral nu poate fi concepută decât în termenii unor contraste puternice, care opun gamei cromatice luminoase asociate credinței o gamă sumbră a mizeriei umane, într-un tablou conotat de categoriile estetice ale urâtului. Prin definiție, închisoarea este un spațiu marginal, asemănător mahalaletelor bacoviene, dominat de mizerie, teroare și deznădejde. Totuși, importantă este la Gyr capacitatea de a transforma aceste categorii negative în frumos estetic. Astfel, spațiului infernal îi este contrapusă lumina credinței, capabilă de a dispersa bezna temniței. Așadar, este mai corect să afirmăm că la Gyr avem de-a face cu o pseudonegativitate, tonul final fiind mereu plin de speranță și credință, căci la Gyr pofta de viață și dorința de a se ridica peste orice înfrângere depășesc abisalele „culmi” ale disperării.

Revolta reprezintă al treilea nucleu de semnificație exploatat de versurile închisorilor, având drept exponent binecunoscuta poezie *Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!* Refuzul de a ceda și îndârjirea luptei definesc, de altfel, crezul de viață al poetului, care nu se consideră învins de rănilor trupesti, ci de renunțarea la vis. Patosul versurilor lui Gyr izvorăște din tăria convingerilor sale pe care este pregătit să le apere cu orice preț. Vocea sfidării, a ridicării împotriva orânduirii se face des percepută în lirica lui Radu Gyr. Imprecăția, limbajul violent și ocară sunt recurențe ale versurilor gyriene și îndeamnă, chiar dacă uneori doar implicit, la revoltă. Ura, moartea, încețarea dinților și băntuirea strigoilor sunt toate combustibil pentru revolta poetului, care se exprimă colțuros pe alocuri, reliefând tensiunea interioară care l-a cuprins. Lupta trebuie dusă până la capăt, căci doar astfel rămâi neînvins și loial idealului susținut.

Tematica religioasă a poeziei carcerale gyriene este puternic conturată prin asumarea de către poet a rolului de martir care se jertfește pentru umanitate. Izvorâte din credință nedisimulată, scrierile cu caracter religios ale lui Radu Gyr și-au răsfânt efectul terapeutic asupra deținuților din temnițele comuniste, care i-au învățat versurile cu sfințenie, transmițându-le mai departe ca un leac pentru sufletele încarcerărilor. Coborârea lui Iisus în celulă, percepută ca ilustrare a identificării christice, pecetluiește destinul de martiri al celor închiși și prizonieri pentru afirmarea credinței, iar torturile și celula haină devin trepte în suișul spiritual al deținutului, un simbol al Golgotei. Relația încarceratului cu divinitatea pendulează, întocmai ca la Arghezi, între credință și tăgadă. Astfel, osânditul imploră, se roagă, dar se și ceartă cu Dumnezeu, care îi refuză accesul la sacru. Limitarea intervine și aici, împiedicând, la nivel spiritual, revelația, pătrunderea în sferele superioare ale cunoașterii divine. Abordările tematicii religioase sunt, pe alocuri, inedite și ne reține atenția iertarea oferită de încarcerat divinității: „– Pentru toate rănilor mele nedrepte, / eu, Doamne, Te iert...”.

Întreaga poezie carcerală a lui Radu Gyr stă sub semnul autenticității, căci redă în mod nemijlocit trăirile reale ale osânditului. Asemeni lui Camil Petrescu, Radu Gyr transpune experiențe personale, lipsite de înflorituri patriotarde artificiale, ceea ce conferă poeziilor o puternică impresie de veridicitate și astfel scrierile capătă și un important caracter de documente de epocă. Mărturisirea are, atât valența confesiunii unei trăiri individuale – dar reprezentative pentru o întreagă categorie –, cât și valența religioasă a unei spovedanii lirice în fața Divinității. Deschiderea eului liric spre meditație și sensibilitatea sa exacerbată se vădesc în numeroase versuri reprezentative pentru poezia carcerală gyriană, iscodind mari taine ale omului (moartea, timpul, deșertăciunea existenței umane).

Analiza creației poetice a lui Radu Gyr, cu accent pe scrierile sale din perioada detenției, evidențiază fără putință de tăgadă un poet valoros nu doar pentru puterea curativă a versurilor sale, ci, mai ales, ca reper estetic interbelic și postbelic. Scrierea sa are vigoarea de a înlătura, așa cum afirma Ioana Cistelean, prejudecata conform căreia literatura carcerală este o Cenușăreasă a esteticului¹, repunând în drepturi (în primul rând estetic și apoi etic) o perioadă a literaturii care a fost multă vreme ocolită sau tratată exclusiv prin prisma valorii sale documentare și morale de raportare la un trecut negru al istoriei noastre. Poezia lui Gyr le-a apărut celor care au perceput-o la cald, în închisoare, ca o manifestare a spiritului liber autentic, o poezie „cu adevărat liberă – în lumea cătușelor, plămădită din suferință și speranță și vie, reală, autentică”².

Omul Radu Gyr a petrecut ani lungi și grei în temnițele românești, astfel că întregul univers celular i-a devenit părtaș de creație și a amprentat hotărâtor scrisul poetului Gyr. Timpul apăsător, prezența cotidiană a morții, scabrosul existenței celulare se insinuează în versuri în mod inerțial, ca un dat firesc în atare circumstanțe. Ideală așadar este situarea prudentă, la o distanță sigură, care să permită o analiză cât mai obiectivă a versurilor, menținând primatul esteticului asupra eticului.

Inventariind aspectele lirismului gyrian, observăm îmbinări inedite ale conotațiilor carnale, erotice chiar pe alocuri, cu teme grave ale existenței, precum moartea, detenția sau religia. Asocierea insolită nu reprezintă o luare în răspăr a realității, ci un mod de abordare a acesteia care să o umanizeze și să șlefuiască prin intermediul percepției senzoriale asperitățile filosofice ale vieții. Aspectul este vizibil în toate ciclurile de poezii cu tematică celulară, marcând o constantă a imaginarului gyrian. De asemenea, analiza a relevat succesive re poziționări față de divinitate, de moarte sau de limită, însoțite de o permanentă pendulare între bine și rău, între credință și tăgadă. Ezitarea poetului trădează tot atâtea fețe ale poeziei, înțeleasă ca rugăciune: confesiunea, revolta, lamentația, implorarea și umilința³. Sondând adâncimi greu de ghicit ale ființei, poezia lui Radu Gyr se transformă uneori în strigătul profund al ființei însetate de adevăr și libertate. Cu cât mai greu încercat este omul, cu atât mai înălțătoare sunt experiențele care i se revelează și cu atât mai emoționante devin versurile ce redau aceste tribulații sufletești.

Reprezentările imaginarului poetic conturează o traiectorie pe verticală a omului, între cădere și zbor înălțător, dar și pe orizontală, între limitarea carcerii și expansiunea spațială facilitată de vis ori de rugăciune, așadar între categoriile închiderii și cele ale deschiderii spațio-temporale. Extremele sunt mereu prezentate contrapunctic, subliniind efemeritatea acțiunilor și a stărilor omenești atât de ușor interșanjabile. Rezultatul este, în final, o armonizare subtilă a contrariilor, un joc al opozițiilor care nu se exclud și al paradoxurilor.

Din punct de vedere stilistic, poeziile lui Gyr sunt foarte apropiate de lirica populară, având versuri scurte și rime aparent facile, fapt explicat și prin necesitatea ca aceste poezii să fie ușor de reținut de către deținuți. Circumstanțele extraordinare în care bună parte dintre poeziile sale au fost create au impus autorului un rabat de la expresia poetică înaltă în detrimentul formei care să le facă ușor de transmis mai departe. Așadar, o trăsătură dominantă a creației gyriene este oralitatea.

Cu toate acestea, Gyr a reușit să sublimeze într-o expresie poetică mai condensată aspecte grave ale existenței umane, în general, dar și ale existenței carcerale, în particular. Tonul poeziilor sale cunoaște o gamă variată, de la răzvrătire la meditație, oscilând în consonanță cu starea afectivă a autorului. Universul tematic întâlnit la Gyr este, de asemenea, unul bogat, cuprinzând, atât elemente specifice poeziei tradiționale cu tematică religioasă, cât și elemente indiscutabile de modernism care îl situează pe autor în vecinătatea simbolismului, a esteticii urâtului sau chiar a expresionismului mitic blagian. Ca motive recurente, le sesizăm cu ușurință pe cele din sfera vegetalului (unde, un loc de cinste îl ocupă plantele dăunătoare și invazive, cum ar fi bozia, buruienile sau urzicile, dar și pomul cu valențe simbolice primordiale la români, bradul), a mineralului (piatra ca simbol

¹ Ioana Cistelean, *Literatura carcerală. Conceptualizări*, în „Proceedings of the International Conference Globalization and intercultural dialogue: multidisciplinary perspectives”, editor iulian Boldea, Editura Arhipelag XXI, Târgu-Mureș, 2014, p. 200.

² Radu Mărculescu, *Mărturie pentru Judecata de Apoi adunate din gulagul românesc*, Editura Humanitas, București, 2012, p. 180.

³ Aceste variante ale rugăciunii și, prin extensie, ale poeziei încătușate, sunt enumerate de Ioana Cistelean, în *Clarificările din Antologia poeziei carcerale*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2006, p. 10.

arhetipal îmbracă lingvistic vocabule precum gresia, stânca, roca, zgura) și a bestiarului (fiara, mai ales lupul sau lupoaița, asociați adeseori revoltei și urii).

Ca tip de lirism, distingem, atât lirismul subiectiv, cât și cel obiectiv sau melodramatic. Eul liric gyrian este o mască a autorului, prezentând nemijlocit trăirile acestuia. Cu toate acestea, lirismului măștilor i se adaugă un lirism al rolurilor, dar și un puternic lirism al eului. Hipertrofia eului, negată în memorii, răbufnește frust mai cu seamă în poeziile de factură expresionistă. Caracterul de confesiune autentică al poeziilor străbate creația gyriană de la un capăt la altul, trădând o gândire lucidă, conștientă de tot ce se întâmplă și trăind cu intensitate maximă fiecare episod al existenței.

Imaginarul artistic utilizat de poet este încărcat de simboluri care conturează pentru cititor imaginea autentică a spațiului carceral pe care autorul l-a cunoscut sub trei regimuri. Imaginile utilizate în textele lui Gyr subliniază ideile poetice exprimate, formând o unitate de expresie la toate nivelurile de analiză a textului. Preocuparea pentru definirea unui crez artistic al poetului este evidentă nu doar în articolele programatice și în conferințele studențești susținute la catedră, ci și în configurarea unor arte poetice în versuri. Astfel, Radu Gyr pledează pentru o poezie echilibrată, mai degrabă clasică în formă, fără a exclude unele inovații tematice sau lingvistice. Totuși, când vine vorba despre mișcările avangardiste, pe care le vede în prelungirea romantismului, situarea este cert împotriva. Poeziile din ultima parte a creației sale, rondelurile și sonetele, testează, dincolo de har, și măiestria artistică a poetului, fiind chiar un omagiu adus formei clasice a poeziei. Definindu-se constant ca un port-drapel al unei generații, poetul își asumă un destin prometeic de jertfă pentru omenire. Sacrificiul, dincolo de jertfa propriu-zisă a încarceratului, este încărcat la nivel simbolic de valențele unui veritabil *poeta vates*. Pentru Radu Gyr, cartea reprezintă un testament spiritual, iar truda înălțătoare a creației este singura modalitate nu doar de a supraviețui, ci și de a trece în nemurire. Versurile gyriene iscodesc marile taine, căutând răspunsuri care să contureze o teosofie aparte, izvorâtă din experiențele limită trăite de autor.

Abordarea liricii lui Gyr trebuie făcută cu o prudentă detașare față de angajarea politică a autorului, funcțiile sale în Mișcarea Legionară neputând fi ignorate, dar nici exagerate până la anularea oricărui merit literar. Critica literară l-a receptat pe Radu Gyr în mod diferit, uneori și în funcție de afilierea ideologică a criticului, eroare pe care o considerăm regretabilă, căci poetul nu este doar autorul imnului legionarilor, ci și al unei opere valoroase din punct de vedere literar, încărcate de trăire autentică.

Analiza tuturor acestor aspecte ale poeziei celulare gyriene, completată de o atentă observație a stilului creației, dezvăluie un poet valoros în primul rând din punct de vedere estetic, aspect neglijat uneori în detrimentul evidențierii funcției terapeutice a poeziilor lui Gyr. Limitarea la caracterul etic ni se pare o abordare greșită a unui poet care-și merită cu prisosință locul de cinste, alături de alți scriitori ai perioadei interbelice și postbelice. Asocierile originale de cuvinte, imaginarul bogat utilizat și stăpânirea unei extraordinare tehnici de versificație ne recomandă un poet veritabil, injust lăsat într-un colț al literaturii române. Recuperarea lui și reconsiderarea poziției în galeria marilor poeți români ni se pare un demers justificat și necesar. Radu Gyr a lăsat în urmă o operă substanțială, care adaugă poeziei și conferințe studențești, publicistică, memorialistică, literatură pentru copii și critică literară. Versurile sale, și mai ales acelea de închisoare, se disting însă cu pregnanță, constituind, credem, cel mai valoros compartiment al creației autorului.

Concluzionând, putem afirma cu certitudine că Radu Gyr este, în adevăratul sens al cuvântului, un mare poet a cărui creație trebuie redată generațiilor contemporane, atât ca reper estetic valid, cât și ca modalitate culturală de asumare și de conștientizare a trecutului nostru istoric.

Un neobosit colecționar al neamului: Ioan Bianu

Ofelia MARIAN

S-au împlinit, la 13 februarie, 80 de ani de la moartea bibliologului Ioan Bianu, prilej care ne îndeamnă să ne reamintim câteva repere ale existenței și activității sale.

S-a născut în toamna anului 1856 în satul Făget de pe râul Târnava Mare, unde a urmat primele clase. A absolvit liceul la Blaj. A urmat apoi cursurile Facultății de Litere din București, perfecționându-se la Milano, Madrid și Paris.

Setea de cunoaștere l-a îndemnat să-și petreacă multe ore în marile biblioteci europene precum Biblioteca din Palatul Brera (Italia), Biblioteca Națională din Paris, Biblioteca Bodleiană din Oxford. Atent la modul lor de organizare, după un timp de la reîntoarcerea în țară, a încercat să aplice cele văzute la Academia Română. Îl găsim, în 1879, la prestigioasa instituție, în calitate de arhivar-bibliotecar, grație recomandării lui Alexandru Odobescu. Până în anul 1884, când a devenit directorul Bibliotecii Academiei, s-a perfecționat în domeniul pe care avea să îl profeseze până la moarte, pe o perioadă de 51 de ani.

În 1884, a elaborat primul Regulament pentru Biblioteca Academiei, care a definit cadrul organizatoric general al acestei instituții și liniile de perspectivă ale evoluției sale. A militat și pentru o Lege a Depozitului Legal, pusă în aplicare în 1885. Regulamentul prevedea constituirea colecțiilor bibliotecii, organizarea unui sistem de cataloage, precum și normele minimale de catalogare. De asemenea, preciza în mod foarte clar relațiile cu publicul și căile de valorificare a colecțiilor.

Din 1887 a devenit membru corespondent al Academiei Române și în 1902 membru titular.

Anul 1894 este cel în care alcătuiește Planul bibliografiei naționale, aprobat în anul următor. El a fost elaborat potrivit principiilor și metodelor bibliografice moderne, fiind împărțit în trei mari părți: 1) cărți vechi de la 1507 până la 1830; 2) cărți moderne de la 1831 și până azi; 3) cărți străine privitoare la români.

Grație eforturilor lui Bianu și D. A. Sturdza, în anul 1901 fondul de carte al Bibliotecii Academiei a crescut cu aproximativ 50.000 de volume, peste alți trei ani biblioteca cuprinzând 100.000 de volume tipărite.

Între 1903 și 1905, odată cu creșterea vizibilă a colecțiilor, a separat cărțile de periodice și a adoptat din mers așezarea pe formate. A utilizat, de asemenea, clasificarea zecimală universală (CZU), pe domenii. Alte inițiative meritorii ale lui Bianu au fost donațiile de carte unor biblioteci din străinătate lovite de diferite cataclisme, precum și cele legate de schimburile interbibliotecare, îmbogățind astfel fondul de carte și extinzând aria de penetrare a istoriei culturii și civilizației românești. Colaborările externe au fost rodnice prin schimbul de informații documentare.

Chiar de la începutul carierei sale o grijă specială a fost aceea de a aduna în bibliotecă deoptrivă tipăriturile vechi, dar și pe cele recente ale intelectualilor din diferite domenii, în ideea de a constitui un fond național util, demn de o bibliotecă prestigioasă. Prin grija lui s-au adunat un număr variat de tipuri de publicații: cărți, manuscrise, periodice, stampe, portrete etc., ce necesitau un sistem de organizare aparte. Grijă pentru o catalogare cât mai pertinentă este dovedită de multitudinea fișelor din perioada primelor catalogări, scrise cu multă stăruință și pricepere chiar de către Ioan Bianu, cel

care nu a conceput catalogarea doar ca o operație biblioteconomică, ci ca pe un real mijloc de informare, dând astfel meseriei de bibliotecar adevărate valențe intelectuale.

În 1927 Ioan Bianu a devenit secretar general al Academiei, iar în 1929 a fost numit președintele ei. Între 1932 și 1935 a fost vicepreședinte.

Sub conducerea lui s-au alcătuit mari lucrări de bibliografie, între care primele trei volume din *Bibliografia românească veche 1508-1830 (1903-1936)* și *Catalogul manuscriselor românești* (3 vol., 1907-1931). Este unul dintre autorii principali ai reformei ortografice din 1904 a Academiei, reformă care a reprezentat un pas important în introducerea principiului fonetic în scrierea limbii române.

Apreciat pentru calitățile sale morale și intelectuale, temut pentru severitatea sa, Ioan Bianu a fost așa cum îl descria Sextil Pușcariu: „La mese mari, pentru oameni cu gusturi rafinate, se servește un fel de înghețată acoperită într-un strat de alcool, căruia i se dă foc, pentru ca să fie și mai mare contrastul între flacăra și gheața din mijlocul ei. Lui Ioan Bianu îi place, dimpotrivă, să-și acopere inima-i caldă într-un strat de gheață... Când însă prietenia ce ți-a acordat-o odată a sfârșit pojghița de gheață, atunci simți tot focul nobil ce încălzește această inimă...”¹.

În panegiricul rostit în aula Academiei, Octavian Goga spunea: „Stăpân și majordom, a petrecut sub aceste ziduri vechi, adunând cărți de azi și mâine peste o jumătate de secol. Nu există colț pe care să nu-l fi chibzuit, foaie în bibliotecă pe care să nu o fi atins. Numai cine i-a văzut degetele alune-când cu savoare pe pergamentul unui vechi codice al limbii române... numai acela va putea aprecia competența, munca și patima neobositului colecționar al neamului. Sub mâinile lui, dintr-un maldăr de cărți răvășite, după 57 de ani de neîntreruptă priveghere, aproape un milion de volume s-au așezat în rafturile neîncăpătoare ale Academiei”².

Obişnuit din tinerețe cu rigoarea dobândită la vestitele școli blăjene și cu ideea de corectitudine în recuperarea trecutului românesc, Ioan Bianu a fost, așa cum bine l-a caracterizat pr. dr. Vasile Aftenie (viitorul episcop și vicar greco-catolic de București) la înmormântarea sa, asemeni unei cărți deschise pe care a putut-o citi oricine și oricând, fără nicio temere.

În încheierea acestei incursiuni în viața și activitatea lui Ioan Bianu, redau o traducere, din germană, a scrisorii pe care academicianul Ioan Bianu a trimis-o Societății Biblice Britanice în 1911, postată pe Internet, la data de 7 octombrie 2012, de către Radu Răzvan Stanciu, doctorand al Universității din Cambridge.

Academia Română
București
9 noiembrie 1911

Stimate domn, înainte de toate vă rog să scuzați faptul că o absență prelungită din București în timpul vacanței de vară și munca ce s'a acumulat după revenirea mea m'au împiedicat din păcate să răspund apreciatei dumneavoastră scrisori din 10 iunie a.c.

Este cât se poate de adevărat că ediția dvs. a Noului Testament în limba română din 1909 este depășită, iar aceasta nu numai în ce privește ortografia ci și limba. Traducătorul acestei ediții aparținea după cât se pare unei orientări filologice care astăzi este abandonată de întreaga noastră lume savantă. Aceasta este așa-numita orientare latinizantă, care avea numeroși adepți până pe la mijlocul veacului trecut și a cărei identitate consta în faptul că se străduia să imprime limbii române pecetea originii sale latine prin compunere lexicală și ortografie.

Această orientare avea însă dezavantajul că limba literară și ortografia pe care ea le preconiza s'au îndepărtat din ce în ce mai mult de limba vorbită, au devenit din ce în ce mai ininteligibile mase-lor largi ale poporului și în consecință amenințau să producă o falie între popor și cei educați în ale scrierii.

¹ *Omagiu lui I. Bianu din partea colegilor și foștilor săi elevi*, București, 1927, p. 28.

² <http://www.biblacad.ro/IoanBianu2.htm>

De aceea ea a fost de la început respinsă de toți poeții și scriitorii noștri notabili și grație eforturilor și succeselor lor literare s'a reușit într'un sfârșit ca noua orientare să fie ajutată să biruiască, orientare în care, pornind de la literatura populară, se scrie o limbă general inteligibilă, cu o ortografie lesne de asimilat, simplă, fondată pe principii curat fonetice.

Academia Română din București a consacrat această nouă orientare, a introdus o ortografie fonetică bine fixată în toate detaliile și publică în prezent un mare Dicționar al Limbii Române, care este scris conform principiilor filologice ale noii orientări poporane și în ortografie fonetică.

Ortografia decretată de Academia Română a fost introdusă oficial de guvern în toate școlile, manualele școlare și corespondența birocratică și la fel de către toți responsabili eclesiastici și școlari români din afara României. Generațiile care încep de acum să crească oricum nu cunosc vreun alt sistem, toți scriitorii recunoscute și astăzi de noua orientare și scriu conform ortografiei fonetice.

Prin urmare se poate spune că aceasta rămâne definitivă, dat fiind că variații de la ea se observă doar răzleț în ziare și alte publicații de presă ai căror directori și redactori ar dori să știe fonetismul implementat chiar mai adânc decât Academia a găsit de cuviință.

În ciuda acestor variații, de altfel mici și de felul celor care apar în toate limbile literare, ortografia fonetică este astăzi generalizată în română; iar pentru că ediția dvs. din Noul Testament menționată mai sus nu doar se îndepărtează în mod esențial de la aceasta, ci trebuie descrisă ca pe deplin depășită chiar din punct de vedere al limbii, ea este pentru publicul contemporan greu lizibilă și aproape ininteligibilă. O revizuire fundamentală a ei este de aceea foarte indicată, atât în ce privește ortografia, cât și limba.

Aș putea să mă ofer să identific o personalitate competentă din acest punct de vedere, dar, dat fiind că aceasta este o muncă obositoare, care cere mult timp și pretinde o pregătire corespunzătoare, ar trebui să cunosc condițiile dvs. în ce privește durata în timp a lucrării, onorariul etc. înainte de a intra în negocieri cu cineva pe această temă.

Acestea vă solicit să mi le comunicați, după care eu mă voi strădui să duc această afacere la bun sfârșit, spre mulțumirea dvs.

Cu multă stimă, prof. univ. Ioan Bianu.

Mereu cu Eminescu în suflet

Maria BILȚIU

Oare de ce când ne apropiem, simțim întotdeauna o necunoscută și netrăită înfiorare? De ce creația poetului Mihai Eminescu atrage neîntreruptă atenția celor care încearcă să-l redescopere și să-l înțeleagă pe cel care „a întemeiat Patria cuvintelor noastre”? Pe drumul căutărilor expresiei desăvârșite a cuvântului, care „exprimă adevărul” poetul și-a scuturat, aidoma petalelor de flori neroditoare, po-doabele de prisos și a înălțat la puterea gândirii și sensibilizării sale elementele spațiului și timpului nostru românesc, pe care le-a statornicit în universalitate. Poetul a ridicat dulcea limbă română la un nivel de cugetare necunoscut până la el, înnobilând-o cu expresia aleasă a stihului său, pigmentat cu „colb de pietre scumpe”, fiind considerat cel mai mare creator de limbă românească, turnând „în formă nouă, limba veche și-nțeleaptă” a înaintașilor săi. Poetul a avut în atenția sa modelul nepieritor al literaturii noastre populare, viforoasa istorie a neamului, dar și experiența lirică a predecesorilor lui, cărora li s-a închinat aducându-le omagiu, muindu-și „condeiul de-a dreptul în Luceafăr”, cum spunea Tudor Arghezi despre Eminescu.

Mihai Eminescu s-a născut la 15 ianuarie și a trecut în eternitate la 15 iunie, cele două numere „magice” devenind embleme pe firmamentul unui arc de timp, considerat destinul poetului. S-a născut când natura își sărbătorea plinătatea florii de gheață în acordul „dulcei glăsuii a pădurii de argint” și a trecut dincolo, în lumea umbrelor, în anotimpul când floarea adevărată „și-a celebrat deja izbânda ei în fruct”.

Născut pe plaiurile botoșenene, la Ipothești, purtând primele speranțe literare înmugurite la Cernăuții lui Aron Pumnul, în placheta encomiastică „Lăcrămioarele învățăceilor gimnasiaști den Cernăuți la mormântul prea iubitului lor profesor Arune Pumnul răpăusat într’a 12/24 ianuarie 1866” și cu debutul său literar în revista „Familia” lui Iosif Vulcan, de la Oradea, produs înainte de 25 februarie/9 martie, în același an, când îi este publicată poezia „De-aș avea”, Mihai Eminescu este pretutindeni, pe pământul românesc.

Dintr-un caier toarce vremea, iar noi ne bucurăm mereu de Eminescu. Chiar dacă au trecut anii, în Moldova de Sus, pe plaiurile bucovinene clopotul de bronz de la Putna bate, izvoarele murmură, pe cetina brazilor picăturile de rouă sunt ca lacrimile căprioarelor și acum. Somnoroasele păsărele stau ghemuite în așteptare parcă. Și oamenii încă sunt vrăjiți de trecerea lunii peste vârful pădurilor de brad.

Cum să-l uităm pe poetul Mihai Eminescu? Cum să nu-l păstrăm și să nu-l purtăm în noi? Cum să nu freămăte aduceri aminte, în fiecare ianuarie, peste plaiurile binecuvântate, unde viețuiește neamul său, din nobila stirpe a daco-romanilor? Între toți scriitorii acestui popor, cel mai ales, Mihai Eminescu a sfințit cu pașii săi numeroase plaiuri și a eternizat pentru vecie aceste locuri pe unde a trecut, casele în care a locuit sau a intrat. Iașul, orașul pe care l-a iubit atât de mult, revenind aici și atunci, când poetul nu mai locuia în orașul moldav, păstrându-i memoria prin nenumărate mărturii care sunt prezente la fiecare pas al călătorului.

Parcă îl auzim pe Creangă rugându-l „Bădie Mihai, la Iași ninge frumos de ast-noapte, încât s-a făcut drum de sanie. (...) Vino, frate Mihai, vino, căci fără tine sunt străin”. Dar teiul? Cel mai puternic sentiment îl avem atunci când urcăm, cu emoții, drumul Copoului, până în preajma teiului care poartă numele Poetului. Când te oprești în orașul ardelean Blaj, mustind de istorie, poți uita și să nu urci pe drumul ce duce pe Hula Mare, unde străjuie tot un tei al poetului, alături de crucea lui Avram Iancu, „crăișorul munților”, și unde Eminescu, cândva, a rostit cuvintele „Te salut, mică Romă!”. Toate poartă dorul de Eminescu.

Dacă nu am ajuns să călcăm pe urmele Poetului „nepereche” al românilor, ne bucurăm de

amintirile despre el, de poezia sa, de cărțile pe care le avem la îndemână. Tot timpul trebuie să fie în sufletul, inima și mintea fiecăruia acest „poet român, profund cunoscător al limbii românești, al folclorului și mitologiei, (care) a ridicat la apogeu strălucirea romantismului românesc, întruchipând ideal virtuțile noastre”.

Poetul a simțit nevoia să se exprime, să transmită zbuciumul, frământările ființei sale semenilor, de-ai lui sau celor care s-au ivit în lumină după el, dar observând, critic, și moravurile societății în care a trăit, având o înaltă conștiință a timpului său, meditănd asupra condiției sale, înțelegând și afirmând valoarea operei pe care a lăsat-o posterității. Da, vom fi mereu cu Eminescu în suflet, apariție meteorică pe plaiurile Moldovei, binecuvântate de numele multor scriitori „de românește”, începând cu cronicarii Grigore Ureche, Miron Costin și Ion Neculce, urmând Ion Creangă, Mihail Sadoveanu, Nicolae Iorga, compozitorii George Enescu și Ciprian Porumbescu, mai târziu Nicolae Labiș.

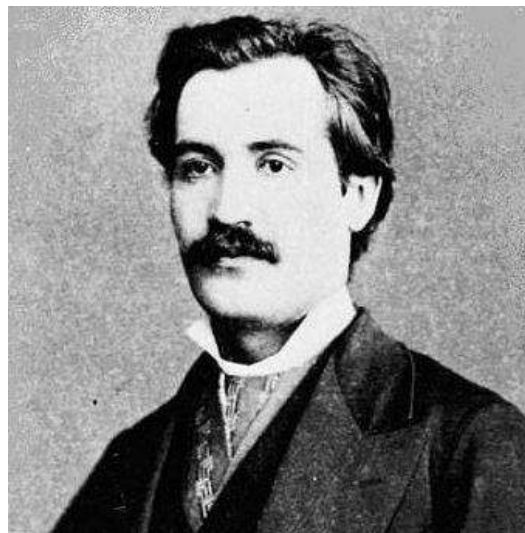
Învățând mai întâi cu Aron Pumnul, cărturarul ardelean, revoluționar de la 1848, la gimnaziul chezarocrăiesc de la Cernăuți, cutreierând Transilvania și Țara Românească „în lung și-n lat”, înțelegând locul poporului român în istoria universală, printr-o cultură formată în vestitele universități ale Occidentului, cele germane, de atunci, la Viena și apoi la Berlin, Eminescu a dus dorul de aceste pământuri, „natala mea vâlcioară / Scăldată în cristalul pârlului de-argint, / (...) A codrului tenebră, poetic labirint”.

Cu Mihai Eminescu în suflet, purtăm amintiri despre poet, încă de la frageda vârstă a copilăriei sale, când „conașu Mihăiță, un băiat năzdrăvan... hălăduia pi cocolauri... umbla cu șerchii în sân... făcea cântișe și băsmă tare cu dor”, prindea păsări și broaște din iazul de lângă sat, prevestea vremea, suna din buciul în pădure. Aceste duioase amintiri le-a depănat, cândva, moș Dumitru Leancă, vecin cu casa părintească a marelui poet. A fost copil din popor. Chiar Eminescu nota într-un manuscris (2254, f. 18-19) că „Dumnezeul geniului m-a sorbit din popor cum soarbe soarele un nour de aur din marea de amar. Chipul lui Dumnezeu este chipul poporului. Vocea lui Dumnezeu este vocea poporului și fiindcă dau înțeles glasului poporului, simt eu vocea lui Dumnezeu, căci în cumpăna lumii suntem una... eu mă leg de trecuturi, fiindcă totdeauna am existat. Adesea iau de la istorie, de la păzitorul cel posomorât al trecutului, cheile lui de aur și deschid porțile inimii mele”.

Cred că poporului nostru i-a fost predestinat norocul nașterii Luceafărului poeziei pe meleaguri românești, încă de pe vremea când Dumnezeu și cu nelipsitul Sfânt Petru umblau pe pământ, luând înfățișarea unor moșnegi gârbovi, sprijinindu-se în toișe și cu sandale rupte în picioare, rătăcind și bătând pe la porțile oamenilor să primească găzduire sau ceva de mâncare. Odată ajung, prin întuneric, la marginea unui sat, așa cum se spune într-un frumos poem în proză de Geo Bogza, iar vrednicia și bunătatea unor oameni i-au plăcut mult Tatălui nostru din ceruri. Și ca semn al îndumnezeirii acelor locuri, încât oamenii să-și poată vedea sufletul, peste ani și ani, din acel neam de oameni s-a născut Mihai Eminescu.

Vraja basmului nu s-a risipit vreodată, pentru că, cu Eminescu în suflet noi ne naștem, cu Eminescu-n suflet noi creștem și căutăm, întruna, o crăiasă din povești, pe Făt-Frumos din Lacrimă, pe Făt-Frumos din Tei... și viața ne răsfață. Cu Eminescu în suflet și doina o doinim și freamătul de codru mereu îl auzim. Cu Eminescu în suflet, pași în iubire facem, timid, cu-o floare albastră, singurătăți desfacem... dar vremea trece, trece, și noi, cu Eminescu în suflet, vom ști să și murim. Să fim mereu obișnuiții iubitori ai creației eminesciene, așa cum spunea sculptorul arădean Ovidiu Maitec, la 13 octombrie 1989, în atelierul său din București: „Eu sunt obișnuitul iubitor de Eminescu”.

Dintr-un caier toarce vremea... dar Eminescu e mereu cu noi. Vălul alb al depărtării în timp nu s-a prins peste chipul lui. Să ne amintim Poetul!

„Picuri de lumină... Eminescu” la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”

Ștefan SELEK

În contextul Anului Internațional al Luminii și cu ocazia aniversării a 165 de ani de la nașterea poetului Mihai Eminescu, la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” a avut loc manifestarea „Picuri de lumină... Eminescu”. A fost organizată o masă rotundă la care au participat mai mulți universitari de la Centrul Universitar Nord Baia Mare și angajați ai bibliotecii.

Moderator al întâlnirii a fost conf. univ. dr. Florian Roatiș, care a avut și o intervenție legată de problema doctoratului lui Eminescu, pe care Maiorescu ar fi vrut să-l facă profesor la Universitatea din Iași, demers pe care poetul nu l-a mai întreprins.

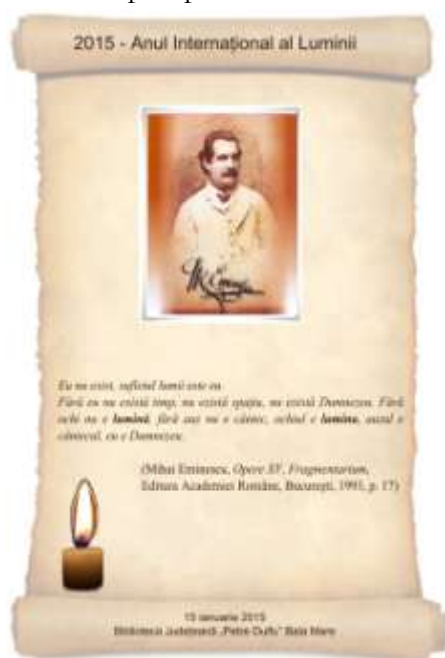
Actorul Paul Antoniu a introdus asistența în atmosfera evenimentului, relatând povestirea „Basm” de Geo Bogza.

A urmat prezentarea conf. univ. dr. Mircea Farcaș – „Eminescu și românii din afara țării”. Acesta a subliniat că printre preocupările lui Eminescu, iubitor de limbă și cultură românească, s-au regăsit și românii din afara granițelor, și în special cei din sudul Dunării și aromânii din Grecia, așa-numiții cuțo-vlahi, care astăzi numără aproape 300.000 de suflete.

Următoarea alocuțiune i-a aparținut conf. univ. dr. Carmen Dărăbuș, care a vorbit despre recepția lui Eminescu în Serbia. Doamna Dărăbuș a făcut o enumerare de traduceri și traducători în limba sârbă, dintre care menționăm: prima traducere (1940) din creația lui Eminescu i-a aparținut lui Leposa Pavlici, care a tradus „Sărmanul Dionis”; Milan Nenadic și Ileana Ursu au tradus „Luceafărul” și „Scrisorile” (1999) pentru care au primit Premiul Academiei Române

în 1999 pentru cea mai bună traducere din Eminescu. A mai fost semnalat și faptul că poeziile lui Eminescu au intrat în manualele de limbă română, dar și de limbă sârbă de liceu; „Lumina” este cea mai veche revistă românească din Serbia, la Uzdin în fața primăriei existând un bust Eminescu, iar la Coștei există două societăți „Mihai Eminescu”.

Apoi a urmat intervenția conf. univ. dr. Ștefan Vișovan cu titlul: „Traducerile în limba rusă a creației lui Eminescu”. Primul poem tradus în limba rusă a fost un sonet, iar în prezent opera lui este aproape integral tradusă. Printre cei mai valoroși traducători ai lui Eminescu în literatura rusă se numără poeta Anna Ahmatova.

„Eminescu și cultura populară” a fost intitulată prezentarea conf. univ. dr. Delia Suioan. Aceasta a luat în studiu modelul folcloric la marii poeți români, dintre care îi amintește pe Eminescu, Blaga și Sorescu și propune această formulă în locul celei uzitate de canonul didactic de izvor folcloric. Eminescu, spunea ea, „a absorbit foarte multe elemente folclorice în poezie și proză. Eminescu era îndrăgostit de basm, de tot ceea ce înseamnă românesc și a publicat pentru că a vrut să demonstreze că în basmul românesc găsim singura formulă adevărată de trăire a sentimentului”.

Ioan Bob, director al Secției Planetariu și Observator Astronomic din Baia Mare și profesor de matematică, a avut o intervenție cu titlul „Eminescu și astronomia”, prin care a subliniat că meritul lui Eminescu rezidă în faptul că a reușit să topească în poeziile sale metafore luate din lumea științei și, mai ales, prin gândire lucidă și intuiție excepțională, să prefigureze concepte care au fost enunțate mai târziu în secolul XX. A făcut o paralelă între versurile eminesciene din „Luceafărul” și „La steaua” și teoria relativității a lui Einstein.

Mircea Farcaș a dat citire unui gând transmis de conf. univ. dr. Bogdan Crețu, directorul Institutului de Filologie „Alexandru Philippide” Iași, care spunea: „Față de Eminescu avem destule datorii, trebuie să-l reedităm profesionist, trebuie să ne îndepărtăm de instituția Eminescu și să ne apropiem și să redescoperim creația eminesciană”.

Dr. Teodor Ardelean a ținut să remarce că multe domenii ale vieții cultural-spirituale pot fi atrase către perimetrul creației eminesciene, iar iubitorii creației lui Eminescu sunt de la cei mai mici, care recită și cântă pe versurile poetului, până la cei mai în vârstă, care sunt animați de patriotismul acestuia, care a fost cuprins de visul românesc al României Mari. Teodor Ardelean amintește și de un mare proiect cultural național care îl preocupa pe Eminescu sub forma unui Panteon al iluștrilor înaintași.

Apoi elevi de clasa a X-a de la Liceul de Artă din Baia Mare au susținut un recital de muzică pe versuri de Eminescu și alți poeți care au scris despre el, recital însoțit de o prezentare power point cu desene realizate de aceiași elevi intitulată „Expresivitatea creației eminesciene”.

Cu ocazia aniversării a 165 de ani de la nașterea lui Eminescu, au fost organizate în bibliotecă mai multe expoziții de carte: la Sala de lectură „Mihai Eminescu – poet național: 165 de ani de la naștere”, la secția Împrumut carte pentru adulți o expoziție de portrete „În căutarea imaginii lui Eminescu” și o prezentare power point pe fond muzical cu privire la viața și opera lui Eminescu proiectată pe monitorul secției, iar la Secția pentru copii „Eminescu în ediții dedicate copiilor”.

Cei nepereche

Ion PAPUC

Ca un băimărean recent ce sunt, mă îndrept cu gândul spre îndepărtatele zile de acum o jumătate de veac, când am luat pentru întâia oară legătură cu Maramureșul, cu capitala lui. Pe atunci, în cercul strâmt al tinerilor din Cluj care își încercau norocul într-ale scrisului, eram o somitate. Nu ca acum când nu prea mă mai știe nimeni! Dovada că altfel era pe atunci stă faptul că la redacția revistei „Tribuna”, unde începusem să public unele însemnări minime, într-o zi am primit o scrisoare în care mi se spunea cam următoarele: „Domnule, am auzit că acolo în Cluj ești cel mai bun. Eu sunt cel mai bun pictor aici, în Baia Mare. Am deschis o expoziție. Vino și scrie despre ea. Semnat: Mihai Olos”. Nu auzisem de el până atunci și nu fusesem niciodată în Baia Mare. La un timp după aceea, poetul N. Prelipceanu mă căută și îmi spuse că urma să facă un reportaj prin trei județe din nordul țării pentru Radioul clujean. Promise nu doar bani pentru aceasta, ci și o mașină de teren cu șofer, un IMS hodorogit, și ca să nu se plictisească pe atâta drum mi-a propus să-l însoțesc. Am acceptat de îndată, amintindu-mi de scrisoarea primită din Baia Mare. Am ajuns tocmai la timp, cu o zi înainte ca expoziția să fie închisă. Pictorul nu era în oraș, așa că nu l-am întâlnit. Mi-am făcut niște notițe și am plecat cu poetul mai departe să se documenteze și el pentru reportajul lui. Era vară, lumea plecase în concediu, revista probabil nu prea avea cu ce să-și umple paginile uriașe, astfel că textul meu fu publicat integral, cum nici nu sperasem să se întâmple. Apoi am uitat de el și de toată expediția în Maramureș, când, fiind în cafenea la Arizona, mă trezesc că o namilă de om se oprește în ușa acesteia și strigă: Cine-i aici Ion Papuc?! M-am ridicat înfricoșat, deși el strigase nu atât ca să mă înspăimânte, cât poate din timiditate, de rușine, dar mă îngrozisem privindu-l cât de voinic era, în timp ce eu, deși înalt, eram parcă cel mai slab dintre toți tinerii de acolo. A venit spre mine și m-a îmbrățișat spunându-mi că el este Mihai Olos, cel care avea să devină cu adevărat un mare artist, un maestru al artelor vizuale. Acum, nu demult, am vizitat muzeul de artă din Baia Mare, ocazie cu care am putut constata că operele prietenului meu de o viață, față de acelea ale tuturor contemporanilor săi, erau de departe nu doar cele mai numeroase, ci și de o modernitate, de o europenitate mult peste ale celorlalți. Vreme de câteva decenii, Baia Mare a fost contemporană cu tot ceea ce era mai nou în arta lumii prin Mihai Olos.

Mihai Olos

Tot cam pe atunci și tot acolo la cafenea și la cenaclul literar pe care îl frecventam venea și o altă persoană originară din Baia Mare, doctorița psihiatră de mai târziu Doina Iordănescu. Era studentă la medicină, dar scria și versuri. Foarte frumoasă, de o feminitate caldă, orbitoare, părea a nu fi fost făcută din aceeași materie cu noi toți, oamenii de rând, ci dintr-una celestă, căci nu doar că era bălaie, cu părul blond, dar avea în toată ființa ei ceva nordic, de parcă ar fi descins de-a dreptul din regatul rigăi Crypto. O pură Loreley, dar fără latura de vrajă negativă a eroinei germane. Se deosebea apoi printr-o civilitate de un tip special, cu ceva de floare de seră, fiind nu neapărat citadină, însă cu siguranță nu avea în făptura ei nimic rural. A debutat cu o plachetă de versuri înaintea multora dintre noi ceilalți. Cucerea nu doar prin poeziile ei, ci și printr-o amenitate specială în înțelesul etimologic al cuvântului *amoenitas*, care înseamnă în primul rând frumusețe, dar și aspect plăcut, blândețe, farmec personal. M-a complexat cu totul când mi-a dezvăluit că exersase într-ale poeziei traducând din Hölderlin. De câte ori buchisesc pe vreo pagină de-a acestuia, îmi amintesc că, foarte tânără fiind, Doina Iordănescu îi traducea poemele în românește. Nu am cum ști cu ce succes o făcea, dar acesta e un mare poet îndepărtat mult de spațiul poetic de la noi. Desigur au tradus poezii de-ale lui autori ca Philippide, Blaga, Doinaș, cu succes inegal. Însă Eminescu știind atât de bine limba germană nu lasă de înțeles că ar fi trecut pe sub vraja lui poetică. Deși el citează uneori chiar și din Faust-ul lui Goethe, lecția acestuia pare a o fi învățat doar Blaga, care nu numai că i-a tradus capodopera ci s-a lăsat influențat de gândirea lui îndeosebi în opera sa filozofică, înscriindu-se într-o descendență a acestuia în spațiul teuton. Poetul nostru național a frecventat poeți germani mai degrabă mediori, cu o mare excepție: Heinrich Heine, de care pare a se fi lăsat impregnat profund. Tonurile alternative de șăgalnic și de ironie, proprii unei bune părți din lirica erotică a lui Eminescu, acolo își au corespondența, în poeziile lui Heine, în timp ce Hölderlin, pe textele căruia exersa în tinerețea ei Doina Iordănescu, i-a rămas străin.

Ce vrea să însemne „întoarcerea la natură” în planul moralei?

Dr. Nicolae IUGA

Spiritul care animă gândirea modernă își are originea în progresele și performanțele fizicii realizate de către Newton. A fost un fapt nou, decisiv, prin care gândirea modernă s-a emancipat de sub tutela tradiției antice. Pentru gândirea clasică, filosofia fondatoare a întregii științe, a pedagogiei și a moralei trebuia să furnizeze, atât specialiștilor, cât și oamenilor de acțiune, principiile din care să fie derivate adevărurile particulare și regulile practice de conduită.

Odată cu apariția lui Newton pe scena istoriei, lucrurile se schimbă. Gândirea este animată de un spirit cu totul diferit. Newton a constrâns practic filosofia să recunoască faptul că știința nu mai este la începuturi, că știința există și că face progrese plecând de la fundamente demonstrabile, fundamente independente de principiile de la care plecau disputele metafizice¹. Kant însuși este un admirator al fizicii lui Newton. Oamenii de știință și-au găsit ei înșiși principiile de care aveau nevoie. Din acel moment, filosofii nu mai sunt considerați ca oameni care creează știință, ci ca oameni care reflectează asupra a ceea ce savanții au stabilit și asupra a ceea ce ei au descoperit. De altfel, opera de căpătâi a lui Newton este intitulată chiar de către autor: *Philosophiæ Naturalis Principia Mathematica* (Londra, 1866), în acest fel termenul de „natural” impunându-se în toate domeniile științei și ale reflecției filosofice.

Aceeași schimbare s-a produs și în sfera pedagogiei și a moralei. Aici se va produce tendința de a substitui o reflecție asupra principiilor existente, față de pretenția clasică de a crea o morală perfectă sau de a demonstra posibilitatea unei ordini morale mai bune. O schimbare care nu s-a produs brusc, printr-un singur om de geniu, ci lent și laborios, prin aportul mai multor gânditori.

Tendința de cunoaștere a adevăratei naturi empirice a omului a fost încurajată și de observațiile făcute în urma marilor descoperiri geografice, de călători și misionari². Rezultatele acestor observații erau foarte variate, diferite, mergând până la contradictoriu. Uneori se relevau bunătatea înăscută a naturii umane, inteligența și amabilitatea omului, iar alteori se puneau în evidență egoismul și ferocitatea naturii umane.

Problema: cum este omul „de la natură”, bun sau rău? – este o problemă care vizează în mod direct educația. Dacă omul este bun prin însăși natura sa, atunci educația nu mai trebuie să urmărească modificarea eului său empiric. Dar dacă omul este o ființă egoistă și rea prin însăși natura sa, atunci se trage concluzia că nu omul este cel care trebuie îndreptat prin educație, ci modul de organizare a societății. Ideea apare încă din vremea Renașterii, dar Jean-Jacques Rousseau este cel care o va dezvolta pe deplin.

Biografia însăși a lui Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) este una puțin obișnuită. Născut la Geneva într-o familie de hughenoti, se mută încă din adolescență la Annecy și, mai apoi, din 1742, la Paris. În capitală intră în cercul enciclopediștilor și redactează o serie de articole pentru *Encyclopedie*. În 1755 publică *Discursul asupra originii inegalității între oameni*, lucrare care conține bazele gândirii sale etico-politice și care îl face celebru. Urmează *Emil sau despre educație* și *Despre contractul social*, lucrări, de asemenea, de mare impact, publicate ambele în același an, 1762. Ideile conținute aici sunt condamnate de către Biserică, iar autorul, spre a scăpa de arestare, este nevoit să fugă și se ascunde pentru o vreme în Anglia, găzduit fiind chiar de către filosoful David Hume. Revine în Franța după doi ani, sub o identitate falsă. Dar ideile sale erau deja răspândite ca fenomen de masă și aveau să constituie, după puțin timp, o componentă ideologică importantă pentru Revoluția Franceză.

Înainte de toate, Jean-Jacques Rousseau dezvoltă pe o treaptă nouă ideea contractualismului, dar și alte idei de filosofie etică și politică cu profunde implicații sociale. Gândirea etică a lui Rousseau conține multe idei comune epocii, respectiv Secolului Luminilor, dar toate aceste idei sunt interpretate, respectiv re-interpretate de către autorul nostru într-o manieră profund originală. De exemplu, ideea contractualistă care, pentru a se putea susține, trebuia să plece de la premisa existenței imaginare, ca experiment mental, a

¹ E. Dupréel, *Traité de Morale*, Tome I, Presses Universitaires de Bruxelles, 1967, p. 135.

² Bogdan Suchodolski, *Pedagogia și marile curente filosofice*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1969, p. 25.

unui om presocial și a-social. Deja Hobbes l-a descris ca fiind individul uman în starea sa naturală și care este rău de la natură, violent, meschin și egoist³. Întrucât această ipoteză este presupuziție pură și, deci, nu poate fi confirmată sau infirmată prin confruntarea cu un fapt real, singura dovadă asupra existenței omului în stare naturală care poate fi adusă aici este o descriere cât mai convingătoare a acestui individ uman imaginar, deci o prezentare în genul argumentării de tip avocațesc. Rousseau reia ideea lui Hobbes asupra omului în stare naturală presocială, dar susține, încă și mai convingător decât Hobbes, că omul nu este rău de la natură, ci dimpotrivă că este bun de la natură, iar societatea umană este cea care îl pervertește și îl înrăiește. Deja simpla posibilitate de a argumenta, atât existența unui individ uman rău de la natură, cât și a omului bun de la natură, cu argumente isostenice, cu forță logică egală, ridică semne de întrebare cu privire la existența reală a acestui tip uman și induce ideea, generalizată în filosofia secolului următor, începând cu Hegel, că omul în stare presocială nu este altceva decât o simplă abstracție și că individul uman nu este altceva decât suma relațiilor sociale în care se află prins în mod necesar.

Cu privire la omul natural, Rousseau scrie: „Omul este bun de la natură și cred că am demonstrat acest lucru. Ce l-a putut deci deprava într-atâta, dacă nu schimbările survenite în alcătuirea lui, progresele pe care le-a făcut, cunoștințele pe care le-a dobândit? Nu este mai puțin adevărat faptul că societatea îi împinge în mod necesar pe oameni să se urască între ei, pe măsură ce interesele lor se ciocnesc, să-și aducă unii altora servicii aparente, făcându-și de fapt tot răul ce se poate închipui [...]. Nu există niciun om bogat căruia niște moștenitori lacomi, adesea chiar propriii lui copii, să nu-i dorească în taină moartea. Poate că nu există o corabie pe mare al cărei naufragiu să nu constituie o veste bună pentru un anumit negustor. Și care este poporul care nu se bucură de nenorocirile popoarelor vecine?”⁴.

În fapt, ideea omului natural existent anterior constituirii societății are o altă valoare, anume aceea că susține existența unei libertăți naturale a omului. Pasul înainte făcut de către Rousseau în ideea contractualistă este acela că, atunci când se constituie societatea, omul natural renunță la o parte din libertatea sa, pentru a putea viețui în societate și pentru a nu încălca cu libertatea sa „naturală” libertățile celorlalți indivizi, iar societatea îi garantează în schimb o anumită protecție privind viața și proprietatea sa, protecție pe care nu avea de unde să o aibă în starea lui „naturală”. Aceasta înseamnă necesitatea trecerii de la natură la societate și beneficiul trecerii de la starea naturală la starea de drept.

Pasul înainte făcut de către Rousseau îl constituie înțelegerea contractului social ca un contract încheiat între două părți, individul și societatea reprezentată prin stat, cu drepturi și obligații reciproce. Dacă una dintre părțile contractului, respectiv individul, nu își respectă clauzele contractuale, atunci statul îl poate sancționa – de aici și vastul sistem de drept penal și de ordin penitenciar, cu toate ramificațiile sale. Dar ce se întâmplă atunci când cealaltă parte a contractului, adică statul, nu își respectă obligațiile asumate prin contractul social? Rousseau nu formulează explicit această întrebare și, evident, nici nu avansează vreun răspuns, dar a creat premisele ideologice și politice pentru legitimarea răzvrătirii împotriva ordinii sociale, a creat condițiile epistemice ca întrebarea să fie pusă și răspunsul să fie dat în vârtejul sângeros al evenimentelor din cursul Revoluției franceze. Monarhia franceză a fost suspectată că nu își îndeplinește obligațiile care îi revin din contractul social, regele a fost declarat simplu cetățean, a fost judecat ca atare, a fost găsit vinovat și executat.

După cum arată unii exegeți contemporani ai lui Jean-Jacques Rousseau⁵, cel mai important aport al acestui filosof iluminist îl constituie supralicitarea postulatului umanist, conform căruia omul este prin natura sa bun, drept urmare naturii umane nu i se poate reproșa în principiu nimic. Rousseau este cel care

³ Ștefan Georgescu, *Filosofia dreptului*, Editura All, București, 1998, p. 97.

⁴ Jean-Jacques Rousseau, *Discurs asupra originii inegalității între oameni*, Editura Științifică, București, 1958, p. 169.

⁵ Adrian-Paul Iliescu, în *Fundamentele gândirii politice moderne*, Editura Polirom, 1999, pp. 115-117.

va transforma optimismul iluminist cu privire la natura umană în fundament al teoriilor politice progresiste și al radicalismului revoluționar. În fine, tot Rousseau este primul care „sugerează ideea că proprietatea privată este sursa răului social, factor care a distrus starea naturală idilică”⁶ în care trăia omul bun de la natură.

În ceea ce privește fundamentarea eticii, Jean-Jacques Rousseau a luat poziție implicită împotriva primatului rațiunii, el preferând în loc „glasul inimii”, deoarece acesta iubește numai ceea ce este bun⁷. Rațiunea poate fi coruptă sau poate greși, inima niciodată.

După Rousseau, o reîntoarcere efectivă a omului la starea lui naturală nu este cu putință, deoarece starea naturală nu mai este o stare reală, ci una potențială, o stare principială a ființei umane. Libertatea naturală nu este o libertate desăvârșită, ci abia în starea socială el își poate realiza potențialitățile sale originare. Problema este nu să ne reîntoarcem la natură, ci problema este de a lupta pentru eliberarea omului din corupția vieții sociale și a-l restabili în deplinătatea naturii sale ca ființă liberă. Acesta este programul lui Rousseau din *Emile* și din *Contractul social*⁸.

Scrierea *Despre educație* nu este atât un tratat de pedagogie, cât unul de antropologie, menit să surprindă omul în evoluția sa ca ființă morală. Omul, ca ființă biologică, are sentimentul imediat al propriei existențe, este înzestrat cu simțuri prin care cunoaște lumea exterioară, dar lucrurile nu se opresc aici. Omul se află în mod fundamental, ca ființă morală, dincolo de nivelul simțurilor, în activitatea judecării, care leagă și ordonează ideile și conceptele, o dialectică a conștiinței în exercițiul vieții morale. Judecata este produsul substanței imateriale, a sufletului.

Antropologia și morala lui Jean-Jacques Rousseau își au temeiul în religia „naturală”, sentimentul și rațiunea ne determină să-l recunoaștem pe Dumnezeu și ordinea lumii creată de către El. Iubirea de Dumnezeu constituie religia naturală ce întemeiază acțiunea morală. Rousseau nu a recunoscut religia revelată, dar a văzut în evanghelii cea mai pură expresie a religiei naturale. După el, religie naturală înseamnă a elimina din religie tot ceea ce rațiunea nu poate accepta ca fiind natural în religie.

Esența omului este libertatea, dar este necesar ca libertatea să se poată realiza în societate, de vreme ce omul este ființă sociabilă prin însăși natura lui⁹. Problema este, așadar, de a găsi o formă de asociere în care fiecare să fie supus numai lui însuși, adică să fie liber ca la început, în starea naturală, fără să fie corupt de o societate coruptă. Soluția lui Rousseau este ca, prin contractul social, societatea să se constituie nu doar ca o agregare politică, ci și ca un corp moral, în care fiecare membru al societății își exercită propria libertate prin intermediul voinței generale ca voință a tuturor și a fiecăruia în parte.

Rousseau s-a impus în istoria eticii prin două idei, anume că natura este funciarmente morală și că iubirea pentru virtute este înscrisă în sufletul nostru. Rousseau a denaturat gândirea moralistilor psihologi¹⁰. Aceștia, postulând că omul are facultățile necesare pentru practicarea virtuții, nu au crezut că trebuie să presupună că fiecare om ar fi moralmente perfect, dacă viața în societate nu l-ar corupe. Unei naturi cu desăvârșire bune, ei nu au crezut că trebuie să-i opună, așa cum a făcut Rousseau, Societatea ca principiu corelativ al răului.

Combinând într-un chip fericit rar întâlnit elocvența și lirismul, aceste două surse ale sugestiei sentimentale, Rousseau nu numai că afirmă că virtutea, departe de a nu fi altceva decât o decizie a spiritului nostru, se atașează de ființa noastră în mod complet și că aceasta traduce într-un fel tot ce avem mai bun în noi, conștiința noastră, ansamblul înclinațiilor și voința, dar el, Rousseau, a știut să o dovedească în singura manieră în care acest lucru poate fi dovedit: trebuie să o simțim. Scrierile lui Rousseau apar ca un efort fericit de a ilumina lumea asupra chestiunilor de reflecție morală. Din toate timpurile, credința religioasă și misticismul au observat și exprimat raporturile profunde care leagă moralitatea și sentimentul, dar opera lui Rousseau ne ajută să observăm aceste raporturi în formele cel mai puțin atașate de o credință determinată sau de convențiile date¹¹, să observăm că natura și virtutea participă în mod egal la ideea de frumusețe. Rousseau a pregătit viitoarea proclamare a valorii absolute a moralității și a educației.

⁶ *Ibidem*, p. 117.

⁷ L'Enciclopedia della Filosofia e delle Scienze Umane, Istituto De Agostini, Novara, 1996, p. 948.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*, p. 949.

¹⁰ Eugène Dupréel, *Traité de Morale*, Tome I, Presses Universitaires de Bruxelles, 1967, pp. 145-146.

¹¹ *Ibidem*, p. 146.

Un deziderat al lumii de azi: gândirea critică

Dr. Grigore SPERMEZAN

Într-o lume a exploziei informaționale, de un dinamism fără precedent, cultivarea gândirii critice în rândul membrilor societății constituie o necesitate presantă. Chiar dacă acest lucru pare a viza doar activitățile de învățământ, este cert că gândirea critică este utilă în toate domeniile de activitate, grija de a-ți cultiva propria rațiune fiind o dovadă că omului cultivat nu-i este indiferent modul în care se reflectează asupra unei lumi grăbite, cu care e greu să ții pasul.

În filosofie, ca și în viața de toate zilele, există două moduri de a examina „tabloul” lumii, arată universitarul canadian Pierre Blackburn: pe de o parte, modalitatea automată și superficială de a explica lucrurile și evenimentele (idei, opinii, credințe, teorii); de cealaltă parte, maniera atentă și cugetată de

a ști că aceste explicații nu se contrazic, de a prezenta acele instrumente conceptuale care permit evaluarea ideilor și credințelor în vigoare, de a recunoaște erorile de argumentare și de a evita să le comitem noi înșine. Reflectând asupra credințelor și a ceea ce ele semnifică, asupra adevărului sau falsității lor, asupra implicațiilor și consecințele lor, asupra modalității în care ele s-au format și a modalităților lor de verificare, începem să facem filosofie. Iar una dintre primele sarcini ale filosofiei este examenul critic al propriilor credințe sau ale credințelor răspândite în mediul nostru sau în alte medii¹.

Vorbind despre un anumit tip de filosofie, W. V. O. Quine și J. S. Ullian arată că sarcina filosofului este aceea de a formula principii clare, de a face cât mai multe distincții fine și de a construi argumente riguroase în sprijinul punctelor de vedere pe care le susține: „Speculația necontrolată prin mijloacele argumentării riguroase și pe cât posibil constrângătoare nu este nici apreciată, nici încurajată de filosoful format în spiritul filosofiei analitice”². De fapt, nu ni se pare inutil să amintim că exigențele logice formulate de Quine și Ullian sunt aplicabile nu doar filosofiei analitice, ci oricărei filosofii care se respectă. Cei doi autori atrag atenția că retorica nu poate substitui logica, chiar dacă filosofii „frumoase” și seducătoare uită că stilul frumos nu ține loc de argumente.

Lumea însă nu se reduce doar la filosofii care studiază logica, raționamentele sau structura argumentativă în general. În practică, omul se dovedește o ființă ambivalentă și contradictorie, așa cum observă Neil Postman, expert american în teoria comunicării: „Printr-o curioasă ironie a sortii, ființa umană nu este doar singurul animal «logic» ci, de asemenea, și singurul animal «illogic». El este singurul animal care folosește semnificații – idei, concepte, analogii, metafore, modele, teorii și explicații – pentru a da un sens lucrurilor, pentru a le înțelege, prevedea și stăpâni. El este, de asemenea, singurul în măsură să se servească de semnificații pentru a se renege, a se contrazice și a se înșela singur, pentru a interpreta faptele într-o manieră eronată, pentru a le denatura și transforma în stereotipuri, precum și a-și hrăni dogmatismul, prejudecățile și îngustimea sa de spirit. Ființa umană este singurul animal a cărui gândire poate fi spusă clar, precis, exact, adecvat, coerent, profund și imparțial; dar el este în egală măsură singurul animal a cărui gândire este adesea imprecisă, vagă, inexactă, inadecvată, su-

¹ Pierre Blackburn, *Logique de l'argumentation*, 2ème édition, Éditions du Renouveau Pédagogique Inc., Saint Laurent (Québec), 1994, pp. VII-VIII.

² Quine, W. V.; Ullian, J. S., *Țesătura opiniilor*, Editura Paralela 45, Pitești, p. 8.

perficială, trivială sau tendențioasă. În lumina acestei dihotomii paradoxale, se înțelege mai bine rațiunea de a fi a gândirii critice”³.

Ca în multe alte cazuri, gândirea critică a apărut din nevoi practice, ca răspuns la problemele cu care se confruntă oamenii. „La nașterea acestui domeniu interdisciplinar au contribuit cu rezultate teoretice și practice o multitudine de preocupări, așa cum ar fi filosofia, psihologia raționării, sociologia, retorica, și chiar specializările din domeniul specializat al inteligenței artificiale”⁴, arată universitarul bucureștean Petre Bieltz. Printre principalele motive care au condus la apariția și dezvoltarea investigațiilor de gândire critică, logicianul Petre Bieltz enumeră insatisfacția legată de relevanța rezultatelor obținute. Este de datoria noastră să ne folosim cu încredere propriile capacități intelectuale și este de dorit s-o facem cât mai bine în orice împrejurare, autonomia gândirii fiind esențială într-o perioadă în care ne raportăm, nu rareori necritic, în locul unei atitudini raționale critice.

Domeniu interdisciplinar născut pe fondul studiului sistematic al raționării (argumentării), gândirea critică este, în opinia lui Paul Chance, un proces mental de discernere, abilitatea de a analiza faptele, generarea și organizarea ideilor, apărarea opiniilor, realizarea comparațiilor, schițarea inferențelor, evaluarea argumentelor, rezolvarea problemelor. Gânditorii critici adună informații oferite de toate simțurile, expresiile scrise și/sau verbale, de reflecție, observație, experiență și raționare. Nu există o definiție unanim acceptată a ceea ce înseamnă termenul de „gândire critică”, dar specialiștii în domeniu sunt de acord că a gândi critic înseamnă toate procesele posibile de reflectare asupra obiectelor tangibile sau imateriale, în scopul formării unei judecăți solide care să reconcilieze simțul comun și dovezile științifice. În calitatea ei de disciplină „care se mai caută”, gândirea critică are un limbaj încă nefixat specific, un limbaj flotant, interdisciplinar.

A gândi critic înseamnă a-ți dobândi autonomia și libertatea de gândire. A nu gândi critic echivalează cu pierderea propriei libertăți, nefiind liber acela care acceptă opiniile transmise de familia și cultura sa, de societatea în care trăiește, fără a le analiza și evalua. Preocuparea fundamentală a gândirii critice este răspunsul la întrebarea: ce calitate au credințele tale? A gândi critic înseamnă a urmări ce anume este justificat să credem, iar aceasta înseamnă deschiderea spre alte puncte de vedere, toleranță și înțelegere față de perspectivele opuse, abordarea corectă a temei aflate în dezbatere, fără părtinire și subiectivism.

Gânditorul critic este preocupat să producă argumente bune, care trebuie să fie cu necesitate relevante și acceptabile. În argumentele greșite cel puțin una dintre condiții nu este satisfăcută, erorile de raționare putând fi împărțite în două categorii: cele cu premise irelevante și cele cu premise inacceptabile. Argumentele eronate sunt deseori ademenitoare, par plauzibile, de aici nevoia de a le aborda critic, mai ales că ele – deși neputincioase din punct de vedere logic – sunt psihologic persuasive.

Gândirea critică nu se referă la ce gândești, ci la cum gândești; mai mult, ea nu limitează creativitatea, ci o ajută să se perfecționeze. Inițial, gândirea critică era legată de gândirea omului obișnuit, dar astăzi este o disciplină de sinteză și presupune o reconsiderare a termenului de argument. Ea nu infirmă ideea de logică formală și nici rezultatele ei pentru reflecția filosofică sau pentru studiul raționării din matematica algoritmică. Gândirea critică implică logica, dar este mai cuprinzătoare decât logica, pe care o presupune cu necesitate, fiind preocupată și de adevărul sau falsitatea propozițiilor cu care operează.

Gânditorul critic nu este acela care doar acumulează informații, persoana dotată cu o bună memorie și care cunoaște o mulțime de fapte nefiind în mod necesar și un bun gânditor critic. În schimb, adevăratul gânditor critic este capabil să deducă consecințele din ceea ce cunoaște, el știe să utilizeze informația pentru a rezolva probleme, dar și cum să caute sursele relevante de informație pentru a se informa el însuși.

³ Richard Paul, *Critical Thinking*, Rohnert Park (Ca), Center for Critical Thinking and Moral Critique, 1990, pp. 44-45 (apud Pierre Blackburn, *Logique de l'argumentation*, 2ème édition, Éditions du Renouveau Pédagogique Inc., Saint Laurent (Québec), 1994, p. 17).

⁴ Petre Bieltz, *Gândirea critică, garant al democrației autentice*, Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Litere și Științe Sociale, nr. 2, 2008, pp. 179-188.

Fără a oferi o definiție, gândirea critică este abilitatea de a gândi clar și rațional, incluzând abilitatea de a angaja o gândire reflexivă și independentă. Cineva înzestrat cu abilități de gândire critică este capabil să facă următoarele lucruri:

- să înțeleagă logic legăturile dintre idei;
- să identifice, să construiască și să evalueze argumente;
- să detecteze inconsistențele și greșelile comune în raționare;
- să rezolve problemele sistematic;
- să reflecteze și să justifice propriile sale credințe și valori.

Dacă ne întrebăm la ce folosește studierea gândirii critice, putem găsi câteva răspunsuri. Mai întâi, gândirea critică este un domeniu general al abilității de a gândi. Abilitatea de a gândi clar și rațional este importantă oriunde și oricând alegem s-o facem. Dacă lucrăm în educație, cercetare, finanțe, management ori drept, gândirea critică este în mod evident importantă. Dar abilitățile de gândire critică nu se reduc la vreun domeniu particular. A fi capabil să gândești bine și să rezolvi sistematic probleme constituie un câștig important pentru orice carieră.

În al doilea rând, gândirea critică este foarte importantă în economia globală. Lumea în care trăim este condusă de informație și tehnologie, este o lume dinamică în care avem de-a face cu schimbări efective rapide. Locurile de muncă din economie pretind abilități intelectuale flexibile, dar și abilitatea de a analiza informația și de a integra diverse surse de cunoaștere în rezolvarea problemelor. O bună gândire critică promovează astfel de abilități de gândire, lucru extrem de important în cazul schimbărilor rapide ale locului de muncă în decursul unei vieți active.

În al treilea rând, gândirea critică sporește limbajul și abilitatea de prezentare. A gândi clar și sistematic poate îmbunătăți modalitatea prin care ne exprimăm ideile. Învățând cum să analizăm structura logică a textelor, gândirea critică permite, de asemenea, să ne îmbunătățim abilitățile de înțelegere.

În al patrulea rând, gândirea critică promovează creativitatea. A veni cu o soluție creativă la o problemă nu se reduce la faptul de a avea idei noi și juste. Trebuie, totodată, ca noile idei generate să fie utile și relevante pentru sarcina de rezolvat. Gândirea critică joacă un rol crucial în evaluarea noilor idei, selectându-le pe cele mai bune și modificându-le, dacă este necesar.

În al cincilea rând, gândirea critică este crucială pentru autorefecție. Dacă dorim ca viața noastră să fie o viață plină de înțeles și să o trăim în conformitate cu aceasta, este nevoie să justificăm și să reflectăm asupra valorilor care ne ghidează, ca și asupra deciziilor pe care le luăm. Gândirea critică ne furnizează astfel instrumentele intelectuale necesare procesului de autoevaluare.

Chiar dacă mulți oameni sunt de acord că gândirea critică constituie o importantă abilitate de raționare, majoritatea lor nu știu cum să-și îmbunătățească propria lor gândire. Aceasta deoarece gândirea critică este o abilitate de metagândire, care pretinde reflectarea îngrijită asupra principiilor unei bune raționări și pretinde un efort conștiincios de internalizare și de aplicare în viața de zi cu zi. Este de notorietate faptul că acest lucru este greu și necesită o lungă perioadă de antrenament. Dar, prin efort și voință, dificultatea poate fi depășită.

Ilie Lazăr și cel dintâi steag tricolor pe turnul Primăriei din Cernăuți

Ion FILIPCIUC

Spre deosebire de alte orașe din Bucovina, în Cernăuți unirea din toamna anului 1918 s-a înfăptuit printr-o *insurrecție armată*, începând cu momentul în care ajunge în capitala Bucovinei compania cu 180 de honvezi români din armata austro-ungară, Regimentul 8 Lugoș, dezertată de pe frontul rusesc de lângă Tiraspol, sub comanda sublocotenentului Ilie Lazăr, maramureșean de baștină, care intră sub ascultarea Consiliului Național Român din Bucovina, alcătuieste gărzi militare, schimbă șeful jandarmeriei, primarul, dirigintele poștei și arborează pe turla primăriei tricolorul românesc, oficiind simbolic, sâmbătă, 9 noiembrie 1918, eliberarea Bucovinei de sub stăpânirea austriacă, dar și de sub pretențiile legionarilor ucraineni. General Iacob Zadik, cu o companie din Divizia a 8-a Regală Română, pășeste în Cernăuți abia peste trei zile, luni, 11 noiembrie 1918, în plină amiază, și asigură doar ordinea și respectarea legilor instituite de noul guvern român condus de Iancu Flondor.

Istoriile noastre se mulțumesc să noteze că Bucovina este eliberată „în ziua de 11 noiembrie”, iar Congresul General al Bucovinei votează „unirea necondiționată cu Regatul României în ziua de joi, 15/28 noiembrie 1918”. Cât despre cei ce s-au implicat efectiv în logica și succesul acestui act istoric, numele lor se pierd în... noaptea uitării.

Sublocotenentul Ilie Lazăr s-a născut în ziua de joi, 12 decembrie 1895, în casa familiei avocatului Andrei Lazăr și Ana (născută Ivașcu, din Apșa de Jos), în comuna maramureșeană Giulești, pe Valea Marei, a urmat școala primară în Sighet, unde face și primele clase la Liceul Piarist, după care trece la Convictul Asociației pentru Cultura Poporului Român din Maramureș, iar clasele a V-a și a VIII-a le absolvă la Liceul Confesional din Lugoș.

În toamnă se înscrie la Academia de Drept din Sighet, sub administrația Bisericii Reformate și, la izbucnirea războiului mondial, este recrutat în armata austro-ungară, stagiul militar făcându-l în Regimentul de Infanterie 8 Honvezi Lugoș din Banat, care va fi mutat apoi la Orosháza, în sudul Ungariei.

În iunie 1916, compania lui Ilie Lazăr este trimisă pe frontul bucovinean, la Ocna, unde în 10 iunie 1916 trupele ruse comandate de generalul Brussilov străpung aliniamentul austro-ungar și, din cei 200 de combatanți ai companiei, se salvează doar vreo 30 de soldați. Rănit la un picior, sublocotenentul Ilie Lazăr se înapoiază în Maramureș, cu un tren care ducea răniții în spitalele din Ungaria, dar este repartizat pentru îngrijiri la spitalul din Sighet, însă, din pricina apropierea frontului, ajunge la spitalul din Győr. Refăcut, se întoarce pe frontul din Galiția, lângă Lemberg (Lvov), de unde compania lui va fi trimisă în prima linie, în apropierea orașului Brzezany.

Semnarea păcii de la Brest-Litovsk, în 3 martie 1918, între Rusia și Puterile Centrale, implică deplasarea corpului de armată comandat de generalul Hoffman în Ucraina, pentru menținerea ordinii, compania lui Ilie Lazăr asigurând paza unei fabrici de zahăr din localitatea Troschanetz, unde cantonează vreme de opt luni de zile. Din acest loc, Ilie Lazăr își convinge cei 180 de gradați și soldați – români din Banat – ai companiei sale să dezerteze din armata austro-ungară și să se predea armatei române din Basarabia. Cum reușește să mituiască niște mecanici ucraineni și să-și plătească drumul pentru o locomotivă și trei vagoane care îi duc până la Noua Suliță, la hotarul cu Bucovina, hotărârea întregii companii este să meargă în marș forțat până la Cernăuți. Aici, intră în piața centrală a orașului, așază armele în piramidă, iar Ilie Lazăr este abordat de către profesorul Sextil Pușcariu, care cere trupeii să se organizeze în patrule și gărzi spre a instaura ordinea în capitala Bucovinei.

Despre această primă ispravă a maramureșeanului Ilie Lazăr au scris: Filimon Taniac, *Un episod din istoria unirii Bucovinei cu România*, în „Dreptatea”, București, an II, nr. 315, luni, 29 octombrie 1928, pp. 1-2. (Am corectat numărul greșit al anilor, „141”, sub care autorul credea că Bucovina s-a aflat în stăpânirea Austriei, cu cel corect, 144); Laurențiu Batin, *Maramureșul și maramureșenii în Primul Război Mondial*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2014, pp. 370-373; Ioan Bilețchi-Albescu și Traian Roșu, *Câmpulungul în Zorile Unirii*, Culegere întocmită de Ion Filipciuc, Biblioteca „Miorița”, Câmpulung Bucovina, 2014, pp. 19-20; Andrea Dobeș, *Ilie Lazăr, Consecvența unui ideal politic*, Argonaut, Cluj-Napoca, 2006, p. 292 (teză de doctorat, cea mai bogată în informații); Dinu C. Giurescu, *Centenar Ilie Lazăr*, în „Arhiva”, București, an IV, nr. 12, 15 decembrie 1995; Doina Iavni, *O mărturie a lui Ilie Lazăr despre Unirea Bucovinei cu România*, în „Crai nou”, Suceava, an XIX, nr. 4901, sâmbătă, 22 noiembrie 2008, p. 7, și Vasile Iuga de Săliște, *Oameni de seamă ai Maramureșului*, Dicționar 1700-2010, Ediția a II-a, Editura Societății Culturale „Dragoș Vodă”, Cluj-Napoca, 2011, pp. 696-697.

Ilie Lazăr însuși povestește episodul bucovinean în volumul *Amintiri*, Editor Romulus Rusan, Prefață de Doru Radosav, Fundația Academia Civică, București, 2000, pp. 51-57, dar în Arhivele Naționale Suceava, Co-

lecția de Manuscrise, nr. 32/1964, se păstrează scrisoarea lui adresată „Domnului Șerban Flondor, București”, expediată din Cluj, în ziua de 1 septembrie 1964, manuscris dactilografiat, 6 pagini format A4 (30 x20 cm), numerotate sus, centrat 1-6, purtând mici corecții cu cerneală neagră în text.

Întrucât nu știm dacă o copie a documentului se află și în *Fondul Ilie Lazăr*, (Colecții speciale B.C.U. „Lucian Blaga”, Cluj Napoca), reproducem paginile intitulate de autor:

CÎTEVA FAPTE DIN TRECURT

Dragă Șerbane,

Am aflat de la fiica mea Lia, pe care ai cunoscut-o în casa doamnei Sturdza, că anul viitor se împlinesc 100 de ani de la nașterea marelui tău părinte, regretatul Iancu Flondor. Primesc cu multă bucurie și plăcere invitația la această aniversare. Au trecut atâția ani de la acele memorabile evenimente din 1918, când tatăl și unchiul tău Nicu au stat în fruntea acțiunilor mărețe când Bucovina noastră, răpită rușinos cu 144 (1774) ani înainte, s-a unit de bună voie cu Patria Mamă.

Cum eu atunci, tânăr sublocotenent în armata austro-ungară, întâmplător mă găseam „ca dezertor” în Cernăuți, cred că ar fi cazul să pun pe hîrtie ce am văzut atunci și cine cu ce a contribuit la acest act al unirii, care s-a desăvîrșit sub conducerea părintelui tău la 28 noiembrie 1918.

Iată pe scurt ce îmi aduc aminte:

Unitatea mea din fosta armată austro-ungară era încadrată într-o unitate mixtă germano-austro-ungară, un fel de Ausbildungs-Gruppe, cu sediul la Nicolaev, lângă Lemberg. Efectivul companiei mele era de 180 soldați din Regimentul 8 Honvezi din Lugoj. Comandantul Suprem ne era Oscar, al III-lea fiu al Kaiserului Wilhelm, avînd sediul în Drohobita. O parte din această unitate, avînd comandant pe colonelul austriac Rosenmayer, a fost transportată în Ucraina și Transnistria. Motivul acestor mișcări de trupe era că acolo au izbucnit revolte țărănești și pogromuri. Rostul nostru ca armată de ocupație era menținerea ordinei. Compania mea, compusă din români bănățeni, a primit ordinul să ocupe regiunea Troscianetz-Podolski / județul Tulcin. În compania mea nu aveam decît un singur străin, croitorul companiei Klein Nathan, de fel din Caransebeș, restul erau români. În acest tîrgușor frumos, cu bogății imense, mori, parcuri, fabrici, agricultură foarte dezvoltată, cu lacuri de pești și o mare fabrică de zahăr / capital francez. Această fabrică de zahăr avea ca director pe un domn francez: François, și sub-director un general rus pensionar: Bunakov. Dispozițiile și ordinele ce am avut erau: să restabilesc în cele circa 17 comune ordinea, să apară culturile agricole de jafuri și să păstrez ordinea stabilită.

Am reușit în scurt timp să fiu bine văzut și chiar iubit de populație. Aflînd că nu sunt „venger” / ungur / ci român, mă invitau la petreceri și la nunți, atît populația din localitatea ucraineană, cît și cea evreiască.

Conducerea fabricii mi-a pus la dispoziție o șaretă frumoasă, iar pentru soldați săptămînal cite un porc gras. Comandantul a aprobat să primim acest dar și să îmbunătățim regimul alimentar al soldaților. Buna dispoziție a soldaților mei din cauza regimului ce avuse era ca niciodată pînă atunci. Dimineața mă primeau și strigau în cor: *Trăiască Nația*. Chiar și croitorul Klein Nați striga alături de ceilalți, să trăiască, fiindcă și eu trăiesc cu românii. În această situație și compoziție am stat 8 luni, pînă la începutul lunii noiembrie 1918. Aflînd că armata română a intrat în Basarabia încă în primăvara anului 1918, mereu mă preocupa gîndul să dezertez în Basarabia. Mă gîndeam la vorbele tatălui meu / din Giulești-Maramureș /, cînd eram copii mici: „*Măi prunci, veni-va vremea cînd Craiul României va împlînta sabia la Răchita Roșie la Tisa*”. Preocupat de dorul de a vedea visul moșilor și strămoșilor noștri realizat, am pus în practică dezertarea nu numai a mea personală, ci și a întregii mele companii, compusă din 180 de români. Pregătirea dezertării s-a făcut pas-cu-pas. Simțeam că mă bucur de simpatia desăvîrșită a soldaților mei.

În consecință, am început încă din septembrie 1918 să mi-i apropiu, prin mese copioase și petreceri în locuința mea, întîi cu gradații, pe urmă invitam și soldați mai dezghețați. Le vorbeam de România Mare ce va să vi-nă, de faptul că armata română a intrat în Basarabia și altele. Descoperindu-i pe cei mai inimoși, i-am sfătuit să stea de vorbă și între ei și să mă informeze. La un moment dat, convinși fiind că terenul este pregătit, am tratat cu doi ceferiști ucraineni și cu un mecanic. După cîteva zile aceștia mi-au comunicat că pe prețul a 25 puzi de grîu mă vor servi. S-au învoit ca să ne pună la dispoziție locomotiva și vagoanele necesare. Convinși că terenul este pregătit în cele mai mici amănunte, i-am rugat pe cei trei să tragă pe linie trenul și să steie gata. După ce am făcut controlul, noaptea la orele 12 am dat alarma. Într-o jumătate de oră întreaga mea companie era învagonată. Eu cu un plutonier ne-am urcat pe locomotivă și fără mare zgomot și fără ca locomotiva să fluiera am ieșit din gară. Gîndul meu era ca cu acest tren să mergem pînă unde se va putea spre Basarabia.

Înaintînd și păstrînd cea mai perfectă liniște și disciplină, la un moment dat observ că între Troscianetz și Vapniarka, într-o comună Dimidovca, o mulțime de țărani cu căruțe jefuiau o mare magazie de grîne. Văzînd aceasta, ne-am gîndit că oare operația noastră riscantă n-ar necesita și ceva bani? Gîndul fapt s-a făcut. Pe loc am oprit trenul, am dat ordin soldaților să înconjoare magazia și fiecare soldat să vîndă ca dintr-al lui. În cel mult o oră tot grîul s-a vîndut și fiecare soldat avea bani suficienți. În circulație erau atunci bancnote albe „Kerenski”.

Ajunși în gara Smerinca, am fost dirijați pe linia Kiev. Văzînd pericolul am luat contact cu funcționarul principal plătîndu-i 8.000 ruble și imediat ne-au dirijat spre Moghilev. Reușind această operație, am ajuns la granița Basarabiei. Aici niște gărzi civile căutau să ne dezarmeze. Imediat m-am dat jos de pe locomotivă însoțit de cîțiva soldați și foarte energic le-am comunicat că dacă trag după tren opresc imediat și dau foc orașului. În urma acestei discuții am ieșit din gară fără nici o dificultate.

Astfel am reușit să ajungem cu acest tren rusesc cu linie largă pînă la Noua Suliță. De aici, nefîndu-ne posibil ca să mai înaintăm, ne-am dat jos. Aici, pe pămîntul lui Ștefan Vodă cel Mare le-am vorbit soldaților, cari entuziasmați au subliniat cele spuse de mine cu cîntecul *Deșteaptă-te, Române!* După aceasta, împreună ne-am consultat cu toți ce să facem? Eu singur mi-am lepădat insignele gradului de ofițer ce eram în fața soldaților. Le-am spus că atunci cînd mi-am pus în gînd ca să dezertez, am crezut că trebuie să mă predau armatei române care se afla deja în Basarabia. Soldații mei au hotărît ca să mergem în marș forțat pînă la Cernăuți. Dorința lor fapt s-a făcut. După cîteva ore de marș am sosit în piața Cernăuților. Aici am dat ordin ca să se pună puștile în piramidă, fiecare să se aprovizioneze și să se odihnească. Eu tot timpul circulam în sus și în jos în jurul lor.

La un moment dat se apropie de mine un domn și se prezintă:

„Sînt profesorul Sextil Pușcariu”, îi răspund „mă numesc Ilie Lazăr, de fel din Maramureș, iar soldații mei sunt toți români bătăreți din regimentul 8 bonvezi din Lugoj”.

I-am arătat situația noastră, că am dezertat și că intenționăm să ne predăm armatei române, dar că la dorința soldaților mei am venit pînă la Cernăuți.

Domnul profesor Sextil Pușcariu îmi mai spune următoarele:

„Orașul este ocupat de vreo 700 de galițieni, care jefuiesc cazărmiile și periferia orașului, duc lucruri de mare valoare spre Sniatin [Grigore Ghica-Vodă de mai tîrziu]. Toți românii sunt ascunși prin pivnițe și poduri de case și ne temem că ne vor duce ca ostatici în Galiția. Asta fiind situația, după ce ne-am informat cine sunteți, Vă rog să ne dați o mîină de ajutor.”

I-am răspuns:

„La dispoziția Domniei Voastre cu cea mai mare plăcere și bucurie.”

Am rugat pe domnul profesor Pușcariu ca, dacă se găsesc cîteva ofițeri din regimentul local austriac în cari domnia sa are încredere, să vină imediat și să-mi ia soldații în grupuri de cîte 15-20 oameni și să-i concentreze într-o curte sau într-o sală mare. După cel mult o oră toți soldații mei au fost conduși într-o sală de cinematograf unde le-a vorbit profesorul Pușcariu, locotenentul Dan și eu. Le-am arătat situația din oraș și le-am cerut ascultare și supunere.

În acea noapte, de frică că a intrat armata română s-au stins luminile în tot orașul, alergau desperați căruțe și călăreți, toți grăbiți, mai furau cîte ceva și duceau totul spre Sniatin. A doua zi unitatea mea era singura forță armată în întreg orașul. Bandele venite din Galiția erau conduse de doi foști ofițeri din armata austriacă: Maier și Vorobetz, cu cari ne-am răfuit la 15 ianuarie 1919 cînd am ocupat și orașul Sighetul Marmăției. Lupta de la Sighet este alt capitol.

După cazarea soldaților mei, eu, însoțit de fosta mea ordonanță Alexandru Iorga, am tras la hotelul din centru, în imediata apropiere de soldați, hotelul se numea *La Pajura Neagră* [Schwarzer Adler]. Aici am primit vizitele mai multor români: Isopescu-Grecul, V. Budnărescu, prof. Gheorghiu, dr. Lupu, prof. Procopovici, Tarangul, Hahon, Tarnavski și mulți alții. Dl prof. Gheorghiu a venit și cu propunerea ca să mă mut la domnia sa. Am primit invitația și tot timpul cît am fost la Cernăuți, am stat la dl prof. Gheorghiu. După ieșirea galițienilor din oraș, ne-am dus în grup la bătrînul Mitropolit Vladimir Repta, care ne-a primit părintește. După ce am ieșit de la mitropolit am hotărît să „preluăm imperiul”.

Într-o mașină ne-am urcat cinci tineri și cu noi și fostul senator și primar de mai tîrziu al Cernăuților: Nicu Flondor. Eu cu un steag tricolor în mîină, tot timpul eram călare pe motorul mașinei. În această compoziție ne-am dus la comandamentul jandarmeriei bucovinene din timpul războiului, generalul Fischer, căruia domnul Nicu Flondor i s-a adresat în limba germană, somându-l ca imediat să predea jandarmeria locotenentului român Dan.

De aici am plecat la poliție, unde am instalat pe un domn Tarangul, iar pe urmă ne-am dus la Tribunal, unde am instalat ca președinte pe un domn Jon Hahon. După aceste acțiuni rapide, eu și un tînăr ardelean cu numele Nicoară, de fel din Arad, ne-am urcat pe acoperișul primăriei și am înfipt primul steag tricolor după 144 ani. Ca primar am instalat pe un domn profesor preot Șandru. Întreaga populație românească a orașului, care era în fața primăriei, aplauda și cînta cîntece patriotice.

Din toți banii Kerenski ce mai aveam din vânzarea grâului de la Dimidovca am cumpărat toate florile din piața orașului oferindu-le femeilor române din Cernăuți, cu rugămintea să bată cu flori armata română, a cărei intrare era așteptată. Corul mitropoliei cânta în permanență cântece patriotice. Iancu Flondor, președintele Partidului Național Român, a dat dispoziții ca intelectualitatea orașului în haine de sărbătoare să-l primească în casa națională pe generalul comandant al armatei române.

Văzînd că armata română întârzie, după trei zile de așteptare, aceiași tineri în frunte cu Nicu Flondor ne-am dus în întâmpinarea ei. Eu tot timpul eram cu steagul în mînă și călare pe motorul automobilului. La circa 6 km distanță, într-o gară am dat de domnul general Zadik, comandantul Diviziei a 8-a care ținea raport cu ofițerii.

Ne-am prezentat cu toții, i-am raportat situația din oraș și am rugat să-și facă intrarea deoarece populația de trei zile este în stradă și așteaptă. După acest prim contact ne-am reîntors, aducînd răspunsul generalului. A patra zi a sosit în suburbia orașului, la Horecea, regimentul 29 Dorohoi de sub comanda colonelului Gheorghiu, pe care l-am găsit seara făcînd planul intrării armatei în oraș. A doua zi – după-masă am avut cinstea să fiu invitat în mașină și să însoțesc pe domnul general Zadik Iacob în momentul intrării în oraș. Alături de domnul general era șeful de stat major al diviziei lt. colonel Rovinaru, iar eu înaintea. Am trecut pe lângă primărie, pe care filfia steagul tricolor și ne-am oprit alături în fața Casei Naționale.

Cînd ne-am dat jos din mașină, generalul era bătut cu flori de către doamnele române, iar eu l-am ridicat pe umeri și în bătaia florilor l-am urcat sus la etaj unde a fost primit de către toți intelectualii în frunte cu Iancu Flondor, care, îmbrățișîndu-l a început cam așa: „*Dați-mi voie, domnule general, să ne îmbrățișăm ca doi frați cari nu s-au văzut de 144 ani*” etc.

Toți cei de față au manifestat călduros.

După toate cele de mai sus armata și-a urmat programul, iar celelalte probleme s-au rezolvat în timp după indicațiunile de la București.

Marea Adunare Națională abia la 28 noiembrie 1918 a votat unirea Bucovinei cu patria mamă, în sala de marmură a Mitropoliei. Adunarea a fost prezidată de venerabilul Dionisie Bejan, iar moțiunea prezentată de către președintele Partidului Național, Iancu Flondor, a fost votată cu un nespus entuziasm.

Eu, după toate aceste mărețe evenimente, am mai stat cîteva zile în Cernăuți, de unde am plecat prin Iacobeni - Cîrlibaba spre Maramureș, iar soldații mei, în mare majoritate, au plecat prin Vechiul Regat, acasă, în Banat.

Ajuns la Borșa, în Maramureș, am aflat despre prăbușirea frontului italian și convocarea Adunării de la Alba Iulia, la care am avut cinstea să particip ca votant oficial în numele Maramureșului.

De la Alba Iulia am avut fericirea să însoțesc făcînd parte din garda delegației care a prezentat la București Actul Unirii.

Cluj, 1 septembrie 1964. **Ilie Lazăr**

Text cules și prezentat de Ion Filipciuc, ortografia cu „î” aparținînd autorului și epocii.

Ilie Lazăr, 1922

Ilie Lazăr într-o comisie interaliată, 1945

Ilie Lazăr, portret

Fotografii aflate în colecțiile Muzeului Etnografic al Maramureșului, Sighetul Marmăției.

Relevanța privirii

Antoaneta TURDA

Se împlinesc anul acesta 35 de ani de când soții Sanda Golopenția-Eretescu și Constantin Eretescu părăseau România cu destinația S. U. A. Am ales să evoc aceste personalități pentru că amândouă au avut o tangență cu meseria de bibliotecar (Sanda Golopenția-Eretescu a fost bibliotecară și documentaristă la Institutul de Folclor între 1962-1963, iar Constantin Eretescu este fiul unei bibliotecare).

Nu voi aminti aici nimic din viața și bogata activitate pe care au avut-o atât în România, cât și în S. U. A., ci mă voi opri la două cărți relevante întru anume percepere existențială și culturală. Prima este cartea lui Constantin Eretescu *Fețele lui Ianus: America văzută de aproape*. Volumul, apărut în 2001 la Editura Fundației Culturale Române din București, adună între paginile sale multe dintre textele apărute în reviste ale exilului românesc sau difuzate la posturile de radio Europa Liberă și Vocea Americii.

Concepută, așa cum o dovedește și titlul, în urma unei rupturi, dar și a unui nou început, cartea nu este una a tânguiriilor, ci mai degrabă expresia redescoperirii propriului eu într-o altă lume. Scrișă cu un remarcabil simț al măsurii, ea atrage cititorii prin bogăția informațiilor referitoare la viața social-culturală a S. U. A. Extrem de interesante sunt referirile la folclorul american în care bandiții travestiți în cerșetori, preoți sau șerifi predomină. Referindu-se la folclorul american, autorul se oprește îndelung la folclorul urban și la cel al marinariilor. Atractivă este și literatura americană în care E. A. Poe a fost deschizător de drumuri și pe plan mondial. Tot de sfera literară ține și capitolul Casa cu șapte frontoane ce oferă date inedite despre casa-muzeu ce l-a inspirat pe Nathaniel Hawthorne în cunoscutul roman omonim.

Privitor la istoria civilizației nord-americane, demne de reținut sunt două nume: cel al lui Squanto, care i-a învățat pe locuitorii Noii Anglii cum să cultive porumbul, și al lui Slater Mill, omul care a jucat un rol esențial în industria textilă americană, bine surprins într-un medalion.

Un personaj mult îndrăgit, din lumea desenului animat, căruia îi dedică un capitol întreg, este Donald Rățoiul. Oprindu-se cu atenție la cinematografia americană atât de cunoscută pe mapamond, autorul punctează: „Cinematografia americană a ultimilor ani pare tot mai tentată să considere că, oricât de puternică ar fi drama personală, ea rămâne până la urmă drama unui singur individ”¹.

Ochiul atent al filologului observă meticulos, uneori cu mirările explicabile omului venit din altă cultură, obiceiurile grupurilor etnice, savurând farmecul pendulării între două culturi și admirând lupta pentru păstrarea identității naționale. Deși este fascinat de multiculturalitatea țării de adopție, observă o stare de fapt care îi provoacă remarcă: „Politica de stat, inclusiv în Statele Unite, pornește de la ideea că identitatea etnică este disfuncțională într-o societate modernă”².

Atentă este și analiza vieții universitare la Harvard care, în ciuda faimei și a unei dotări tehnice speciale, pare a practica un sistem de învățământ ce amintește de cel medieval.

Obiectivitatea maximă a autorului se poate lesne remarca și în capitolele ce surprind aspectele Mass-media. Curajos, Constantin Eretescu îi demonstrează forța manipulatorie, dar și pe cea democratică, ce pare a rezolva multe dintre problemele colective și chiar personale ale oamenilor capabili de

¹ Constantin Eretescu, „Cinematografia americană: Fascinația catastrofelor”, în Constantin Eretescu, *Fețele lui Ianus: America văzută de aproape*, București, Editura Fundației Culturale Române, 2001, p. 30.

² Idem, „Deliciul vieții schizofrene”, în *op. cit.*, p. 105.

a deveni, prin intermediul TV, egali marilor vedete. Citind pasajele referitoare la acest aspect, noi, cetățenii secolului XXI care suntem robi ai tehnologiei, putem să fim bântuiți de întrebări de tot felul: E bună sau nu această egalizare a oamenilor? Care e granița dintre pericolele și avantajele tehnologizării?

America văzută prin prisma intelectualului venit dintr-o țară din Estul Europei, cu o structură socială total diferită, stârnește nu doar admirație, ci și multe nedumeriri, acestea din urmă alungând prejudecățile despre civilizația americană percepută în România. Care sunt întrebările românului ajuns în S. U. A.? Desigur, cele mai multe sunt legate de aspectele comunitare, identitare și cele legate de familia americană, precum și cele referitoare la mecanismele financiare ce vizează direct populația.

Perceperea unei țări de dimensiunea și forța S. U. A. este făcută și prin prisma câtorva apariții editoriale precum cartea lui Gail Sheehy *New Passages* (1995), care abordează viața în ansamblul ei și crizele specifice fiecărei etape, cartea lui Roy Beck *Argument împotriva imigrației* și cea a lui John Isbistar *Dezbaterea asupra imigrației: refacerea Americii* (1996).

Analiza exhaustivă a fascinantului fenomen american nu putea ignora mult vestita democrație americană, despre care autorul spune: „Americani sunt mândri de democrația lor. Ei știu că au întocmit niște legi bune, care dau șanse egale de afirmare culturală tuturor cetățenilor țării, indiferent de rasă și origine națională”³. Văzută în ansamblu, democrația americană pare a fi foarte aproape de perfecțiune, dar are lipsurile ei, pe care românul stabilit acolo nu se sfiește să le arate cu degetul în capitolele: „Școlile dau în judecată statul”, „O dezbatere actuală: accesul populației la documentele statului”, „Publicitatea electorală sau știința zdrobirii adversarului politic”, „Judecata cu juri, o instituție care trebuie reparată”.

După cum se menționează în prefața ei, cartea este o mărturie a trăirilor și experiențelor din țara de adopție, tonul reflexiv îndemnând mai degrabă la o meditație profundă și generală decât la concluzii.

A doua carte asupra căreia m-am oprit este cea a Sandei Golopenția-Eretescu *Vămile grave*, ce reunește articole transmise la Radio Europa Liberă sau publicate în presa literară din România, precum și în cea a diasporei române din Germania, Franța și S. U. A. Curioasă să văd ce se ascunde în spatele unei mărturisiri („Experiența americană ca atare nu are cum să fie invocată ca normă pentru România. Mari reușite umane în viața și cultura americană pot însă trezi avânturi și învia nădejdi”⁴), am parcurs rapid cele 230 de pagini. Lectura cărții mi-a demonstrat un anume fel de reflecție justițiară cu care sunt analizate aspecte ale culturii românești și americane. Spre deosebire de Constantin Eretescu, la care accentul cade pe contemplație, cu rare elemente de analiză critică, aici tonul este mult mai auster. Sunt dezbătute paginile primului volum din *Jurnalul* lui Ion Caraion, apărut în 1980 la Editura Cartea Românească, București, despre care afirmă: „Este important și edificator să ne pătrundem de înțelegerea faptului că paginile cele mai puternice, cele mai grave, mai liber și mai curajos gândite despre destinul literelor românești contemporane au fost scrise, în acest sfârșit de secol douăzeci, de un poet iar nu de un critic literar sau de un analist al culturii și tipărite în România, iar nu în editurile exilului românesc”⁵. Referirile la cartea lui Ion Caraion, care va deveni peste câțiva ani una dintre vocile cele mai răsunătoare ale diasporei române, este un minunat prilej de a face o radiografie socio-culturală a României comuniste în care tăcerea și compromisul erau la mare preț.

Perceperea unei culturi ca una a tăcerii este abordată și în capitolul „Tăceri”, în care, pornind de la comentariul cărții cu titlu omonim al scriitoarei americane Tillie Olsen, autoarea marchează pulsul literaturii prin prisma relației libertate-cititor-carte. Perceperea acestei relații capătă conotații în funcție de sistemul politic al unei țări, recepționarea operei literare în afara granițelor țării fiind o problemă extrem de delicată, mai ales în cazul țărilor cu o limbă de circulație redusă cum e România. Studiarea receptării literaturii române în afara granițelor implică, desigur, cunoașterea aportului diasporei române în acest sens. Remarcabil este, la un moment dat, cazul Mircea Eliade, a cărui voce s-a făcut auzită în Occident. A vorbi despre intelectualitatea românească și integrarea ei în lume înseamnă a

³ *Ibidem*, p. 180.

⁴ Sanda Golopenția-Eretescu, „Bilanțuri și deschideri – dialog cu Letiția Guran”, în Sanda Golopenția-Eretescu, *Vămile grave*, București, Editura Univers, 1999, p. 228.

⁵ *Ibidem*, p. 10.

înțelege eforturile acelor intelectuali români care au încercat, în ciuda tuturor piedicilor puse de regimurile politice ce au bântuit țara, să-și păstreze o anumită originalitate și verticalitate. Considerată o cultură medie spre minoră, neavând girul puterii culturale specifice unei țări dezvoltate economic, cultura română este, așa cum bine remarcă autoarea, invizibilă pe plan internațional. Fenomenul se datorează, bineînțeles, în primul rând, promovării proaste.

Studierea mentalității țării natale este făcută comparativ cu țara de adopție, ceea ce duce, inevitabil, la comparații reale, unele greu de acceptat. Iată de pildă o afirmație despre spiritul de angajare al americanilor: „În America a fost, și pe unele planuri încă este, mai greu decât la noi. Dar oamenii s-au încordat împreună, încontinuu, eficient și au răzbit”⁶. Remarcarea eficienței și a curajului american nu o împiedică însă pe Sanda Golopenția-Eretescu să vadă și aspectele negative ale societății în care trăiește, mărturie în acest sens fiind capitolele în care sunt prezentate impresii de lectură din literatura americană (concludente sunt comentariile la cartea lui Andrew Delbanco *Moartea diavolului* – 1995 și *Hotel America. Scenes in the Lobby of the Fin-de Siècle* publicată de Lewis H. Lapham în 1995) și cele așternute pe hârtie în urma vizionării unor filme precum serialul istoric *The West* (1996).

Interesantă pentru cei ce studiază fenomenul diasporei este și mărturia referitoare la adaptarea în țara de adopție: „America anilor ’80 era o Americă a șomajului în domeniile în care îmi puneam candidatura. Posturile de lingvistică, pragmatică a literaturii sau de poetică se numărau pe degete... Interviuurile pe care le-am obținut impuneau deplasări la fața locului pe care nu aveam cum le plăti. Cele la care am ajuns, totuși, m-au surprins prin duritatea abordării: De ce ați venit în S. U. A.? a fost întrebarea cheie”⁷. Dureroasa întrebare se pare că nu a descurajat-o pe româncea hotărâtă în a-și urma destinul cu obstinție. O nebanuită forță interioară a propulsat-o cu curaj în noua lume pe care, descoperind-o treptat, a înțeles-o. Plecată dintr-o țară în care solidaritatea umană era foarte importantă, a ajuns într-alta în care individualismul era preponderent, bariera aceasta fiind cel mai greu de surmontat. Cum și-a făcut drum în S. U. A., cum percepe această țară miraculoasă? Iată întrebări la care se pot găsi răspunsuri în această carte scrisă fără patimă, dar pe un ton extrem de tranșant.

Lectura cărții dezvăluie, pe lângă cele amintite mai sus, obiceiuri de Crăciun surprinse în amalgamul identitar existent pe pământ american, câteva detalii referitoare la viața universitară americană, un palimpsest Gore Vidal, atitudinea filosofului american Richard Rorty față de patriotismul american, precum și o relatare despre expoziția „Cărțile secolului” organizată de Biblioteca Publică din New York, în 1995, cu ocazia centenarului acestei instituții. Citind acel ultim pasaj, mi-am amintit că, în iunie 2007, Sanda Golopenția-Eretescu a fost oaspete al Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare (a lansat cartea tatălui său, Anton Golopenția, *Românii de la est la Bug*), loc unde va fi așteptată mereu cu drag, mai ales că este legată de Maramureș din anii studenției, când a făcut aici cercetări etnologice. Nu pot încheia aceste rânduri fără a aminti frumoasa evocare făcută de Sanda Golopenția-Eretescu profesorului Mihai Pop în *Memoria Ethnologica* nr. 30-31, ianuarie-iunie 2009.

⁶ *Ibidem*, p. 229.

⁷ *Ibidem*, p. 212.

Șansa literaturii române contemporane, pe plan internațional

Diana FILIP

Dintotdeauna au existat scriitori care și-au exprimat dorința de a transcende limitele impuse de timp și spațiu. Au înțeles că, prin opera lor creatoare, își pot lăsa amprenta în memoria colectivă a semenilor, din țară sau de dincolo de hotare. Ori în aceste condiții, scriitorii noștri au înțeles că o globalizare a literaturii naționale nu face altceva decât să le întărească aceste convingeri de recunoaștere a calității de promotori ai culturii românești pe scena literară universală.

Pentru a se putea face cunoscuți pe piața internațională, este nevoie ca, pe lângă truda creatoare, să existe un traducător avizat. Tocmai de aceea se pune preț din ce în ce mai mult pe traducători, înțelegându-se că activitatea lor e o prelungire și nu o transformare a lucrării pe care o prelucrează. Opera tradusă trebuie să redea fidel aceleași subtilități de limbă pe care le-a folosit însuși autorul și să păstreze exact același mesaj

ca și textul original.

Intenții în traducerea operelor românești în limbile de largă circulație internațională au existat încă din timpul lui I. H. Rădulescu, care, împreună cu pașoptiștii, a propus și sprijinit un proiect prin care se dorea o „ridicare culturală a poporului” prin programul „Biblioteca Universalis”¹. Aceasta demonstrează, așadar, conștiința pe care propunătorii acesteia, oameni de carte, au avut-o și anume că este foarte important ca o literatură să fie cuprinsă în circuitul universal și să fie recunoscută ca atare.

„Este utopia fermecată, datorită căreia avem cu toții acces la marile texte ale omenirii, este utopia în care trăim, și pe care o întreținem continuând să traducem.”²

Odată cu integrarea României în U. E., a început să crească interesul occidental pentru literatura română. De asemenea, mulți români plecați pe meleaguri străine să lucreze sau să locuiască au participat activ la schimbul internațional de valori culturale. Pentru acești oameni, identitatea națională este un element de legitimare, mult mai important decât pentru cei care locuiesc în țară.

Este posibil ca datorită acestor semeni ai noștri, răspândiți în lumea largă, să crească și interesul pentru literatura românească. Dar nu trebuie omisă nici literatura românească contemporană, foarte bine, cotate la nivel mondial.

Astfel că se organizează nenumărate târguri de carte românească precum Târgul Internațional de la Frankfurt unde România își face simțită prezența prin editura Cartea Românească, Casa Radio, Curtea Veche, Gama, Gramar, HACI, Hasefer, Humanitas, Humanitas Fiction, House of Guides, Institutul Cultural Român, Institutul European, Max Blecher, Editura Militară, Monitorul Oficial, Nemira, Niculescu, Orizonturi, Polirom, Rao, Teopitcot, Tracus Arte, Trei, Universitaria, Universitatea din București, Universitatea de Vest, Vivaldi, Vreamea.

Un alt eveniment cultural, de acest gen, din Estul Europei este și „Lumea Cărții” de la Praga. La manifestările din cadrul său fost prezenți scriitori precum Adela Greceanu, Răzvan Petrescu, Ciprian Măceșaru, M. Duțescu, Ștefan Ivas, Alexandru Matei, invitați ai Ministerului Culturii, și Nicolae Rusu și Aida Boldeanu, invitați ai Institutului Cultural Român de la Praga.

¹ Marina Vazaca, *Prețul dorinței de a traduce*, în „România literară”, nr. 8/29 feb. 2008, p. 3.

² *Ibidem*.

În acest context, programele I. C. R. de sprijinire a traducerilor românești s-au dovedit benefice, fiind unul din acele (destul de rare) cazuri de sincronizare fericită. Datorită lor, dar și sacrificiilor personale ale scriitorilor de a se face cunoscuți pe piața internațională putem să enumerăm următorii scriitori cu care țara noastră se mândrește:

Norman Manea

Scriitorul, care trăiește în S. U. A. din 1986, este reprezentat de una dintre cele mai puternice agenții literare din lume, Wylie – care îi mai reprezintă, printre alții, și pe Salman Rushdie, John Barth, Philip Roth, Saul Bellow, precum și pe moștenitorii lui William Burroughs și Vladimir Nabokov. Înainte să aleagă calea exilului, scriitorul a publicat 11 volume, dar și operele sale ulterioare sunt scrise tot în limba română, fiind traduse în limba engleză. Volumele publicate în S. U. A. (*October, eight o'clock, On Clowns: The Dictator and the Artist, Compulsory Happiness, The Black Envelope, The Hooligan's Return*) au figurat în selecția celor mai importante apariții editoriale din The New York Times. Operele sale au fost traduse în peste 20 de limbi, între care și în chineză (trei cărți).

Hertha Muller

Chiar dacă este scriitoare germană originară din România, prin premiul Nobel pentru literatură obținut în 2009 a adus un imens serviciu literaturii române, făcând-o mai „vizibilă” din punct de vedere mediatic. Deși scrise în germană, romanele ei au subiecte „românești”, care replasează în lumina reflectoarelor istoria complicată a României.

Mircea Cărtărescu

Cărtărescu a fost invitat la târguri de carte prestigioase, precum cele de la Paris, Frankfurt, Leipzig, Göteborg și Torino, numărându-se printre principalii favoriți la Premiul Nobel pentru literatură. Are 31 de traduceri în 11 limbi – franceză, spaniolă, olandeză, engleză, germană, norvegiană, maghiară, suedeză, poloneză, bulgară, ebraică. Cărțile cele mai traduse sunt: trilogia *Orbitor, Nostalgia, Travesti*.

Dan Lungu

Scriitorul Dan Lungu se află în topul național al celor mai traduși în străinătate. Din creația sa excepțională se remarcă: *Muchii, Cheta la flegmă, Nuntă la parter, Rainul găinilor, Băieți de gașcă, Sînt o babă comunistă*, dar și *Cum să uiți o femeie*. De precizat că romanul *Sînt o babă comunistă* este în curs de adaptare cinematografică în regia lui Stere Gulea, după un scenariu de Lucian Dan Teodorovici. Lucrarea numără traduceri în: Croația, Italia, Franța, Austria, Spania, Ungaria, Bulgaria, Polonia, Turcia sau Grecia.

Gabriela Adameșteanu

Dimineața pierdută a fost tradusă în 1999 de Gallimard, editură la care va apărea și *Drumul egal al fiecărei zile* anul acesta. Până acum, scriitoarea are șapte traduceri – două în franceză, trei în bulgară, câte una în rusă și estonă.

Dumitru Țepeneag

Autorul care trăiește în Franța a publicat două cărți la Flammarion și alte câteva la Editura POL. *Zadarnică e arta fugii* a fost publicată în S. U. A. (1.500 exemplare), Ungaria (1.000 exemplare) și Serbia. În S. U. A. a mai apărut *Pigeon Vole* (1.500 exemplare).

Filip Florian

Scriitorul a făcut vâlvă cu romanul său *Degete mici*, care a fost contractat de editura americană Harcourt în 2007 (va apărea anul acesta). Romanul a apărut până acum în Germania (Suhrkamp, 1.500 exemplare), Ungaria (1.000 exemplare) și Polonia (țară în care va apărea anul acesta și *Băințelii*). Florian a vândut până acum în exterior 3.500 de exemplare.

Florin Lăzărescu

Cariera sa internațională începe cu premiul doi obținut la Frankfurt, pentru cea mai bună carte est-europeană – *Trimisul nostru special*. Are trei traduceri – în germană, franceză (1.000 exemplare) și slovenă (500 exemplare). Anul acesta vor apărea edițiile bulgară și maghiară.

Alexandru Ecovoiu

Romanul *Saludos* a fost tradus în Germania (la Editura Radu Bărbulescu), Franța și Spania. *Cei trei copii Mozart* a apărut în Spania (800 exemplare, 2007) și Germania.

Nora Iuga

Are două cărți traduse în germană (în 2003, *Autobuzul cu cocoșai* și în 2007, o antologie de poezie). Romanul *Sexagenara și tânărul* a apărut în Bulgaria (1.000 exemplare), urmând să apară anul acesta și edițiile în franceză și slovenă³.

Varujan Vosganian

Cartea șoaptelor, una dintre cele mai apreciate și mai premiate cărți din anul editorial 2009, a fost tradusă deja în numeroase limbi, astfel că la numai trei luni de la apariția romanului la Editura Polirom, Editura Pre-Textos (Valencia, Spania) a achiziționat drepturile de publicare a *Cărții șoaptelor* în limba spaniolă, traducere realizată de Joaquín Garrigos și apărută în ianuarie 2011. Alături de versiunea spaniolă, a fost publicată în 2011 traducerea în limba italiană apărută la Keller Editore. Recent, romanul său a obținut o nominalizare la unul dintre cele mai importante premii literare din spațiul german, premiul Târgului de Carte de la Leipzig.

Pe lângă aceste nume sonore de scriitori români, îmi permit să mai afirm că în Franța există un real interes pentru literatura română contemporană. Astfel, numeroși dramaturgi contemporani din România și Moldova precum Gianina Cărbunariu, Alexandra Badea, Mihai Fusu, Nicoleta Esinencu, Alina Nelega, Saviana Stănescu, Dumitru Crudu figurează în catalogul Editurii Espace d'un Instant⁴.

Din cele mai sus enumerate, am convingerea că România continuă să aibă scriitori de calitate, care pot să iasă în lume destoinici, încărcăți de bagaje culturale, demne de luat în considerare.

³<http://m.romanialibera.ro/special/documentare/cei-mai-tradusi-scriitori-romani-149280>, consultat la 20.05.2015.

⁴<http://www.rfi.ro/special-paris-59529-literatura-rom-n-n-fran>, consultat la 25.05.2015.

Icoana - teologie și istorie

Pr. Dorin MICU

Iconografia răsăriteană este legată organic și inseparabil de temele principale ale teologiei ortodoxe. Existența ei în Biserică se justifică prin două postulate ecclesial-dogmatice: crearea omului „după chipul și asemănarea lui Dumnezeu”¹ și întruparea Fiului lui Dumnezeu. În icoană se concentrează o spiritualitate adâncă în care se articulează două lumi. Numai prin descifrarea lor, icoana se vedește a fi ochiul lui Dumnezeu îndreptat spre lume și fereastra sufletului deschisă către cer. Icoana este esențialmente revelația sensibilă a celor ascunse sau cunoașterea lor simbolică². Arta icoanei nu poate fi, însă, înțeleasă și apreciată la valoarea ei reală fără o cunoaștere precisă a fondului scripturistic, istoric, dogmatic și canonic ortodox. Pictarea icoanei este un dar dumnezeiesc ce nu poate fi practicat decât de artistul teolog, întrucât ea presupune un dialog intim cu Dumnezeu și cu Revelația Sa. Dacă în arta iconografică occidentală de după secolele XIII-XIV, când se abandonează treptat tradiția canonică și rămâne doar frumosul exterior, trupeș, senzual, care exprimă doar sentimentul religios, deci o artă *religioasă*, dar nu sacră, în icoana ortodoxă de tip bizantin, dincolo de valențele sale estetice ni se împărtășește o experiență duhovnicească. Icoana este oglinda fidelă a învățaturii dogmatice și a spiritualității Bisericii care a creat-o. Astfel, credinciosul apusean privește în icoană ca într-o oglindă în care, datorită concepției harului creat, poate vedea doar suferința, pătimirea și realismul Patimilor. El rămâne astfel la contemplarea lui Iisus al istoriei. Dimpotrivă, iconografia ortodoxă tradițională este o iconografie simbolică³, ce nu se limitează la așa-numitul triunghi artistic: creator, operă și spectator. Icoana autentică ne apare ca „o asemănare, un model, o întipărire a cuiva...”, care nu seamănă întru totul cu originalul”⁴, o reprezentare a lui Dumnezeu Însuși devenit ipostasul personal al firii umane, însă fără să se identifice cu această fire sau să se confunde cu ea, ca o mărturie simbolică a prezenței transcendentului, ca un prototip al divinității, dar și al omenității îndumnezeite, ca o „minune a credinței”, pentru că ne introduce în lumea suprafirească. Așadar, icoana nu are o valoare proprie, nu beneficiază de o autonomie estetică, ci importanța sa vine de la Prezența transcendentă pe care o sugerează și al cărei simbol este. Prin simbolismul său introduce în lumea supranaturală, în lumea prototipurilor divine. Ea este un reflex al eternității care inspiră liniștea, calmul, bucuria și pacea cerească. Icoana își găsește sensul, întâi de toate, în ansamblul pictural al bisericii. Ea are o funcție liturgică, este un receptacul al frumuseții divine și ne dă sentimentul prezenței divine. Icoana juxtapune trecutul și viitorul în actualitatea unei prezențe personale, ea este o frumusețe umană transfigurată de Frumusețea divină⁵. În acest context merită menționate și aprecierile superlative pe care le aduce picturii murale a bisericilor din Moldova renumitul cercetător și teolog Wilhelm Nyssen, care le numește „lumini ale mântuirii în mijlocul pământului”⁶, iar ținutul care a dăruit lumii aceste minuni este descris drept „pământ cântând în imagini”⁷. Pe de altă parte, legătura intimă, firească dintre Biblie și icoană este exprimată prin vechea zicală, potrivit căreia „icoanele sunt

¹ „În cuvintele dumnezeiești: «Să facem om după chipul și asemănarea noastră» (Facere 1, 26), este implicită declarația că omul este icoana lui Dumnezeu, că Dumnezeu are un chip, adică o față pe care a dat-o ca pe o copie omului (Facere 5, 1; 9, 6; Înțelepciunea lui Solomon 2, 23; Efeseni 4, 24). Prin căderea în păcat, omul a deteriorat această icoană și Dumnezeu a intervenit pentru restabilirea ei. Această intervenție s-a făcut, atât prin ajutorul auzului, cât și prin cel al vederii. Imagine ontologică, icoana trimite întotdeauna la Imaginea pierdută”. Michel Quenot, *De la icoană la ospățul nupțial. Chipul, Cuvântul și Trupul lui Dumnezeu*, Editura Sophia, București, 2007, p. 8.

² Nichifor Crainic, *Nostalgia Paradisului*, Editura „Cugetarea” – Georgescu Delafras, București, 1940, p. 194.

³ „Simbolul este o punte care leagă două maluri, vizibilul și invizibilul, pământescul cu cerescul, empiricul cu idealul, unindu-le pe unul în altul” (Paul Evdokimov, *Arta Icoanei – Teologia frumuseții*, Editura Meridiane, București, 1995, p. 77).

⁴ Sfântul Ioan Damaschin, *Cultul sfințelor icoane*, traducere din grecește cu un studiu introductiv de Pr. D. Fecioru, București, 1937, p. 11.

⁵ Paul Evdokimov, *op. cit.*, pp. 31, 80, 151, 154.

⁶ Pr. prof. Dumitru Stăniloae, în Prefață la traducerea cărții *Pământ cântând în imagini*, de W. Nyssen, p. 10.

⁷ W. Nyssen, *op. cit.*, însuși titlul cărții.

Biblia neștiutorilor de carte”. Cuvintele Scripturii și icoanele se întregesc în mod reciproc⁸. Iconostasul cu icoanele sale poate fi socotit „un întreg Ierusalim al mântuirii în culori”⁹, el prezentând închinătorilor chipul lui Hristos, al Maicii Domnului și al celorlalte personaje biblice care au avut un rol în istoria mântuirii.

Icoana este atât de puternic integrată în cultul ortodox, încât nu există serviciu religios care ar putea s-o excludă, iar casa lipsită de icoane apare credinciosului ortodox ca fiind goală de prezența reală a lui Dumnezeu. Cu toate acestea, în decursul istoriei, icoana și cultul său au cunoscut și episoade de criză majoră. Deși tendințe iconoclaste s-au manifestat încă de timpuriu la unii Părinți și scriitori bisericești cum ar fi Origen (185-255), Tertulian (160-240), Clement Alexandrinul (150-215), Eusebiu al Cezareii¹⁰ (265-340) sau Epifanie de Salamina (315-403), o ofensivă sistematică împotriva icoanelor a avut loc în secolele VIII-IX. Cunoscută sub numele de iconoclastism sau iconomahie (εικον=icoană, μάχη=luptă), ea va antrena, atât instituția imperială bizantină, cât și reprezentanții ai ierarhiei bisericești. Lupta propriu-zisă a fost declanșată de împăratul bizantin Leon III Isaurul (717-741), care, în colaborare cu unii episcopi iconoclaști din Asia Mică, a emis un edict împotriva icoanelor în anul 726, care a fost ratificat în anul 730 de un sinod bisericesc. Cauzele crizei iconoclaste au fost multiple. Prima cauză a fost cea legată de cultura religioasă din epoca respectivă. Unii împărați de origine isauriană sau armeană care au contribuit la apariția iconoclastismului se aflau sub influența culturii monofizite, monofizismul fiind de altfel curentul religios care a furnizat iconoclaștilor, direct sau indirect, materialul sau argumentele teologice. O altă cauză a apariției iconoclastismului a fost cea a confruntării Bisericii Ortodoxe cu islamismul, care acuza creștinismul de politeism și idolatrie, din cauza doctrinei Sfintei Treimi și a folosirii icoanelor în cult. Mișcarea iconoclastă a suferit, deci, și o influență islamică, iar ortodocșii au acuzat-o ca „pornind dintr-un spirit sarazin”. O altă cauză a apariției iconoclastismului a fost aceea legată de moștenirea spiritului elenic. În secolul al VII-lea, iconoclaștii găseau ușor argumente în tradiția creștină greacă care nu erau în legătură directă cu monofizismul sau cu elemente culturale străine. Ei căutau să demonstreze că la începuturile creștinismului exista un curent de gândire iconoclastă, care a fost atribuit mai târziu origenismului și care interzicea reprezentarea lui Dumnezeu în vreun chip. Consilierii teologici ai lui Leon al III-lea erau origeniști care împărtășeau opinia lui Eusebiu din Cezareea, potrivit căreia „chipul robului” asumat de Iisus Hristos nu mai face parte din realitatea istorică, deoarece după ce Hristos a fost preamărit, El nu mai putea fi contemplat decât în spirit.

Din punct de vedere sociopolitic, iconoclastismul apare și ca o reacție împotriva castei monahale cu toate pretențiile ei, la care se adăuga lupta între puterea civilă și comunitățile religioase. Prin urmare, cauzele iconoclastismului sunt, deopotrivă, de natură religioasă și seculară căci, așa cum spune Iorga, „s-ar restrânge, într-adevăr, mult prea mult importanța acestui conflict memorial, dacă el ar fi redus, aproape în întregime, la un conflict religios”¹¹. La declanșarea crizei iconoclaste, împăratul Leon al III-lea a fost sprijinit de un grup de câțiva ierarhi în frunte cu Constantin de Nicolia, Toma de Claudiopolis și Teodosie al Efesului. În anul 726, împăratul a promulgat primul edict împotriva icoanelor, prin care cerea scoaterea icoanelor din biserici, pentru ca poporul să nu le cinstească. În urma acestui fapt s-au produs o serie de tulburări în sânul populației ortodoxe din imperiu. În anul 730, împăratul Leon al III-lea a încercat să-l oblige pe patriarhul Gherman al Constantinopolului să semneze edictul de condamnare a icoanelor, dar patriarhul, care dezaprobase deja acest edict, a refuzat semnarea lui, dându-și demisia (7 ianuarie 730) și retrăgându-se la Platanion (lângă Constantinopol). În 23 ianuarie, 730, scaunul patriarhal este ocupat de Anastasie, care cedează presiunilor, iar exemplul său este urmat și de unii ierarhi. Cu toate acestea, s-au ridicat importanți apărători ai cinstirii icoanelor în frunte cu Sf. Ioan Damaschin și Gheorghe Cipriotul. În Apus, Papa Grigorie al II-lea și succesorul său Grigorie al III-lea au protestat împotriva ereziei iconoclaste. Leon al III-lea Isaurul a murit în 18 iunie 741, urmându-i la tron fiul său Constantin al V-lea Copronimul (741-775), decis să realizeze până la capăt planul tatălui său de a suprima cultul icoanelor și de a îngeunchea orice rezistență. Cu toate acestea, din anul 741 (revolta lui Artabastos) și până în 753, Constantin al V-lea a fost constrâns de împrejurări să manifeste o toleranță relativă față de iconoduli. În anul 754 a întrunit un sinod la Hieria, acesta urmând a fi socotit ca al VII-lea ecumenic. La acest sinod s-a încercat să se formuleze o teologie iconoclastă. Cei 338 ierarhi întruniți aici au acceptat deciziile constrânși de președintele sinodului, arhiepiscopul Teodosie al Efesului. La 29 august 754, s-au dat publicității hotărârile

⁸ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, în interviu în *Convorbiri dubovnicești*, vol. II, protos. Ioanichie Bălan, editat de Episcopia Romanului și Hușilor, 1988 p. 23.

⁹ W. Nyssen, *op. cit.*, p. 19.

¹⁰ Eusebiu trimise Constanței, sora împăratului Constantin cel Mare, care îi ceruse o icoană a Mântuitorului, o scrisoare prin care îi răspunde că: „în felurite culori moarte și în tablouri nici chipul omenesc al lui Hristos nu poate fi zugrăvit” (*Epistola ad Constantiam Augustam*, p. XX, 1548). De la el avem însă informații despre existența unei statui de bronz în Panea, ridicată de femeia vindecată de scurgerea de sânge, care reprezintă o femeie în genunchi rugându-se unui bărbat care-și întinde mâinile spre ea, și a icoanelor Sf. Ap. Petru și Pavel și ale Mântuitorului, *Istoria bisericească, VII, XVIII*, trad. rom. T. Bodogae, în P. S. B., 13, București, 1987, p. 286 ș.u.

¹¹ Nicolae Iorga, *Istoria vieții bizantine*, București, 1974, p. 228.

acestui pseudosinod ecumenic¹². Procesele-verbale ale ședințelor s-au pierdut, dar a rămas „tomosul” celor 338 de ierarhi, prin care au hotărât ca orice icoană să fie scoasă din biserici, fiind expuse și pedepsele pentru cei care se vor opune. Hotărârile sinodului de la Hieria au întâmpinat rezistența masivă a clerului și a credincioșilor iconoduli. Odată cu urcarea pe tron a lui Leon al IV-lea Chazarul (775-780), căsătorit cu Irina, o adeptă înfocată a cultului icoanelor, persecuțiile au încetat. Împărăteasa Irina, devenită regentă după moartea lui Leon Chazarul, a reușit să obțină de la patriarhul Paul al IV-lea, care era pe moarte, retractarea greșelilor și anatemizarea ereticilor iconoclaști. Scaunul patriarhal este ocupat la 2 decembrie 784 de secretarul imperial, Tarasie. Acesta a condamnat hotărârile sinodului de la Hieria, cerând totodată convocarea unui sinod ecumenic pentru restabilirea cultului icoanelor. O primă încercare de întrunire a sinodului a fost în 17 august 786 în biserica „Sfinții Apostoli”. Dar o revoltă militară i-a obligat pe suveranii Irina și Constantin al VI-lea Porfirogenetul să amâne continuarea sinodului. Abia în mai 787, Irina a lansat invitațiile pentru noul sinod, care avea să se deschidă în Bitinia, la Niceea, ca al VII-lea sinod ecumenic. Prima sesiune a sinodului s-a ținut în Biserica „Sfânta Sofia”, la 24 septembrie 787. Numărul episcopilor care au participat la acest sinod a fost între 300 și 367, pe lângă aceștia fiind prezenți mulți arhimandriți, egumeni și monahi. Toate cele 8 sesiuni ale sinodului al VII-lea ecumenic au fost prezidate de patriarhul Tarasie¹³. Sinodul a combătut punct cu punct hotărârile pseudosinodului din 754 de la Hieria, contestându-i-se caracterul de „ecumenic”, deoarece n-au fost reprezentați nici patriarhii Răsăritului, nici papa. S-a hotărât apoi că este permis și chiar folositor și bineplăcut lui Dumnezeu să se facă icoane și să li se dea cinstire. Totodată, a fost aprobată lucrarea Sfântului Ioan Damaschin *Expunere exactă a credinței ortodoxe*. Sinodul a mai dat 22 canoane în scopul remedierii încălcărilor din timpul iconoclasmului. Ultima sesiune, a VIII-a, a sinodului al VII-lea ecumenic a avut loc în 23 octombrie 787, la Constantinopol, în palatul imperial, în prezența suveranilor, care de asemenea au semnat hotărârile sinodului.

Restabilirea cultului icoanelor părea astfel un fapt împlinit. Partida iconoclastă avea însă un număr însemnat de adepți. Noul împărat Nichifor I (802-811) a continuat politica împărătesei Irina, privitoare la cultul icoanelor și la fel a făcut și cumnatul și succesorul său, Mihail I Rangaben (811-813). Dar în iulie 813, o revoltă militară a adus la putere pe generalul Leon al V-lea Armeanul (813-820), care era iconoclast. Leon al V-lea a pus, în anul 814, pe lectorul Ioan Hylilas să facă o culegere de texte scripturistice care ar favoriza iconoclasmul. Apoi a propus patriarhului Nichifor ca icoanele din biserică să fie ridicate mai sus pentru a nu fi sărutate de credincioși. Patriarhul Nichifor s-a opus. Din acest motiv, a fost exilat în martie 815, inaugurându-se astfel a doua fază a crizei iconoclaste¹⁴. În același an s-a ținut un sinod iconoclast la Sf. Sofia (Constantinopol) cu trei sesiuni. Cu acest prilej s-au reafirmat hotărârile sinodului iconoclast din 754 de la Hieria și a fost condamnat sinodul ortodox din 787. Mulți ierarhi și călugări au fost exilați, alții martirizați iar moaștele și vasele liturgice au fost profanate. Sub împăratul următor, Mihail al II-lea (820-829), persecuțiile au fost temperate, iar în anul 821 s-a încercat convocarea unui sinod de împăcare între iconoclaști și iconoduli, dar ortodocșii, conduși de Teodor Studitul, s-au opus. În anul 829 tronul bizantin este ocupat de Teofil (829-842), care a reînceput persecuțiile împotriva iconodulilor. Dar în 842 a murit pe neașteptate și, întrucât fiul său era minor, conducerea imperiului a preluat-o soția sa Teodora, o cinstitoare a icoanelor, fapt care va pregăti calea pentru biruința Ortodoxiei¹⁵.

Noul patriarh, Metodie, ales în 4 martie 843, la îndemnul împărătesei Teodora, a convocat un sinod la Constantinopol la care urma să participe ierarhii, egumenii și monahii care au suferit în decursul luptelor iconoclaste. Sinodalii au declarat la 11 martie 843 valabile toate hotărârile celor șapte sinoade ecumenice, restabilind cultul icoanelor și rostind anatema asupra tuturor iconoclaștilor. Acest sinod a alcătuit și un text special de anatemizare a tuturor ereticilor, începând cu Simon Magul până la patriarhii Constantin și Ioan al VII-lea, un „Sinodicon” special, menit a fi citit anual în întreaga Biserică, în prima duminică din Postul Sfințelor Paști, numită și Duminică Ortodoxiei.

¹² Pr. Prof. M. P. Șesan, „Iconoclasmul. Sinodul VII ecumenic de la Niceea, din 787”, în *Istoria Bisericească Universală*, manual pentru Institutele teologice, vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1975, p. 310.

¹³ Nechita Runcan, „Personalități bisericești ortodoxe în mișcarea pentru apărarea icoanelor din preajma și de după sinodul al VII-lea ecumenic”, în „Studii teologice”, nr. 3/1990, p. 68.

¹⁴ *Ibidem*, p. 70.

¹⁵ Victor Lazarev, *Istoria picturii bizantine*, Editura Meridiane, București, 1980, vol. 1, p. 240.

Societatea „Tinerimea din Ulmeni și jur” și aportul ei la propagarea culturii la sate

Pamfil BILȚIU

Marea Unire a românilor a însemnat și începutul unei intense bătălii de resuscitare națională, atât la orașe, cât și la sate. Localitatea Ulmeni avea să înscrie, pe această linie, un exemplu semnificativ prin înființarea Societății Culturale „Tinerimea din Ulmeni și Jur”, în 1923, de către Florian Ulmeanu, pe atunci student în medicină, care, prin activitatea bogată și diversificată pe care a desfășurat-o, a înscris o pagină luminoasă în trecutul mișcării de emancipare culturală, social-economică și sportivă a satelor de pe Valea Someșului, din raza de acțiune a societății făcând parte cincisprezece sate: Ulmeni, Tohat, Chelița, Țicău, Arduzel, Mânău, Someș-Uileac, Sălsig, Gârdani, Asuaju de Sus, Asuaju de Jos, Ariniș, Vicea, Băsești și Benesat.

În contextul programului societății, activitatea culturală a ocupat un loc aparte. În scopul propagării culturii, membrii societății s-au folosit de mijloace și forme variate.

Reuniunile de la Ulmeni ne dovedesc preocuparea pentru varietate, pe linie culturală, având în vedere că ele cuprindeau recitări, piese corale, conferințe, piese de teatru, muzică populară, dansuri populare. În cadrul manifestărilor culturale s-au organizat serbări cu program artistic minuțios întocmit, urmate de dans. Nu au lipsit balurile precedate de programe artistice.

Serbările culturale au căpătat un plus de strălucire, odată cu înjghebarea orchestrei de muzică populară și ușoară conduse de Emil Gavriș, viitorul mare interpret, compozitor, dirijor, care a fost și un violonist de seamă, de obârșie din Chelița. Presa notează că atunci „când s-a pus pe treabă orchestra, care avea un repertoriu mereu înnoit, lumea a început să curgă la serbările de la Ulmeni”.

Teatrul de amatori a fost și el o formă eficientă în agenda de lucru, pe linie culturală, a societății. „Când s-a jucat piesa «Pe aici nu se trece», a participat atâta popor, încât nu mai putea încăpea în marea grădină a școlii din Ulmeni”. Presa timpului consemnează că „la serbările din Ulmeni s-au jucat piese de teatru foarte reușite”.

Treptat membrii societății au trecut la organizarea unor manifestări de amploare, prima având loc în 1931, de Sfântul Petru, și a fost rezervată sărbătoririi poetului Petre Dulfu la Tohat, cu ocazia împlinirii vârstei de 75 de ani. În afara sătenilor veniți din peste cincisprezece comune, au participat o serie de personalități din județ și din țară, dintre care amintim pe Emil Bran, Elena Pop Hossu-Longin, președintă de onoare a societății, Leontin Ghergariu, Gheorghe Matieșanu, prefectul județului Sălaj, Petru Bran și alții. Cu această ocazie s-a dezvelit monumentul poetului Petre Dulfu, cu sprijinul Despărțământului Zalău al Astrei.

O altă manifestare de amploare a fost sfințirea Monumentului Eroilor, care a avut loc în anul 1933, la Ulmeni, fiind o sărbătoare patriotică și românească vibrantă, la care au participat mii de cetățeni din Ulmeni și satele apropiate, mai ales țărani. În cadrul programului cultural complex, s-a deschis și o expoziție de cusături a Școlii de Gospodărie a societății, care a știut pune accent pe valorificarea artei textile tradiționale. O grăitoare dovadă a modului cum membrii societății au știut să valorifice

tradițiile a fost „conductul etnografic”: niște care alegorice care conțineau câte un obicei: o nuntă, o șezătoare, o clacă etc. Carele erau conduse de flăcăi chipeși, în costume naționale.

Manifestarea a fost umbrită de un eveniment tragic. Un grup de țărani din satele vecine Ulmeniului, vrând să ajungă mai repede acasă, s-au înghesuit într-o barcă peste posibilitățile ei de plutire. Barca s-a scufundat și foarte mulți dintre ei s-au înecat.

O parte dintre serbările culturale de amploare, cu program complex, au fost organizate de societate în colaborare cu Astra. O astfel de manifestare a avut loc la 26 aprilie 1938, care a cuprins concerte corale prezentate de corurile țărănești, conferințe, dansuri și muzică populară etc.

O realizare cu care s-a mândrit întotdeauna societatea a fost Casa Națională, construită prin aportul tineretului din Ulmeni și jur, a cărei piatră de temelie a fost sfințită în 1933. Lucrările au avansat anevoios din lipsă de fonduri. Prin munca plină de elan a tinerilor, se termină sala festivă, în 1936, așa încât serbările culturale se desfășurau acum în sală, nu în aer liber. Inaugurarea Casei Naționale a avut loc în anul 1938, printr-o manifestare culturală de amploare, când erau gata sala de festivități și alte două săli mai mici, restul clădirii neputând fi terminat datorită precipitării evenimentelor legate de cel de-al Doilea Război Mondial. Clădirea slujește și astăzi ca sediu al căminului cultural, cu extinderile care i s-au adus ulterior.

Activitatea societății pe tărâm cultural a cunoscut o continuă extindere și diversificare. În 1936, la sediul comunei, funcționa o bibliotecă dispunând de peste 600 de volume de literatură și alte genuri. Cu ajutorul Casei Școalelor, al Societății Studenților Someșeni din București, Tinerimea din Ulmeni și Jur a înființat biblioteci în mai multe sate. Tot în satele din jur a înființat câte o Casă de Citire.

Valorificarea portului popular a cunoscut însuflețire în cadrul societății, datorită unor personalități marcante: Elena Pop Hossu-Longin, Laurențiu Bran, Ioan Folescu Delaturda, G. Matieșanu, Emil Petrescu.

O inițiativă cu rosturi de profunzime pe linia valorificării patrimoniului etnografic a constituit-o inaugurarea Muzeului Istórico-Etnografic la 23 iulie 1933, cu ocazia dezvelirii Monumentului Eroilor. Potrivit documentelor, muzeul cuprindea sute de obiecte, reprezentând unelte agricole și casnice, icoane pe sticlă și lemn, obiecte de cult divin etc. Din păcate, întreg patrimoniul muzeului a fost distrus în timpul războiului. Preocuparea pentru etnografie a membrilor societății ne este argumentată și de conferințele legate de acest domeniu, precum cele ale Elenei Pop Hossu-Longin, Emil Petrescu și Laurențiu Bran despre portul popular sau cea despre muzeul regional de Laurențiu Bran, G. Matieșanu.

Programul cultural al Societății Tinerimea din Ulmeni și Jur, susținut și diversificat, a cunoscut continuitate până în 1940, la cedarea Ardealului, când mulți dintre membrii societății au fost mobilizați ori s-au refugiat, ceea ce a generat întreruperea bruscă a activității. Prin realizările înscrise în plan cultural, vreme de aproape două decenii, societatea a constituit un focar de cultură și un far luminător pentru satele codrenești.

Tânjaua din Hoteni (Țara Maramureșului) și Udătoriul din Șurdești (Țara Chioarului)

Dr. Delia-Anamaria RĂCHIȘAN

Maramureșul este un spațiu arhaic, în care practicile străvechi, credințele, cunoștințele empirice sunt indispensabile oamenilor din comunitatea tradițională. Pe măsură ce trec anii, obiceiurile agrare riscă să devină perimate. În prezent sesizăm tendința de contemporaneizare a tradiției, dinamica obiceiurilor, granița laxă dintre tradiție și modernitate, nevoia omului tradițional de a conserva, de a valorifica, de a transmite manifestările folclorice moștenite, de-a lungul timpului, din generație în generație. Omului modern, din zilele noastre, îi revine obligația morală de a nu desprinde prezentul de trecut, de a revitaliza tradiția, de a reactualiza datinile moștenite de veacuri de la strămoși.

Tânjaua din Hoteni se aseamănă cu un alt obicei agrar din Maramureș care, încă, se mai practică – Udătoriul din Șurdești¹.

1. Tânjaua din Hoteni

În prezent, în Maramureș, Tânjaua, obiceiul care vizează sărbătorirea primului om din sat care a ieșit la arat (re)prezintă o reminiscență desacralizată a unui străvechi ritual agrar. Tânjaua este un obicei agrar transmis din generație în generație. Conform informatorilor², obiceiul agrar este cu mult mai vechi. Acest obicei agrar este de actualitate, mai ales în contextul globalizării. Prin acest obicei, maramureșenii valorifică fenomenul cultural tradițional, ethosul autohton: „hotenarii respectă Tânjaua cu sfințenie”³. Observăm nevoia omului din comunitatea de tip tradițional de a-și reafirma identitatea, de a recupera memoria colectivă.

Tânjaua devine punct de conjuncție între microcosmos și macrocosmos, între sacru și profan, între simbolic și magic, între sacral și ritual, între tradiție și mediatizare, între tradiție și modernitate.

Din perspectivă lexical-semantică, „tânjaua” este oîștea care unește jugul de teleguță și plug, este propagul prin intermediul căruia se prind boii în jug.

În prezent, Tânjaua se desfășoară în satul Hoteni, în trecut, obiceiul denumit Hora teleguții era cunoscut și în Vadul Izei, în Rona de Jos, în Sat Șugatag, în Hârnicești.

Contribuția exegeților, în ceea ce privește (re)descoperirea, revitalizarea obiceiurilor agrare este meritorie. Datorită specialiștilor, remarcăm unitatea semantică, răspândirea obiceiului în diverse zone din țară – Țara Chioarului, Țara Făgărașului, Țara Lăpușului, Țara Maramureșului, Țara Oltului etc. Denumirile regionale atestă răspândirea obiceiului agrar: Bricelatul, Boul înstruțat, Boii Sângiorzului, Căruțul, Craiul, Craiul Gheo', Craiul Nou, Craii de la Mocod, Craiul Semănătorilor, Hora Teleguții, Împănatul Boului, Înstruțatul Boului, Moștei, Plugarul, Plugul, Tânjaua, Teleguța, Udătoriul.

Obiceiul agrar Tânjaua are menirea de a oferi date referitoare despre: timpul manifestării agrare; funcțiile fundamentale și adiacente; etatea actanților (la obiceiul Tânjaua, în calitate de observatori, participă toate categoriile de vârstă, însă accentul cade asupra autorității masculine, actanților principali le corespund anumite trepte ontice – tinerețea, maturitatea, bătrânețea – specifice antropologiei vârstelor); sexul actanților (masculin, feminin); protagoniști (sărbătoritul, familia acestuia, fugăii, „boii”, ceterașii, alaiul / întreaga comunitate, outsi-

¹ Vezi despre aceste manifestări analizate într-o perspectivă mult mai amplă, Delia-Anamaria Răchișan, *Formulele magice și antropologia vârstelor. Magia cuvântului în Maramureș*, București, Editura Academiei Române, 2013, pp. 16-39.

² Culegător: Răchișan Delia-Anamaria; informatori: Tepei Voichița, 38 ani; Hotea Vasile, 56 ani, Hotea Lorinț, 60 ani, Moraru Maria, 78 ani, Hoteni, Țara Maramureșul, 2012.

³ Culegător: Răchișan Delia-Anamaria; informator: Moraru Maria, 78 ani, Hoteni, Țara Maramureșului, 2012.

derii), obiectele magico-simbolice (brazda, biciul, plugul, tănjelele, teleguța etc.), forța magică a cuvântului⁴. La nivelul obiceiului agrar Tânjaua trebuie să stabilim distincția dintre actanții activi, actanții pasivi, actanții semi-activi, actantul principal, actanții cu rol secund. Actanții activi sunt cei care performează, adică protagoniștii manifestării rituale. Actanții pasivi sunt cei care privesc desfășurarea obiceiului agrar. Actanții semiactivi își intră în rol în anumite momente cheie, de exemplu atunci când familia sărbătoritului îl întâmpină pe pogonici, pe ceilalți actanți (alaiul mixt). Actanții secundari („boii”, „pogoniciul”) sunt indispensabili alaiului, sunt în preajma actantului principal, care este în centrul atenției.

Manifestarea agrară determină un timp concret. În momentul de față, Tânjaua se desfășoară în a doua săptămână din luna mai / florar. În trecut avea loc de Sângiorz (23 aprilie) „indiferent în ce zi cădea”⁵ sau a doua zi de Paște ori de Armindenii (1 mai).

În termenii Irinei Nicolau, calendarul popular poate fi defalcat într-un cumul de calendare: „Trebuie să ne întipărim în minte pluralul de calendare: al păstorului, al agricultorului, al pomicultorului, al apicultorului, al pescarului”⁶. Așadar, Tânjaua și Udătoriul din Maramureș pot fi inserate în calendarul agrar.

La nivelul obiceiului remarcăm existența unor funcții fundamentale (augurală, apotropaică, ciclică, de resacralizare, de recosmicizare, de socializare, fertilizatoare, inițiativă, magică, mitico-simbolică, ritualică etc.) și subsidiare (de deconectare, de divertisment, estetică etc.). Pe de o parte, funcțiile de bază se întrepătrund cu funcțiile adiacente, pe de altă parte, limbajul verbal (cuvântul) se îmbină cu gestica, mimica, mișcarea (limbajul nonverbal), cu accentul, timbrul, intonația, tăcerea (paralimbajul). Sistemul dinamic de elemente generează sincretismul de limbaje. Existența receptorului în același spațiu și timp cu emițătorul mesajului determină conlucrarea acestor limbaje în vederea stabilirii feedbackului.

Tânjaua este obiceiul agrar transmis din generație în generație. În trecut, comunitatea, dacă dorea să aibă roade bogate, trebuia să fie reprezentată de către un sărbătorit cu un status aparte, trebuia să fie căsătorit și să aibă copii. În momentul de față funcționează relația de consangvinitate, tatăl îi permite fiului să devină actantul principal, îl consideră un egal al său, un inițiat. Relația tată-fiu este directă, puternică și are rol de liant în orice familie⁷. Observăm o mutație funcțională. Accentul nu mai cade pe dorința de a avea recoltă bogată, ci pe nevoia de a păstra și de a transmite ceea ce s-a moștenit, de-a lungul timpului, de veacuri de la străbuni.

Tânjaua nu este doar un obicei agrar, ci un prilej de a-i iniția pe feciori (pe fugăi, pe „boii”) cu obiectele, cu muncile agricole. De exemplu, asamblarea plugului, „tilegușei”, obiectul agricol ascuns de sărbătorit, în trecut, erau probe de inițiere pentru feciori. În prezent se pune accent, din păcate, pe spectacular și an de an, obiceiul agrar este din ce în ce mai politizat.

În Maramureș, Tânjaua și Udătoriul, în trecut, au avut loc de Sângiorz. Însă nu avem date certe că s-ar fi utilizat ramuri de salcie. În prezent se folosesc ramuri de mesteacăn. De Sângiorz se miza pe funcția apotropaică, pe capacitatea apei de a purifica.

La nivelul manifestării sesizăm practici magico-rituale care pendulează între tradiție și modernitate. De exemplu, plugul fiind înlocuit cu tractorul, instantaneu boii nu vor mai fi scoși la arat înștruțați cu ciucălăii roșii, iar de coarnele plugului nu va mai atârna usturoiul. Ciucălăii roșii (re)amintesc de funcția fundamentală, de funcția strict utilitară cu conotație magico-ritualică a mărtișorului tradițional. „Mărtișorul” (denumire regională întâlnită în Maramureș) / mărtișușul / mărtugul (denumiri regionale întâlnite în alte zone ale țării) era purtat nu doar de oameni, ci și de animale. Șnurul legat la coarnele vitelor anticipa funcția magică apotropaică.

⁴ Culegător: Răchișan Delia-Anamaria. Protagonistii obiceiului agrar *Tânjaua din Hoteni* din anul 2013: sărbătoritul Hotea Lucian Gheorghe, 26 ani; părinții sărbătoritului: Hotea Vasile, 56 ani, Hotea Ileana, 50 ani; străjerii: Vișovan Petru, Hotea Vasile (Văsăloi); pogoniciul: Hotea Vasile, 33 ani; actantul care îl spală pe sărbătorit cu apă pe față: Birlea Gheorghe; „boii” [„feciorii”]: 1. Hotea Ioan (Văsăloi), 2. Mesaroș Mihai, 3. Hotea Ioan (Irimci), 4. Doboșar Ionel, 5. Ardelean Andrei, 6. Vanciu Paul, 7. Costin Marian, 8. Costin Ghiță, 9. Hotea Cătălin, 10. Berci Petru, 11. Berinde Ioan, 12. Berinde Ionuț, 13. Tepei Cristi, 14. Hotea Bogdan, 15. Chindriș Dumitru, 16. Chindriș Gheorghe; instrumentiști: Codrea Gheorghe – „dobă” [„tobă”], Codra Ion – „ceteră” [„vioară”], Vișovan Ion – „zongoră” [„chitară”]; actantele și actanții din alai care „horesc” [„cântă”]: Bălin Bianca, Berinde Anca, Mesaroș Diana, Hotea Dragoș Ioana, Bud Nicoleta, Bud Alina, Șandor Crina, Bud Voichița, Bud Lucica, Mânzat Voichița, Chira Anuța, Bud Nicu, Chira Gheorghe, Tepei Mihai, Șandor Ion.

⁵ Culegător: Răchișan Delia-Anamaria; informator: Tepei Voichița, 38 ani, Hoteni, Țara Maramureșului, 2012.

⁶ Irina Nicolau, *Ghidul sărbătorilor românești*, București, Editura Humanitas, 1998, p. 20.

⁷ Sărbătoritul din anul 2012, Hotea Vasile Ioan, 16 ani; sărbătoritul din anul 2013, Hotea Lucian Gheorghe, 26 ani, fiind feciori necăsătoriți funcționează relația de consangvinitate tată-fiu, sesizăm o mutație funcțională, accentul nu mai cade pe dorința de a avea roade bogate, ci pe nevoia de a transmite obiceiul agrar de la cel inițiat (tată) la cel tânăr (fiu), în vederea revitalizării datinii primite moștenire, de veacuri, din moși-strămoși.

Ciucalăii roșii legați de coarnele boilor, usturoiul prins de coarnele plugului aveau menirea de a alunga malignul, deochiul ori strigoii / strigile care aveau tendința de a fura mana vitelor.

Autoritatea masculină este întărită de autoritatea feminină. În ziua în care gospodarul ieșea prima dată cu plugul la arat, femeia aducea o farfurie cu grâu, un ou și două găleți cu apă (funcție augurală, germinativă, de regenerare), „un blid” cu jar, tămâie și înconjură de trei ori căruța, zicând rugăciunea Tatăl nostru. Grâul, oul se dădeau de pomană unui om sărac. Acest gest care evidențiază funcția activă a femeii era de bun augur. Se avea în vedere obținerea unei recolte bogate cu bunăvoința Bunului Dumnezeu.

Oul, ca simbol al germenului primordial, ca simbol al înnoirii periodice a naturii „joacă un rol important în practicile magice de tămăduire și în ritualurile de fertilitate”⁸. Oul alb era un simbol al purității, oul roșu (Tânjaua, în trecut, avea loc a doua zi de Paște) avea o valoare apotropaică, indiferent de zonă: „ca să ferească roadele de piatră, podgorenii [...] îngroapă un ou roșu din vinerea mare”⁹. În mentalitatea tradițională, oul devine un obiect magic indispensabil practicilor magico-rituale de fertilitate, de propițiere (oul se arunca spre cer pentru ca plantele să crească – magie simpatetică, apoi se îngropa în pământ cu scopul de a alunga bolile, malignul), magiei terapeutice, descântecelelor.

După ce se semăna ogorul, „desagii goi se aruncau cât mai sus pentru ca plantele să crească până unde se aruncau desagii”¹⁰. Semințele (funcție agrară, de fecunditate) erau amestecate cu cojile roșii de ou păstrate peste an de la Paște (funcție ciclică, renaștere, regenerare). Jarul, tămâia relevă funcția curativă, apotropaică, magico-ritualică, de mediere conștientizată, cifra trei are o conotație magico-simbolică.

Autoritatea feminină mediază între microcosmos și macrocosmos, fandează între planul orizontal și cel vertical, între sacru și profan. Femeia, apelând la formule magice benigne, solicitând ajutor divin binecuvânta boii scoși cu plugul la arat.

Cămașa curată din timpul aratului releva curățenia trupească, puritatea spirituală și atrăgea roade bogate. Capul descoperit, scoaterea clopului când se ara și se semăna sunt gesturi care semnaleză anumite predicții – dacă se venea cu capul acoperit, mălaiul făcea „ciumăhai”¹¹ [„tăciune”].

Profesorul Mihai Pop subliniază distincția dintre Plugușor și obiceiul Plugarul: „Pe când la Plugușor urarea se face prin text, în cazul Plugarului urarea este implicată ritului”¹².

Specialista Narcisa Știucă, analizând sărbătoarea plugarului, precizează că aria de conservare „se suprapune cu reuniunea unor zone nord-transilvănene de mare prestigiu cultural: ținuturile din nordul extrem al României și aria imediat limitrofă acestora (jumătatea de nord a județelor: Sălaj, Cluj și Bistrița-Năsăud)”¹³.

Unii cercetători remarcă similitudini între obiceiurile de primăvară și manifestările rituale închinute zeilor Osiris și Dionisos, obiceiuri care „de-a lungul timpului au evoluat în raport cu modul de viață al oamenilor”¹⁴, alții sesizează originea romană, similitudini cu obiceiuri practicate în Europa: „în Anglia, prin secolele XVI-XVIII, flăcări scoteau din biserică, unde era păstrat un plug mare și greu, îl purtau pe ulițele satului însoțiți de un lăutar, dansând și cântând; obiceiuri asemănătoare se întâlneau, până prin secolul al XVIII-lea și la Fribourg, în Elveția, la Narbonne, în Franța sau la germanii din Stiria și Carinthia”¹⁵.

Dacă pornim de la premisa că românii au pătruns până în Sălaj, în zona munților Meseș, până la Porolissum, este cert că obiceiul agrar Tânjaua nu este de origine romană. În Maramureș trăiau dacii liberi, obiceiul este ancestral.

Conform vechiului calendar, Anul Nou începea la 1 Martie. În anumite regiuni obiceiul agrar este denumit Plugul, Plugarul. Plugușorul anunță începutul semănăturilor, obiceiul agrar sărbătorește primul gospodar care a ieșit la arat și, în momentul desfășurării obiceiului la care participă comunitatea, marchează finalizarea semănăturilor. Plugușorul putea fi dublat de obiceiul agrar Tânjaua, fiecare având o existență de sine stătătoare.

Boii înjuțați pentru prima dată la plug erau stropiți cu apă sfințită. Gestul stropirii cu apă implică pe lângă diversele funcții (apotropaică, fertilizatoare, de perpetuare, de purificare simbolică), forța benignă. Totodată, obiceiul marchează finalizarea aratului și semănatului.

⁸ Hans Biedermann, *Dicționar de simboluri*, vol. 2, București, Editura Saeculum I. O., 2002, p. 299.

⁹ Artur Gorovei, *Onăle de Paști*, București, Editura Paideia, 2001, p. 27.

¹⁰ Culegător: Răchișan Delia-Anamaria; informator: Hotea Lorinț, 60 ani, Hoteni, Țara Maramureșului, 2012.

¹¹ Culegător: Răchișan Delia-Anamaria; informator: Hotea Lorinț, 60 ani, Hotea Vasile, 56 ani, Hoteni, Țara Maramureșului, 2012.

¹² Mihai Pop, *Obiceiuri tradiționale românești*, București, Editura Univers, 1999, p. 55.

¹³ Narcisa Știucă, „Sărbătoarea plugarului: reconstituire și restituire”, în „Memoria Ethnologica”, Baia Mare, nr. 2-3, februarie-iunie, 2002 (An II), p. 242.

¹⁴ Isidor Râpă, „Obiceiuri tradiționale de primăvară”, în suplimentul „Maramureș”, mai 1970, p. 18.

¹⁵ Dumitru Iuga, „Obiceiuri agrare de primăvară”, în revista „Pro Uniune”, IV, Nr. 1-2 (9-10), iunie, 2001, p. 170.

Aratul și semănatul subliniază, pe de o parte funcția magico-ritualică, pe de altă parte evidențiază funcția magico-erotică potențată de conotații ritual-sexual-agrare necesare agregării spre un alt stadiu.

Planta (de exemplu, grâul) asemenea omului este supusă unor prefaceri – germinație (germen de grâu aflat în viață latentă), naștere (germen de grâu care trece la viața activă, sămânța încolțită), creștere (spicul de grâu), maturitate (coacerea), moarte (recoltarea), pentru a reveni la viață într-o altă formă (pâine, colac). Practicile magico-rituale ale femeii subliniază funcția activă, rolul femeii în gospodărie, rolul de gazdă (va pregăti masa ritualică – sarmale / „brozbuțe”, colaci, pancove etc.).

Binaritatea plug-brazdă capătă consonanță prin intermediul unor elemente antagonice: haos-ordine, întemeiere-(re)cosmicizare, întuneric-lumină, moarte-renaștere, moarte-viață, vechi-nou, yin-yang. Sesizăm un du-te-vino între masculin și feminin, între microcosmos și macrocosmos, între descendent și ascendent pe o dialectică a contrariilor ce se armonizează. Aceste perechi nu evidențiază o opoziție ireconciliabilă, ci complementaritatea.

Puterea magică a cuvântului se resimte în formulările simple, benigne: „Bun găsat, om de omenie, / Ce-ai ieșat cu plugu-ntăie! / Am zinit părechi de boi, / Cum îi datina la noi. / Astăzi te-om sărbători / Cu tăt satu' te-om cinsti / Te-om purta cu cireada / Până în vale la Mara / Și cu apă te-om uda / Să rodească țarina!” Replica gospodarului dezvăluie obligația de rol: „Vă mulțămesc de cinste / Și vă primesc cu drag!”¹⁶. În trecut, actanții puneau accent pe forța magică a cuvântului. Performarea se desfășura într-o ambianță de respect mutual, de solemnitate. La nivelul textului remarcăm formula augurală, de adresare, de interpelare a vătafului, dar și formula de mulțumire a gospodarului. În termenii Germinei Comanici, aceste formule denumite „cristalizări verbale” reprezintă „o marcă de individualizare a propriei comunități. Formulele sunt de multe ori reciproce, antrenează replici, instalându-se un mecanism din care se decantează sensuri adânci printr-o strategie specială a comunicării, profund semnificativă”¹⁷. Formulele generează replici ce dezvăluie codul lingvistic, cultural specific comunității tradiționale. Între emițător și receptor se stabilește feed-back-ul. Mesajul textului reflectă un mod de gândire, anumite funcții, procesul de formalizare. Ființa umană comunică și se comunică. Marc Augé remarcă apropierea dintre antropologie și comunicare: „antropologia analizează sensul pe care oamenii din cadrul colectivității îl dau existenței lor. Sensul este relația[...]”¹⁸. Această secvență este o componentă a relației de rol care se stabilea între pogonici, între înțelepții satului care erau incluși în sfatul bătrânilor din trecut ca reprezentanți ai comunității tradiționale și gazde.

Limbajul verbal se corelează cu limbajul actanțial. Cuvântul devine simbol. Apa, elementul primordial (funcții de fertilitate, de fecunditate, de purificare, de perpetuare, de regenerare) conferă actului ritual echilibru, anunță trecerea de la profan la sărbătoresc. Conform unei legende maramureșene, în Munții Gutâiului trăia un cioban care avea trei fete: Tisa, Iza și Mara. Cea mică, Mara „strălucea în lumina razelor de soare”¹⁹. Fetele au fost blestemate de mamă să se metamorfozeze în râuri: „lacrimile voastre să se prefacă în ape și să vă înghită pe voi!”²⁰. Blestemul mizează pe puterea cuvântului, este o acțiune malignă care concurează cu normalul și determină un dezechilibru și la nivelul comunității. Venind din partea mamei, relația de consangvinitate va fi alterată. Blestemându-și fetele, mama comite hybris. Comunitatea tradițională sancționa astfel de abateri de la buna conduită prin strigarea peste sat. Sfatul bătrânilor avea un rol coercitiv. În trecut, înțelepții sfatului desemnau gospodarul satului. Astăzi predomină criteriile de ordin material, deoarece se pornește de la premisa că sărbătoritul îi revine obligația de rol, organizarea ospățului.

Forța magică a cuvântului („Și cu apă te-om uda / Să rodească țarina!”) este corelată cu gestul ritual. Cuvântul este rostit în fața mulțimii. Alaiul presupune o agregare eterogenă. Actanții care performează, alaiul certifică o formă de solidarizare, o formă de omagiere publică a gospodarului. Atmosfera instituită sugerează un sistem de norme proprii, un regim festiv, fastuos, ritualizat, sacral, sărbătoresc. Manifestarea ritualică este conjunctivă, sărbătoritul se bucură de prestigiul comunității. Tânjelele, jugurile legate în serie sunt așezate în gospodăria sărbătoritului.

Sărbătoritul, așezat pe teleguța trasă de tânjele, însoțit de alai se îndreaptă spre râul Mara, poposind la ogor, la „țarina” unde a înfipt, pentru prima dată, plugul în brazdă. Sărbătoritul este păzit de străjeri, de „fugăi”, deoarece, dacă ar ajunge primul la râu, feciorii din alai („fugăii”, „boii”) / comunitatea ar trebui să suporte chel-

¹⁶ Suport video, Arhivă personală.

¹⁷ Germina Comanici, *Cercul vieții. Roluri și performanță în obiceiurile populare*, București, Editura Paideia, 2001, p. 49.

¹⁸ Marc Augé, *Le sens des autres. Actualité de l'anthropologie*, Paris, Fayard, 1994, p. 49.

¹⁹ Isidor Râpă, *Balade și legende maramureșene*, București, Editura Ion Creangă, 1976, p. 81.

²⁰ *Ibidem*, p. 85.

tuielile ospățului. De fiecare dată, gospodarul, a fost prins. Fuga sărbătoritului este o simulare. Fuga actantului principal reprezintă o probă de inițiere pentru feciori, joc pur – ludus pentru sărbătorit, pentru insideri (concept preluat de la prof. Nicolae Constantinescu) și joc distracție – iocus pentru outsideri. Presupunându-se că „boii” sunt scoși pentru prima dată la arat, aceștia sunt năvălași. Obiceiul are loc într-o zi de duminică. Boii sunt substituiți de feciori, deoarece omul comunității tradiționale respectă animalele din gospodărie și legea nescrisă – de a nu lucra duminica, de a nu ieși, cu vitele, duminica la arat. Pogoniciului îi revine sarcina de a-i potoli cu biciul. De Lupercalii, de sărbătoarea anuală romană practică în cinstea zeului Pan, zeul păstorilor și al țărinilor, exista gestul biciuirii simbolice a femeilor cu scopul de a deveni fertile. Pogoniciul simbolizează autoritatea, biciul simbolizează fertilitatea. În trecut, biciul înstruțat evidenția o funcție fundamentală – fecunditatea, fertilitatea, în prezent relevă o funcție adiacentă – de divertisment, de deconectare. Pocnetul biciului, „boii” neastâmpărași, fuga sărbătoritului generează haz, amuzament.

Manifestarea ritualică dobândește un caracter ludic. În capitolul „Clasificarea jocurilor” din studiul *Eseuri despre imaginație*, Roger Caillois propune o nomenclatură aparte, patru tipuri de joc: agon (competiție), alea (noroc), ilinx (vertij), mimicry (simulacru). Fuga simulată a sărbătoritului, înlocuirea boilor cu perechile de feciori se apropie de jocurile imitative în care actanții își deghizează personalitatea pentru a deveni altceva / altcineva. Accentul cade pe disimulare, se simulează o altă realitate (apelăm la conceptul lui Roger Caillois – mimicry). Jocul este apanajul culturii. În opinia specialistului Johan Huizinga, cultura apare ca formă jucată, iar manifestarea ludică este mai veche decât cultura²¹.

Limbajul actanțial, limbajul verbal se împletesc cu limbajul coreic. Cântecul ceterașilor, chiotele de bucurie, „țâpuriturile” au menirea pe de o parte de a alunga spiritele maligne, pe de altă parte constituie un mod de manifestare a ființei umane. Limbajul muzical poate fi înțeles interrelaționând textul cu melodia. Colectivitatea păstrează, valorifică, performează, actualizează aceste valori. Elementele sunt corelate sincretic. Relația dintre limbajul verbal, actanțial, muzical și coreic se augmentează atunci când sunt relaționate cu instrumente muzicale: clopoței (instrument arhaic), tobele, vioara.

Recuzita (tânjelele, jugurile, „boii”, clopoței) sugerează activitatea agrară. Înstruțarea jugurilor, costumele tradiționale purtate de participanți anticipează sărbătorească, fastuosul. Panglicile multicolore relevă funcția estetică, ștergarele subliniază caracterul ritual, florile reprezintă un simbol fitomorf, crengile de mesteacăn aparțin regnului vegetal. Dominantă este funcția simbolică. Funcția estetică este o funcție adiacentă. Mesteacănul este un axis mundi. În opinia specialiștilor Jean Chevalier și Alain Gheerbrant, mesteacănul, asociat cu soarele, cu luna îndeplinește o funcție apotropaică și este ambivalent: „tată și mamă, mascul și femelă [...] simbolizează calea pe care coboară energia cerului și urcă spre înalțuri aspirațiile omenești”²².

În termenii lui James George Frazer, arborii au suflet, sunt antropomorfizați, au capacitatea de a aduce ploaie, soare, noroc, belșug: „Primăvara sau la începutul verii sau chiar la solstițiul de vară exista și mai există și acum în unele părți ale Europei obiceiul să mergi în pădure, să tai un arbore și să îl aduci în sat, unde va fi pus în pământ în mijlocul veseliei generale sau oamenii taie crengi din pădure și le pun pe fiecare casă. Scopul obiceiurilor este de a aduce acasă în sat binefacerile pe care spiritul arborelui are puterea să le acorde”²³. Sesizăm o reminiscență a unui cult dendrolatric.

Profesorul Nicu Gavriliuță observă că George Frazer, în orice manifestare a actului magic surprinde legea similitudinii și legea contagiunii, că ritualurile combină magia homeopatică (imitativă) cu cea contagioasă sub forma magiei simpatetice²⁴. În trecut, Tânjaua avea loc de Armindenii (1 mai). Acest obicei era practicat și de Rusalii. Folcloristul Pamfil Bilțiu menționează arborii utilizați pentru Armindenii în Țara Lăpușului (brad, carpen, fag, mesteacăn), precizează actanții care îl transportau (feciorii din ceată), (re)amintește elementele ornamentale specifice împodobirii arborelui (colac, cunună de flori (băniță, bărbânoc, busuioc, sânziene), ștergar, sesizează funcții de bază (funcția de inițiere, de ajutorare), funcții subsidiare (funcția spectaculară, estetică), remarcă suprapunerea sărbătorii creștine peste sărbătoarea păgână etc.²⁵

În prezent, numărul jugurilor variază. În trecut erau în număr de șapte (cifra șapte are conotație sacră, este simbol al divinității, reprezintă zilele săptămânii) ori în număr de doisprezece (numărul doisprezece evidențiază cele douăsprezece luni ale anului). Cifra șapte, numărul doisprezece aveau o conotație ritual-magico-

²¹ Johan Huizinga, *Homo ludens*, traducere H. R. Radian, București, Editura Univers, 1977, p. 135.

²² Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, vol. 2, București, Editura Artemis, 1995, p. 294.

²³ James George Frazer, *Creanga de aur* vol. I, traducere Octavian Nistor, București, Editura Minerva, 1980, p. 254.

²⁴ Nicu Gavriliuță, *Ritualurile magice și nondreptul modern*, în *Mentalități și ritualuri magico-religioase*, Iași, Editura Polirom, 1998, pp. 169-170.

²⁵ Pamfil Bilțiu, *Armindenii în Țara Lăpușului*, în *Studii de etnologie românească*, București, Editura Saeculum I. O., 2003, pp. 134-150.

simbolică. Tot în număr de șapte erau înțelepții satului din „sfatul bătrânilor”. Aceștia se adunau în curtea bisericii și decideau care gospodar a înfipt primul plugul în brazdă.

Motivul drumului parcurs de comunitate evidențiază respectul față de hotarele satului. Ajungând la ogor, se rostea o invocație către soare: „Mândre, Soare, călător / Apleacă-te pe ogor / Și încălze semințele / Să rodească holdele, / Să avem roade bogate / Și la noi și-n alte sate!”²⁶. Limbajul actanțial se contopește cu limbajul verbal și cu paralimbajul (accent, intonație, ritm, timbru, tăcere).

Oprirea alaiului în semicerc cu fața spre Soare (re)amintește de cultul mithraic, înconjurarea holdei de trei ori relevă ideea de cerc, protecția. Invocația către Soare (cult solar) este potențată de rugăciunea Tatăl nostru. Dacă pornim de la premisa că Mithra a fost zeul luminii, iar Hristos lumina luminii, observăm că peste sărbătoarea precreștină se suprapune sărbătoarea creștină. Fără a absolutiza, remarcăm că sărbătoarea agrară este mai degrabă de origine tracică, geto-dacică. Zamolxe (zamol < pământ), ce nu trebuie confundat cu Gebelezis, devine un intermediar între cer și pământ.

Elena Niculița Voronca semnalează că în mentalitatea societății de tip tradițional „soarele este ochiul lui Dumnezeu, soarele este fața lui Dumnezeu”²⁷. Soarele este antropomorfizat, ființa umană solicită ajutor de la o forță supraumană. Invocația evidențiază formulări simple, ademenitoare (epitetul „mândre”) și imperative („apleacă-te”, „încălze”). Relația soare-ogor anunță relația stihială foc (căldură)-pământ.

Conjunctivul prezent cu valoare imperativă („să rodească”, „să avem”) transpune prin vocea actantului intenția, voința comunității de a avea roade bogate, apelând la forța magică a cuvântului.

Înfigerea unui topor (în trecut) în brazdă, la holdă releva funcția apotropaică. Gestul ritual apăra comunitatea de făpturile malefice / de trăsnete. Ion Creangă, în Amintiri din copilărie (re)amintește de practica alungării ploii cu toporul: „mama alunga norii, înfigând toporul în pământ afară, dinaintea ușii”. Această practică este atestată și de Tudor Pamfile.

Remarcăm puterea limbajului actanțial, magia homeopatică. Invocația este dublată de rugăciune. Jean Servier, prezentând dihotomia religie-magie remarcă, de fapt, complementaritatea: „Prin religie, cel care oficiază recunoaște puterea Invizibilului; prin magie, el ordonează lumea pentru ca voința sa să fie îndeplinită”²⁸. Omul apare ca mediator între planul orizontal și vertical. Prin intermediul rugăciunii Tatăl nostru, ființa umană solicită ajutor divin. Apelând la forța magică a cuvântului se cere ajutor divin: „Să dăie Dumnezeu să rodească țarina / Hotenarilor, hărnicștenilor, șugătanilor, brebenilor!”.

Formula finală „Să trăiască!” este reluată de trei ori. Structura repetitivă apelează la cifra trei, în vederea obținerii de către comunitate a unor roade bogate. Prin rostirea de trei ori, prin efectul multiplicării se urmărește eficiența, introducerea stării de echilibru, obținerea darurilor solicitate.

Alesul fiind spălat, în trecut, de cel mai bătrân om din sat, avea parte de cea mai mare cinstire. Funcția apei este de apărare, fertilizare, perpetuare, regenerare. Totodată, apa-fetele neprihănite aveau menirea de a stimula recolta.

Organizarea ospățului este cea mai importantă obligație de rol de ordin practic, ce le revine gazdelor: „De arat noi am arat; / Mândră holdă am semănat / Munca noastră a fi cu spor / Și deasupra tuturor. / Pentru cinstire aleasă / Vă poftesc la mine acasă, / Să ne omenim cu bucate, / De găzdoia mea gătate, / Că oamenii care-s de omenie / Se pot veseli și o miel / Multă sănătate vă doresc / Și petrecere frumoasă!”²⁹.

În termenii Ofeliei Văduva, masa comună este o marcă a sărbătoreșcului, un simbol al comuniunii la bucurie între semenii³⁰.

Marcel Mauss conchide: „a oferi un bun cuiva înseamnă a oferi ceva din tine însuși”³¹.

Formula augurală finală marchează simbioză între limbajul verbal, actanțial, muzical și coreic. Hora implică ideea de cerc, de protecție, dansul devine principala formă de comunicare între uman și suprauman. Dansul ritual are nuanțări propișitoare. Chiuitura, ritmul asociate jocului accentuează caracterul dinamic.

Pe măsură ce trece timpul se pune accent pe mediatizare, pe spectacular, pe modernitate. Exemplificăm câteva obiecte, simboluri cu valențe magico-rituale, hotarul fragil dintre tradiție și modernitate:

²⁶ Suport video, Arhivă personală.

²⁷ Elena Niculița Voronca, *Datinile și credințele poporului român*, Iași, Editura Polirom, 1998, p. 263.

²⁸ Jean Servier, *Magia*, prefață de Nicu Gavriluță, traducere Bogdan Geangălu, Iași, Institutul European, 2001, p. 60.

²⁹ Suport video, Arhivă personală.

³⁰ Ofelia Văduva, *Pași spre sacru. Din etnologia alimentației românești*, București, Editura Enciclopedică, 1996, p. 187.

³¹ Marcel Mauss, *Esu despre dar*, Iași, Institutul European, 1993, p. 53.

Tânjăua. Practicile magico-ritualice din Maramureș între tradiție și modernitate. Magia cuvântului și antropologia vârstelor		
Obiecte, simboluri cu valențe magico-ritualice	Tradiție (comunitate, specialiști)	Modernitate (outsideri)
1. biciul „înstruțat”	– funcția de fertilitate;	– funcție estetică, funcție de divertisment;
2. Pogoniciul	– autoritate care se bucură de respectul comunității;	– persoana care mână vitele; – persoană care strunește „boii” / „feciorii” cu biciul;
3. toporul pus în fața porții / înfipt în pământ (la ogor)	– funcție apotropaică, obiecte cu conotație magică, magie homeopatică;	– obiect obișnuit întâlnit în orice gospodărie;
4. feciorii care trag jugurile (botele)	– „boii” sunt feciori, antropomorfizare;	– flăcăii tineri poartă jugurile, mutație funcțională;
5. cele doisprezece / șapte tânjele împodobite	– funcție magico-mitico-ritualică; cele doisprezece luni ale anului; cele șapte zile ale săptămânii; ștergarele, clopoțeii (funcție ritualică), florile (simbol fitomorf);	– funcție estetică, înstruțarea tânjelelor relevă sărbătorescul, fastuosul (panglici multicolore, ștergare, flori); numărul jugurilor variază an de an (12 / 8 / 7);
6. crengile de mes-teacăn	– simbol dendromorf, axis mundi, rol de protecție, funcție magico-ritualică;	– aparțin regnului vegetal;
7. brazda	– simbol feminin, funcțiile de fertilitate, germinație, regenerare;	– o bucată de pământ;
8. plugul	– simbol masculin, falic	– obiect agrar;
9. brazda trasă de plug	– act magic, simbol al întemeierii, funcție apotropaică, de recosmicizare a ogorului;	– practică agricolă;
10. înconjurarea ogorului de trei ori 11. rugăciunea „Tatăl nostru”	– funcție magico-ritualică, apare ca simbol cercul cu rol de protecție, cifra magică trei; – comunitatea tradițională solicită binecuvântare de la Bunul Dumnezeu; forța magică benignă a cuvântului.	– mutație funcțională, superstiție (este de bun augur); – relevă credința.

2. Udătoriul din Șurdești – Țara Chioarului

Tânjăua din Hoteni prezintă asemănări și deosebiri cu Udătoriul din Șurdești. Tânjăua din Hoteni, Udătoriul din Șurdești se practică, în prezent, în Maramureș. Spectacularul, fastuosul, mediatizarea obiceiului agrar din Maramureșul de astăzi trădează granița laxă dintre tradiție și modernitate. Atât Tânjăua, cât și Udătoriul sunt, în momentul de față, obiceiuri mediatizate. Spre deosebire de Tânjăua din Hoteni, Udătoriul din Șurdești a conservat mult mai multe elemente cu substrat magico-ritualic.

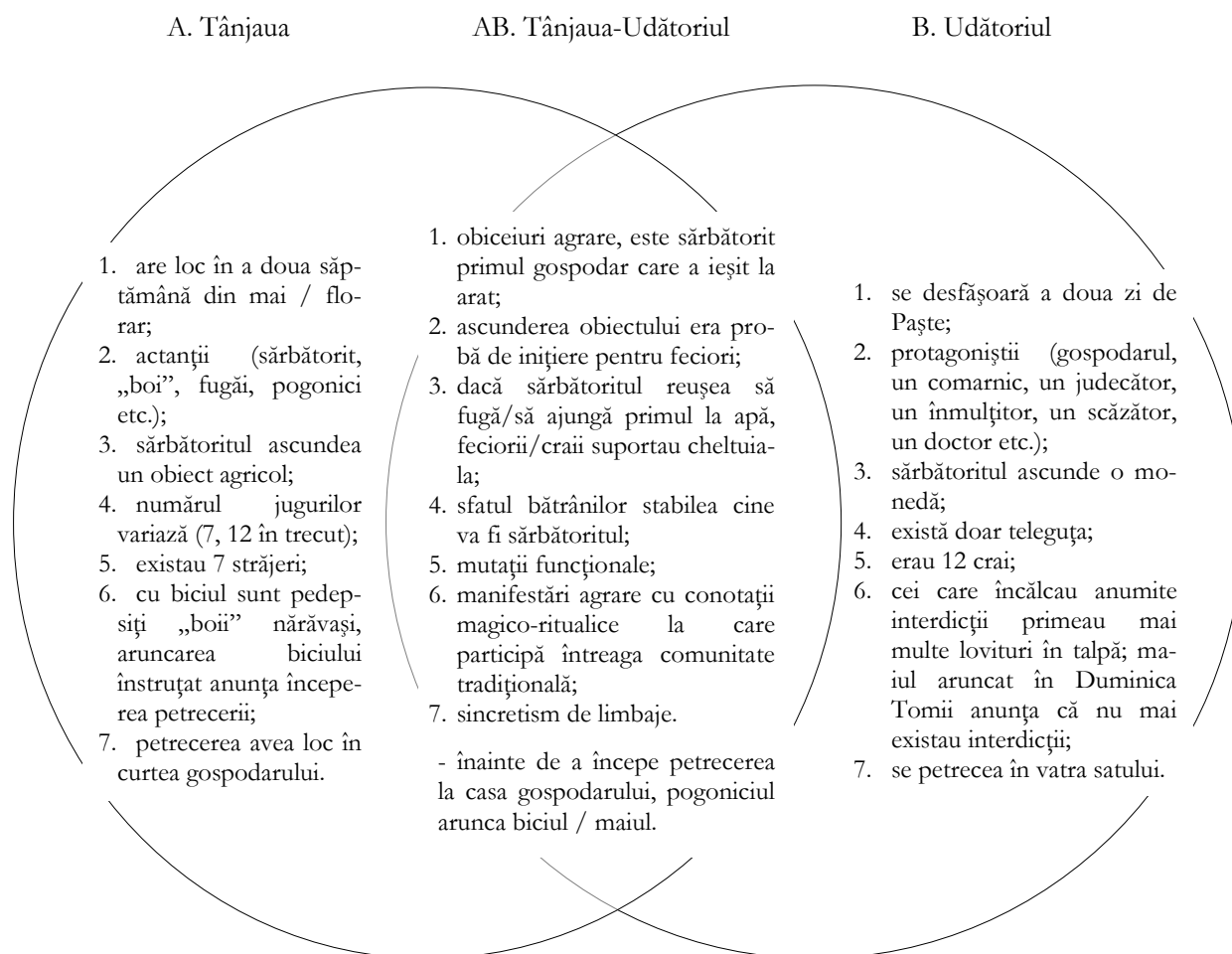
În prezent, a doua zi de Paște, la Șurdești, în Maramureș este sărbătorit cel mai harnic om din sat, primul gospodar care a ieșit la arat³². În trecut, obiceiul agrar avea loc de Sângiorz. Și în prezent, sărbătoritul trebuie să fie căsătorit și cu copii. Această prescripție străveche conferă comunității tradiționale o garanție concretă, certitudinea că șurdeștenii, pe parcursul întregului an vor avea parte de roade bogate. Sărbătoritul Udătoriului din Șurdești, indiferent de anul când se practică obiceiul, este căsătorit și are copii. Șurdeștenii respectă cu strictețe datina primită moștenire de veacuri de la străbuni.

În Șurdești, după slujba religioasă, urmează o confruntare simulată între actanți și diac, care în schimbul unui litru de horincă / de țuică va deschide ușa bisericii. Acest aspect este atestat încă din vechime, din anul

³² Culegător: Răchișan Delia-Anamaria; protagoniștii obiceiului agrar *Udătoriul* din Șurdești din anul 2013: sărbătoritul Mihai Pode, familia sărbătoritului: Rodica Pode, Costică Pode, Tinu Pode, Cristi Pode; craii: Marianu' Evei, Silviu Frăsinei; judecător: Crăciun Mihai; alți actanți: Găvrilă Costin, Făt Alex, Goloman Tiberiu, Tinu Pode, Costi Pode, Nicu de la Râu, Nicu Sitar, Danci Adrian, Nuțu Sabo, Cuchi, Puț Marcel, Pop Mihai, Radu dintre Vâlcele; instrumentiști: Vasile Dibșe – „ceteră” [„vioară”], Ionel Opriș – „ceteră” [„vioară”], Gavril Crăciun – contrabas, Mihai – acordeon.

1940: „A doua zi de Paști, când de altfel preotul liturgisește în filie, după terminarea utreniei, fătul rămâne mai pe urmă în biserică, ca după ce cu toții ies să închidă ușa. La ușa bisericii, însă, din afară stă careva dintre flăcăi de pândă, nu cumva să apuce a închide fătul ușa”³³, în schimbul unor litri de vin. În prezent, în tinda bisericii este anunțat udătoriul, iar preotul dă binecuvântarea. Biserica este un axis mundi care facilitează comunicarea între microcosmos și macrocosm. Părintele, dând binecuvântarea devine un mesager al divinității, (re)amintește de relația om-divinitate. Protagonistii intră în posesia funcțiilor: sfetnici, un comarnic, jendari, un șef de post, un judecător, un mulțitor, un scăzător, un doctor, un boacter, un păcurar, un porcar etc.

Metoda Diagrama Venn, concepută de autorul cu nume omonim, contribuie la radierea prolixității, permite monitorizarea celor două obiceiuri agrare (Tânjaia din Hoteni; Udătoriul din Șurdești). Cele câteva asemănări și deosebiri enumerate au rolul de a evidenția unitatea semantică, răspândirea obiceiurilor agrare:

După dobândirea funcțiilor, alaiul eterogen, în fruntea căruia se află protagoniștii, se îndreaptă la casa gospodarului pentru a găsi moneda ascunsă într-o buturugă.

În trecut cei care încălcau anumite interdicții ce trebuiau respectate cu strictețe pe perioada postului de dinaintea Paștelui erau pedepsiți – primeau lovituri, în talpă, cu maiul. Astfel, feciorii nu aveau voie să joace femeile căsătorite, să își petreacă noaptea pe ulițele satului, să fure etc. Comarnicul dădea sentința, judecătorul spunea pedeapsa, doctorul pune diagnosticul, mulțitorul sporea pedeapsa, scăzătorul o micșora, iar „inculpatul” avea posibilitatea de a face recurs.

În Maramureșul Istoric, când avea loc Tânjaia se ascundeau anumite obiecte agricole cu scopul ca feciorii să fie inițiați. În prezent actanții dobândesc meșteșugul de a confecționa tânjelele în număr de șapte, doi-

³³ Virgil Șurani, „Datini din Șurdești: udătoriul”. Extras din „Cronica parohiei Șurdești”, informatori: Alexa Gavril Băle și Emil Costin, 1940, în revista „Memoria Ethnologica”, nr. 2-3, februarie-iunie, Anul II, 2002, p. 185.

sprezece (substrat magico-ritualic) sau opt, cinci (desacralizare, mutație funcțională).

Udătoriul nu este numai un obicei agrar, ci și un prilej de a-i iniția pe feciorii în muncile agricole, în special în îndeletnicirile ce se ivesc în orice gospodărie. Ascunderea monedei într-o buturugă este un pretext pentru ca feciorii să își arate priceperea, dexteritatea: crapă lemne cu securea sau folosesc ferăstrăul pentru a tăia lemne. În trecut, moneda era ascunsă „într-o crepătură de lemn, în roțile plugului sau alt loc”³⁴. În trecut, moneda era de argint, un metal lunar corelat cu principiul feminin, cu puritatea, cu fertilitatea.

Așadar, după dobândirea funcțiilor, alaiul eterogen, în fruntea cărora se află protagoniștii se îndreaptă la casa gospodarului pentru a găsi moneda ascunsă într-o buturugă.

După aflarea bănuțului, actanții se îndreaptă spre râu. Sărbătoritul este dus cu o „tileguță”. În trecut, boii erau înjugați la plug. Plugul era așezat pe o „capră” numită și „iapă”, peste care se puneă „pătură de lână cu pernă, ca să poată ședeă gazda”³⁵. Sesizăm că Tânjaua din Hoteni are șapte sau doisprezece juguri și o „tileguță”, iar „boii” sunt feciorii. Pentru că Tânjaua are loc într-o zi de duminică, așa cum s-a mai precizat, din respect față de animalele din gospodărie nu se folosesc vitele. La Udătoriul din Șurdești, chiar dacă obiceiul agrar se desfășoară a doua zi de Paște, se apelează la animalele din gospodărie. Și în prezent sunt folosite animalele din gospodărie, ceea ce îi conferă sărbătorii agrare un plus de autenticitate. La Udătoriul din Șurdești interceptăm o teleguță fără juguri. La coarnele acestora se anină ciucălăii roșii (funcție apotropaică). Așadar se atașează o teleguță pe care stă sărbătoritul. Dacă reușește să ajungă primul la râu, craii / feciorii trebuie să suporte cheltuiala ospățului. Și în acest caz, apa are valoare soteriologică, simbolizează puritatea, fertilitatea. În prezent, sărbătoritul este spălat pe față cu apa (funcție apotropaică, propișatică), în trecut, dacă apa nu era rece, pe udător îl prindeau „doi flăcăi de mână și săreau tustrei în apă”³⁶.

În Țara Lăpușului, la Cufoaia, în trecut, se practica Udătorul. Biciul confecționat din fire groase de câneapă era împletit în opt. Totodată se puneă accent pe funcția apotropaică a apei. Apa îl apăra pe sărbătorit și îi asimila pe participanți, conferindu-le protecție: „la fiecare casă se pregăteau gălețile, viderele, coafele oalele cu apă și așteptau să treacă alaiul, să fie udat [...]. Pe parcurs, udătorul fugea de pe tileguță, trebuia să fie prins până nu ajungea în vale, trebuia udat tot timpul”³⁷. Până în prezent, sărbătoritul, indiferent că este vorba de Tânjaua din Hoteni sau de Udătoriul din Șurdești, a fost de fiecare dată prins. Are loc o simulare, predomină funcția ludică, jocul de dragul jocului. În prezent, în Maramureș, doar hotenarii și șurdeștenii respectă cu sfințenie, an de an, datina agrară primitivă moștenită, din generație în generație, de la străbuni.

Actualitatea obiceiului, mai ales în contextul globalizării, dezvăluie necesitatea reafirmării identității, recuperării memoriei colective, valorificării fenomenului cultural tradițional.

Bibliografie principală:

„Colecția Ioan Belu. Udătorul din Cufoaia”, în revista „Memoria Ethnologica”, Baia Mare, nr. 2-3, februarie-iunie, Anul II, 2002.

Iuga, Dumitru, „Obiceiuri agrare de primăvară”, în revista „Pro Unione”, IV, nr. 1-2 (9-10), iunie, 2001.

Pop, Mihai, *Obiceiuri tradiționale românești*, București, Editura Univers, 1999.

Râpă, Isidor, *Balade și legende maramureșene*, București, Editura Ion Creangă, 1976.

Șurani, Virgil, „Datini din Șurdești: udătorul”. Extras din „Cronica parohiei Șurdești”, în revista „Memoria Ethnologica”, nr. 2-3, februarie-iunie, Anul II, 2002.

Știucă, Narcisa, „Sărbătoarea plugarului: reconstituire și restituire”, în „Memoria Ethnologica”, Baia Mare, nr. 2-3, februarie-iunie, Anul II, 2002.

Bibliografie secundară:

Biedermann, Hans, *Dicționar de simboluri*, vol. 2, București, Editura Saeculum I. O., 2002.

Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri*, vol. 2, București, Editura Artemis, 1995.

Comanici, Germina, *Cercul vieții. Roluri și performanță în obiceiurile populare*, București, Editura Paideia, 2001.

Mauss, Marcel, *Eseu despre dar*, Iași, Institutul European, 1993.

Văduva, Ofelia, *Pași spre sacru. Din etnologia alimentației românești*, București, Editura Enciclopedică, 1996.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ „Colecția Ioan Belu. Udătorul din Cufoaia”, în revista „Memoria Ethnologica”, Baia Mare, nr. 2-3, februarie-iunie, Anul II, 2002, p. 186.

Microtoponimie minieră în localitatea Cavnic

Dr. Sorin Mihai FRÂNC

Plecând de la premisa cunoașterii istoriei poporului, a vieții sale multimilenare, în cadrul căreia toponimia are un rol major, constituind pentru cercetător un instrument de investigare a trecutului și aducând noi mărturii cu privire la continuitatea strămoșilor într-o zonă strict determinată, cercetarea intitulată *Monografia toponimică a Văii Căminului*, din care face parte și articolul de față, a fost concepută ca o teză de doctorat, fundamentându-se, în primul rând, ca un demers științific orientat diacronic și cu un pronunțat caracter etimologic.

În procesul de atribuire a numelor, omul, ca factor denominator, selectează din mulțimea însușirilor unui punct din teren pe acelea care, în momentul respectiv, se impun cel mai mult atenției. Privite astfel lucrurile, instituirea unui nume de loc sau a altuia este rezultatul unei interacțiuni dintre om și mediul înconjurător, acest fenomen conferind toponimiei un evident caracter social, căci ea nu corespunde unor zone geografice luate ca atare, ci este strâns legată de procesul istoric de cunoaștere și stăpânire a naturii de către comunitate¹. Nu este de mirare, așadar, că o bună parte din numele topice sunt „apelative, adică substantive, mai rar adjective, din limba curentă, care indică natura accidentelor din teren”², iar „cei dintâi locuitori ai unei regiuni restrânse (sau nu – n.n.) numesc apele, munții și particularitățile caracteristice ale ținutului pe care îl locuiesc și pe care îl străbat cu însuși numele comun care le designează”³.

Cercetări de acest fel au valorificat potențialul denominativ al unui atare context, aducând contribuții valoroase de istorie, civilizație și existență a oamenilor. Însuși academicianul Iorgu Iordan face referiri ample despre capacitatea mentalității populare de pretutindeni de a fi sensibilă față de aspectul exterior, material, al lucrurilor⁴ și, plecând de aici, al locului unde muncesc o bună parte din viața oamenii.

Fără îndoială, procedeul denotației caracteristic toponimiei în general este aplicabil și în atribuirea de nume de locuri în subteran, cu specificitatea de rigoare. Este de reținut faptul că, pentru a localiza spațial existența socială, minerii au atribuit nume fiecărui loc în care își desfășurau activitatea. În mod cert, pentru noi, oamenii, un obiect nu există decât dacă are nume. Nevoia, izvorâtă din aceleași condiții de viață, a extins sfera de explorare a posibilităților economice, având drept rezultat aplicarea procedurii la zone din ce în ce mai cuprinzătoare⁵.

Existența localității Cavnic este strâns legată de valorificarea bogățiilor subsolului, cu alte cuvinte de minerit. Prima atestare documentară datează de la 1336, însă există dovezi, sub forma unor desene, care arată că, încă de pe vremea romanilor, aici se practica mineritul. De-a lungul acestor secole, minerii au excavat galerii, au săpat puțuri de acces, au descoperit filoane. Fiecare dintre aceste locuri a primit un nume, a fost investit cu o denumire care i-a însoțit pe oameni când munceau în adâncul pământului și mai apoi au rămas în amintirea lor.

Chiar și azi, după atâția ani de când realitățile economice neprielnice au dus la sucombarea mineritului, lucrătorii adâncurilor rememorează, când vorbesc despre activitatea lor, filoane cu nume de sfinți, galerii cu nume de personalități sau locuri de muncă cu nume date după cel care le-a descoperit.

În acest fel aducem argumente privind necesitatea studierii onomasticii în general, a toponimiei în special, întrucât ea reprezintă în fond un teren aparte în care este „ilustrată mentalitatea creatorilor de nume topice”⁶.

Numele topice românești se caracterizează printr-o puternică semnificație materială, obiectivă, întrucât „în dosul lor există un factor exterior, care a servit ca punct de plecare pentru denumirea locurilor în

¹ Ștefan Vișovan, „Factorul semantic în procesul de denotație toponimică”, în „Studii și articole de onomastică”, Editura Universității de Nord Baia Mare, 2007, p. 160.

² Iorgu Iordan, *Toponimie românească*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1963, p. 1; Alexandru Graur, *Nume de locuri*, Editura Științifică, București, 1972, p. 14.

³ I. A. Candrea, *Probleme de toponimie. Curs*, București, 1930-1931, p. 35.

⁴ Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 311.

⁵ Iorgu Iordan, „Observații cu privire la raporturile dintre toponime și antroponime”, în „Limba română”, an XXIV, nr. 3, 1975, p. 11.

⁶ *Ibidem*.

discuție⁷. Studiindu-le din punctul acesta de vedere, se pot afla multe fapte privitoare la viața colectivă, din prezent și din trecut, a poporului care le-a creat⁸. Aceste nume topice sunt, însă, caracterizate și de o latură subiectivă față de lumea înconjurătoare, întrucât din punctul de vedere al colectivităților, atunci când acestea au denumit locurile, au reacționat și lingvistic, atunci când nevoia de a le distinge unele de altele îi cere să le dea un nume.

Mentalitatea populară de pretutindeni se caracterizează printr-o sensibilitate deosebită față de aspectul exterior, material, concret al lucrurilor⁹. Plecând de la acest punct de vedere abordat de Iorgu Iordan, putem constata că această „sensibilitate” despre care vorbește marele lingvist, este caracteristică chiar și locului în care individul își desfășoară existența socială. De aici, plasticitatea celor mai multe expresii din limba vorbită a mulțimilor anonime, plasticitate constatată și în cazul terminologiei toponimice care își are izvorul în această trăsătură a sufletului popular¹⁰.

Locuitorii Cavnicului, având o tradiție de aproape șapte secole de minerit, au creat o adevărată structură toponimică în galeriile și abatajele de unde au extras minereul, denumiri care, și astăzi, trezesc vii ecouri în conștiința celor care au părăsit activitatea minieră.

Această mentalitate a creatorilor de nume topice în contextul unei activități extrem de dificile, transmisă din tată în fiu și cu puternice valențe spirituale, mineritul, este abordată în contextul cercetării noastre în cele ce urmează.

Cavnicul înglobează un îndelungat trecut istoric, ancorat într-o existență multiseculară. Având în vedere specificul său de localitate minieră, este firesc ca evoluția orașului să fie privită strâns împletit cu dezvoltarea activității extractive și de prelucrare a minereurilor neferoase, deoarece, de-a lungul secolelor, locuitorii au avut o istorie, încă de la începuturile sale, în urmă cu aproape 700 de ani, strâns legată de activitatea de minerit.

Terenul accidentat, prezentând mari diferențe de nivel, cu versanți care au în genere pante abrupte, determină o configurație fizico-geografică aparte, reflectată și în dispunerea orașului cu o suprafață de 24 de kilometri pătrați, întins pe lungimea a 10 kilometri a văii cu același nume care-l străbate de la est la vest, reprezentând ultima ramificație a golului depresionar Baia Mare¹¹.

Perimetrul minier Cavnic este (a fost) compus în principal din două zone de exploatare: Bolduț¹² și Roata¹³-Oanța¹⁴. Zăcămintul este de natură vulcanică, iar corpurile de minereu sunt de formă filoniană, cu o compoziție mineralogică complexă. Comune sunt, în ambele tipuri de mineralizație, minerale ca: blenda, galena, calcopirita etc.¹⁵. Filoanele principale din zăcămintul Cavnic se caracterizează prin paralelism evident, cu variații mari de grosime, duritate accentuată, deschiderea și exploatarea lor necesitând lucrări miniere ce depășesc în lungime 100 de kilometri. Astfel, locurile de muncă ale minerilor se transformă în adevărate „orașe” subterane în care se țin străzi și labirinturi marcate de un bogat material toponimic.

Așa cum s-a arătat, Cavnicul este atestat documentar încă din anul 1455, când a fost consemnat într-o scrisoare de donație pentru mina Cavnic, an în care se menționa că „cei ce deschid acolo mine nu plătesc impozit pe o parte din veniturile câștigate timp de opt ani”¹⁶. Ulterior, întreaga sa istorie este marcată de frământări sociale puse în legătură cu mineritul, până când, în jurul anilor 2000, această activitate încetează definitiv.

Practicând o meserie considerată murdară și întâmplătoare, care nu necesită altceva decât multă forță fizică¹⁷, totuși „minerul trebuie să aibă informații din multe discipline umaniste și științifice, începând

⁷ Iorgu Iordan, *Toponimie românească...*, op. cit., p. 311.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Consiliul Județean al Sindicatelor Maramureș, *Cavnic, șase secole de minerit*, Baia Mare, 1974, p. 7.

¹² BOLDUȚ, *pădure* (Cavnic). Dial. bolduț < bold „prăvălie, magazin mic” + suf. dim. -uț. Numele unei principale galerii de mină din localitate are aceeași denumire.

¹³ ROATA, *deal* (Cavnic). < roată „cerc de lemn sau de metal care se învâрте în jurul unei osii”.

¹⁴ OANȚA, (Cavnic) *deal, pădure*. < nume de familie Oanța. În Maramureș are 114 ocurențe.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Balogh Béla, Oszóczki Kálmán, *Bányászat és pénzverés a Gutin alatt : A Nagybánya és környékének bányászata, érfeldolgozása és pénzverése 1700 előtt*, Miskolc-Rudabánya, 2001.

¹⁷ Georg Agricola, *Despre minerit și metalurgie*, traducere din limba germană de Brădeanu Nicolae, Editura Soner Comapny, Baia Mare, Editura Universității de Nord, Baia Mare, 2002, p. 1.

cu cele din filozofie, pentru că el trebuie să recunoască originea, cauzele și proprietățile elementelor din subteran până la cele de medicină, pentru ca să poată îngriji de mineri bolnavi, apoi de cele astronomice pentru a ști exact dispunerea filoanelor și nu în ultimul rând trebuie să stăpânească știința măsurătorii pentru a ști cât de adânc trebuie să sape după metalul prețios¹⁸.

Practicarea acestei meserii ține de descoperirea filoanelor ce conțin aurul și argintul, împreună cu alte tipuri de metale și care, odată descoperite, au primit un nume ce a permis identificarea aceluși loc după acest toponim.

Încă din cele mai vechi timpuri a existat în activitatea minieră un sistem de denominație toponimic raportat activității extractive și legat de filoanele¹⁹ care conțin minereurile în formă brută. Că acest obicei de a da nume filoanelor, puțurilor, galeriilor, era deja practicat în timpurile vechi, aflăm de la Plinius, care menționează: „este de mirare că minele întemeiate odinioară de Hannibal în Spania și astăzi funcționează și, pe lângă aceasta, poartă încă numele date de găsitorii lor”²⁰.

În lucrarea lui Georg Agricola se menționează că „filoanelor găsite cât și puțurilor și galeriilor li se dă nume și anume după descoperitor, ca de exemplu Annaberg Köhlergang (filonul Köhler) este numit așa pentru că l-a găsit Köhler, sau după bresle ca Geyr la Joachimov, după familia Geyr care exploata o mină sau după mineralele extrase, ca de exemplu filonul plumbifer din Joachimov pe care l-a scos la iveală un torent”²¹. Totuși, primii descoperitori ai filoanelor dau, în special minelor, numele unor personalități ca Deutscher Kaiser (Împăratul german), Apollo, Ianus, sau numele unor animale ca Löwe (Leul), Bär (Ursul), Widder (Berbecul), Kuh (Vacă), sau nume de obiecte neînsuflite ca Silberkasten (Cutie de argint), Ochsenstall (Grajd de boi) sau nume ciudate ca Narrenfresser (Mâncătorul de nebuni) sau, în sfârșit, un nume care are un semn bun ca Gabe Gottes (Darul lui Dumnezeu)²².

Acest fenomen de denominare a locurilor de muncă în minerit este întâlnit pe întreg teritoriul românesc, în diferite perioade istorice. Cercetările mineralogice efectuate la începutul secolului al XX-lea au dovedit existența unor zăcăminte în zona Carpaților Orientali. Minele deschise aici poartă în genere numele localităților de proveniență: Arșița, Cărlibaba, Șarul Dornei, Pojorâta, Iacobeni, Leșul Ursului, Dealul Negru, Gura Negri, iar în zona Argeșului minele au deja denumiri denotative: Baia de Aramă, Baia de Fier²³.

În Maramureș practica denominației în minerit este unitară, din punctul de vedere al denumirii locurilor în care minerii își desfășurau activitatea.

Spre exemplu, în jurul anilor 1900, sunt consemnate ca mine particulare în Baia Mare: Mina Sfântul Iosif, Mina Sfântul Ioan Evanghelistul, Mina Leopold, toate situate pe Valea Roșie, Mina Sfântul Grigorie, Mina Sfântul Antoniu, Mina Borzås-Romlás, Mina Conrad Antimoniu, Băița, Mina Sfânta Treime, Mina Ioan, Minele foste Miskolczy, situate pe Valea Borcutului, Mina Înălțarea Sfintei Cruci pe Dealul Dongaș, Mina Regelui Ștefan, Dealul Crucii, Mina Elisabeta, Dealul Neamțului, Asociația Minieră Ludovic, Dealul Florilor, acestora putându-li-se adăuga și carierele de suprafață (minele) Blidar, Valea Sfântului Ioan și Dealul Pârlești²⁴.

Consemnările denumirilor de mine, dar și ale filoanelor aferente sunt remarcabile și pentru alte zone ale județului. Mărturie în acest sens sunt minele din zona satului Nistru: Mina Galbenă, Domnișoara Etel, Sfântul Mihai, cu denumirea filoanelor aferentă: Artur, Matei, Anton, Stollen, Maria Erkundung, Erbstollen etc.

Localitatea Băiuț, situată la 17 kilometri S-E de Cavnic, încă începând cu secolul al XIV-lea înregistrează un bogat material toponimic: Minele Zaharia, Robu, Borcut, Anton, Petru și Pavel etc.²⁵, iar la începutul anilor 1990 denumirile sunt păstrate așa cum au fost consemnate în secolul al XIV-lea, la acestea

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Filon, filoane*, s.n. Zăcămint cu aspect de plăci format în crăpăturile scoarței pământului prin consolidarea magmei sau prin depunerea unor minerale aflate în soluție în apele termale; vână. – Din fr. *filon*, cf. DEX, p. 121.

²⁰ Georg Agricola, *op. cit.*, p. 31.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*.

²³ Fodor, Dumitru, *Pagini din istoria mineritului*, Editura Infomin, Deva, 2005, p. 150.

²⁴ Radu V. Meruțiu, *Regiunea Baia Mare-Baia Sprie*, extras din „*Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj*”, vol. I., Editura Topografia „Cartea românească”, Cluj, 1936, p. 36.

²⁵ Veronica Szinkulics, *Denumiri ale lăcașurilor miniere din regiunea Maramureș*, în *Lucrările celui de-al XIII-lea simpozion internațional de dialectologie*, vol. II, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2009, p. 584.

adăugându-se: Mina Breiner, Mina Văratîc, Mina Cizma, Mina Țibleș, denumirile filoanelor aferente acestor mine fiind cunoscute ca: Alexandru, Livia, Ramura, Botiza, Ioan, Tomnatic, Preluci, Coasta Ursului etc.²⁶.

Exploatarea minieră Cavnic era la începutul secolului al XIX-lea considerată cea mai de seamă din ținutul Baia Mare. Avea în total trei mii de muncitori, care își desfășurau activitatea în orizonturile filoanelor: Terezia, Venceslau, Erzbach, Francisc, Iosef etc.²⁷. Tot în această perioadă sunt consemnate galeriile: Kristofori, urmate de Péter Pál, Kelemen, Borkuti, József, Mihai, Elisabeta, Maghiar, la care se adaugă filoanele derivate Vâna Plumboasă, Terezia, Valea Minerului²⁸.

O bună parte dintre denumirile consemnate la începutul secolului al XIX-lea se vor păstra cu acuratețe până în zilele noastre, când industria minieră a orașului își încetează definitiv activitatea.

Din cercetarea întreprinsă pe teren s-a remarcat faptul că locuitorii care și-au desfășurat activitatea în minele din Cavnic²⁹, ulterior pensionându-se, păstrează aceste denumiri așa cum le-au cunoscut, fiind moștenite de la moșii și strămoșii lor, îmbogățirea toponimică făcându-se pe aceeași structură, atunci când se exploatau noi zăcămintele și se impunea numirea lor.

Redăm mai jos inventarul toponimic minier, consemnat în localitatea Cavnic la data cercetării efectuate pe teren (anii 2006-2009):

ANA NICOLAE (filon). Ana corespunde numelui biblic Hannah, încadrat inițial unui nume teoforic cu semnificația „Iahve a avut milă, Iahve s-a îndurat”. Este un nume calendaristic creștin bine reprezentat³⁰. În privința antroponimului Nicolae, acesta este un nume augural și devoțional antic, ce reproduce vechiul nume Nikólaos, un compus care cuprinde elementele niké „victorie” și laós „popor”, fiind un nume calendaristic creștin³¹. Nu se cunoaște cauza dublei denotații, cert este că toponimul este cunoscut în această formă duală.

ANTON (filon), reproduce numele gentilic latin Antonius, probabil etrusc cu o semnificație obscură³². Oricum prenumele pătrunde în onomastica creștină prin Sinaxar, mai ales prin influența mare pe care a avut-o Sfântul Antonie cel Mare al Egiptului, fondatorul vieții monahale răsăritene³³.

BEATRIS (filon), prenume feminin modern, împrumutat pe cale cultă din onomastica apuseană. Beatrice reproduce numele de persoană latinesc, Beatrix, care are la bază adjectivul „fericit”, „fericită”. S-a impus în onomastica creștină prin influența pe care a avut-o Sfânta martiră Beatrice, martirizată la Roma în anul 290³⁴.

BORCUT (filon). Figurează ca nume de familie în Maramureș, având 22 de înregistrări³⁵.

BUCOVA (galerie). Cunoaște, ca nume de familie, astăzi, o frecvență de 2 înregistrări în Maramureș³⁶.

BUNA VESTIRE (filon). Praznic împărațesc în cinstea Macii Domnului, care se serbează la 25 martie (cu nouă luni înainte de nașterea lui Iisus) în amintirea veștii primite de Sfânta Fecioară Maria de la Arhanghelul Gavriil că va naște ca om pe Fiul lui Dumnezeu; Blagoveștenie. La Nazaret, pe locul unde a avut loc acest eveniment s-a înălțat o biserică³⁷. Sinaxarul ortodox menționează la data de 25 martie „Buna-vestire a Preasfintei Născătoare de Dumnezeu și Pururi Fecioarei Maria”³⁸.

CRISTOFOR (filon). Nume vechi, atestat din primele secole, deoarece a fost evidentă semnificația sa teoforică pentru toți vorbitorii de limbă greacă și latină. Este un prenume extrem de interesant, în evoluția formală, din onomastica românească, prenume atestat din primele secole, atât în sudul, cât și în

²⁶ Aurel Ciolte, Valeriu Achim, *Băiul, documentar tehnic și monografic*, Editura Casa de Presă, Baia Mare, 1991, p. 119.

²⁷ Radu V. Merușiu, *op. cit.*, p. 73.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Spre sfârșitul exploatarei minereurilor din Cavnic, extragerea zăcămintelor se făcea în două mari galerii (mine): *Mina Bolduț* și *Mina Roata*. Înregistrate ca toponimele: *Bolduț* și *Roata*.

³⁰ Tatiana Petrache, *Dicționar enciclopedic al numelor de botez*, Ediția a doua, Editura Anastasia, București, 2000, p. 20.

³¹ *Ibidem*, p. 76.

³² *Ibidem*, p. 21.

³³ Aurelia Bălan-Mihailovici, *Dicționar onomastic creștin*, Editura Minerva, București, 2003, p. 44.

³⁴ *Ibidem*, p. 74.

³⁵ Ștefan Vișovan (coord.), *Dicționar de frecvență a numelor de familie din Maramureș*, Editura Universității de Nord Baia Mare, 2007, p. 48.

³⁶ *Ibidem*, p. 56.

³⁷ Ion M. Stoian, *Dicționar religios*, Editura Garamond, București, 1994, p. 44.

³⁸ Cf. *Sinaxar ortodox general și dicționar aghiografic*, îngrijit de Arhm. Ioanichie Bălan, Editura Romanului, 1998, p. 137.

nordul Dunării³⁹. Forma actuală, Cristofor, de proveniență apuseană, înlocuiește mai vechiul Hristofor, probabil de influență neogreacă⁴⁰.

DANULUI (filon). Filonul Danului este, probabil, denumirea corectă, însă, popular, s-a consemnat fără substantivul ce-l precede. Dan și Dana sunt prenume frecvente și în trecut și astăzi, făcând parte din tradiția onomastică românească, fiind întâlnit în forme variate înainte de 1400: Dan 1385, Danciul 1389, Dănișor 1392, repartizate în toate zonele țării, în Maramureș și Moldova⁴¹. Este posibil ca acest filon să poarte numele celui care l-a descoperit, de altfel o practică curentă în minerit și nu numai.

ELISABETA (filon). Prenume feminin frecvent, care este răspândit în Europa și în toată lumea, datorită influenței Bibliei. Nume vechi ebraic, Elisheba sau Elizewa are o încărcătură semantică teoforică. Componentul El „Dumnezeu + sheba „șapte” (cifra perfecțiunii și simbolul plenitudinii), formează un cuvânt compus cu semnificația „Dumnezeu este perfecțiunea”. În Sinaxarul Bisericii Ortodoxe Române sunt atestate două sfinte cu acest nume: Sfânta Elisabeta soția lui Zaharia, slujitorul la Templu, și mama Sfântului Ioan Botezătorul⁴². Prototipul feminin reprezentat de Maica Domnului și de Sfânta Elisabeta a influențat foarte mult viața creștinilor, în ceea ce privește sfințenia, încrederea în cele promise de Dumnezeu cel atotputernic și mai ales în starea de grație a maternității binecuvântate⁴³. În onomastica românească prenumele a fost atestat masiv în secolul al XV-lea și a dezvoltat o mulțime de forme hipocoristice: Elisaveta, Lisaveta, Veta, Vetuța, Saveta etc.

ERZSEBET (filon), maghiarul Elisabeta. Vezi supra.

FERDINAND (filon). Cel mai probabil, numele filonului a fost dat după Ferdinand I de Hohenzollern-Sigmaringen (1865-1927) rege al României în perioada 1914-1927), nepot de frate al regelui Carol I⁴⁴.

FERENCZ (filon). Este un nume de familie și are 34 de înregistrări în Maramureș⁴⁵.

GAVRA (filon). În Maramureș este înregistrat ca nume de familie, cu 24 de ocurențe⁴⁶. Denumirea filonului a fost dată, probabil după cel care l-a descoperit.

GHEORGHE (filon). Prenume deosebit de frecvent în onomastica românească, ocupând locul al treilea, după Ion și Nicolae, cu aceeași frecvență fiind întâlnit și în restul lumii creștine, datorită vieții și minunilor săvârșite de Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, purtătorul de biruință⁴⁷. Prenumele datează dintr-o perioadă mult mai veche decât cea bizantină, fiind atestat înainte de Bizanț, la Platon⁴⁸.

În Maramureș, ca nume de familie este înregistrat cu 60 de apariții⁴⁹.

GUTIN (filon). toponimul Gutâi⁵⁰.

IOSIF (filon). Iosif, alături de femininul Iosefina, sunt prenume foarte răspândite, mai ales prin intermediul Bisericii apusene, frecvente și în onomastica românească, mai ales în Transilvania⁵¹. Ele reproduc un nume biblic ebraic, a cărui semnificație o găsim chiar în Vechiul Testament, în cartea Facerii. Este un nume teoforic biblic care continuă vechiul ebraic yosef, „Dumnezeu să adauge”, probabil o derivație a verbului asof „a reuni”⁵².

Figurează și ca nume de familie în Maramureș, cu 126 de ocurențe⁵³.

KELEMEN (filon). Este înregistrat ca nume de familie și astăzi în Maramureș, cu 31 de ocurențe⁵⁴. Probabil că filonul a primit numele după cel care l-a descoperit.

³⁹ *Ibidem*, p. 127.

⁴⁰ Tatiana Petrache, *op. cit.*, p. 37.

⁴¹ Aurelia Bălan-Mihailovici, *op. cit.*, p. 134.

⁴² Cf. *Sinaxar...*; „Elisabeta, dreaptă cu Zaharia”, sărbătorită în calendarul ortodox în data de 24 iunie, p. 269.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ Marin, Lupu, *Dicționar ilustrat de istorie*, Ediție revizuită și adăugită, Editura Casa Editorială Regina, Iași, 2005, p. 95.

⁴⁵ *Dicționar de frecvență...*, p. 124.

⁴⁶ *Idem*, p. 136.

⁴⁷ *Dicționar onomastic...*, p. 233.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 233.

⁴⁹ *Dicționar de frecvență...*, p. 139.

⁵⁰ Unele teorii încearcă să acrediteze teoria potrivit căreia, numele munților *Gutâi/Gutin*, din Maramureș, ca și al *buțulilor* (cunoscuți și ca *buțani/gutșani*), ar fi *gotic*. Totuși, arheologia nu confirmă ipoteza.

⁵¹ *Dicționar onomastic*, p. 290.

⁵² *Mic dicționar enciclopedic*, Editura Enciclopedică Română, București, 1972, p. 60.

⁵³ *Dicționar de frecvență...*, p. 175.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 186.

MIHAI (filon). Este o denumire dată după numele celui care l-a descoperit și ca atare este înregistrat ca nume de familie, formă în care în Maramureș se manifestă cu o frecvență mare, fiind înregistrate 687 de apariții⁵⁵.

MIHAI SUPERIOR (ventilator). Adjectivul superior indică tocmai situarea instalației miniere de purificat aerul viciat din mină, la o altitudine înaltă în localitate, dar și față de mina unde funcționa.

PARASCHIVA (filon). Parascheva, este prenume feminin vechi și de mare circulație în onomastica românească. La baza acestui prenume se află un termen grecesc, apărut în perioada creștină, spre a desemna ziua a cincea a săptămânii⁵⁶. Este considerat un nume devoțional de origine greacă, fiind o creație a onomasticii creștine pe baza substantivului *paraskeuē* care înseamnă „vineri”; sensul propriu al substantivului este de „pregătire”, vinerea desemnând ziua dinaintea sabatului⁵⁷. În Sinaxarul Bisericii Ortodoxe Române, pomenirea Sfintei Cuvioase Parascheva de la Iași, cuvioasă din Tracia, se face la 14 octombrie⁵⁸, ziua aducerii Sfintelor ei moaște în Biserica Sfinții Trei Ierarhi din Iași.

PETRU ȘI PAVEL (filon). Petru este un prenume frecvent în onomastica creștină, și în onomastica românească veche și în cea contemporană. Originea lui este în Noul Testament, unde Iisus îl numește pe Simon (din ebraicul Shimeon), cel mai devotat ucenic al său, cu numele ebraic Kēpha – „stâncă”, „piatră”, redat în traduceri din versiunea latină și greacă Petru, din latinul *petra*, *Petrus*. În Sinaxar sunt amintiți mai mulți sfinți purtători ai acestui nume, dar referința este aici la Petru, „piatra de temelie a bisericii”⁵⁹. În onomastica românească, prenumele este foarte vechi, iar din punct de vedere documentar se poate vorbi de o frecvență extrem de mare a numelui, fiind atestat din secolul al XIV-lea și prezent în toate regiunile țării, cu derivate și variante ale formei de bază⁶⁰.

Pavel, înregistrat și el cu la fel de mare frecvență în onomastica românească și europeană, este bazat pe un roman Paullus, care, la rândul lui, reproduce un adjectiv latin *pau(l)lus* „mic”, înrudit în cadrul familiei limbilor indo-europene cu greul *pauros*, în timp ce o formă identică *paula* înseamnă „pauză”, „oprire”, „cratimă”, atestate și în vechea greacă, fiind interpretate ca o posibilă răspândire a cognomenului roman⁶¹. Numit și „apostolul neamurilor”, cel ce a fost numit de Petre Țuțea metaforic „Mediterranean”, Sfântul Apostol Pavel este cel ce străbate cetățile civilizate, de la un capăt la altul al Imperiului Roman, spre a-L propovădui din toată ființa sa pe Iisus Hristos, singurul Mântuitor al lumii din toate timpurile, Cel Care l-a numit pe Saul, devenit Paul, în clipa chemării sale „vas ales”⁶². Atestat în primele texte românești și în documentele slavo-române, cu diferite variante, numele este vechi în limba română, intrat fie pe filiera latină, Paul, fie pe cea greacă, Pavlos, Pavlu, Pavel⁶³. Sinaxarul Bisericii Ortodoxe Române prăznuiește în aceeași zi, 29, a lunii iunie pe cei doi mari Sfinți⁶⁴.

PLUMBOS (filon). Denumirea este în cazul de față un adjectiv, cel mai probabil, arătând însușirea principală a filonului denumit astfel, adică un conținut bogat în plumb.

PUȚU ORB UNU (puț de acces). Intrarea și ieșirea minerilor din mină este realizată prin puțurile de acces, cu ajutorul unor mecanisme (asemănătoare lifturilor) speciale. Aceste „puțuri de acces” puteau să fie cu ieșire la suprafață, fie fără ieșire la suprafață, realizând accesul între diferite orizonturi ale minei. De aici și denumirea de „orb”, adică fără legătură cu suprafața.

RAMURA (filon). O denumire simplificată a ramificațiilor galeriilor în mină.

SFINȚI NORD (filon). Sfânt, sfinți este un epitet dat divinității, întruchiparea supremei perfecțiuni și purității⁶⁵; ea cuprinde toate atributele distincte ale dumnezeirii, putând fi concepută ca strălucind mai puternic decât tot ceea ce este dat de Dumnezeu⁶⁶. Orientarea spațială determină denumirea filonului.

SFINȚI SUD (filon). Vezi supra.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 229.

⁵⁶ *Dicționar onomastic...*, p. 438.

⁵⁷ *Dicționar enciclopedic...*, p. 78.

⁵⁸ *Sinaxar...*, p. 327.

⁵⁹ *Dicționar onomastic...*, p. 452.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 454.

⁶¹ *Ibidem*, p. 444.

⁶² *Ibidem*, p. 445.

⁶³ *Ibidem*, p. 448.

⁶⁴ Cf. *Sinaxar...*, p. 196: „*Petru, Apostol din cei 12, a fost răstignit la Roma cu capul în jos, 64 d.Hr.*”; „*Pavel, Apostolul Neamurilor, i s-a tăiat capul, în Roma, în vremea lui Nero, 67*”.

⁶⁵ Ion M. Stoian, *Dicționar religios*, Editura Garamond, București, 1994, p. 250.

⁶⁶ *Dicționar biblic*, Societatea misionară creștină română, Editura Cartea Creștină, Oradea, 1995, p. 1195.

SFÂNTA TREIME (filon). Sau Trinitatea reprezintă o doctrină distinctivă și atotcuprinzătoare a credinței creștine. Termenul face trei afirmații: că există un Dumnezeu, că Tatăl, Fiul și Duhul sunt fiecare Dumnezeu și că Tatăl, Fiul și Duhul sunt fiecare o Persoană distinctă. În această formă a devenit crezul bisericii încă de când a primit prima formulare completă sub pana lui Tertulian, Athansiu, și Augustin⁶⁷.

SFÂNTU GHEORGHE SUD (filon). Vezi supra Gheorghe. „Sud” și „Nord” indică orientarea spațială a filonului.

SFÂNTU GHEORGHE NORD (filon). Vezi supra.

TĂTAR (puț de acces). Este înregistrat ca nume de familie în Maramureș, având 191 de apariții⁶⁸. Probabil denumirea este dată după numele celui care a descoperit filonul.

TEREZIA (filon). Denumirea filonului a fost dată după Maria Tereza, împărăteasă a Imperiului Romano-German (1740-1780) regină a Ungariei și Cehiei⁶⁹. Faptul este explicabil, având în vedere că minele din Cavnic au fost proprietate a Imperiului Austro-Ungar o bună parte din istoria existenței lor.

TRANSVERSALA (filon). Denumirea indică existența filonului în apropierea unei galerii principale de acces.

UNGAR (filon). În acest caz denumirea indică, cel mai probabil, populația de etnie maghiară din zonă, „filonul ungar” (filonul maghiar).

VARVARA (filon). Este un prenume utilizat frecvent în onomastica creștină veche. Astăzi este întâlnit mai rar, fiind folosit în forma Barbara în sfera occidentală și Varvara în lumea slavă. La baza acestui nume se află un vechi cognomen latin atestat frecvent în Imperiu și provenit din adjectivul barbarus, „străin”, deoarece tot ce nu era roman sau grec și, mai târziu, creștin se numea barbar⁷⁰. În onomastica creștină a pătruns prin intermediul Sinaxarului numele unei fecioare martire, Barbara, originară din Nicomidia. Figurează în Sinaxarul Bisericii Ortodoxe Române, prăznuită pe data de 4 decembrie, mare muceniță, în Helsingborg ucisă de tatăl său în vremea lui Maximian în anul 306 după Hristos⁷¹. Subliniem că Sfânta Varvara este considerată „patroana spirituală” a minerilor.

VICENȚIU (filon). Vicențiu (Vichentie), este un prenume care a circulat în două forme, destul de frecvente în onomastica românească și europeană. La baza lui stă verbul *vincio*, -ere, *vici*, *victum*, „a învinge”, cu forma de participiu prezent, *vincens*, *vicentis*, „cel care învinge”. Prenumele intră în onomastica românească prin Sinaxare, numite mai întâi Maritrologii, ce cuprind viețile martirilor sau ale sfinților mucenici: Sfântul Mucenic Vichentie diaconul, originar din Spania, Sfântul Mucenic Vichentie, sfânt care a suferit martir împreună cu alți mucenici⁷².

VENȚEL (puț de acces). Este întâlnit ca nume de familie, în Maramureș fiind înregistrat astăzi cu 16 apariții⁷³.

VOIVOD (filon). Dialectalul Voivod face trimitere la Voievod, „conducător, căpetenie militară a unor comunități statale de tip feudal pe teritoriul românesc înainte și după formarea principatelor”⁷⁴.

Remarcăm faptul că minerii au aplicat procedeul denumirii existent la suprafață, transferându-l în subteran pentru a-și localiza spațial existența socială. Cum s-a văzut, acest fapt nu este unul nou, el practicându-se încă din zorii exploatarei minereurilor, dar fără îndoială este o dovadă în plus care susține ideea potrivit căreia, „toponimele reprezintă un valoros material pentru istoria limbii, aducând până în zilele noastre numeroase cuvinte, forme gramaticale și sunete care nu mai există în limba contemporană”⁷⁵.

⁶⁷ *Idem*, p. 1311.

⁶⁸ *Dicționar de frecvență...*, p. 338.

⁶⁹ *Dicționar ilustrat de istorie...*, p. 141.

⁷⁰ *Dicționar onomastic...*, p. 600.

⁷¹ *Sinaxar...*, p. 70.

⁷² *Dicționar onomastic...*, p. 615.

⁷³ *Dicționar de frecvență...*, p. 365.

⁷⁴ Ion Oprea, Carmen-Gabriela Pamfil, Rodica Radu, Victor Zăstroiu, *Noul Dicționar Universal al Limbii Române*, ediția a III-a, Editura Litera Internațional, București, 2008, p. 1817.

⁷⁵ Marius I. Oros, *Studii de toponimie*, Editura ICPIAF, Cluj-Napoca, 1996, p. 10.

Comuna Dumbrăvița cu satele aparținătoare Cărbunari, Chechiș, Rus, Șindrești și Unguraș

Aristița BORBEI
Liana POP

Dumbrăvița

1411 Dobrawycha
1491 Dombrawycza
1566 Dobrawycza
1601 Dobravicza
1851 Dobrawicza
1913 Szakállasdomb

Cărbunari

1424 Karbonal
1475 Garbonafalwa
1543 Garbonaczfalwa
1566 Carbonatzfalva
1583 Carbonaczfalva
1591 Garbonaczfalva
1603 pagus Pazbaniczij (Carbanaczi)
1609 Garbonatz
1613 Garbonacz
1639 Garbonaczfalva
1650 Garbonácsfalva
1659 Karbonácsfalva
1720 Garbonásfalva
1733 Korbonár
1750 Kerbunar
1760 Garbonács
1800 Cărbunariu
1805 Garbonatz
1850 Kerbunár
1854 Garbonács, Cărbunari
1913 Kővárfüred

Chechiș

1405, 1463 Kekes
1566 Ola Kekes
1600 Olahkekes
1828, 1851 Oláh-Kékes

Șindrești

1411 Sandorfalva
1491 Sandorfalwa
1828, 1851 Sándorfalu

Rus

1411 Orozfalwa
1491 Orozfalwa
1566 Orosfalwa
1828 Oroszfalu
1851 Oroszfalu, Russ

Unguraș

1463 Kekes
1566 Kekes Hungarica
1828 Magyar-Kékes
1851 Kékes, MagyarKékes

(Suciu, Coriolan. *Dicționarul istoric al localităților din Transilvania*. București: Editura Academiei, 1967-1968. Vol. 1: 127, 136, 214; Vol. 2: 88, 122, 218.)

Comuna Dumbrăvița, atestată documentar din anul 1411, este situată în partea de vest a județului Maramureș, la 11 km de municipiul Baia Mare și are în componență șase sate: Dumbrăvița, satul care este și reședința comunei, Cărbunari, Chechiș, Rus, Șindrești și Unguraș.

Comuna se întinde pe o suprafață de 54 km pătrați, fiind situată în depresiunea pe care o străbate râul Chechișel, care deschide o panoramă fermecătoare de la poalele Mogoșei, la malul Lăpușului. Se învecinează la nord cu orașul Baia Sprie, la sud cu comuna Copalnic Mănăstur, la est cu comuna Șișești, la vest cu municipiul Baia Mare și comuna Groși și la sud-vest cu comuna Săcălășeni.

Formele de relief întâlnite pe raza comunei sunt suprafețe structurale și versanți afectați, în general, de alunecările de teren. Întâlnim aici, de-a lungul râului Chechișel și văii Lăpușului, lunci și terase plane cu denivelări foarte mici. Solurile brune, scheletice, acide și grele se întrepătrund cu argile marnoase și intercalații de gresii.

Clima este temperată, cu ierni lungi, veri cu temperaturi moderate și precipitații pe tot parcursul anului.

Rețeaua hidrografică este alcătuită din râul Chechișel, format din apele văilor Sasca, Valea Morii și pâraul Bulzului, Valea Bărgăului constituită din Valea Pădurii și Valea Groșului, Valea Porcului care se adună în punctul „Trei Hotare”, cu apele din hotarul Cărbunarului, pâraul Albioara, și se varsă în râul Chechișel. Pe teritoriul comunei există izvoare de ape minerale carbogazoase, în satul Cărbunar, unde a fost amplasată stațiunea balneoclimaterică.

Datorită formelor complexe de relief, sol, și unui microclimat specific, s-a dezvoltat o bogată vegetație, reprezentată prin variate asociații lemnoase și ierboase. Ponderea cea mai mare revine culturilor de porumb, grâu și cartof, în structura suprafeței cultivate, pomicultura ocupând și ea un loc însemnat prin numeroase suprafețe de meri și pruni.

Din punct de vedere economic, în comună se practică, în general, agricultura și zootehnia.

În anul 2009, în Dumbrăvița, „Universal Alloy Corporation” S. U. A, unul dintre cei mai mari producători de piese extrudate din lume, a deschis o fabrică, unde sunt produse piese din care se construiesc fuzelele avioanelor „Airbus” și „Boeing”. Fabrica este una dintre cele mai moderne din lume, majoritatea angajaților fiind localnici.

Obiective turistice și eclesiastice

Pe teritoriul comunei Dumbrăvița există numeroase edificii culturale și eclesiastice. Dintre acestea, două sfinte așezăminte sunt declarate monumente istorice de interes național, și anume: Biserica „Nașterea Maicii Domnului” din satul Cărbunari și Biserica „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril” din satul Rus, ctitorită în anul 1815.

Biserica de zid „Nașterea Maicii Domnului” Dumbrăvița (1872) a fost renovată treptat, în decursul mai multor ani, construindu-se un pridvor deschis, pictat ulterior, și efectuându-se lucrări de pictură a interiorului, înlocuindu-i-se și iconostasul. În anul 2011, cu ocazia împlinirii a 140 de ani de ctitorie, au fost executate ample lucrări de refacere a exteriorului, precum și unele lucrări interioare, târnosirea fiind săvârșită de P.S. Justin Hodea Sigheteanul la data de 17 iulie.

Biserica de zid cu hramul „Nașterii Maicii Domnului” din Chechiș a fost clădită din piatră între anii 1803-1815 și pictată în tehnica „fresco” de către Cristian Corneanu din Hârșova.

Biserica Ortodoxă „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril” Unguraș a început să existe din anul 1904, lucrările de construcție finalizându-se în anul 1906. Cu ocazia sărbătoririi a 100 de ani de la zidirea sa, în 2006 are loc vizita și slujba arhierască a P.S. Justin Hodea Sigheteanul. Pe lângă parohie funcționează și o bibliotecă având un fond de aproape 1.500 de cărți, reviste și alte publicații.

Biserica de zid „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” Șindrești datează din anul 1908, fiind realizată din piatră, cu două turle. În anul 1938 i s-a alăturat un portic de intrare, rezemat pe patru stâlpi. Picturile din interior și zugrăveala aparțin pictorului Kádár Géza din Baia Mare. Cu ocazia centenarului și a finalizării lucrărilor mai ample de renovare, în 2008, biserica a fost resfințită de către Î.P.S. Justinian Chira, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi.

Biserica de lemn greco-catolică „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Șindrești a fost finalizată în anul 1999, construcția sa propriu-zisă începând din anul 1995, la inițiativa preotului paroh Daniel Mureșan și a credincioșilor. Comunitatea greco-catolică din Șindrești este atestată documentar încă din anul 1764. (În anul 1948 Biserica Greco-Catolică a fost reprimată de conducerea comunistă.)

Sfințirea lăcașului de cult s-a făcut în anul 2004. Toate lucrările au fost executate de un grup de meșteri din Botiza, iar picturile din biserică sunt realizate de apreciatul pictor maramureșean Marcel Pop din Ilba.

Muzeul de Artă Florean din satul Cărbunari este o instituție de artă contemporană, care are în prezent circa 10.000 de piese provenite de pe toate continentele. Anual, Muzeul Florean organizează trei acțiuni presti-

gioase: Tabăra de Sculptură „Cărbunari”, Salonul Internațional de Gravură Mică și Mail-art, respectiv Festivalul Internațional de Film Experimental.

Activitatea culturală

Sub patronatul U. A. C. Europe, la Dumbrăvița apare „Gazeta de Dumbrăvița”, revistă care a ajuns la numărul 78 și în care găsim capitole precum: educație, ecologizare, comunitate, tradiții.

Comuna Dumbrăvița este gazda unui eveniment care se desfășoară anual. Este vorba despre Festivalul Portului, Dansului și Cântecului de pe Fisculaș, prin intermediul căruia locuitorii acestor meleaguri încearcă să mențină tradițiile și obiceiurile nealterate. Festivalul este sărbătoarea de marcă a Dumbrăviței, organizat în prima duminică a lunii iulie și reprezentând o reunire a grupurilor folclorice din zonă, cu invitați consacrați din țară, pe durata a două zile de petrecere și voie bună.

De asemenea, din punct de vedere cultural, se mândrește în țară și în lume cu trei ansambluri folclorice: „Dumbrăviceana”, la Dumbrăvița, „Chechișelul”, la Chechiș, și „Fisculașul”, la Rus, Șindrești și Unguraș. În anul 2011, Ansamblul „Dumbrăviceana” a câștigat „Delfinul de cristal” în cadrul Festivalului Interșcolar și Internațional de Creativitate care s-a desfășurat la San Remo.

Aflată la interferența dintre zonele Chioar, Codru, Lăpuș și voievodatul Maramureș, în Dumbrăvița obiceiurile tradiționale s-au păstrat în bună măsură, deși, treptat, unele s-au pierdut, s-au diminuat în conținut și ca mod de manifestare. Astfel, la Căminul Cultural din localitate se organizează „Danțul Coșercilor de Lăsatul Secului”. La manifestare participă întreg satul și, bineînțeles, nu lipsesc muzica populară, dansul, cozonacii, bucatele alese și horinca de prune. Tot la Dumbrăvița, în seara de Bobotează se organizează „Verjelul”. Evenimentul este unul special la care participă tot satul cu muzică, dans și voie bună.

Corul bărbătesc din Chechiș (coordonator Vasile Moje) a luat ființă în anul 2008, membrii lui, în număr de 25, cu vârste cuprinse între 14 și 70 de ani, desprinzându-se, o mare parte, din corul bisericesc al satului, cor care ființează de prin anul 1952.

Pe lângă tema religioasă abordată la început, se decide introducerea în repertoriul corului a cântecelor patriotice și preocuparea pentru promovarea datinilor, a portului, cântecelor și colindelor din zonă. După o perioadă de repetiții, în anul 2008, le apare primul CD de pricesne dedicate Maicii Domnului, iar în 2010 înregistrează un DVD de colinde, o parte dintre ele fiind transmise și pe postul de televiziune Etno TV.

Corul a participat la numeroase festivaluri, atât în țară, cât și în afară (Austria, Ungaria, Serbia etc.). Intern, un eveniment de excepție a fost cel din Reghin – Mureș, unde corul s-a remarcat la Balul Însuraților, ediția a VII-a, întorcându-se cu un cadou de excepție: o vioară dăruită de organizatori.

Corul bărbătesc din Chechiș

Peste tot unde s-au perindat, coriștii au încercat să pună în valoare „fala colțului de Maramureș de unde provin”.

În ultimii 4 ani, în Postul Crăciunului, în Chechiș are loc concertul, devenit deja o tradiție, „Hristos se naște, slăviți-L”, organizat de Parohia Chechiș, Școala cu clasele I-VIII Dumbrăvița și Asociația Creștină „Dăruind vei dobândi”. De fapt, concertul este conceput ca o „sezătoare a colindelor”, pe scenă evoluând numeroase coruri din județ.

Sub coordonarea Parohiei Ortodoxe Rus și a Școlii cu clasele I-VIII Rus, cu sponsorizarea UAC Dumbrăvița, anual, se desfășoară la Căminul Cultural din Rus, Tabăra de Religie și Pictură pe sticlă – „Lăsați copiii să vină la Mine”, la care participă elevi din școlile comunei și din județ.

În cadrul proiectului „Promovarea culturii și tradițiilor locale în comuna Dumbrăvița și transmiterea lor către tânăra generație” s-a desfășurat Tabăra de Creație „Promovarea tradițiilor și culturii de pe Fisculaș” (23-25 august), la Căminul Cultural Dumbrăvița și în natură, în împrejurimile comunei, la care au fost invitați să participe artiști și studenți care au realizat creații cu tema: „Fisculaș, tradiție și cultură”.

În prag de sărbători, U. A. C. Europe organizează un eveniment special pentru locuitorii comunei Dumbrăvița: „Deschide ușa creștine”, un concert de colinde.

Personalități

Gavril Abrihan, sculptor, născut la 12 februarie 1950, în satul Rus, comuna Dumbrăvița. Absolvent al Academiei de Arte Vizuale „Ion Andreescu” din Cluj-Napoca, secția sculptură, în anul 1976, ca șef de promoție. Este doctor în științe umaniste din anul 2005 și conferențiar universitar titular al Universității „Lucian Blaga” din Sibiu. Debutază în anul 1975 cu lucrarea din piatră „Bust”, la Salonul Județean din Cluj-Napoca. Are numeroase expoziții personale în țară (Cluj-Napoca, Sibiu) și străinătate (Iugoslavia, Franța, Germania, Elveția, Ungaria, Cehia, Slovacia). A participat la numeroase simpozioane de sculptură și are o vastă activitate de conservare-restaurare. Este membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România, secția sculptură, membru al International Association of Art (UNESCO) și membru al Uniunii Naționale a Restauratorilor.

Breban Ariton, medic, s-a născut la 15 decembrie 1932 în localitatea Chechiș, comuna Dumbrăvița, fiind distins cu Diploma de Excelență din partea Ministerului Sănătății și a Colegiului Central al Medicilor pentru întreaga activitate.

Vasile Bârsan, preot, născut în anul 1905, în satul Inău, județul Sălaj. Absolvent al Academiei Teologice Gherla, a slujit ca preot greco-catolic în satul Rus, între anii 1932-1949. A fost căsătorit cu Elvira Berinde, fiică de preot din Seini, nepoata lui Alexiu Berinde, preot-arhitect, memorandist apropiat al lui Vasile Lucaciu și George Pop de Băsești. Preotul Vasile Bârsan a scris lucrarea *Istoricul Parohiei Rus-Șindrești*, compus de preotul Vasile Bârsan. A decedat în anul 1990.

Leon Berinde, medic, născut în 7 ianuarie 1918, la Dumbrăvița, dintr-o familie de preoți. În anul 1943 obține titlul de medic secundar de boli interne și lucrează la Spitalul Central din Timișoara. În același an este mobilizat și trimis pe front. În august 1944 a fost luat prizonier și dus într-un lagăr din URSS. În anul 1945 își reia postul de medic secundar la Spitalul Central din Timișoara. Obține titlul științific de doctor în medicină în anul 1967, iar în anul următor este acreditat ca și conducător de doctorat. În 1968 este numit decan al Facultății de Stomatologie, funcție pe care a avut-o până în anul 1976, când trece ca șef de catedră, iar în 1969 este avansat profesor titular. Publică, în anul 1968, vol. I din *Îndreptar de patologie medicală*, iar în 1972 vol. II. În anul 1978 a participat la redactarea volumului *Ghidul terapeutic practic în bolile digestive*, apărut la Timișoara. S-a pensionat în anul 1984, devenind apoi profesor consultant. A decedat la 2 iunie 2003.

Valer Bilțiu, medic, născut în satul Rus la 31 ianuarie 1895. A urmat Facultatea de Medicină din Cluj-Napoca, pe care a absolvit-o în anul 1922, cu certificat de liberă practică la Dej. A activat ca notar de comisie la Ileana, cu ocazia alegerilor delegaților la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia. Începând cu anul 1934 a activat ca medic-șef de județ la Bistrița, până în anul 1940. În anul 1945 se întoarce la Dej, la Casa Cercuală. A fost membru al Despărțământului „Astra”.

Elvira Borcutan, medic, născută la 6 noiembrie 1917, în localitatea Dumbrăvița. În anul 1942 a obținut diploma de doctor în medicină și chirurgie. A lucrat ca medic stagiar în localitatea Sântana, județul Arad. În anul 1946 s-a mutat la Baia Mare, unde a lucrat ca medic consultant pediatru la Policlinica Orășenească, iar doi ani mai târziu devine medic specialist în pediatrie și puericultură. A avut o contribuție deosebită la organizarea asistenței medicale a copilului în Baia Mare. S-a stins din viață în ziua de 25 aprilie 2009.

Eusebiu Cartice, preot, născut la 11 iulie 1836, în Dumbrăvița. A urmat școala primară la Baia Mare, cursurile liceale la Satu Mare și Facultatea de Teologie din Gherla și Seminarul „Sfânta Barbara” din Viena. Este

primul teolog al Episcopiei Greco-Catolice Gherla, care a fost trimis la Viena. În anul 1890 a fost numit canonic cancelar, apoi vicar general episcopal substituit, iar din 1893 canonic custode. A decedat la 10 august 1893.

Zamfir Ciceu, jurist, actualmente președintele Consiliului Județean Maramureș, născut la data de 31 iulie 1974, în localitatea Dumbrăvița.

Felician Fărcaș, meșteșugar din Unguraș, este pasionat de „potcovitul oului”, participant activ la concursuri de încondeiat ouă și expoziții de gen din țară.

Dragomir Ignat, poet, ziarist la cotidianul „Glasul Maramureșului”, s-a născut la data de 30 ianuarie 1947 în localitatea Chechiș.

Iftene Pop, politolog, născut în 15 martie 1937, în satul Rus. A urmat Școala Elementară din Rus, apoi Liceul la Sighetul Marmației și Facultatea de Drept la Universitățile din Cluj-Napoca și Iași. Între anii 1969-1972 urmează studii de doctorat la Institutul de Înalte Studii Postuniversitare, la Universitatea din Geneva. A lucrat ca expert în domeniul juridic al ONU, la Ministerul Afacerilor Externe, participând la principalele conferințe ONU juridice pentru codificare. A publicat numeroase lucrări: *Buna vecinătate în dreptul internațional*, *Vecinătatea și buna vecinătate în dreptul internațional : monografie*, *Componente ale bunei vecinătăți între state*, *Basarabia din nou la răscruce*, *Basarabia și pactul Ribbentrop-Molotov*.

Traian Pop, istoric, născut la 27 decembrie 1945, în satul Rus, într-o familie de origine nobilă atestată cu diplomă nobiliară și blazon. Absolvent al Facultății de Istorie a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, în anul 1963. A lucrat la Arhivele Naționale din Cluj-Napoca, între anii 1969-1976, apoi la Muzeul de Istorie din Cluj-Napoca, iar din anul 1995 și până în prezent la ARDAF. Este jucător de fotbal-tenis și antrenor al echipei de la ARDAF.

Vasile Triș, preot, artist plastic, născut în satul Cărbunari, la 10 februarie 1951, într-o familie de origine nobilă. Este absolvent al Facultății de Teologie din Sibiu, promoția 1974. A organizat expoziții personale de pictură pe sticlă și pânză, sculptură în lemn. Are expuse diverse lucrări în colecții particulare din țară și străinătate. Este membru al Asociației Artiștilor Plastici Amatori din România, din anul 1977.

Comuna Dumbrăvița

- bibliografie selectivă -

*** Ansamblul Dumbrăviceana caută viitori artiști! Gazeta de Maramureș, 13, nr. 604, 11-17 oct. 2014, p. 17.

*** Ansamblul folcloric „Vlăstare” din Dumbrăvița a prezentat un program de dansuri : la Muzeul de Etnografie și Artă Populară. Informația zilei de Maramureș, 5, nr. 1042, 5-6 mart. 2005, p. 8.

Babici-Man, Amalia. Consulul României la Philadelphia consideră că fabrica de profile extrudate de la Dumbrăvița este o investiție importantă pentru Maramureș : George Sfedu s-a aflat într-o vizită de lucru în județ. Glasul Maramureșului, 13, nr. 3789, 24 sept. 2009, p. 4.

Brădeanu, Lia. Elevii din Dumbrăvița au descântat și au strigat ca pe Fisculaș. Informația zilei de Maramureș, 10, nr. 2876, 4 mart. 2014, p. 6.

Buda, Ioan. În comuna Dumbrăvița a avut loc Festivalul Cântecului și Dansului de pe Fisculaș. Informația zilei de Maramureș, 9, nr. 2368, 7 iul. 2009, p. 9.

Buda-Țețu, Ioan. „Danțul coșercilor” reluat după 38 ani : eveniment la Dumbrăvița. Glasul Maramureșului, 9, nr. 2414, 15 mart. 2005, p. 11.

Buda-Țețu, Ioan. Recensământul agricol în Dumbrăvița. Glasul Maramureșului, 7, nr. 1754, 14 ian. 2003, p. 3.

Buzura, Dana D. 190.000 dolari pentru reabilitare : Fonduri USAID pentru dispensarele medicale din Ocna Șugatag, Dragomirești și Dumbrăvița. Glasul Maramureșului, 7, nr. 1791, 26 febr. 2003, p. 2.

Buzura, Dana D. S-a deschis Centrul Local Inovativ Rural : ieri, la Dumbrăvița. Glasul Maramureșului, 7, nr. 2122, 31 mart. 2004, p. 3.

Buzura, Dana D. Sărbători cu arome de mititei : la Dumbrăvița și Seini. Glasul Maramureșului, 10, nr. 2816, 10 iul. 2006, p. 13.

*** Carnavalul toamnei. Gazeta de Maramureș, 13, nr. 609, 14-21 nov. 2014, p. 17.

Cârligean, Raluca. Festivalul Cântecului și Dansului de pe Fisculaș : la Dumbrăvița. Glasul Maramureșului, 11, nr. 3118, 9 iul. 2007, p. 2.

*** Concurs ECO la Dumbrăvița. Gazeta de Maramureș, 11, nr. 481, 21-27 apr. 2012, p. 17.

Condrat, Alina. Toamna văzută în culori vii de elevii din Dumbrăvița. Glasul Maramureșului, 16, nr. 4749, 16 nov. 2012, p. 7.

*** Copiii din Dumbrăvița au făcut o altfel de școală. Gazeta de Maramureș, 11, nr. 479, 7-12 apr. 2012, p. 17.

Crișan, Andrei. Oameni pentru sănătatea oamenilor : Dumbrăvița. Pentru socialism, 35, nr. 8769, 12 ian. 1984, pp. 1, 4.

Crișan, Andrei. Pasiune pentru lemn : Teofil Cadar din Dumbrăvița. Pentru socialism, 29, nr. 7061, 8 iul. 1978, p. 3.

„Teofil Cadar este, așadar, un tânăr iubitor de frumos, un pasionat în sculptura lemnului. Prin lemn se poate exprima suflătește cel mai bine, își poate satisface setea de frumos. Un tânăr care își petrece timpul liber într-un mod util și plăcut, un tânăr care crede cu adevărat în puterea artei de a modela oameni, de a-i face mai buni și mai demni”.

Crișan, Andrei. Satul își cinstește tradițiile istorice și de hărnicie : Dumbrăvița. Pentru socialism, 32, nr. 7980, 26 iun. 1981, p. 3.

Crișan, Mircea. Triplă sărbătoare în Dumbrăvița. Gazeta de Maramureș, 13, nr. 583, 17-23 mai 2014, p. 17.

Dale, Vasile. La Dumbrăvița a avut loc „Danțul Coșercilor” de Lăsata Secului : sâmbătă seara. Informația zilei de Maramureș, 5, nr. 1257, 14 nov. 2005, p. 16.

Danciu, Emil. La Dumbrăvița a avut loc „Festivalul Portului, Dansului și Cântecului de pe Fisculaș”. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4649, 11 iul. 2005, p. 9.

Danciu, Emil. La Dumbrăvița, pe aceeași scenă, bunicii și nepoții. Graiul Maramureșului, 21, nr. 5868, 6 iul. 2009, pp. 1, 4.

Danciu, Emil. Tonul „Festivalului de pe Fisculaș” l-au dat copiii. Graiul Maramureșului, 18, nr. 4955, 10 iul. 2006, p. 7.

Danciu, Emil. Verjel la Dumbrăvița de Bobotează. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4493, 8-9 ian. 2005, pp. 1, 3.

*** Drumuri cu asfalt nou : la Dumbrăvița. Glasul Maramureșului, 10, nr. 2890, 4 oct. 2006, p. 5.

*** „Dumbrăvița Verde”. Gazeta de Maramureș, 11, nr. 494, 21-27 iul. 2012, p. 11.

Fărcaș, Andrei. Ieri s-a inaugurat fabrica UAC Europe din Dumbrăvița. Graiul Maramureșului, 21, nr. 5978, 12 nov. 2009, pp. 1, 16.

Fărcaș, Andrei. Pe un drum european sigur : comuna Dumbrăvița la intrarea în Uniunea Europeană. Graiul Maramureșului, 19, nr. 5155, 5 mart. 2007, p. 8.

Fărcaș, Andrei. Portul Popular a fost scos din lada de zestre : la Festivalul Portului, Dansului și Cântecului de pe Fisculaș. Graiul Maramureșului, 19, nr. 5260, 10 iul. 2007, p. 10.

Fărcaș, Andrei. Sărbătoare mare și multe diplome : la zilele comunei Dumbrăvița și Festivalul Portului, Dansului și Cântecului de pe Fisculaș. Graiul Maramureșului, 19, nr. 5259, 9 iul. 2007, p. 13.

Fătu, Mihai. Trăsături ale regimului de ocupație horthystă asupra nord-estului Transilvaniei : 1940-1944. Marmăția, 4, 1978, p. 255-268.

Frunzaru, M. ; Pop, M. Însemnări din Dumbrăvița. Pentru socialism, 10, nr. 1708, 11 iul. 1959, pp. 1-2.

Gherman, Vasile. Consiliul Local a lansat proiectul „Centru Local Inovativ Rural” : Dumbrăvița. Informația zilei de Maramureș, 2, nr. 522, 24 iun. 2003, p. 5.

Gherman, Vasile. La prima ediție a Zilelor Comunei Dumbrăvița s-a desfășurat Festivalul Portului, Cântecului și Dansului de pe Fisculaș. Informația zilei de Maramureș, 5, nr. 1149, 11 iul. 2005, p. 8.

Goja, Anca. Tradiții „scoase din lădoi” la Dumbrăvița. Graiul Maramureșului, 19, nr. 5363, 7 nov. 2007, p. 13.

Goja, Nicolae. Centru de informare, instruire și consultanță pentru cetățenii din Dumbrăvița și Groși. Graiul Maramureșului, 16, nr. 4255, 31 mart. 2004, pp. 1, 3.

Goja, Nicolae. Dumbrăvița a cântat de ziua Europei, în noul cămin cultural. Graiul Maramureșului, 16, nr. 4293, 17 mai 2004, p. 9.

Goja, Nicolae. Dumbrăvița, la 600 de ani de istorie scrisă. Graiul Maramureșului, 23, nr. 6400, 31 mart. 2011, p. 1, 10.

Goja, Nicolae. Dumbrăvița s-a înfrățit cu Kozép-Nyirseg (Ungaria). Graiul Maramureșului, 16, nr. 4298, 22-23 mai 2004, p. 16.

Goja, Nicolae. Fabrică de piese pentru avioane, pe pășunea Dumbrăvița. Graiul Maramureșului, 20, nr. 5590, 5 aug. 2008, pp. 1, 4.

Goja, Nicolae. Pășunile comunale din Dumbrăvița. Graiul Maramureșului, 19, nr. 5185, 11 apr. 2007, p. 6.

Goja, Nicolae. Zilele comunei Dumbrăvița, la 600 de ani. Graiul Maramureșului, 23, nr. 6481, 5 iul. 2011, p. 6.

Goja, Nicolae. Dumbrăvița, la 600 de ani de istorie scrisă. Graiul Maramureșului, 23, nr. 6400, 31 mart. 2011, pp. 1, 10.

Hayer, Delia. Americanii au dotat cabinetele medicale : în Dragomirești, Ocna Șugatag și Dumbrăvița, cu donații de peste 75.000 dolari. Informația zilei de Maramureș, 5, nr. 1284, 15 dec. 2005, p. 4.

Horoba, Ionuț. Practica agricolă a elevilor. Glasul Maramureșului, 14, nr. 4113, 19 oct. 2010, p. 5.

Ignat, Dragomir. Oaspeți maghiari la sărbătoarea dumbrăvițenilor : la Festivalul Dansului, Cântecului și Portului Popular de pe Fisculaș. Glasul Maramureșului, 9, nr. 2513, 11 iul. 2005, p. 11.

*** Inaugurare oficială a Bazei sportive Dumbrăvița. Gazeta de Maramureș, 13, nr. 601, 20-26 sept. 2014, p. 19.

Indre, Rely. În comună, cultura de bază este porumbul : Dumbrăvița. Informația zilei de Maramureș, 2, nr. 156 (1147), 6 apr. 2002, p. 5 ; nr. 217, 21 iun. 2002, p. 5.

Iuga de Săliște, Vasile. Dicționar istoric al localităților din județul Maramureș. Ediția a 2-a. Cluj-Napoca : Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, 2012, pp. 246-247.

Iuga de Săliște, Vasile. Oameni de seamă ai Maramureșului : dicționar 1700-2010. Cluj-Napoca : Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, 2011, pp. 116, 169, 246, 1167.

*** Localitățile Județului Maramureș. [Baia Mare], 1971, pp. 157-159.

Lucăcel, Ioana. Festivalul Portului, Dansului și Cântecului de pe Fisculaș. Gazeta de Maramureș, 11, nr. 492, 7-13 iul. 2012, p. 11.

Lucăcel, Ioana. Tabăra Foto la Dumbrăvița. Gazeta de Maramureș, 11, nr. 493, 14-20 iul. 2012, p. 12.

*** Maramureșeni în lupta pentru libertate și unitate națională : documente 1848-1918. București : Direcția Generală a Arhivelor Statului, 1981, pp. 70, 347, 369.

Marian, Felix. Medici și farmaciști din Maramureș. Baia Mare : Editura Gutinul, 2006, p. 30.

Marian, Gabriela. Danț la șură cu coșerci : în Dumbrăvița. Glasul Maramureșului, 11, nr. 3225, 10 nov. 2007, p. 8.

Marian, Gabriela. Baia-Sprie, Căvnic, Șişești și Dumbrăvița cuprinse în Asociația Culturală „Fiscușul”. Glasul Maramureșului, 12, nr. 3555, 11 dec. 2008, p. 6.

Mariș, Dumitru. Prima comună din Maramureș cu pagină proprie pe Internet : Dumbrăvița – în rând cu lumea. Glasul Maramureșului, 5, nr. 1212, 29 mart. 2001, p. 3.

*** Micii constructori de avioane din Dumbrăvița. Gazeta de Maramureș, 11, nr. 481, 21-27 apr. 2012, p. 12.

Mihali, Ștefan. Dumbrăvița 1411-2011 : istorie, oameni, fapte. Cluj-Napoca : Editura Risoprint, 2011, 366 p.

Miko-Indre, Rely. Componente de avioane realizate în Dumbrăvița : industrie aeronautică în Maramureș. Glasul Maramureșului, 12, nr. 3365, 3 mai 2008, p. 2.

Moisa, Ana-Maria. Dumbrăvița, înscrisă pe harta lumii : prin inaugurarea fabricii de piese pentru avioane. Glasul Maramureșului, 13, nr. 3831, 12 nov. 2009, p. 4.

Moldovan, Silvestru ; Togan, Nicolae. Dicționarul numirilor de localități cu populație română din Transilvania, Banat, Crișana, și Maramureș. Sibiu : Editura „Asociațiunii”, 1919, p. 69.

More, Ioana. Dumbrăvița, comună luptătoare în spiritul tradiției. Informația zilei de Maramureș, 11, nr. 3186, 13 mart. 2012, p. 13.

Petruț, Anton. Școlile Dumbrăviței trebuie modernizate. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4548, 14 mart. 2005, p. 8.

Pop, Ramona-Ioana. Muzeul de Etnografie și Artă Populară promovează formația „Vlăstare” din Dumbrăvița. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4543, 8 mart. 2005, p. 9.

Pop, Ramona-Ioana. Poveștile au cea mai mare trecere : la Biblioteca comunală Dumbrăvița. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4523, 12-13 febr. 2005, p. 5.

Portase, Alec. Concurs cu premii la Școala din Dumbrăvița. Graiul Maramureșului, 20, nr. 5468, 13 mart. 2008, p. 3.

Portase, Alec. La Școala Dumbrăvița, Oda Bucuriei. Graiul Maramureșului, 20, nr. 5517, 12 mai 2008, p. 4.

Pricop, Gheorghe. File din istoria localității Dumbrăvița, județul Maramureș. Pro Unione, 13, nr. 3-4 (43-44), dec. 2010, pp. 46-54.

Pricop, Gheorghe. Monografia localității Dumbrăvița. Baia Mare : Editura Gutinul, 2011, 200 p.

Prodan, David. Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea. Vol. 1. București : Editura Academiei, 1967, pp. 194, 226, 239, 252, 256, 284, 287, 307, 346, 370.

Prodan, David. Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea. Vol. 1. București : Editura Științifică și Enciclopedică, 1986, pp. 77, 141, 160, 184, 245, 246, 416.

Ruja, Alexandru. Canalizare pentru toți : Dumbrăvița. Glasul Maramureșului, 12, nr. 3435, 24 iul. 2008, p. 7.

Ruja, Alexandru. „Fabrică de avioane” la Dumbrăvița. Glasul Maramureșului, 12, nr. 3554, 10 dec. 2008, p. 11.

Ruja, Alexandru. Comuna Dumbrăvița a fost racordată la rețeaua de apă. Glasul Maramureșului, 7, nr. 2040, 18 dec. 2003, p. 3.

*** Sărbătoarea Comunei Dumbrăvița. Gazeta de Maramureș. 11, nr. 491, 30 iun.-6 iul. 2012, pp. 16-17.

*** Șematismul veneratului cler al diecezei greco-catolice române de Gherla pe anul 1914 [...], pp. 234-235.

Șofran, Corina. Tabără foto la Dumbrăvița. Informația zilei de Maramureș, 11, nr. 3290, 17 iul. 2012, p. 5.

Vălean, Dan. O monografie a localității Dumbrăvița. Graiul Maramureșului, 23, nr. 6376, 3 mart. 2011, p. 2.

Cărbunari

- bibliografie selectivă -

Bilțiu, Pamfil. Băi și stațiuni distruse, unitate, abonamente. Informația zilei de Maramureș, 2, nr. 299, 25 sept. 2002, p. 4.

Buda-Tețu, Ioan. Logodna sculptorilor cu zânele de calcar : la Tabăra de Sculptură de la Cărbunari. Glasul Maramureșului, 8, nr. 2181, 10 iun. 2004, p. 8.

Buda-Tețu, Ioan. Poienile cu statui : s-a deschis cea mai reușită ediție a Taberei de Sculptură de la Cărbunari. Glasul Maramureșului, 8, nr. 2184, 14 iun. 2004, p. 11.

Burnar, Ion. Casa familiei Trif din Cărbunari : un adevărat muzeu de artă : reportaje itinerante. Informația zilei de Maramureș, 5, nr. 1120, 7 iun. 2005, p. 6.

Buzura, Dana D. Blestemul apei potabile : cu o lună înainte de a ieși din garanție, probleme la pompele din Cărbunari. Glasul Maramureșului, 9, nr. 2611, 2 nov. 2005, p. 11.

Buzura, Dana D. Cărbunărenii au din nou apă : promisiuni onorate pe ultima sută de metri. Glasul Maramureșului, 10, nr. 2664, 10 ian. 2006, p. 3.

Câmpean, Marius. Aspecte referitoare la învățământul confesional din Protopopiatul Chioarului în secolul al XIX-lea (I). Calendarul Maramureșului, 2, nr. 3-4, apr.-dec. 2006, pp. 167-172.

Dulf, Oana. Povești de viață sculptate în piatră de calcar : la Tabăra de Sculptură de la Cărbunari. Glasul Maramureșului, 12, nr. 3473, 6 sept. 2008, p. 6.

Dulf, Oana. Tabăra de Sculptură Cărbunari – un deceniu de aspirație spre desăvârșirea artistică. Glasul Maramureșului, 11, nr. 3183, 22 sept. 2007, p. 7.

Fărcaș, Andrei. Preotul paroh a fost făcut iconom stavrofor : la resfințirea bisericii din Cărbunar. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4662, 26 iul. 2005, p. 8.

Hayer, Delia. Pavel Sușară a vernisat Tabăra de Sculptură Cărbunari 2006 : sâmbătă, în Poiana Soarelui din Cernești. Informația zilei de Maramureș, 6, nr. 1514, 18 sept. 2006, p. 6.

Hayer, Delia. Șase artiști din țară au participat la Tabăra de Sculptură Cărbunari 2003. Informația zilei de Maramureș, 2, nr. 510, 10 iun. 2003, p. 8.

Indre, Rely. Miliarde aruncate pe apa... cărbunarilor : lucrări de mântuială cu fonduri externe. Glasul Maramureșului, 10, nr. 2866, 6 sept. 2006, p. 13.

Iuga de Săliște, Vasile. Dicționar istoric al localităților din județul Maramureș. Ediția a 2-a. Cluj-Napoca : Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, 2012, pp. 161-162.

Iuga de Săliște, Vasile. Oameni de seamă ai Maramureșului : dicționar 1700-2010. Cluj-Napoca : Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, 2011, p. 1082.

Joca, Delia Ana. „Tabăra de Sculptură – Cărbunari 2004” : duminică, în „Poiana Soarelui – Cernești” a fost vernisată. Informația zilei de Maramureș, 4, nr. 818, 14 iun. 2004, p. 8.

***Localitățile Județului Maramureș. [Baia Mare], 1971, pp. 157-159.

Marian, Gabriela. Băile Cărbunari zac în paragină : din cauza sistemului, a lipsei de bani și a proastei administrații. Glasul Maramureșului, 11, nr. 3044, 12 apr. 2007, p. 2.

Moldovan, Silvestru ; Togan, Nicolae. Dicționarul numirilor de localități cu populație română din Transilvania, Banat, Crișana, și Maramureș. Sibiu : Editura „Asociațiunii”, 1919, p. 37.

Ruja, Alexandru. Băile Cărbunari – sub zeci de proprietari. Glasul Maramureșului, 6, nr. 1681, 11 oct. 2002, p. 3.

Ruja, Alexandru. Stațiunile balneo-climaterice se dărâmă de la sine : în Maramureș, Glasul Maramureșului, 6, nr. 1679, 9 oct. 2002, p. 9.

Suciu, Coriolan. Dicționar istoric al localităților din Transilvania. Vol. 1 : A-N. București : Editura Academiei, 1967, p. 127.

Trif, Vasile. Cărbunari – vatră de trăire și simțire românească. Graiul Maramureșului, 17, nr. 4659, 22 iul. 2005, p. 8.

Chechiș

- bibliografie selectivă -

Andronesi, Eliza. Destinul unei biserici : Biserica din Chechiș. Nord Magazin, nr. 23, 23-29 iun. 1997, p. 4.

Crișan, Andrei. Apă la robinet în satul Chechiș. Pentru socialism, 30, nr. 7296, 11 apr. 1979, p. 2.

Fărcaș, Andrei. A fost sfințită clopotnița bisericii din Chechiș. Graiul Maramureșului, 19, nr. 5271, 23 iul. 2007, p. 7.

Fărcaș, Andrei. Zi cu profunde semnificații istorice, la Chechiș. Graiul Maramureșului, 26, nr. 7314, 1 apr. 2014, p. 5.

Ignat, Dragomir. Chechișul își numără bobocii. Pentru socialism, 18, nr. 4549, 8 sept. 1968, p. 1.

Iuga de Săliște, Vasile. Dicționar istoric al localităților din județul Maramureș. Ediția a 2-a. Cluj-Napoca : Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, 2012, p. 173.

Moldovan, Silvestru ; Togan, Nicolau. Dicționarul numirilor de localități cu populațiune română din Ungaria. Sibiu, 1909, p. 226.

Mureșan, Iulia. Șezătoare la Chechiș. Graiul Maramureșului, 22, nr. 6314, 17 dec. 2010, p. 10.

Pop, Daniel. Concert de colinde și Șezătoare la finalul săptămânii trecute în Chechiș. Graiul Maramureșului, 12 dec. 2011.

Popan, Mihai. Corul din Chechiș – la bal în Reghin. Graiul Maramureșului, 26, nr. 7270, 8 febr. 2014, p. 3.

Prodan, David. Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea. Vol. 2. București : Editura Academiei, 1968, pp. 239-241, 249, 451, 519.

*** Șematismul veneratului cler al diecezei greco-catolice române de Gherla pe anul 1914, p. 234.

Toporan, Ioan. Biserica din Chechiș a fost resfințită. Nord Magazin, nr. 21, 9-15 iun. 1997, p. 1.

Rus

- bibliografie selectivă -

Babici-Buda, Ionică. Sâmbătă și duminică a avut loc Întâlnirea Fiilor Satului Rus. Informația zilei de Maramureș, 6, nr. 1509, 12 sept. 2006, p. 9.

Condrat, Alina. Parc de joacă englezesc în satul Rus. Glasul Maramureșului, 10, nr. 2788, 7 iun. 2006, p. 4.

Gherman, Vasile. La Biserica din Rus s-a sfințit tetrapodul și o icoană. Informația zilei de Maramureș, 10, nr. 2784, 12 nov. 2010, p. 7.

Gherman, Vasile. Preotul Vasile Tarța a sfințit troița din cimitirul de la Rus. Informația zilei de Maramureș, 6, nr. 1432, 13 iun. 2006, p. 16.

Gherman, Vasile. Școala este într-o stare avansată de degradare : Rus. Informația zilei de Maramureș, 5, nr. 1022, 10 febr. 2005, p. 5.

Iuga de Săliște, Vasile. Dicționar istoric al localităților din județul Maramureș. Ediția a 2-a. Cluj-Napoca : Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, 2012, pp. 468-169.

Iuga de Săliște, Vasile. Oameni de seamă ai Maramureșului : dicționar 1700-2010. Cluj-Napoca : Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, 2011, pp. 21, 128, 875, 906.

*** Localitățile Județului Maramureș. [Baia Mare], 1971, pp. 157-159.

Moldovan, Silvestru ; Togan, Nicolae. Dicționarul numirilor de localități cu poporațiune română din Transilvania, Banat, Crișana, și Maramureș. Sibiu : Editura „Asociațiunii”, 1919, p. 149.

Portase, Alec. „Agora” sau cum pun umărul cei mici la dezvoltarea comunității : la Școala cu clasele I-VIII din satul Rus. Graiul Maramureșului, 19, nr. 5181, 4 apr. 2007, p. 9.

Portase, Alec. Asociația elevilor „Agora”, într-o acțiune de împădurire : la Școala cu clasele I-VIII Rus, comuna Dumbrăvița. Graiul Maramureșului, 19, nr. 5180, 3 apr. 2007, p. 2.

Portase, Alec. Căutând rădăcinile, pentru apărarea identității : la Rus, a fost întâlnirea cu Fiii Satului. Graiul Maramureșului, 18, nr. 5011, 13 sept. 2006, p. 9.

Portase, Alec. Elevii din Rus redescoperă tradiția dansului și cântecului popular. Graiul Maramureșului, 18, nr. 4899, 5 mai 2006, p. 9.

Portase, Alec. Licență pe tema „Istoricul Parohiei Rus-Șindrești în scrierile preotului Vasile Bârsan” : la „Nord” Baia Mare. Graiul Maramureșului, 20, nr. 5575, 18 iul. 2008, p. 2.

Portase, Alec. S-a resfințit crucea de la 1850 : eveniment în satul Rus, comuna Dumbrăvița. Graiul Maramureșului, 18, nr. 4933, 14 iun. 2006, p. 2.

Portase, Alec. Satul Rus își cheamă acasă fiii și își caută steagul. Graiul Maramureșului, 18, nr. 5007, 8 sept. 2006, p. 8.

Portase, Alec. Scrierile părintelui Vasile Bârsan – monografia satului Rus. Graiul Maramureșului, 22, nr. 6184, 19 iul. 2010, p. 2.

Portase, Alec. Un teolog n-a intrat în biserica satului timp de 60 de ani... : de Rusalii, în satul Rus, comuna Dumbrăvița. Graiul Maramureșului, 18, nr. 4939, 21 iun. 2006, p. 8.

Prodan, David. Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea. Vol. 1. București : Editura Științifică și Enciclopedică, 1986, pp. 77, 141.

Șindrești

- bibliografie selectivă -

Crișan, Andrei. Meritorie activitate cultural-artistică la Șindrești. Pentru socialism, 35, nr. 8825, 17 mart. 1984, p. 3.

Dindiligan, Anca. Biserica Greco-Catolică „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Șindrești a fost construită în 1995. Informația zilei de Maramureș, 6, nr. 1506, 8 sept. 2006, p. 7.

Fărcaș, Andrei. PSSa Justinian a slujit la hramul și centenarul Bisericii din Șindrești. Graiul Maramureșului, 20, nr. 5563, 4 iul. 2008, p. 6.

Iuga de Săliște, Vasile. Dicționar istoric al localităților din județul Maramureș. Ediția a 2-a. Cluj-Napoca : Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, 2012, p. 589.

*** O școală nouă dată în folosință la Șindrești. Pentru socialism, 11, nr. 1991, 10 iun. 1960, p. 1.

Prodan, David. Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea. Vol. 1. București : Editura Academiei, 1967, p. 290.

*** Șematismul veneratului cler al diecezei greco-catolice române de Gherla pe anul 1914, p. 235.

Unguraș

- bibliografie selectivă -

Crișan, Mircea. Castanul Uriăș din Unguraș. *Gazeta de Maramureș*, 16 iul. 2012.

În satul Unguraș am realizat cât de mult poate cântări un copac imens pentru istoria și identitatea locală. Castanul Uriăș din Unguraș le-a fost alături localnicilor de sute de ani, așa că poveștile legate despre această minune a naturii nu sunt puține.

Estimările privind vârsta Castanului Uriăș din Unguraș variază de la 350 la 700 de ani. Nu se știe cât va mai rezista acest copac impresionant, pentru că este afectat de celebra boală a castanului comestibil (uscarea frunzelor și crăparea scoarței) pentru care nu este leac, însă în mod sigur povestea Castanului Uriăș va rămâne în inimile localnicilor.

Castanul a crescut pe Vârful Dii (Dii vine probabil dintr-un regionalism, de la „Vârful Viei”, „Vii”, „Dii”), și tot localnicii spun că turcii ar fi plantat primii castani acolo. Ioan Pricop ne-a mărturisit că întreaga zonă a fost împânzită cu castani. Dar Vârful Dii a rămas în mintea localnicilor, în primul rând, pentru că acolo se ducea aurul.

Povești de dragoste au tot fost la umbra Castanului Uriăș. Că pe aici, pe vremuri, se ținea „Balul Castanului”. Pe vârful Dii se adunau feciorii și era mare joc și distracție. Se organizau fel de fel de concursuri de îndemânare sau forță. Interesant era că la petrecerile acestea organizate pe Vârful Dii de către băieții din sat nu participau fetele. Că nu le lăsau părinții.

Oricum, Castanul cel bătrân reprezintă un loc special pentru cei din sat, așa că mulți au dorit să-și lege povestea de dragoste de povestea castanului. De aceea, nu puține sunt cazurile de cereri în căsătorie la umbra Castanului Uriăș. Astăzi ar fi mai greu să fie cineva cerută de nevastă acolo, probabil și din cauză că zona este inundată de mărăcini și spini. [...]

Gherman, Vasile. Două evenimente importante în Parohia Unguraș. *Informația zilei de Maramureș*, 6, nr. 1530, 6 oct. 2006, p. 7.

Iuga de Săliște, Vasile. *Dicționar istoric al localităților din județul Maramureș*. Ediția a 2-a. Cluj-Napoca : Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, 2012, p. 637.

Moldovan, Silvestru ; Togan, Nicolau. *Dicționarul numirilor de localități cu populație română din Ungaria*. Sibiu, 1909, p. 237.

Portase, Alec jr.. Expoziție de icoane pe sticlă și concert de pricesne la Biserica din Unguraș. *Graiul Maramureșului*, 25 apr. 2008, p. 2.

Ruja, Alexandru. Ouă potcovite – în Canada și Germania : din satul Unguraș. *Glasul Maramureșului*, 10, nr. 2749, 19 apr. 2006, p. 5.

*** Șematismul veneratului cler al diecezei greco-catolice de Gherla pe anul 1914, pp. 233, 234.

Utan, Iulia. Potcoave pentru ouă de Paști : Felician Fărcaș din Unguraș a descoperit un nou meșteșug. *Glasul Maramureșului*, 9, nr. 2425, 28 mart. 2005, pp. 10-11.

Din folclorul comunei Dumbrăvița**Strigătură din Unguraș**

Haida, haida,
Nu cota că-i udă iarba
Că iarba de s-a usca
I vini, nu te-oi chema.

(Colecția Dumitru Felician Fărcaș. *Memoria Ethnologica*, 4, nr. 11-13, iul.-dec. 2004, p. 1283.)

Folclor din satul Cărbunari

„Ochii mândri mi-o fost dragi,
Că-s frumoși ca niște fragi
Și-s negri ca două mure,
Crescute vara-n pădure,
În umbriță, la răcoare,
Nearse de pic de soare,
Da' sprâncenele-amândouă
Parcă-s picături de rouă...”

(Chiș-Șter, Ioan ; Pop, Gheorghe. Graiul, etnografia și folclorul zonei Chioar. Baia Mare : Comitetul de Cultură și Educație Socialistă a Județului Maramureș, 1983, p. 429).

Folclor din satul Rus

Dă-mă, maică, -n satu meu
După sluga cel mai rău,
Dă-mă, maică, dragului
Și de n-are casa lui,
Că și casă noi ne-om face –
Dă-mă, maică, dacă-mi place
C-om lucra o lună, -ori două,
Și ne-om face casă nouă,
Și-om lucra un an, ori doi,
Și ne-om face car cu boi,
Și-om lucra un an ori trei
Și-om avea cu ce trăi.
De mi-i da, maică, pe sate
Nici la moarte nu-ți iau parte.

(Calendarul Maramureșului, 4, nr. 7-9, ian.-oct. 2008, p. 465.)

O carte precum un buchet uriaș de flori

Ion FILIPCIUC

Ion Filipciuc

Frunzăresc de ceva vreme o carte frumoasă și bogată, închinată unui veritabil etnolog român – *Iordan Datcu sau a trăi printre și pentru cărți*, Cuvânt înainte de Acad. Eugen Simion, Ediție alcătuită de Iulian Chivu, Editura „Grai și Suflor”-Cultura Națională, București, 2012, 576 p. – și nu-mi pot înfrâna admirația cărturărească pentru că ținuta grafică sobră, academică, ocrotește imaginea unei trude constante, rodnice și semnificative întru condiția intelectualului român, atât în anii socialismului multilateral dezvoltat, cât și în răstimpul zburdalnicului nostru capitalism cumetrial.

După un cuvânt înainte semnat de acad. Eugen Simion și o notă asupra ediției aparținând lui Iulian Chivu, cititorului i se oferă o scurtă *biografie*: născut în ziua de sâmbătă, 10 iunie 1933, în casa țăranilor Oprea și Rada Datcu, comuna Bălăcești, județul Teleorman, școală primară în satul natal, studii liceale în Roșiorii de Vede (1944-1952), studii filologice la Universitatea din București (1952-1957), profesor de limbă română prin diferite comune teleormănene (1957-1963), redactor la Editura pentru Literatură (1963-1969) și Minerva (1969-1994) din București, doctor în filologie cu teza *Balada în literatura română* (conducător științific prof. univ. dr. Ovidiu Papadima, Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu” din București, 27 oct. 1979), cercetător principal II și I la instituții științifice și secretar al *Dicționarului general al literaturii române*, 7 vol. între 2004-2009, precum și prestigioase premii și diplome.

Partea de *bibliografie* înregistrează 19 lucrări proprii (pornind de la *Dicționarul folcloriștilor. Folclorul literar românesc*, în colab. cu Sabina-Cornelia Stroescu, 1979, și sfârșind cu o carte consacrată acestei personalități, *Sabina-Cornelia Stroescu, etnolog*, 2011) și 56 de ediții sau culegeri îngrijite, multe în câte două sau trei volume, cu prefețe, antologii și aparatul științific de rigoare, ceea ce totalizează peste 80 de volume (dacă am numărat bine) de probitate documentară, realizate în... 46 de ani de râvnă cărturărească!!! În medie aproape câte două volume într-un an de zile, încât *Să sparie gândul!* vorba cronicarului.

Iordan Datcu ilustrează însă perfect conceptul de „rezistență prin cultură”, alcătuind ediții științifice cu opera unor folcloriști multă vreme puși la index, precum Ion Bârlea (*Literatura populară din Maramureș*, 1966), Petru Caraman (*Studii de folclor*, I și II, 1987, III, 1998, și *Studii de etnologie*, 1998) sau Artur Gorovei (*Cimiliturile românilor*, 1972; *Literatură populară. Culegeri și studii*, I, 1976 și II, 1985; *Credințe și superstiții ale poporului român*, 1995). Așadar, rezistența prin cultură nu se poate exprima și revendica prin câte o poezioară cu un motănel ori o nuvelă în care foșgăie niște biete „șopârle” anticomuniste, ci doar printr-un set de opere solide și temeinice pentru cultura românilor.

Altă sintagmă bine materializată de savantul Iordan Datcu este cea despre „texte de sertar”, adică scrise în anii socialismului și tipărite ulterior, când li s-a dat solbozenie editorială, ba chiar și fonduri financiare, spre a nu aspira și înspre tiraje de... masă. Astfel, *O capodoperă a baladei românești: „Toma Alimșor”*, 1989, îl așază pe editor în acel superb triumvirat al folcloriștilor care s-au consacrat celor trei capodopere ale literaturii populare românești, alături de Adrian Fochi, *Miorița*, 1964, și Ion Taloș, *Meșterul Manole*, 1973, 1997. Și nu-i puțin lucru pentru o societate în care înfloresc, într-o indiferență consumistă, falsurile folclorice și manelele intens teleleu-vizate!

Celelalte secțiuni ale cărții de față conțin *Linii pentru un portret* (semnate de 14 folcloriști, între care Ovidu Papadima, Petru Ursache, Sergiu Gh. Moraru, Grigore Botezatu, Paul Petrescu, Virgiliu Florea, Al. I. Amzulescu, Ion Talos, Teodor Vârcolici, pp. 17-68), prezentări ale scrierilor celui omagiat, cu repere critice la *Dicționarul folcloriștilor* (Ovidiu Bârlea, Ion H. Ciubotaru, Ioan Șerb, Vasile Avram. H. Anger, Nicolae Costantinescu, Al. Zub, Viorel Cosma, Ion Criveanu, Ion Cuceu, Mihail M. Robea, Iulian Chivu), ed. 1979, sau *Dicționarul etnologilor români*, I-III, 1998-2001, 2006, (Nicolae Constantinescu, Otilia Hedeșan, Gr. C. Bostan, Petru Ursache, Emilia Pavel, Narcisa Știucă, Tudor Colac, Gh. Pavelescu, Maria Bocșe, Augustin Mocanu, Vasile Chiseliță), precum și repere critice (pp. 69-382) la alte cărți editate de Iordan Datcu.

O partiție tot atât de consistentă a fost rezervată edițiilor realizate de Iordan Datcu, începând cu reperele critice la cartea lui Ion Bârlea, *Literatura populară din Maramureș*, 1968, și sfârșind cu cele la ediția Grigore Crețu, *Basme populare românești*, 2010 (pp. 383-570).

Rezultatul acestei munci pe tărâm editorial-științific este imens pentru un cărturar singular, chiar și hărăzit cu energie, pregătire de specialitate sau răbdare benedictină, și binecuvântat de pronia celestă cu o singură țință – salvarea culturii populare din prăpastia ignoranței sau din bezna uitării și promovarea valorilor noastre arhaice într-o perspectivă documentară în care ni se întrevăd puținele șanse ale integrării în paradigma științifică europeană.

Etnologia românească – basme, colinde, balade, doine, descântece, vrăji, dansuri, cutume și scânteietoare așchii mitologice – încă nu a intrat cu drepturi egale în atenția comparatiștilor europeni, iar patriotismul nostru neaoșist se cam sfiește să analizeze „elementele flotante” (scrisa lui G. Coșbuc), adică ceea ce este *constant* într-o imagine poetică și înțelesul ei din textul românilor și texte similare de peste hotarele limbii române. Cu toate că, încă din vremea lui Hasdeu și a lui Șăineanu, etnologia și mitologia nu au... frontiere!

Vom discrimina în prestația auctorială a vigurosului aniversat măcar două compartimente – în fapt vase comunicante: cărțile sale și cărțile altora, pentru care cumpăna se apleacă tot mai vârtos, cea mai largă bucurie fiind să aduci în lumină roada unor truditori ai condeiului care n-au reușit să-și vadă tipărită opera, oficiul recunoștinței față de cel petrecut în lumea umbrelor convertindu-se în mulțumita cititorului de peste ani, căruia i se rezvedește chipul unui strămoș vrednic de admirație.

Buchetul cu care îl întâmpină pe Iordan Datcu, de-a lungul anilor, câțiva cărturari români – Al. I. Amzulescu, Mircea Anghelescu, Nicolae Balotă, Ovidiu Bârlea, Lucia Berdan, Nicolae Bot, Constantin Catrina, Petru Caraman, Șerban Cioculescu, Ion H. Ciubotaru, Iulian Chivu, Mihai Coman, Nicolae Constantinescu, Ion Cuceu, Eugen Dimitriu, Nicolae Dunăre, Constantin Eretescu, Vasile Fanache, Adrian Fochi, I. Opreșan, George Muntean, Viorica Nișcov, Ovidiu Papadima, Gh. Pavelescu, Dumitru Pop, Mircea Popa, Dan Simionescu, Vasile Spiridon, Ion Șeuleanu, Paul H. Stahl, Ion Talos, Cristea Sandu Timoc, Magda Ursache, Petru Ursache, Teodor Vârgolici, Stan Velea, Al. Zub și mulți alții, pe care ne cerem iertare că nu-i trecem la catastif – este uriaș...

Iar unele semnături au greutate în catapeteasma anilor, scrisoarea filosofului Constantin Noica, din 18 iulie 1979, exprimând o admirație frățească – „*Apreciez în chip deosebit seriozitatea lui [Dicționarul folcloriștilor] științifică, pe care aș dori s-o aibă cât mai multe din lucrările cercetătorilor tineri. În specialitatea mea, istoria filosofiei, n-o găsesc întotdeauna la ei. Lucrări ca a D-voastră pot contribui și pe alte planuri la ieșirea din «eseism», pe care, fără să vrem, unii dintre noi l-am favorizat, sub o nevoie de exprimare ori alta*” –, în care pâlpâie acea bucurie simplă din tinerețe: Mathesis.

Într-un cuvânt, venerabilul etnolog român Iordan Datcu se cuvine sărbătorit nu doar la împlinirea unui număr rotund de ani, ci la apariția oricărei cărți sub semnătura Domniei Sale, întrucât aceste lucrări de aleasă factură științifică ocrotesc speranța că în mult involburatul neant valah mai trăiesc spirite înzestrate cu talentul și energia de a căuta și exprima *adevărul* despre valorile culturii tradiționale românești. Fiindcă doar prin asemenea valori ne putem înfățișa cinstit și drept într-o Europă a civilizației și înțelegerii între popoare.

Profesorul Badiu Sabin – un *Trecător prin astă lume*

Valeriu OROS

Este o mare bucurie și satisfacție să-ți întâlnești un coleg de liceu și de facultate, după 58 de ani de la absolvirea Facultății de Filologie a Universității „Victor Babeș” din Cluj. Întâlnirea, mijlocită de lansarea, la Dej, a cărții lui, cu titlul de mai sus, n-a fost una de circumstanță, ci de substanță și revelație. Citindu-i cartea, am avut satisfacția să constat că distinsul meu coleg, Badiu Sabin, a știut să opteze, la timp, pentru unul dintre cele două moduri de a trăi: *a arde* sau *a putrezi*. Prin opțiunea primei variante, el se integrează în categoria celor aleși, oameni eliști care trăiesc *arzând* și se sting încet luminând pe alții prin ceea ce lasă în urma lor: valori de ordin moral, spiritual, educațional, cultural sau științific, fapt ce le asigură personalitatea, respectul și neuitarea în postumitate.

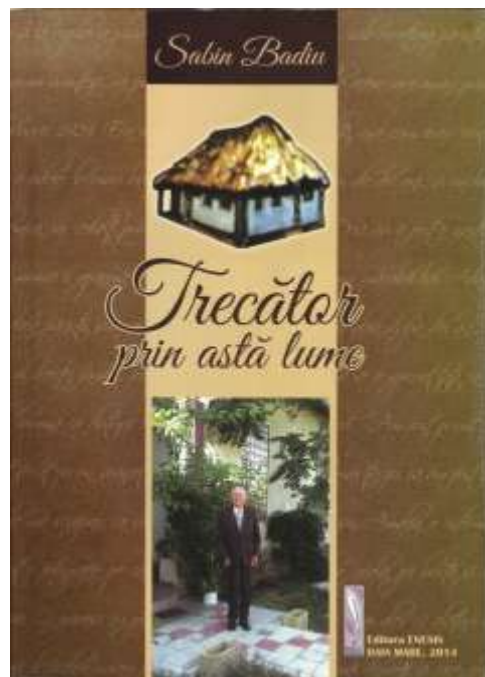
Profesorul Badiu s-a format ca valoare intelectuală, nu atât pentru sine, ci pentru a-și asigura competența necesară formării de alte „valori de finalitate cu efect în timp”, specifice procesului de învățământ, disociate de „valorile de randament” adecvate altor domenii de activitate (J. Piaget).

Pentru profesorul Badiu, drumul vieții lui este unul cu sens unic: dinspre *Eu spre Nonen*. Acest fapt se reflectă cu prisosință, atât în profesionalismul lui didactic la catedră, cât și în cel de director sau profesor diriginte. În plan educațional, viziunea lui ne trimite la reflecția altruistă a savantului Albert Einstein: „Cea mai nobilă muncă este cea făcută în folosul altora”, sau la cea a filosofului german Immanuel Kant, pentru care „O bună educație este izvorul întregului bine din lume”. Nici sintagma emblematică a lui N. Iorga nu-i este străină colegului: „Un popor fără steag de cultură nu-i decât o gloată”. Ca atare, profesorul Badiu, prin „Apostolatul” său elevat, contribuie efectiv la dezvoltarea copilului, devenit elev, din starea de natură la cea de cultură și integrare socială.

Personalitatea profesorului Badiu Sabin se identifică prin trei coordonate definitorii: *omul, profesorul* și, de ce nu, *condeierul-autor și personaj*, prezent în recenta sa carte *Trecător prin astă lume*, apărută la Editura Enesis, Baia Mare, 2014. Prin conținut și formă, cartea se plasează la frontiera dintre literatura confesivă, memorialistică și biografismul dominant la care se adăunează episoade monografice specifice satului său natal, Nima. La baza cărții sale stă motivația intrinsecă generată de glasul memoriei afective, de unde și subiectivismul accentuat al confesiunii prin care *personajul-autor* comunică și se comunică. Se comunică prin introspecție și relaționarea confesiunii și meditației cu realitatea faptelor și întâmplărilor din proximitate. Lirismul confesiv evoluează de la biografism la reflecții existențialiste, induse cititorului receptiv. Comunică prin arta narativ-descriptivă, prin dialog și reflecție justițiar-educativă, prin ironia discretă, aluzivă, cu efect de moment, dar și de perspectivă, prin metafora revelatoare ce dispune de o bogată încărcătură semantică, dar și prin portretul și autoportretul fizic și atitudinal, realizat prin câteva tușe de condei și maximă economie lexicală (vezi: cap. 1-5, pp. 8-66, cap. 9-11, pp. 126-139).

Autorul cărții, ajuns la nobila și respectabila vârstă a senectuții și la un anumit ceas aniversar (85 de ani), simte nevoia firească de a se întoarce în timp pe cărările vieții lui pentru a-și declina și așeza în pagina cărții („Scripta manent”): împlinirile și neîmplinirile, succesele și insuccesele, câte au fost și câte ar mai fi putut să fie, urcușurile și coborâșurile, luminile și umbrele, frumusețile și asperitățile vieții, bucuriile și necazurile de care a avut parte pe parcursul anilor trecători ca apa, când limpede, când tulbure (cap. „Supliciu”, pp. 126-139). Toate acestea sunt privite în mod realist și sincer, nu fără melancolia generată de nostalgie și de *neștiutul* care urmează.

Integrat în elita intelectualilor echilibrați, obișnuiți cu munca asiduă și cu rezultatele ei benefice, profesorul Badiu depășește reflecțiile metafizice și posibile neliniști antume, încercând să rămână ceea ce a fost, dacă nu și mai mult. În această ipostază, întrebarea obsesivă din poezia lui T. Arghezi, „De ce-aș fi trist?”, pentru

Badiu rămâne fără rost. Sfidând vârsta, dar și sănătatea șubredă, urmare a perioadei de detenție politică, el se dăruie scrisului, considerând că nu poți crea ceva trainic așteptând finišul biologic implacabil, „treabă a divinității”, sau recitând mereu versurile consolative din poezia „De profundis” a lui Lucian Blaga: „Încă un an, o zi, un ceas – și drumuri toate s-au retras / de sub picioare, de sub pas. / Încă un an și-un vis și-un somn / și-o fi pe sub pământuri domn / al oaselor ce drept dorm”.

Pentru profesorul Badiu, munca și învățătura nu se opresc în pragul bătrâneții, ci în cel al trecerii în ne-ființă: „Istovit pe calea vieții și împovărat de ani”, el simte nevoia ca la umbra mărețului arbore genealogic să-lase gândul „să zboare spre trecut” (p. 15). Nu frica de moarte îl determină să lase gândul „să zboare spre trecut”, sfârșitul este, oricum, inevitabil pentru toți pământeni, toți sunt „trecători prin astă lume”, dar nu toți lasă în urma lor creație și idee, asigurându-și continuitatea de dincolo „de marea trecere” printr-un „nume adunat pe-o carte” (T. Arghezi).

Cartea, prin specificul ei – *autor și personaj* – se adresează în primul rând autorului, împlinindu-și, astfel, dorința irezistibilă de a-și fixa și statornici în pagină episoadele reprezentative ale vieții lui, derulate în cronologia lor succesivă: familia, copilăria, adolescența, studenția, mariajul și „*Apostolatul*”, căruia îi acordă cel mai mare spațiu scriptic și imagistic. În al doilea rând, cartea se adresează familiei și rudelor mai apropiate, descendente sangvinic din neamul strămoșului Moș Dumitru Badiu, tată a șapte copii. Acesta, ajuns la vârsta de 108 ani, o mai dădăcește pe fiica sa, Lodovica, care, la 80 de ani, i se plânge tatălui ei „că-i bătrână și bolnavă”, dar primește replica ușor dojenitoare, dar memorabilă: „*Ști-vă temnița cum v-am făcut așe betegoși. Pe mine nici capu' nu m-o durut de când ăș*” (p. 15). Relația dintre tată și fiică este totuși evidentă, motivată sangvinic și afectiv: „Tu nu te lăsa să te prăpădești când mai ai de îngrijit și ajutat copiii pe care trebuie să-i încurajezi în nevoile lor”.

Arborele genealogic al familiei (p. 22) oferă o imagine de ansamblu a descendenților și a gradului lor de rudenie, pornind de la străbunici, la bunici, copii, nepoți și strănepoți. Strănepotul Badiu Sabin, bine școlit în Cetatea Universitară a Clujului, „Heidelbergul Transilvaniei”, cum îi spuneau studenții, se mândrește cu înaintașii familiei și faptele lor care îi reprezintă și-i onorează, iar pe urmași îi obligă la păstrarea și apărarea identității și unității familiei Bădeștilor și a românilor pe aceste meleaguri transilvane, și nu numai, îi obligă la cultivarea dragostei față de neam și țară „ca să nu plângă eroii în morminte de eventuala neputință și lașitate a urmașilor („Fala strămoșească pe strămoși cinstește...”).

Cartea *Trecător prin astă lume* nu se adresează doar familiei; ea este așteptată de cei mai numeroși și receptivi lectori: *treizeci de promoții* cărora le-a fost, în calitate de profesor de limba română, diriginte și director, un *model axiologic incontestabil*, exigent cu sine, dar și cu elevii în măsura necesarului. Elevii sunt curioși și dornici să cunoască, și după absolvire, aspecte inedite din viața particulară, de dincolo de catedră, a foștilor profesori, rămași, pentru ei, în continuare adevărate „*Făclii aprinse*”.

În plan structural, textul propriu-zis al autorului se grupează, canonic, în zece capitole, expresie complexă a imaginii personajului principal, reflectată introspectiv în propria-i oglindă, dar eticismul și civismul personajului se reflectă în oglinzi paralele. Dacă prima oglindă, subiectivă, aparține autorului-personaj, a doua aparține, obiectiv, factorilor externi din penultimul capitol, „*Evocări*”, care împreună cu primele două: „*Cuvânt înainte*” și „*Nima, leagănul copilăriei și al visurilor noastre*”, semnate de editorul cărții, prof. Viorel Pop, formează „literatura de escortă” (Paul Cornea). Ea vine în întâmpinarea cititorului cu un cumul informațional despre statutul autorului și al cărții, înlesnind lectura și sensurile ei.

Bogăția iconografică din capitolul final („*Viața autorului în imagini*”) aduce cărții un plus valoric vizual, contribuind la o mai bună identificare a structurii arborelui genealogic în forma lui grafică și plastică. Copertele cărții sunt inspirate și adecvate conținutului, iar prin cromatica lor incită la lectură. Păcat însă că unele poze (pp. 246, 249, 251) contrastează raportate la imaginile de pe coperte.

La o lectură comodă a unui prezumtiv cititor, titlul cărții *Trecător prin astă lume* i-ar părea banal, simplist, lipsit de sens. În realitate, titlul, în ciuda aparenței, dispune de multiple conotații care, descoperite, însușite și interiorizate, devin „valori de finalitate”, cu efect în timp. Las plăcerea sau curiozitatea cititorului mai puțin comod de a le descoperi și valorifica în mod creator, utilizând principiul transferării esteticului în etic, pe drumul empatiei morale.

Prin simplitatea stilului și lexicului împănate cu termeni arhaici și locali, plasați adecvat în context frazeologic și prin realismul imaginilor și modului de comunicare grafică în trinitatea: narație, descripție și reflecție, cartea devine accesibilă cititorilor deschiși spre cultură înțeleasă ca „Expresie totală a ființei umane” (Mircea Eliade).

La ceas aniversar, profesorul Badiu Sabin, decan de vârstă și înțelepciune, și-a dăruit o carte; o carte a sufletului său nobil și statornic, un model, nu doar pentru urmașii și discipolii săi, ci și pentru ipoteticul cititor, care face, astfel, cunoștință cu un intelectual de referință și epoca sa.

Ion Țelman: „Cuhea în istoria Maramureșului” - o carte-îndreptar pentru aceeași istorie a Maramureșului

Dr. Ilie GHERHEȘ

În general, când mă aflu în apropierea unui atare demers intelectual precum cel de față sau a altuia mai onorant, respectiv acela de a întâmpina o monografie prin prefața aferentă, obișnuiesc să așez în debutul cuvintelor mele expresia „puține sunt localitățile care să se bucure de o istorie atât de prestigioasă...” sau ceva similar. În cazul de față însă absolutizările se impun de la sine, iar istoria medievală își cere locul ei cuvenit și nu poți decât să constăți că actuala localitate Bogdan-Vodă (nefericită decizia de a se adopta acest nume), respectiv legendara și faimoasa Cuhea este cea mai de prestigiu localitate a Maramureșului medieval. Cu acest Maramureș de legendă, al primului voievod descălecător Dragoș, care urmându-și vânatul (zimbrul) devenit animal-călăuză și care-l „conduce” până pe tronul Moldovei, am început a ne identifica. Încet-încet însă istoriografiei noastre i-a „pâinit” (tulburător verb) să-și reconsidere prioritățile, construindu-și imaginea istorico-identitară preluând și pecetea voievodului Bogdan de Cuhea. La început acesta a fost declarat doar „infidel” apoi „infidel notoriu”, dar destinul l-a urcat pe primul tron al primului stat românesc independent, la est de Carpați. Acest moment astral, de-adevărată genialitate istorică, face ca istoria Maramureșului să „pară” și să devină în timp un fel de regină a istoriografiei românești, oricum o privilegiată a genului.

Mărturisindu-mi apoi gratitudinea istorică față de subiect, să mai precizez că nu mi-a fost dat să pot începe și scrie „imparțial” despre această carte (deși s-ar cuveni să reușesc să scriu imperial), și dintr-un motiv de afinitate genetică, eu însumi provenind dintr-o familie căreia îi spune „de-a Cuheanului”.

Părăsind aceste circumstanțieri de absolută conveniență și deferență vreau să observ, dintru același început, că față de autorul acestei monografii, d-l profesor Ion Țelman, simt un sentiment de admirație intelectuală dintotdeauna, considerându-l un reper și un model moral de o probitate profesională absolută. Bineînțeles că Domnia Sa și-a „lustruit” statuia devenirii cu fiecare izbândă tipografică, așa cum este și cazul celei de față, cea mai „istorică” și cea mai bună realizare de gen de până la ora aceasta din Maramureșul nostru drag. Am zis „Maramureșul nostru drag”, deoarece nici Dumnealui nu se poate desprinde (și bine face!) de această „dulce povară”, scriindu-ne o istorie, o monografie inseparabilă a Cuhei („în istoria Maramureșului”), confirmând, o dată în plus, spusa vechilor greci că omul gândește și cu inima.

Precizând că „nu se face”, că „nu se cade”, o să mai ilustrez totuși, grija cu care acest OM al Cuhei și al Maramureșului își alege cuvintele și își măsoară gesturile, reproducând din dedicația de pe pagina de titlu: „Pentru istoricul Ilie Gherheș și familiei sale”. Or, ce-ar fi oare mai nimerit să invoci într-o dedicație pe o monografie decât chiar familia respectivului, mai ales dacă acesta mai păstrează în străfundurile sufletului o fărâmă de cuhean, o rezonanță, un anumit freamăt istoric.

Monografia *Cuhea în istoria Maramureșului* a apărut la Sighetul Marmăției, în anul 2014, la Tipografia Aska Grafika cu redactor responsabil și corector Ion Țelman, ca un manifest de credință al autorului. Prefața de prestigiu și de omagiu este semnată de către universitarul clujean Ion Mariș, iar în „Argument” autorul face câteva precizări binevenite: „S-a mers pe aceeași linie de a încadra istoria Cuhei în cea a Maramureșului – nici nu se putea altfel – și a Maramureșului în cea a țării” (p. 11). Justificându-și acest postulat, Ion Țelman se mai explică: „credem că românii trebuie să știe când și din cine s-au format și, mai ales, de când suntem aici, căci ne interpretează alții istoria” (pp. 11-12).

Concepută metodic, așa cum se și cere, monografia de față este structurată în 14 capitole acoperind toată varietatea tematică, evident „dând Cezarului ce-i al Cezarului”, adică ilustrând cu măiestrie rolul Cuhei în istoria Maramureșului și, apoi, acel moment astral, de genialitate politică, respectiv gestul de lezmajestate al voievodului de Maramureș Bogdan, devenind „infidel” și „infidel notoriu” față de regele angevin Ludovic cel Mare (1342-1382), dar în același timp întemeietor de țară și de statalitate românească est – și pericarpatină – Moldova.

Cele 14 capitole alese și propuse de autor ni se dezvăluie ca tot atâtea „istorii”, cât se poate de adevărate, selectate de la înălțimea și acribia unei cariere demne de toată lauda și recunoștința. Respectând întru totul arhitectonica și economia structurală a unei monografii, demersul istoric de față începe cu prezentarea „cadru-

lui natural”, extrapolând datele de la general (Maramureșul istoric), la particular, adică la referențial: vatra localității, hotarul, numele, urmele materiale de locuire, încununându-se apoi cu „perla din coroana reginei”, respectiv tezaurul de mențiuni documentare.

Fermecat de mândrețea de nestemate bibliografice invocate în argumentația sa, d-l profesor Ion Țelman ne ademenește spunându-ne că ne propune o istorie a Cuhei, dar ne trezim de cele mai multe ori într-o adevărată istorie a Maramureșului, a Moldovei și în cea națională, realizând o colecție, un corpus de eseuri pe subiectele principale, pe temele de bază, o istorie de bun-simț, înăuntrul căreia își fac loc: indo-europenii, tracii, dacii (mari și liberi), etnogeneza, geneza numelui de Maramureș ș.a. Dascălul de istorie și de limbă literară românească privește Cuhea și Țara Maramureșului nu ca pe o enzimă istorică ci, dimpotrivă, ca pe un adevărat reactiv sau compus istoric esențial, național. D-l profesor Ion Țelman reușește o monografie mai altfel, mai aparte, mai convingătoare, distilată în timp și petrecută în spații schimbătoare, cristalizată și meticulos ordonată, între retortele creuzetului de românitătea numit Maramureș.

În *Bogdan de Cuhea* și în *Întemeierea Moldovei* istoricul Ion Țelman reușește o operă de igienizare istoriografică, epuizând subiectul din perspectiva „citărilor”, argumentându-și afirmațiile cu cuvintele confrăților săi, expuse de-a lungul timpului devenind, și prin aceasta, cu atât mai convingător.

Invocând prestigiul istoric incomparabil al Cuhei în raport cu întreg spațiul rural locuit de români, în limitele unei logici istorice a bunului-simț, autorul se întreabă de ce doar Cuhea ca moșie a fost confiscată, de ce doar nepotul său Ștefan mai este amintit ca urmându-l și fiind ponegрит ca atare de către suveranul maghiar, provocându-ne să înțelegem campania de denigrare istorică la adresa cuhenilor. În același timp, rar se întâmplă ca din paginile unei descrieri istorice a aproape inefabilului eveniment istoric al celei de-a doua descălecări să simți cu atâta acuratețe frumusețea legendară a momentului, dulceața de legendă a istoriei. În parametrii unei atare sincerități rare, mărturisitoare, Ion Țelman reușește să reconfigureze credibil momentul astral al celebrului cuhean și al oștenilor săi.

Urmează, apoi, capitole care îndeobște sunt anoste precum economia, societatea ș.a. Contrar așteptărilor, autorul reușește să ne cucerească, venind cu precizări capitale despre plug, semnele de hotar, introducerea culturilor de cartof și porumb, a unor zarzavaturi, purtatul cuțitului, stratificarea socială (nobili, țărani liberi, iobași, jeleri și slugi). Fără a (de)cădea în extaz și admirație exagerată față de înaintașii săi, oricât de merituosi ar fi fiind, profesorul Țelman reușește o minunată lecție de istorie, de pedagogie populară și în capitolul despre „Populație”, când prin selecția de informații preferată parcă lasă să se înțeleagă că profesorul de istorie devotat este un fel de „diriginte” al nației sale, aflată mereu la o oră festivă.

În capitolul despre „Biserică” suntem „îndestuliți” de bogăția datelor istorice alese, de evoluția acestor instituții naționale, începând cu cea voievodală, apoi mănăstirea din Gura Melianului, biserica dăruită satului Văleni, biserica de lemn – monument de artă, biserica „orântarilor” (orientalilor, ortodocșilor), cea nouă de piatră – 2002, cea din Ieudișor și, în sfârșit, cea greco-catolică – 2014.

În capitolul dedicat evoluției școlii și învățământului în Maramureș și Cuhea, autorul reliefează lapidar rolul dascălilor de luminători ai nației, deznaționalizarea prin școală în perioada dualistă (1867-1918), precum și lichidarea analfabetismului în regimul comunist.

Urmează apoi pagini la fel de realiste despre Maramureș la cumpăna secolelor XIX-XX, despre perioada interbelică și despre regimul comunist, despre viața cotidiană, sărbători, tradiții ș.a. Șiragul acestor icoane istorice secvențiale se definitivează cu o cunună de nestemate alcătuită din personalitățile Cuhei, invocându-l, evident, pe legendarul Bogdan voievod, apoi pe Giorgiu Mariș, Simion de Cuhea, Bogdan de Cuhea (1514), Vasile Samploczai ș.a. Într-un alt registru, cu elemente din oferta contemporaneității, autorul aduce apoi un omagiu cuhenilor din epocile recente: Ioan Buftea-Coratăru, Grigore Mariș-Nășcu, Irina Buftea, Ion Deac Popan și Ștefan Bizău Orzan (meșteri populari în lemn), Vasile Deac-Moșul (primarul legendar și ctitorul statuii lui Bogdan), Irina Șimon Croitoru – rapsod popular, Ioana Mariș-Dăncuș (etnolog), Gheorghe Deac (fotbalist), Victor Șimon-Danău (director general la Poșta Română), Ștefan Mariș (doctor în filozofie) ș.a.

Cu această lucrare raftul¹ istoriografic maramureșean se completează fericit cu o izbândă intelectuală provenită din așa-zisa literatură istorică de sertar, deoarece multe date au fost tănuite în anii comunismului. Cu toate acestea, consider că nu se încadrează întru totul genului, deoarece este o carte alcătuită în timp, în zeci de ani, din „respirația” și inspirația a mii și mii de fișe de lectură, spre cinstea autorului. Ion Țelman îl confirmă, încă o dată, pe savantul Nicolae Iorga care-i numea pe istorici „cavaleri ai memoriei”, iar cartea sa este un dialog fericit al interferenței și inferenței dintre istoria mică, locală și cea mare, națională.

¹ *Din istoria Maramureșului*, vol. I (2008), și vol. II (2012).

Moartea vine on-line

Jeffery Deaver, Laura-Anca Boşnea (trad.), Bucureşti, RAO, 2014.

Ştefan BĂRBULESCU

Ceea ce face ca *Moartea vine on-line* să fie una dintre cărţile de care-ţi vine să vorbeşti este acea calitate rară, mai ales la literatura modern-contemporană, de a-ţi induce dorinţa de a te opri din citit pentru marea plăcere de a reflecta îndelung asupra a ceea ce tocmai ai asimilat prin lectură. Astfel, nu acţiunea şi personajele îţi vor rămâne neapărat în minte multă vreme după ce vei fi terminat de citit volumul, ci subiectul, în general, nu mai bun pentru dezbateri nu lipsite de intensitate.

Mai pe şleau spus, cartea tratează, printr-o dinamică vie, alertă şi plină de întorsături de situaţie surprinzătoare impactul tot mai pregnant pe care îl are lumea sintetică (după cum se exprimă autorul, referindu-se la lumea virtuală a internetului) faţă de ceea ce numim în mod curent realitate.

Constatăm, printre altele, că acest proces, care începe să semene în mod îngrijorător cu o fuziune, este, mai mult decât pare, unul ireversibil. Lumea modernă, aşa cum o ştiu tot mai multe generaţii, a devenit tributară (sau cvasitotal dependentă?) reţelei globale numite generic internet. Opozanţii sunt din ce în ce mai puţini, vocea lor se aude tot mai slab în fundal; cuvântul de ordine ar putea fi acelaşi ca în Hamlet (A fi sau a nu fi?), doar că trebuie să adăugăm sintagma *on-line*. Nefiind conectat, rişti să fii sufocat, luat pe nepregătite şi să-ţi pierzi chiar şi viaţa pentru că nu ai fost în stare să rămâi în pas cu ultimele tendinţe şi cerinţe ale epocii informatizate.

Internetul îşi impune vocea şi intenţiile şi nu o face deloc timid. Reprezentanţii lui ştiu că au de partea lor o putere uriaşă, inimaginabilă poate chiar şi în urmă cu doar 10-20 de ani. Liderii de opinie sunt mulţi, „vocele” lor „răsună” în milioane de computere peste tot în lume, reuşind să influenţeze şi mai ales (ce este mai îngrijorător) să manipuleze după bunul lor plac alte şi alte milioane de minţi. Minţi tinere, necoapte, necugetate care vor judeca rapid, cu o mare lipsă de profunzime, aruncându-şi anatema urii împotriva unor victime invizibile, dar, din păcate, cât se poate de reale. Şi nu-şi vor da seama că ei, cei care judecă cu atâta uşurinţă în mediul virtual, au fost, la rândul lor, folosiţi şi minţiţi, scopurile (în mod trist, ironic şi de aceea atât de paradoxal) rămânând aceleaşi: nevoia de putere, foamea de notorietate şi setea de bani.

În *Moartea vine on-line* subiectul ar putea fi luat cu uşurinţă dintr-un caz real, nefiind greu să ne imaginăm un asemenea scenariu ca acela descris în carte: mai întâi au loc nişte tentative de crimă, aproape reuşite asupra unor tinere adolescente care, se pare, că ar fi lansat nişte comentarii cel puţin răutăcioase vizând un alt adolescent considerat mai ciudat şi diferit. Acest tânăr (suferind, printre altele, de o acnee penibilă, dar care, după cum bine ştim e o tragedie în viaţa oricărui adolescent) este văzut ca fiind un interiorizat, pasionat mai degrabă de mediul on-line al acelui gen de jocuri ce imită şi copiază lumea real-tangibilă transformând-o într-un mediu virtual considerat ca fiind cât se poate de real, chiar dacă nu neapărat şi tangibil, decât de interacţiunea cu ceilalţi tineri de vârsta lui.

Această bătălie a ideilor, cu comentarii care duc la alte comentarii şi tot aşa mai departe sunt găzduite pe un blog, un forum – acel loc unde chiar şi anonim poţi să-ţi exprimi opiniile. Bineînţeles că de la nişte păreri aruncate pe un website şi până la nişte crime petrecute în realitate şi puse în cărucia celui căruia îi erau adresate respectivele păreri negative ar fi un drum lung, aproape imposibil, dar totuşi se întâmplă. La prima vedere, tânărul, acuzat că ar fi un ciudat şi un pervers, începe să ucidă (sau cel puţin încearcă) pe toţi cei care, având opinii deloc pozitive despre el, au avut nefericite idei de a le posta (publica) în mediul on-line şi anume pe blogul cu pricina. Dar lucrurile nu sunt atât de simple precum au părut la început, ba chiar se complică serios când încep să moară persoane care păreau să nu aibă nicio legătură cu acest adolescent. Tânărul reuşeşte aproape dintr-o dată să bage groaza în întreaga comunitate, mai ales după ce, la un moment dat, este dat dispărut.

Îţele poveştii le veţi descoperi descălcându-se citind cu uşurinţă romanul; ce e important de notat aici este altceva: n-am putut să nu mă înfior (a câta oară!?) realizând cât de puternică este această armă a manipulării gândurilor folosită în scopuri malefice de oameni lipsiţi de compasiune faţă de semenii lor. Iar lucrurile devin şi mai incontrollabile, făcând ca graniţa dintre lumea reală, tangibilă, şi lumea virtuală a jocurilor fantastice şi a blogurilor formatoare de opinii şi distrugătoare de vieţi să dispară... Este oare prea de domeniul SF să ne întrebăm în ce lume trăim deja? Răspunsul pare evident. Evident, (doar) pare...

Session terminated. Log out...

(Sesiune terminată. Deconectare...) |

Spionaj - cele mai mari operațiuni de spionaj ale secolului XX

Ernest Volkman, Gerorge Salomie (trad.), București, RAO, 2008.

Ștefan BĂRBULESCU

Cartea începe fericit cu un citat cum nu se poate mai potrivit: „Dumnezeu ți-a dăruit un chip, iar tu îți modelezi un altul” (Shakespeare – *Hamlet*). Și cu acest citat căpătăm o posibilă definiție a spionajului, activitate ce a captivat milioane de oameni și a schimbat ireversibil optica asupra lumii și istoria în general.

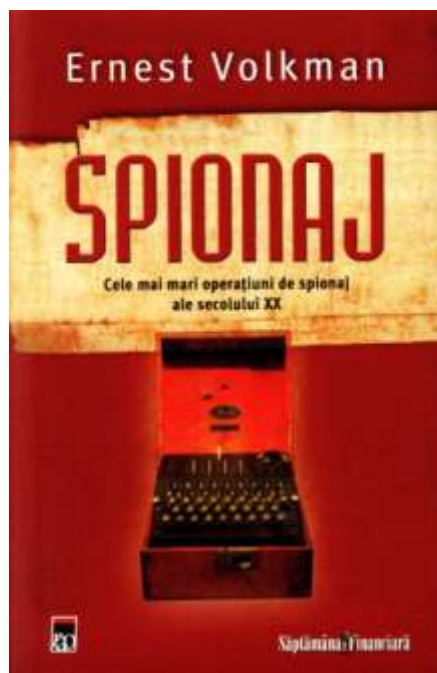
O altă definiție a spionajului ar mai putea fi aceea că și oamenii mari au nevoie de jocuri și jucării, fapt pentru care, printre altele, au inventat războiul care are ca frate mai mic spionajul. Bineînțeles că războiul se poartă între oameni și din multe alte rațiuni, inclusiv din lipsa ei, dar asta e o altă poveste, pentru altă dată. Ceea ce face spionajul atât de interesant și atractiv în literatură și studii de specialitate pentru marele public – indiferent de formație, educație etc. – este complexitatea imensă a emoțiilor și sentimentelor pe care le trezește în fiecare; dacă ești curios din natură, nu poți trece indiferent peste un asemenea subiect care, după cum s-a putut observa de-a lungul și de-a latul istoriei, a redefinit lumea și drumul acesteia.

Un alt aspect foarte important ar fi că, odată cunoscute prin dezvăluire (măcar parțială) a studiilor de caz pe care le veți întâlni în paginile volumului de față, vom vedea cu total alți ochi conflictele în jurul cărora aceste operațiuni au avut loc. Vom realiza că inclusiv războiul convențional, cunoscut, acceptat și reglementat (în ciuda ororilor pe care le implică) își schimbă substanța și sensul când vom observa că fiecare operațiune civilă, diplomatică sau militară, mai amplă sau mai mică, a fost de fapt rezultatul, de cele mai multe ori direct, a ceea ce au reușit (sau n-au reușit) serviciile de informații și contraspionajul (acolo unde a fost cazul) să afle despre intențiile și reușitele de până atunci ale părții adverse. La final, e ca un joc. Dar, după cum spuneam, fiind vorba de un joc al oamenilor mari, acesta este de la început un joc serios și sângeros, unde se moare cu adevărat. Mai mult decât atât, datorită orgoliilor, nesăbuiței, prostiei și incompetenței, victimele colaterale se numără cu milioanele, devenind statistici sterile și procente seci – exemple istorice lipsite de umanitate, chiar dacă despre umanitate este vorba, în dublul ei sens.

Lumea uneori chiar pare lipsită de latura ei umană, fiind supusă greșelilor, mult mai des decât ne-ar plăcea să acceptăm. Această carte reprezintă efortul adunării la un loc a unui grup foarte mare de diverse operațiuni de spionaj, acoperind perioade istorice importante ale secolului nu de mult încheiat. Acestea sunt, rând pe rând, succese memorabile care au schimbat cu siguranță cursul unui întreg război sau eșecuri răsunătoare care au dus prostia și incapacitatea omenească pe noi culmi ale absurdului. De asemenea, vom citi pe nerăsuflăte și cu sentimente amestecate despre cazuri incredibile, ingenioase, unde întâmplarea, șansa și norocul își dispută întâietatea, dar unde miza este una foarte mare și cât se poate de serioasă. Lăsăm cititorul să descopere, una câte una, fiecare operațiune sau „misiune imposibilă”, cu excepția de mai jos, pe care o descriem sumar.

Un caz va atrage, în particular, atenția publicului român, un caz deloc singular și încărcat de vină, tristețe și poate ceva remușcare tardivă. Cităm autorul: „Practic, în ziua aceea a început Războiul Rece între Uniunea Sovietică și Statele Unite”. Această propoziție cutremurătoare se referă la acțiunea deportării de către autoritățile militare sovietice cu acceptul tacit al celor locale deja sufocate de comuniști a peste 80.000 de cetățeni români de etnie germană către Gulagul rusesc, acest lucru întâmplându-se în ianuarie 14, 1945! Ceea ce era, din toate punctele de vedere o încălcare flagrantă a tuturor legilor războiului (și a multor alte aspecte), dat fiind faptul că se presupunea că începând din august 23, 1944 eram în aceeași tabără. Rusia sovietică nu a văzut niciodată altfel România decât ca pe o țară care a luptat împotriva ei și de partea Axei și care a pierdut. Americanii, câți erau prin preajmă,

sub acoperire umanitar-diplomatică, asistau neputincioși la această nedreptate strigătoare la cer, „legați la mâini” în fața tăvălugului necruțător al unei istorii deja scrise, deja hotărâte... Rapoarte s-au scris și s-a luat la cunoștință despre această crimă. Și nu s-ar putea spune că totul a fost în van, doar că mulți i-au așteptat pe americanii care de fapt veniseră (spionând) pentru a constata că România devenise o cauză pierdută pentru Vest... Lumea occidentală a aflat între timp ce se petrece peste un teritoriu liber și suveran doar pe hârtie (cam același lucru avea să se întâmple în multe alte țări), în realitate deja subjugat intereselor dușmanului ce va întuneca următorii 45 de ani din istoria Europei Centrale și de Est și a lumii în general, odată cu așezarea Cortinei de Fier și a începerii Războiului Rece.

Într-o foarte largă concluzie, subiectul spionajului incită și suscită interes pentru o mare varietate de oameni. De la simpla curiozitate legată de operațiuni remarcabile, curajoase și riscante, până la nevoia aflării finelor mecanisme psihologice care au făcut posibil mariajul dintre factorul genial-uman și științele matematic-abstracte și în momentul în care rezultatul acestui mariaj a devenit o artă întunecată și necesară – *Spionaj* poate fi văzut ca o ușă ce dă într-o lume paralelă cu a noastră, legată de ea, interdependentă, dar cu legi și reguli proprii.

Conștiinți sau nu, suntem produsul istoriei, tot atât pe cât suntem cei care o construim, zi după zi. Problematic ar fi faptul că istoria are tendința (dacă nu a și reușit deja) să se transforme într-o entitate-mutant, aproape de sine stătătoare – situație în care elementul uman își schimbă radical rolul și importanța. Masele devin valuri mareice și statistici fără substanță, în timp ce indivizi colorați strident au tendința de a deveni eroi, lideri sau martiri, după caz. Fiind mânați de idei și teorii conspiraționiste, programați să suspectăm orice și pe oricine, am preluat, folosit și predat această moștenire a paranoiei care, întocmai ca terorismul, are colosala putere de a lovi oricând și oriunde și în fața căreia antidotul inventat, spionajul (și contra-spionajul), trebuie readus pe planșa de proiectare pentru a face față noilor vremuri și provocări.

Desigur că spionajul nu este neapărat un lucru negativ (s-a putut observa contrariul, în nenumărate cazuri). Dar poate fi folosit în scopuri foarte rele de către niște oameni sau entități cât se poate de malefice. Această maleficitate în stare pură poate că nu a fost în cutia Pandorei când ea a fost deschisă, dar ingredientele zăceau amestecate, ca piesele unei bombe cu ceas. Această bombă a fost deja montată, arătându-și slăbiciunile și posibilitățile de detonare, după cum a dovedit tragicul avertisment care constă în întreaga și zbuciumata istorie a secolului XX.

Despre sminteală și precumpănirea ei în cele omenești

(epistolă filosoficească)

David ILINA

Nu mă încumet să pun la îndoială harul celor înaplecați spre divină știință a primelor cauze ori să iau peste picior cu rea-credință fala acestor bărbați iubitori de înțelepciune, ce își zic filosofi, și care de veacuri se preumblă maiestuos prin grădini, prin școli ori prin temple, cu privirile mereu aridicate spre cerul înstelat. Ba, smerit și cu mâna pe inimă, spun că acești zeloși slujitori ai virtuților, iscușiți împlânzitori ai fricii de moarte, cucernici învățători întru cele de sus și veșnice – merită cu prisosință lauda și slăvirea noastră.

E lucru dovedit că inșii de rând, nevrednici din fire, cum mă socot și eu, nu pot pricepe adevărurile străluminate ale învățaților și nici să le pătrună vorbirea dialecticească din tomurile lor academice, ferecate și împodobite cu foiță de argint. Nu se cade ca cel greu de cap și cu ochii pironiți în țărână să judece nestematele unor minți alese, să cântărească în felul lui grosolan roadele pline de înțelepciune ale harului celor din urmă. Prin urmare, nu critic, căci n-am nici căderea și nici iscusința de a o face, ci doar mă țin după vorbe, luând în întregime asupra-mi nătângia părerilor îndrugate mai jos.

Iată nedumerirea mea: nu pricep în ruptul capului – deși la multă și îndârjită osteneală m-am supus – cum vine adicăteala vorba maestrului Cartesius că lucrul cel mai bine împărțit pe Pământ este puterea de a judeca bine și că, datorită ei, toți oamenii pot distinge ce-i adevărat de ce este fals și amăgitor. Pe mine, chiar și cea mai fugară ochire a trebilor și apucăturilor omenești mă silește să cred că, în fapt, lucrurile se înfățișează taman de-a-ndoaselea: trândăvia născătoare de năzăriri și chiar sminteala minții îmi par că domnesc în voie mai peste tot, nu doar printre gură-cască și rândași, ci și printre târgoveți și boiernași cu stare, printre condeieri și avocați, ba chiar și printre înalții slujbași ai cancelariilor domnești, printre fețele bisericești și încă și mai sus.

Îndrăznesc să spun că dovezile mele sunt aevea și la îndemâna oricui, de va vrea să le vază, pentru a arăta că puterea de a judeca e lucru nespus de rar printre oameni. Și nici nu e trebuință de prea mare osteneală pentru a le da în vileag.

Cu voia domniilor voastre, priviți la graba cu care mai toți ne lepădăm hainele abia purtate pentru cele izvodite de schimbăcioasa modă și la cât ne mai înghesuim să dăm preț acestor zădărnicii! Dar, și mai și, luați aminte la nestatornicia legilor ce strică ordinea obștească; la spurcarea limbii și decăderea moravurilor, la contrazicerile aprige și fără de sfârșit în care cad chiar și mințile socotite luminate, astfel încât lauda unora trece drept ofensa altora, dreptatea celor de peste deal apare drept nelegiuirea destrăbălată a celor de dincoace de deal, tăgada de aici e aprobarea de dincolo. Cât despre adevăr, fiecare îl cădelnițează cu tămâia lui. Nimeni nu se mai învoiește cu nimeni, toți își cer dreptatea într-un vacarm de bălci. Vechiul lăcaș al viețuirii laolaltă a neamurilor, de care vorbește scriptura, a fost de mult culcat la pământ, dar trăitorii de peste veac mai sunt cuprinși și acum de furia demolării Turnului, se mai reped încă la închipuitele-i ruine; se vede că există în ei, neostoită, pofta de a fărâma ceea ce se clădește cu trudă ori i-ar putea uni.

Priviți apoi la prostimea adunată pe ulițe, în târguri și la răscuri, cum hohotește ea la mășcarile păpușarului, la caraghioasele schimonoseli ale saltimbancului neghiob, cum vuieste și se aprinde atunci când fiorosul gâde atârână vreun amărât de eretic în ștreang; cum inși ciufuți și fără dinți, cu sufletul schilodit de nevoi neîmplinite, se mânie, înșfacă măciuca și custurea la zvonul că alți calici ar vrea să le smulgă coaja și zgârciul; cum se înghesuie ei la închinăciune și se calcă în picioare ca să atingă ori să pupe moaștele

vreunui sfânt făcător de minuni. Alții, înaintea mea, nimerit au glăsuț că mult mai supărătoare este o minte șchioapă decât un șchiop cu mintea întreagă.

Dar cine sunt acești mascați ce poartă robe și pantofi roșii? Pe cine vor ei să înșele deghizați cu aceste haine scoase de la vitrine? Ciracii lor spun că sunt acei hăcuiitori și arzători cu fierul înroșit ce se numesc chirurși, în al căror meșteșug pun soarta mai presus de rațiune. Principiul lor de căpetenie este că răul tămăduiește răul și tocmai de aceea ei cred că nu există altă cale de vindecare a trupului decât prin chin, durere și caznă: pe mulți au lipsit de măduarele lor firești și trebuincioase numai pentru o zgaibă, o umflătură ori roșeață a pielii. În urma chirurșilor vin spițerii cu licorile și poțiuni de ei inventate prin care îmbolnăvesc sănătatea, ca năicând să nu scapi de călăuzirea lor. Leacurile le sunt smulse din mâini cu cât mai nesuferită e durerea betesugurilor omenești, deși toată știința lor e cuprinsă în preceptul că foamea se potolește prin merinde, mănăcărimea se stârpește prin scărpinat, iar neodihna se stinge prin somn. Multă dreptate avea acela care spunea că, dacă medicii ar posedă adevărata artă de a însănătoși, ei n-ar mai avea nevoie de bonete pătrate și că maiestatea științei lor ar fi venerabilă și prețuită prin ea însăși.

Destul de aproape de cortul vindecătorilor îi aflăm pe năclăiții alchimisti cu retorturile și flăcările lor violete, iar mai încolo pe astrologi, acești guralivi vânzători de știință celestă ce își trag principiile ca și neobrazatele lor scorneli din strălucirea și umbletul de noapte al stelelor apropiate ori îndepărtate, ca și din potrivirea tănuită a sferelor, dar mai ales din slaba înzestrare a minților credule. Tot de acolo își trag ei și frumoasele lor foloase.

Fără glagorie și chibzuință vor fi fiind aceia care își cheltuie gologanii pentru aghezmuirea dobitoacelor, uneltelor și acareturilor, a vinului din tociatori și poloboace, a scoarțelor, perinilor și broderiilor vârate în lăzile de dotă. Ce să mai zici de acei netoți care își iau de la gură pentru cumpărarea biletelor de iertăciune tocmită în fridele întunecate ale chiliilor monahicești?

Ar trebui poate să pomenesc în treacăt și de sfada și nazurile grămaticilor, oameni adăpați la învățătura hrisoavelor, ei înșiși învederați ca răspânditori ai științei prin viu grai sau prin cărți. Ocupați până peste cap cu nominativul, conjunctivul și ablativul, în toate timpurile ei și-au înfățișat lucrarea ca fiind de mai mare folos obștesc decât scofala aceluia care pune sămânța sub brazdă, a celui ce croiește încălțări ori a aceluia ce ridică acoperiș deasupra capului. Nici nu e de mirare, de vreme ce ei primesc cu toată inima și încredințarea că la început a fost cuvântul. Luându-și treaba în serios, s-au luat la trântă cu vorbele: le-au mutat în atâtea lăcașuri din șiragul rostirii și scrisului, le-au lungit sau ciuntit, le-au adăugat atâtea sufixe și prefixe, încât vorbirea multora e un fel de talmeș-balmeș numai bună de sucit mințile. Pe scurt, grămaticii au snopit cuvintele până într-atât, încât ideile, și așa firave, și-au dat degrabă duhul.

Dar contrazicerile grămaticilor e hârjoană nevinovată, asemenea zarvei din crâng a unui stol de pițigoii, față de înclăștarea turbată a războinicilor cuprinși de patima morții. Câtă minte ar putea să încapă sub zale și sub coif? Eu socot că mai puțină decât fu dată corbilor hămesiți, puși pe hartă la împărțirea leșurilor dăruite lor de cea mai funestă dintre vitejii. Îmi pare că războiul e pacostea și nebunia cea mai tristă născocită de ambiția și nesăbuința omenească. Priviți la cei ce ridică sabia, la chipul lor schimonosit de ură! Înverșunarea și orbirea de care se lasă cotropiți șterg din inima lor orice urmă de milă și de creștinească iubire a aproapei.

Nesătui de sângele vărsat acasă, printre ai lor ori printre vecini, acești aprigi bărbați, mănăți de regi și episcopi lacomi, și-au dus urgia, caznele și focul peste mări, sortind morții alte și alte cohorte de suflete neprihănite, al căror nenoroc a fost acela de a nu se fi născut sub umbra crucii, de a se fi năzărit în lume în alt loc și în alt timp, guvernați de alte pravile și obiceiuri. De o asemenea zănată și risipitoare artă neamurile Pământului ar trebui să se lepede cât mai curând sub cuvânt că nimeni n-o să scape de urgia ei și că, cine seamănă furtună, de furtună va pieri.

Iată lista dovezilor răzbite de mine. Opresc aci șirul zicerilor izvorâte din nefericita mea minte ce doar maimuțarește augusta înțelepciune.

Zgândărit de nedumerire, am cătat, după puterile mele, să deslușesc pricina nefericitei erori a înaintepomenitului maestru, Cartesius. Mi-am sucit mintea în fel și chip: care să fie rădăcina ciudatei lui închipuiri, mai ales că în faimosul *Discurs* tocmai eroarea fusese hăituită până în ultimul ei bârlog? Rușinat de îndrăzneală, mi-am zis totuși în sinea mea proastă: „Poate că filosofului îndoielii nu i-o fi căzut bine la rânză potârnichea cea rumenă, poate că, lunecând din șa sub greutatea paloșului față de care jurase nefățarnică slujire, mintea i se tulburase oarecum, nemiștiind dacă e treaz ori visează”.

Dacă lucrurile își găsesc dezlegarea în acest fel ori altfel, rămâne să vă roștiți domniile voastre.

Să ne amintim de Ion Creangă

Iubite cititor,

Știu că Internetul te prinde în mrejele sale cu mai multă șiretenie decât o carte. Bănuiesc că, în tumultul cotidian, uneori nu ai timp și nici chef să cauți pe Internet cine știe ce lucruri serioase și grave. Dar, totuși, îți scriu pentru că, orice vârstă ai avea, este imposibil să nu fi avut în mână o carte semnată Ion Creangă sau să nu fi auzit măcar o poveste de a sa. Iată că se împlinesc 140 de ani de când i s-a pecetluit destinul literar. Este anul în care humuleșteanul începe să-și scrie scurta operă, care are în total în jur de 300 de pagini, la îndemnul prietenului său, Mihai Eminescu.

Deși a vorbi despre un clasic este foarte riscant, întrucât subiectul pare epuizat, totuși mă încumet să o fac de dragul celui care mai are puterea de a încânta și cititorii secolului XXI, atât de copleșiți de tainele Internetului.

Desigur că nu voi lua bucată cu bucată cărțile lui pentru a le comenta, întrucât au făcut-o alții mult mai bine decât mine. Îmi vin în minte câteva nume sonore românești precum G. Călinescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Valeriu Cristea, Vasile Lovinescu și Eugen Simion. Nu pot ignora criticii de pe alte meleaguri care au studiat opera sa. Ei sunt: J. Boutière, Angelo de Gubernatis, G. Weigand, Constancia Mayzlowna, Lucy Byng, Arghesina Silvestri-Giorgi, Luigi Salvini.

Intenționez doar să ne reamintim împreună, iubite cititor, de Harap-Alb, cel perfect într-o toată și frumos ca nimeni altul, de Stan Pățitul, flăcăul care și-a făcut greu loc într-un sat, devenind bun gospodar, sau despre imprezvizibilul Dănilă Prepeleac, cel care pare a avea o „relație” specială cu Diavolul. A vorbi despre aceste personaje unice nu înseamnă a le neglija pe celelalte, mai puțin spectaculoase, dar cu rol bine definit în construcția narativă și efectul moralizator. Ele sunt femeile cărora Creangă nu le-a oferit privilegiul de a fi personaje nici pozitive, nici fascinante, decât cu foarte mici excepții, fiind folosite doar într-o marcarea răului ce trebuie pedepsit. Îmi vin în minte acum doar trei exemple binecunoscute de „femei de treabă”: fata moșului din *Fata moșului și fata babei*, Smaranda din *Amintiri din copilărie* și Sfânta Vineri din *Povestea porcului*. Tot în sfera feminismului pozitiv, mutat de această dată în lumea animalelor, se încadrează *Capra cu trei iezi*.

Încearcă, dragă cititorule, să meditezi la credulitate și prostie după ce vei fi recitat *Prostia omezească* și *Ursul păcălit de vulpe*, sau la lenea și indolența larg prezentate în *Povestea unui om leneș* și chiar dacă ți se par amuzante, încearcă să vezi gravitatea lor, așa cum a văzut-o scriitorul care a încercat să amplifice la maxim aceste defecte tocmai pentru a fi mai bine corectate. Tot de sfera poveștilor cu caracter strict didactic țin și *Inul și cămeșa* și *Acul și barosul*.

Nu trebuie să ignori nici atitudinea socială a lui Ion Creangă din *Ion Roată și Cuza-Vodă* și *Moș Ion Roată și Unirea* și nici atitudinea critică la adresa învățământului din acea vreme, atât de sugestiv redată în *Amintiri din copilărie*.

Intrând mai adânc în labirintul său creator poți avea însă și surprize, dacă ai curiozitatea să citești *Povestea poveștilor*, cea dintâi operă literară pornografică din literatura română, care a făcut, la data apariției, o vâlvă uluitoare.

Mereu surprinzător, nostimul nostru humuleștean, uimește la tot pasul cu voluptate, ceea ce îi dă serioase dileme cititorului care greu poate înțelege relația autorului cu divinitatea, dar și cu forțele răului din *Ivan Turbincă*, *Stan Pățitul* și *Dănilă Prepeleac*. Ciudată poate fi și întâlnirea cu Chirică întrucât el demonstrează că și dracii pot fi de treabă. Uimiri mai poate provoca saltul de la bonomie la cruzime (vezi exemple de o cruzime extremă în *Soacra cu trei nurori* și *Capra cu trei iezi*), precum și ușurința cu care autorul pendulează între real și imaginar, acest din urmă aspect fiind de mare folos într-o posibilă abordare inițiativă a personajelor sale, așa cum a făcut în anii '80 Vasile Lovinescu.

Lectura și re-lectura cărților lui Ion Creangă, în care personaje precum Gerilă, Flămânzică sau pocitania Statu-palmă-barbă-cot dau o dimensiune specială imaginarului, nu se poate face eficient fără a medita asupra esteticii scriitorului care dă și o alură cărturărească, nu doar poporană, operei sale. Mă gândesc aici la folosirea formulelor specifice care marchează dialogul dintre autor și cititor și la limbajul utilizat, unde este vizibilă acea șlefuire stilistică ce dă atâta savoare textului.

Dragă cititorule, nu știu (și nici nu prea vreau să știu, pentru că până la urmă e secretul duminicilor) dacă cele spuse de mine ți-au trezit (sau ți-au retrezit) dorința de a descoperi (sau redescoperi) un clasic al literaturii române. M-aș bucura ca răspunsul să fie pozitiv, iar dacă apetitul pentru lectură îți este stârnit, următoarele lucrări despre Ion Creangă te vor ajuta să-i descifrezi opera:

Boutière, Jean. *Viața și opera lui Ion Creangă*
Bușulenga-Dumitrescu, Zoe. *Ion Creangă*
Călinescu, George. *Viața lui Ion Creangă*
Călinescu, George. *Ion Creangă. Viața și opera*
Cristea, Valeriu. *Despre Creangă*
Cristea, Valeriu. *Dicționarul personajelor lui Creangă*
Diaconu, Mircea A. *Ion Creangă. Nonconformism și gratuitate*
Lovinescu, Vasile. *Creangă și creanga de aur*
Mot, Mircea. *Ion Creangă și impactul cu cititorul*
Simion, Eugen. *Ion Creangă. Cruzimile unui moralist jovial*

A Dumitale,

Ofelia Marian

P.S. adu-ți aminte că Ion Creangă s-a născut în 1 martie 1837 la Humulești; și a murit la 31 decembrie 1889 în Iași, la câteva luni după moartea prietenului său Mihai Eminescu.

Epigrame

Nistor Ioan BUD

Unui Politician

Fără a stârni trufia
Folosind subtil prudența
El își apără prostia
Dar e mare concurența.

Unui tip tăcut

Omul nostru-i cam tăcut
Parc-ar fi făcut din lut,
Da-n prezența unei rochii
Vezi cum își zgâiește ochii!

Avantajul omului onest

E-nțelept și om cu carte
Și ar fi ajuns departe,
Dar cum e cinstit și drept,
Toți nerozii-l trag în piept.

Femeia ca mister

E un mister indescifrabil,
Căci poți să fii deștept, matur,
Oricât încerci să fii amabil,
Ea tot îți află un cusur.

Cinste celor ce dorm în Parlament

Îi vedem că sunt activi
Și nespun de incisivi,
Ei întruna dau din gură,
Iar când dorm, precis nu fură.

Belșug în democrația originală

Toți trudim să fie bine
Și s-avem ce pune-n oală,
Dar trăim cu aspirine
Și cu... farfuria goală!

Echitate justițiară

Un sărman când fur-o oaie
În trei zile-i la pârnaie,
Dar când fură un deputat:
Drept ministru-i avansat.

Unui judecător

Tot cu mâinile curate
În proces făcea dreptate:
Le-ntorcea frumos pe dos,
Pentr-un plic, ceva mai gros.

Femeia ușuratică

După ce s-a măritat
Prea cu mulți l-a înșelat,
I-o pus coarne, nu cornițe
Că-i din neam de ștrengărițe.

Mândria unui soț

De câte ori l-a înșelat
Planta un brad și l-a udat,
Azi este mândru că el are,
Copaci pe câteva hectare.

Amanta

Zâmbăreață și blajină
Ea-ți dorește numai bine
Și-i mereu pe lângă tine,
Dacă ai și punga plină.

După faptă

Când lucrează procurorii
Tremură toți infractorii
Că știu bine ce-i așteaptă
După faptă și răsplată.

S-a întâmplat acum 50 de ani (Extrase din articole ale ziarului „Pentru socialism”)

Lavinia ARDELEAN

Marți 12 ianuarie 1965 – Încheierea unui acord cultural româno-francez

Ca urmare a înțelegerii consemnate în comunicatul comun româno-francez, dat publicității în luna iulie 1964, cu prilejul vizitei în Franța a delegației guvernamentale condusă de Ion Gheorghe Maurer, președintele Consiliului de Miniștri, guvernele român și francez au încheiat un acord cultural, care a fost semnat la 11 ianuarie, la Paris, la Quai d'Orsay, de Corneliu Mănescu și de Couve de Murville, miniștrii Afacerilor Externe ai celor două țări.

Acordul semnat va favoriza colaborarea culturală franco-română în toate domeniile: schimburi de profesori, savanți, lectori și bursieri, contacte între universități și biblioteci, o mai largă difuzare a cărții. Se va da atenție învățământului limbii române în Franța și a limbii franceze în România. Relațiile existente în domeniul televiziunii, cinematografului, schimburilor artistice, sportului și turismului vor fi menținute și dezvoltate.

Marți 19 ianuarie 1965 – Premiera filmului românesc „Neamul Șoimăreștilor” s-a bucurat de un deosebit succes

În cadrul celui de-al III-lea Festival Internațional al Filmului de la Delhi a avut loc premiera filmului românesc „Neamul Șoimăreștilor”. La premieră au participat personalități ale vieții politice și culturale din India, membri ai corpului diplomatic, un numeros public. A fost de față și Aurel Ardeleanu, ambasadorul R. P. Române la Delhi. Directorul Festivalului Internațional al Filmului din capitala Indiei, P. C. Bhagat, a rostit un cuvânt de salut. A răspuns Mihnea Gheorghiu, conducătorul delegației cineaștilor români.

Filmul s-a bucurat de un deosebit succes. Presa indiană a scris comentarii elogioase despre „Neamul Șoimăreștilor”. Pelicula va continua să ruleze la cinematograful „Rivoli” din Delhi.

Marți 26 ianuarie 1965 – Încetarea din viață a lui Winston Churchill

La 24 ianuarie a încetat din viață, la reședința sa din Hyde Park Gate, fostul prim-ministru al Angliei și lider al Partidului Conservator britanic, Winston Churchill.

Churchill s-a născut la 30 noiembrie 1874 la Blenheim. În 1900 obține pentru prima oară mandatul de deputat în Camera Comunelor. În lunga sa carieră Churchill a deținut numeroase funcții de stat. În 1908 devine Ministru al Comerțului, iar în 1911 Lord al Amiralității. În anii 1918-1921 Churchill a ocupat funcția de Ministru de Război al Angliei. În 1940 devine prim-ministru al Marii Britanii, funcție pe care o deține până la victoria în alegerile din 1945 a Partidului Laburist. La 27 iulie 1964 Churchill asistă pentru ultima oară la dezbaterile din Camera Comunelor, al cărei membru a fost timp de peste 60 de ani, retrăgându-se după aceea din viața politică. De asemenea, Winston Churchill este autorul a numeroase lucrări istorice și politice.

Vineri 12 februarie 1965 – Expoziție de artă plastică românească

La Galeria de Artă Modernă din Milano s-a inaugurat miercuri după-amiază o expoziție de ar-

tă plastică românească ce prezintă lucrări ale unor cunoscuți graficieni români. Expoziția a fost organizată în cadrul programului de schimburi culturale între Italia și R. P. Română.

În numele orașului Milano a luat cuvântul deputatul Giovanni Clerici, care a mulțumit pentru prezentarea acestei expoziții deosebit de interesante. Atașatul cultural al R. P. Române la Roma, George Lăzărescu, a subliniat importanța pe care o are pentru cele două țări dezvoltarea schimburilor culturale.

La deschiderea expoziției au fost de față prof. dell'Acqua, directorul Galeriei de Artă, dr. Arigoni, directorul muzeelor din Milano, poetul Salvatore Quasimodo, laureat al Premiului Nobel, personalități artistice din oraș, critici de artă.

Miercuri 14 aprilie 1965 – Dezvelirea unei plăci comemorative consacrate lui Mihai Eminescu

Luni 12 aprilie a avut loc la Viena dezvelirea unei plăci comemorative pe clădirea din strada Koler, nr. 3, în care a locuit, în anul 1871, în timpul studiilor sale în capitala Austriei, Mihai Eminescu. Au fost de față reprezentanți ai vieții culturale și ai unor misiuni diplomatice din Viena. Cu acest prilej au luat cuvântul ambasadorul R. P. Române la Viena, M. Ocheană, consilierul senatorial Ernst Gaap și președintele Asociației de Prietenie Austria-România, docentul Karl Diem.

Joi 6 mai 1965 – Comemorarea a 10 ani de la moartea marelui muzician român George Enescu

Comemorarea a 10 ani de la încetarea din viață a marelui muzician român George Enescu a fost marcată prin mai multe manifestări la Paris.

La o conferință de presă organizată de Ministerul Afacerilor Externe și de Serviciul de Conferințe ale Secretariatului General al Guvernului francez a luat cuvântul Jacques Chailley, profesor la Sorbona, directorul Institutului Francez de Muzicologie.

În numele Ambasadei Române, al Asociației Franța-România și al prietenilor francezi ai lui Enescu, marți dimineața au fost depuse coroane de flori la mormântul marelui compozitor de la Cimitirul Père Lachaise. Au fost de față ambasadorul R. P. Române la Paris, dr. Victor Dimitriu, și numeroase personalități. Marți seara, radiodifuziunea franceză „France Culture” a comemorat 10 ani de la moartea compozitorului printr-un concert de muzică de cameră, dirijat de Marius Constant, având în program și „Dixtuorul” lui Enescu.

Marți 15 mai 1965 – Festivitate în memoria lui Emil Racoviță

La stațiunea de biologie marină și oceanografie din localitatea Banyuls-sur-Mer a avut loc o festivitate în memoria savantului român Emil Racoviță, unul din întemeietorii acestei stațiuni, fost director al ei timp de mai mulți ani.

Cu acest prilej a fost dezvelit în parcul stațiunii un bust al lui Racoviță executat în bronz de sculptorul român Gheorghe Anghel și oferit Universității din Sorbona de Guvernul R. P. Române. Pe placa bustului stau săpate cuvintele: „Lui Emil Racoviță, membru al echipajului vasului *Belgica*, fondatorul științei speologice, membru al Academiei Române, rector al Universității din Cluj”.

Autori maramureșeni și cărțile lor

Florian ROATÎȘ

Iustin Ioan Hodea: Sfântul Ioan Botezătorul - mărturie evanghelică și mesianism iudaic

Editura Mega, Cluj-Napoca, 2013.

Cartea Preasfințitului Iustin Hodea Sigheteanul, Arhiereul vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmăruului, la origine teză de doctorat, susținută în noiembrie 2011, este o cercetare academică de mare relevanță pentru exegeza biblică. Autorul ne oferă o abordare inedită a temei nouotestamentare, realizată cu acribie și competență, dar și cu pasiune, întrucât Sf. Ioan Botezătorul cu activitatea și cu moartea-i martirică l-a inspirat în tinerețe, ca și în lucrarea sa arhierească.

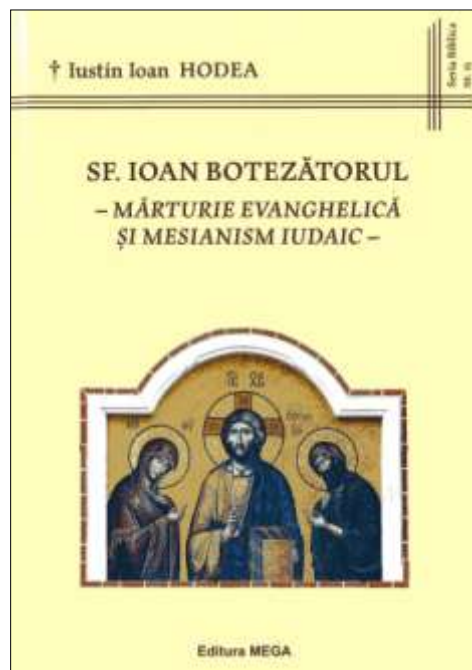
Cartea este structurată în cinci capitole: primul ia în discuție tradițiile necreștine despre Ioan Botezătorul, cu accent pe lucrarea *Antichitățile iudaice* a lui Josephus Flavius, considerată de mulți cercetători ca neautentică și ca atare ignorată, iar celelalte abordează, în manieră comparativă, dimensiunea profetică a activității lui Ioan Botezătorul, așa cum apare aceasta în cele patru Evanghelii sinoptice.

În cartea sa, Josephus Flavius îl consideră pe Ioan Botezătorul un propovăduitor etic și un practicant al botezului care purifică omul, căzut victimă inocentă unor circumstanțe politice. Analiza textului datorat lui Josephus (18, 116-119), nu aduce, consideră Iustin Hodea, date relevante, care să modifice sau să sporească informațiile din Evanghelii despre Sf. Ioan Botezătorul. Autorul demonstrează autenticitatea textului respectiv, pe care mulți exegeți îl apreciază ca fiind o interpolare creștină ulterioară. Important este însă faptul reieșit din cartea lui Josephus, potrivit căruia Ioan Botezătorul era o personalitate binecunoscută poporului iudeu, care vedea în el „un om bun care îi îndemna pe iudei să practice virtutea, să se poarte cu dreptate unii față de alții și cu cucerenie față de Dumnezeu”.

Demersul autorului se centrează în continuare pe imaginea personalității și activității lui Ioan Botezătorul, așa cum apare acesta la cei patru evangheliști: Marcu, Matei, Luca și Ioan.

Evanghelistului Marcu îi datorăm cel mai timpuriu și sugestiv portret al lui Ioan Botezătorul, văzut în dublu rol, de profet și botezător. Ca profet, acesta anunța venirea iminentă a Celui care va inaugura împărăția lui Dumnezeu și îndemna în acest sens pe iudei la pocăință și botez. Ioan Botezătorul este astfel înaintemergătorul lui Iisus, pregătind calea pentru venirea lui Mesia. Suferințele și moartea sa prefigurează patimile Mântuitorului, cu care cei din afară încearcă să-l identifice pe Ioan Botezătorul.

În Evanghelia după Matei, autorul subliniază aspectele comune cu Evanghelia lui Marcu, dar se concentrează pe aspectele specific mateiene. Dacă în Evanghelia după Marcu identificarea lui Ioan Botezătorul cu Ilie era doar implicită, aici ea devine explicită. Dispunem în Evanghelia după Matei de 16 pericope, față de 9 la Marcu, care au în centru personalitatea lui Ioan Botezătorul. Preasfințitul Iustin relevă existența a două episoade neîntâlnite în celelalte Evanghelii. Astfel, doar aici apare dialogul dintre Ioan Botezătorul și Iisus, cu ocazia botezului Mântuitorului, dialog care atestă recunoașterea lui Iisus ca Mesia de către primul („Eu am trebuință să fiu botezat de Tine”, Matei 3, 14), recunoaștere care ridică însă problema botezului spre iertarea păcatelor a Celui fără de păcat! Explicația, arată autorul, este implicată în răspunsul Mântuitorului: „Se cuvine ca noi să împlinim toată dreptatea”, ceea ce presupune că Ioan era destinat ca împreună cu Iisus să contribuie la desăvârșirea planului lui Dumnezeu.

Tot în această Evanghelie apare ca unicat dialogul indirect dintre Ioan și Iisus, prin intermediul celor doi ucenici trimiși ca să-l întrebe pe Iisus dacă el este Mesia sau trebuie așteptat altul (Matei, 11,3). Întrebarea indică, la prima vedere, o îndoială la Ioan în privința mesianității lui Iisus Hristos. În realitate, îndoiala exista în mintea ucenicilor săi, care vedeau în Iisus un om obișnuit și erau nedumeriți și întristați de ascensiunea acestuia în fața mulțimilor, prin faptele și cuvintele sale, depășind astfel prestigiul acumulat până atunci de Ioan Botezătorul. Este posibilă, crede autorul, o rivalitate inițială între ucenicii lui Ioan și cei ai lui Iisus, dar ulterior unii dintre discipolii lui Ioan vor deveni apostoli ai lui Iisus.

Răspunsul trimis lui Ioan, prin cei doi ucenici: „Spuneți-i lui cele ce auziți și vedeți” (Matei, 11, 4-6) îndemna la credință prin relevarea faptelor sale, mult mai elocvent decât un răspuns afirmativ direct.

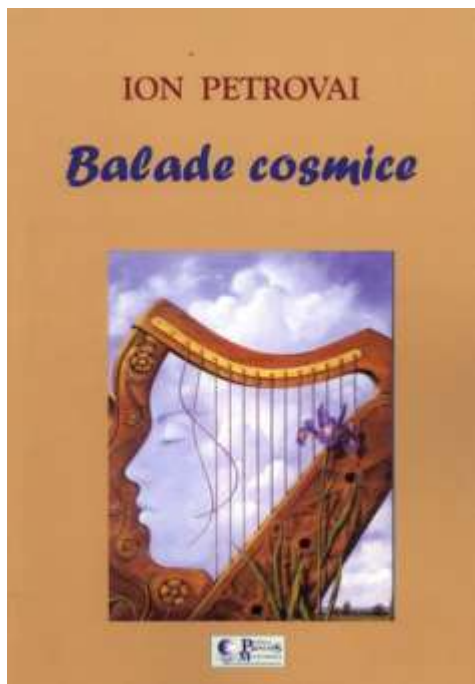
Evanghelia după Luca include cea mai extinsă relatare (21 de pericope) despre Ioan Botezătorul, cea mai mare parte a informațiilor fiind regăsite în celelalte Evanghelii, dar aduce și altele noi, cum ar fi, spre exemplu, cele despre nașterea și copilăria lui Ioan Botezătorul. Dacă evangheliștii Marcu și Matei îl prezentau ca profet și botezător, Luca îl descrie ca fiind un propovăduitor-reformator, atribuindu-i rolul de a pregăti venirea lui Iisus, subliniind, deci, continuitatea dintre ei. Ca și ceilalți doi evangheliști care l-au precedat, și Luca îl identifică pe Ioan cu Ilie redivivus.

A patra Evanghelie, datorată lui Ioan, evidențiază, în cele 10 pericope dedicate lui Ioan Botezătorul, rolul acestuia de mărturisitor al mesianității lui Iisus Hristos. Dacă în primele trei Evanghelii sinoptice Ioan Botezătorul este identificat mai mult sau mai puțin accentuat, implicit sau explicit cu Ilie – redivivus, evanghelistul Ioan respinge o asemenea postură. El propune și apără poziția lui Ioan Botezătorul de „mărturisitor al Logosului divin întrupat” pentru ca „toți să creadă prin el.”

Utilizând o bibliografie impresionantă, cu precădere în limba engleză, printr-un demers subtil și tenace, Preasfințitul dr. Iustin Hodea Sigheteanul se dovedește cu lucrarea de față o prezență pregnantă în exegeza personalității și activității profetice a Sfântului Ioan Botezătorul.

Ion Petrovai: Balade cosmice

Cu o prefață de Theodor Codreanu, Editura Princeps Multimedia, Iași, 2015, 109 p.

După trei volume de versuri – *Pasărea cu ochii-n lună* (2006), *Glasul rădăcinii* (2010) și *Alburi sângereinde*, (2013) – și o lucrare științifică prin care s-a făcut doctor în filologie (*Multiculturalism în Țara Maramureșului*, 2007), Ion Petrovai, persoană „exotică” pentru urbea noastră, revine în forță cu acest volum de „balade cosmice”. Când spun „exotică” am în vedere nu doar omul Ion Petrovai, așa cum îl cunosc de ani buni, ci și caracterizarea pe care i-o face Mircea Petean: „Masiv, posesor al unei voci de stentor, Ion Petrovai se uită la tine de sub streșina unei cușme monumentale, cu o privire pe cât de cruntă, pe atât de blândă în scăpărările ei de jar, mocnind sub cenușa anilor”. Îmbinând cu meșteșug versul clasic cu cel liber (verslibrismul, spune Theodor Codreanu), Ion Petrovai ne propune 64 de poeme, grupate în două secțiuni sugestiv intitulate „Balade cosmice” și „Țara descălecătorilor”.

Cititorii negribiți și intrați fără prejudecăți în grădina cu poeme a lui Ion Petrovai vor găsi expresii, metafore și, desigur, versuri generatoare de delicii spirituale, cum sunt și următoarele: „Zăpezi stelare / Mi-e sete de tine / De trupul cu miros de fân / De voi / Stele botezate / Într-un străin ulcior / Și cad mereu /

Zăpezi stelare / Iubito” (p. 18).

La final ne sunt prezentate, firește selectiv, opiniile unor cunoscuți scriitori despre arta și cărțile sale, precum Constantin Cubleşan, Dan Grădinaru, Mircea Petean, Adrian Popescu etc.

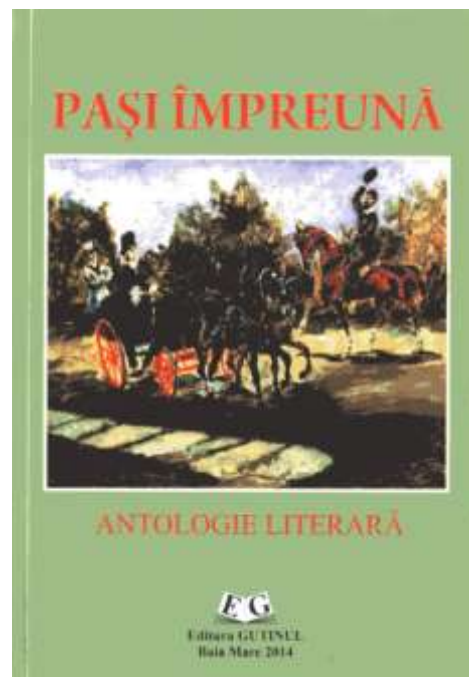
Pași împreună : Antologie literară alcătuită de Florica Bud și Augustin Cozmuța

Editura Gutinul, Baia Mare, 2014.

Invitația la dialog lansată de Augustin Cozmuța în prefața antologiei literare cu același titlu apărută în anul 2013 a avut ecou și iată că cititorii au la dispoziție acum un al doilea volum, alcătuit de aceeași entuziaști editori. Volumul urmează aceeași structură (Poezie, Parodii, Proză, Critică literară), doar că rubrica Epigrame din volumul anterior este înlocuită cu alta, de Acrostihuri, un gen rar practicat la noi în țară. Întâmplător, și acest volum cuprinde 21 de autori ca și precedentul, doar parodistul Lucian Perța fiind prezent de două ori.

Fiecare autor beneficiază de o prezentare sumară făcută fie la persoana I, fie la persoana a III-a singular, ocazie de a-și etala producția literară. Dintre poeți amintim pe Alexa Gavril Bâle, Florica Bud, Diana Teodora Cozma, Ștefan Herțeg, Elisabeta Kirchmajer-Donca, ca și pe Leontin Drăgan, trecut de 12 ani în lumea umbrelor. Proza este reprezentată de Tatiana Dragomir, Ioan-Romeo Roșianu, Vasile Tivadar ș.a., iar critica literară de Vasile Leschian și Antoaneta Turda. Acrostihurile sunt creații ale lui Axente Cristea, iar parodiile aparțin, firește, inegalabilului potrivit de cuvinte care este Lucian Perța.

Literatura Maramureșului deci, în 21 de ipostaze. Douăzeci și unu de creatori „se confruntă cu sine, cu ceilalți și toți în final cu gusturile și exigențele publicului cititor”, după cum spune într-o succintă, dar pregnantă prefață criticul literar Augustin Cozmuța. O confruntare din care va ieși victorioasă, în ultimă instanță, literatura.

Nistor Ioan Bud: Biodivionica pădurii. Eseuri și cugetări

Editura Risoprint, Cluj Napoca, 2015.

Nistor Ioan Bud a fost și este un împătimit explorator al sufletului omenesc, dovadă cele câteva mii de cugetări și aforisme, catrene și epigrame care alcătuiesc substanța a douăsprezece volume din cele șaisprezece publicate până acum.

Neobosit pe plan intelectual, iată că octogenarul Nistor Ioan Bud revine în peisajul editorial – după câteva reușite literare –, cu un volum de specialitate, dedicat și acesta pasiunii sale de o viață, pădurea, sugestiv intitulat *Biodivionica pădurii. Eseuri și cugetări*. În fapt, cartea pe care ne-o propune acum harnicul autor îmbină armonios documentația științifică și forma literară, reprezentând o tulburătoare pledoarie pentru ocrotirea pădurii, acest „dar divin al naturii”. O pledoarie făcută din inimă, dar argumentat, plecând de la o bună cunoaștere a ecosistemului forestier, întrucât, așa cum însuși autorul afirmă, „un om nu poate iubi și proteja un lucru sau o ființă pe care n-o înțelege și nu o cunoaște în profunzime”.

Cartea este structurată în nouă capitole de factură teoretică, fiecare fiind urmat de un set de cugetări, iar la final se mai adaugă două capitole însumând peste 400 de cugetări.

După un prim capitol în care se aduce un elogiu pădurii, văzută ca operă eternă a Creatorului și ca un „sanctuar al spiritualității umane”, urmează o consistentă prezentare (capitolele II și III) a funcțiilor pe

care pădurea le îndeplinește în viața umanității. O sumară trecere în revistă a acestora relevă tocmai importanța, rolul esențial pe care îl are pădurea, grandioasă componentă a naturii, un adevărat „paradis vegetal”. Autorul analizează cu acribie și competență, recurgând de câte ori este cazul la datele oferite de diferite organisme internaționale, funcțiile de producție (economică), de protecție (ecologică), climatică, hidrologică (ca rezervor de apă pentru viața Terrei), funcția antierozională, cea antipoluantă, rolul de filtru antiradioactiv și antifonic, pentru ca la final să insiste pe funcțiile antinivală (pădurile văzute ca scut în calea avalanșelor de zăpadă) și cea bioforă (de asigurare și perpetuare a vieții).

În capitolul IV, intitulat „Estetica și simbolistica pădurii”, Nistor Ioan Bud relevă pertinent și cu mare talent literar forța de seducție a pădurii, sursă de inspirație pentru scriitori, artiști și muzicieni, contribuind astfel la modelarea sufletului uman. Stau mărturie în acest sens o mulțime de opere, de la creațiile populare până la poeziile lui Eminescu, „omul deplin al culturii românești”. Rolul jucat de „aurul verde” este elocvent exprimat de autor într-o succintă cugetare: „Estetica pădurii transformă fiara din om în înger”! Autorul distinge însă cu subtilitate, alături de aspectul atrăgător și fermecător al pădurii, și un altul, malefic, înspăimântător. Pădurea, ca și deșertul și jungla, semnifică și spațiul alterității și, ca atare, este privită de la *Epopoea lui Ghilgameș* și până la basmele românești ca o probă de încercare pentru personajele cu rol pozitiv.

Prieten și potrivnic în același timp, pădurea are dintotdeauna, afirmă Nistor Ioan Bud, numeroși dușmani abiotici, biotici și vegetali, cărora li s-a adăugat, în modernitate, ca „o pacoste” și omul, care prin acțiunile sale, unele firești, obiective, precum urbanizarea și industrializarea, altele iraționale, distructive, contribuie la reducerea cvasi-ireversibilă a suprafețelor ocupate din veacuri ancestrale de păduri. Extrem de bine documentat, autorul ne oferă mereu statistici cu date privind evoluția (negativă) a ecosistemelor forestiere.

Astfel, arată Nistor Ioan Bud, dacă la începutul secolului XX România dispunea de circa două milioane hectare de păduri seculare (virgine), astăzi suprafața acestora s-a redus drastic la doar 400.000 de hectare și fenomenul continuă, augmentat prin politici forestiere concepute irațional.

Alte cauze ale diminuării „covorului verde” sunt: explozia demografică – care implică extinderea suprafețelor alocate producției agricole și pășunilor –, poluarea, deseale și devastatoarele incendii, focul fiind cel mai mare dușman al pădurii, alte catastrofe naturale etc. Acestea se soldează cu adevărate tragedii, cu inestimabile pierderi materiale, dar și de vieți omenești. Consecințele – analizate în capitolul VI – sunt eroziunea scoarței terestre, alunecările de teren, topirea ghețarilor ca urmare a încălzirii globale, inundații catastrofale, dispariția unor specii, distrugerea stratului de ozon – toate afectând echilibrul natural.

Autorul relevă existența unui cunoscut, dar neglijat paradox: omenirea este preocupată de descoperirea și cucerirea altor spații (planete), dar își neglijează propria sa casă, mediul în care trăiește, ba mai mult, îl mutilează în mod inconștient!

Cum era și firesc la un bun cunoscător și iubitor necondiționat al pădurii, Nistor Ioan Bud deplânge starea în care este și mai ales cea spre care se îndreaptă aceasta.

Ca atare, ultimele două eseuri se constituie într-o emoționantă chemare la salvarea – până nu va fi prea târziu, scrie autorul –, a ceea ce mai poate fi salvat din această „comoară de valori materiale și spirituale” din care se înfruptă în mod iresponsabil, ca „o lăcustă”, tocmai cel care ar trebui să o protejeze!

Cartea pe care ne-o propune Nistor Ioan Bud cuprinde un volum impresionant de date și informații utile omului contemporan, fie el iubitor de natură și pădure, fie indiferent față de frumusețile mirifice ale acestora.

Lucrarea este scrisă cu talent literar, fără a-i știrbi nimic din conținutul științific. În plus, ea cuprinde peste 820 de cugetări care se referă în mod special la pădure, pe care autorul a slujit-o cu pasiune și credință toată viața sa.

O astfel de lucrare, care pe lângă multe altele, încearcă să dezvolte și o conștiință forestieră în rândul populației, acum, când pădurile se distrug în mod sălbatic, este binevenită, prilejuind o lectură incitantă și fructuoasă pentru orice categorie de cititori.

Augustin Neaga: Ciocotiș. File de istorie și legendă

Editura Ecou Transilvan Cluj Napoca 2014.

Am văzut mai întâi cartea în biblioteca prietenului meu Augustin Cozmuța, care i-a făcut și o simpatetică prefață. Incitat de aceasta, am parcurs-o apoi cu plăcere și interes. Cu plăcere, pentru că e scrisă nu numai cu vizibila mândrie a apartenenței la un asemenea sat și neam, ci și pentru că evocarea locului și a oamenilor este realizată cu mult talent, în cuvinte calde și potrivite. Cu interes apoi pentru că îmi dezvăluia o lume necunoscută, impresionantă prin dârzenia și hărnicia cu care oamenii locului s-au impus în comunitatea mai largă.

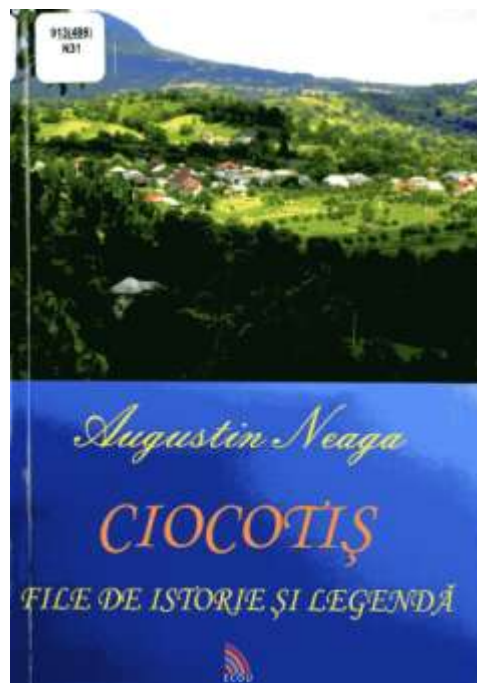
Satul cu trei colonei, dar și cu educatoare, profesori, ingineri, economiști și juriști, care s-au răspândit în județ și în țară, este descris cu competență de istoric care a petrecut mult timp în arhive, frunzărind file acoperite de praful cernut de trecerea anilor.

În nouă capitole dense ca informație ni se prezintă oamenii începutului, familii de nobili și înnobilați, familii cu tradiție în Ciocotiș (în speță familiile Bărbos și Gherghely), nume de eroi, nume de artiști, fără a eluda focarul de lumină reprezentat de școala care de secole a răspândit știința de carte, continuată apoi la școli mai înalte, licee și facultăți.

Un capitol consistent este dedicat activității spirituale din Ciocotiș, având în centru Biserica și slujitorii ei, ca și evoluția cultelor (ortodocși, greco-catolici, studenți în Biblie, bapțiști, ostași ai Domnului), din fericire fără mari tensiuni, astfel că autorul conchide la finele subcapitolului despre Oastea Domnului: „Și frații ostași, ca și cei din alte biserici sau încredințări, trăitori în Ciocotiș, își duc viața în liniște, contribuind la bunăstarea satului în care trăiesc și își desfășoară activitatea lor zilnică” (p. 146).

Intitulat simplu, „Istorie și statistici”, capitolul IX se dovedește extrem de interesant prin prezentarea familiilor din Ciocotiș, începând cu anul 1933, an de recensământ. Cartea se întrește cu alte trei capitole privitoare la actualitate, cu mărturii și confesiuni ale celor plecați spre alte zări (Abrud, Arizona, Cluj-Napoca, Oradea, Suceava, Viena etc.).

Cu această carte scrisă cu mintea, dar și cu inima, Augustin Neaga a „oprit uitarea” nu numai a celor din Ciocotiș, dar și a sa.

Revista revistelor maramureșene

Florian ROATÎȘ

Graiul Bisericii Noastre

Anul XXVI, nr. 1 (81), ianuarie-martie 2015.

O revistă ajunsă la numărul 81 are deja o istorie. Într-o cultură afectată și ea de regulile economiei de piață, aceasta înseamnă că, pe lângă rațiunile care o fac să subziste, ea are și calitate. Cei patru truditori în redacția ei – pr. dr. Cristian Ștefan, pr. dr. Marius Cătană, Arhidiacon Teodosie Bud, Arhidiacon Andrei Pop – oferă cu competență și perseverență hrana spirituală atât de necesară credincioșilor, organizându-și demersul în funcție de sărbătorile religioase și de evenimentele importante din viața Bisericii Ortodoxe.

Ca atare, în numărul de față sunt publicate texte privind cunoscutele sărbători: Boboteaza, Sfinții Trei Ierarhi, Întâmpinarea Domnului, Buna Vestire (Hram al Mitropoliei Clujului, Maramureșului și Sălajului, ca și a altor două parohii, din Satu Mare și din Ieud). Alte articole abordează rolul femeii în familie și educație, necesitatea orelor de religie în școală – cu constituirea în acest sens a Asociației „Părinții pentru Ora de Religie”, în cele două județe: Maramureș și Satu Mare –, prezența Sfântului Ioan Botezătorul în iconografia ortodoxă etc. Credincioșilor li se oferă informații de la Adunarea Eparhială a Episcopiei noastre, de la Adunarea Națională Bisericească și de la lucrările Sfântului Sinod, în care s-au prezentat dări de seamă privind activitatea pe anul 2014 și s-au aprobat obiectivele care stau în fața instituțiilor bisericești în anul în curs.

Moment de mare bucurie și trăire sufletească a fost pentru credincioșii din episcopia noastră împlinirea a 74 de ani de când Înaltpreasfințitul Arhiepiscop Justinian a urcat Dealul Rohiei și a intrat în viața monahală. Despre acest eveniment scriu cu căldură și cu vizibilă dragoste jurnaliștii Mircea Crișan și Ioana Lucăcel.

Un „autodidact întru cele intelectuale dar și în cele duhovnicești”, un om cu patima culturii, cu o dragoste incommensurabilă pentru carte – așa îl caracterizează pe ÎPS Justinian Arhimandritul dr. Macarie Motogna, starețul mănăstirii „Sfânta Ana” din Rohia, în preambulul recenziei la cea mai nouă carte a acestuia, *Trăiți frumos și în bucurie*, apărută la Editura Nicodim Caligraful a mănăstirii Putna. Cartea, afirmă recenzentul, este un adevărat Pateric, cuprinzând învățături extrase de ÎPS Justinian din opera Sfinților Părinți, precum și din experiența personală.

În sfârșit, o prezentare a stadiului în care se află lucrările de construcție a Catedralei Episcopale din Baia Mare scrisă de administratorul ei, Arhidiacon dr. Nifon Motogna, încheie sumarul acestei remarcabile și oportune reviste.

Nord Cultural

Anul IV, nr. 10, ianuarie-iunie 2015.

Timid la început, și cu tot mai mult aplomb apoi, s-a impus în peisajul editorial local o revistă ce se vrea și tânără și experimentată. Este vorba despre „Nord Cultural”, revistă apărută datorită ambiției și pasiunii Deliei-Anamaria Răchișan, redactorul ei șef, lector dr. la Facultatea de Litere a Centrului Universitar Nord.

Dacă în primul său an de existență s-au publicat cinci numere, expresie a dorinței studenților și masteranzilor de la amintita facultate de a se implica în viața culturală, cu anul al doilea revista și-a stabilit o apariție semestrială, mărindu-și corespunzător numărul de pagini, astfel că de la simple broșuri s-a ajuns la volume masive, cu un conținut tot mai bogat și divers.

Numărul 10 este, în acest sens, cel mai voluminos de până acum, cu 151 de pagini, grație și colaborării celor patru studenți de la Literele moldave și a unui student de la facultatea clujeană de profil.

Dacă în primele numere conținutul era în proporție covârșitoare etnologic, cu acest număr etnologia și literatura au ajuns la un echilibru fericit, evitându-se posibila monotonie. Ca atare, pe lângă studiile precum „Păstoritul Botizenilor în munții Maramureșului” (autor Ciprian Coc), „Vopsitul vegetal” (Ciprian Honca), „Regnul vegetal în mentalitatea omului din comunitatea tradițională” (Maria Bota) etc., cei interesați vor citi cu folos studiile despre Yasunari Kawabata (autor Vlăduț-Florin Burde), despre Virginia Woolf (autoare Alina-Maria Morar) și despre „Păscălierul» lui Ion Agârbiceanu” (autoare Constanța-Andreea Codiță). Remarcăm și cele două texte despre *Miorița*, mai mult prin intenția pe care o manifestă, căci ele rămân la stadiul de crochiu în ceea ce privește cele propuse prin titlu.

Un studiu incitant se părea a fi cel dedicat „Poeticii Dandysmului”, semnat de studenta Andreea Ciolte. Mare mi-a fost plăcerea să recitesc textul din cartea Adrianei Babeți, *Dandysmul. O istorie* (Polirom 2004). M-a întristat însă procedeul autoarei de a prezenta fragmente din cartea amintită ca „produse” proprii. Din păcate este o practică răspândită la studenți, întrucât aceștia nu prea știu elabora lucrări de licență și de disertație, căci nu-i învață nimeni și, în consecință, nici nu îi corectează nimeni. În cazul de față mă gândesc și întreb: care este rolul colegiului de redacție, format din 13 membri, care aruncă responsabilitatea numai pe umerii, uneori fragili, ai autorilor?

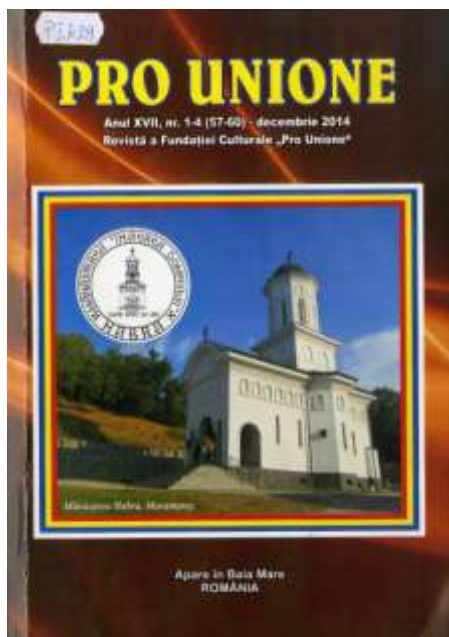
Pro Unione

Anul XVII, nr. 1-4 (57-60), decembrie 2014.

O revistă de o factură aparte în cultura maramureșeană este „Pro Unione”, întrucât nu se subintitulează nici „de literatură” și nici „de cultură și civilizație” și totuși conține texte provenind din mai multe domenii. Caracterul eclectic nu-i știrbește valoarea și nici impactul, generând interes unor grupuri mari și diverse de cititori, căci propune subiecte și teme interesante, unele chiar inedite.

În jurul revistei s-a format un grup de colaboratori entuziaști, precum Lucia Pop, Ioan Bâtea, Aurel Pantea, Viorel Thira, Maria Gârbe, Liviu Tătaru, Felix Marian, Teresia Bolchiș-Tătaru etc., cărora li se adaugă tineri pasionați și dornici de afirmare ca Luminița Hotea, Adrian Man, Marian Hotca și alții.

Este greu de cuprins în câteva rânduri un conținut bogat și extrem de divers, structurat în șapte secțiuni, așa cum este cel din numărul cvadruplu de față. Aproape toate textele sunt demne de amintit, căci fie că sunt inedite, fie că aduc puncte de vedere proaspete în abordarea unor teme sau, în sfârșit, oferă multe și binevenite informații despre personalități, instituții și evenimente.

Astfel, Elena Ștreang aduce date despre țăranul Pante Pașca din satul Făurești (Copalnic Mănăstur), țăran considerat de către consăteni ca fiind un „om înțelept, neșovăielnic și cu un puternic simț al dreptății”, dotat „cu inteligență și cu puterea cuvântului”, participant la Marea Unire de la Alba Iulia ca delegat al Cercului Electoral Târgu-Lăpuș.

Preotul cărturar Viorel Thira încheie studiul său despre asasinarea protopopului ortodox de Huedin, Aurel Munteanu, în 10 septembrie 1940, prezentând actele procesului. Un simulacru de proces, întrucât celor șapte acuzați de maltratarea și uciderea preotului Aurel Munteanu și a plutonierului de poliție Gheorghe Nicula li s-au găsit circumstanțe atenuante, printre altele și pentru „starea sufletească de mare emoție” trăită la „eliberarea după 22 de ani de ocupație românească”! Ca atare, au fost condamnați la câte 2 luni de închisoare cu suspendare, șase dintre ei, și 3 luni cu suspendare al șaptelea!

Alte evenimente sunt readuse în actualitate de Aurel Ghi-lezan (70 de ani de la masacrul de la Moisei), Viorica Ursu (45 de ani de la sărbătorirea Centenarului Adunării „Astreii” de la Șomcuta Mare) și George Cadar (despre Ancea Gheorghe, zis „Moșucul”, din Ferneziu, participant la Primul Război Mondial).

Despre cărturarul Gheorghe Bulgăr din Sanislău, județul Satu Mare, fost profesor la Liceul „Gheorghe Șincai” din Baia Mare (1946-1949) scrie Viorica Petrescu, iar Dan Valeriu Achim ne propune o schiță biografică a lui Ioan Petru Culianu, și el în trecere prin orașul nostru, ca participant la Colocviul național studențesc de folclor din anul 1971. Din păcate, textul despre discipolul lui Mircea Eliade, altfel plin de binevenite informații, este afectat de multe greșeli de cules, dezinformând prin stâlcirea numelor mai ales (Elena Niculiță-Voronea în loc de Voronca, Marsilio Facino în loc de Ficino etc.), sau a titlurilor de opere.

Nu lipsesc din revistă paginile de literatură: poezie de Marian Hotca, proză de Anca Goja, Ciprian Zoicaș și Adrian Man. Sunt aniversați Ștefan Bellu (la 75 de ani) și Augustin Cozmuța (la 70 de ani), doi cunoscuți și respectați ziariști, dar și scriitori. Ștefan Bellu rămâne exegetul lui Ion Țugariu, iar Augustin Cozmuța, criticul și ghidul creatorilor din acest spațiu nordic. Despre recenta sa carte de critică teatrală (*Momente și schițe pe scena criticii*) scrie Maria Cogălniceanu din Brăila, autoare a unor memorabile *Întâlniri irepetabile* (Editura Limes, ediția a doua, 2015).

O revistă valoroasă și întotdeauna așteptată cu interes. Păcat că ritmul său de apariție face ca unele materiale să fie mai puțin actuale, precum se întâmplă cu „sacul de vacanță” al Teresiei Bolchiș-Tătaru din numărul de față.

Paradigme universitare băimărene

Anul II, nr. 2/2015, 111 p.

Publicație periodică a Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad, Filiala Baia Mare, revista pe care o prezentăm este la al doilea număr în decurs de 2 ani. Să fie oare anuală? Ar fi păcat să o vedem atât de rar, întrucât, cel puțin în acest număr, ea promite să fie o revistă cu adevărat universitară, extrem de necesară într-un oraș care se mai hrănește încă din amintirea anilor în care avea aproape douăzeci de mii de studenți. Câteva decenii ne-am mândrit că un oraș minier – căci trăia din exploatarea subteranului – are un institut de învățământ superior, scăpând din vedere faptul că, așa cum s-a spus, „zidurile nu fac o universitate”.

Revista „Paradigme universitare băimărene” este, deci, mai mult decât binevenită, cel puțin pentru speranța că, alături de „Nord Cultural”, va genera emulație în lumea universitară (încă) de aici.

Numărul de față se deschide cu un eveniment de excepție petrecut în viața noastră academică, și anume conferirea, la 26 noiembrie 2014, la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” din Baia Mare, a titlului de Doctor Honoris Causa academicianului Ionel-Valentin Vlad, președintele Academiei Române, din partea Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad.

Pot fi lecturate aici *Laudatio* rostit de prof. univ. dr. Aurel Ardelean, președintele Universității de Vest „Vasile Goldiș”, ca și memorabilul discurs *despre lumină* al celui gratulat cu acest înalt titlu, inginerul, cercetătorul, profesorul, academicianul Ionel-Valentin Vlad.

Secțiunea a doua, cea mai consistentă, prezintă câteva „Probleme de epistemologie”, abordate cu vizibilă dezinvoltură, dar și competență, la un Simpozion cu tema „Epistemologia geografiei” de la aceeași Universitate. Pe lângă studiile dedicate geografiei, semnate de universitarii Octavian Mândruț, Dan Ioan Bogdan, Victor-Cornel Faur, Paul-Răzvan Șerban ș.a., sunt de amintit, prin ineditul lor, textele „O problemă de epistemologie : poate fi literatura de ficțiune o «știință a răului?»” (autori Nicolae Iuga și Laurențiu Batin) și „Elemente de integrare culturală europeană a românilor” (autor Tănase-Ion Filip).

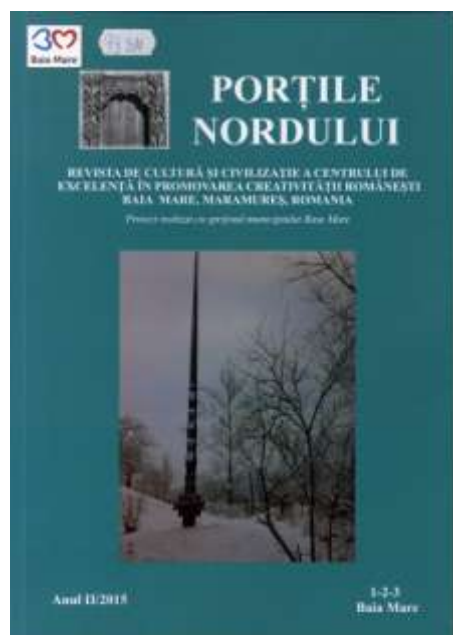
O a treia și ultimă secțiune cuprinde un interesant eseu privitor la „hermeneutica măștilor”, semnat de filosoful Nicolae Iuga și trei recenzii avându-i ca autori pe Ilie Gherheș (despre cartea lui Ioan Marchiș, *Nodul dacic*), Mihaela Șteț (despre cartea *Economie europeană* de Viorel Pop) și Ioan Botiș (despre *Șovinismul de mare putere*, autor același Nicolae Iuga).

Putem spune că avem o revistă cu un conținut bogat și interesant în idei, care promite și căreia îi dorim cât mai multe apariții.

Porțile Nordului : Revistă de cultură și civilizație a Centrului de Excelență în Promovarea Creativității Românești

Anul II, nr. 1-2-3, iunie 2015, 132 p.

O revistă aflată la a doua sa apariție, într-o formă grafică deosebită și cu texte variate. Tocmai această diversitate ne face să ne punem întrebarea: de ce se intitulează „revistă de cultură și civilizație”, când majoritatea covârșitoare a textelor este de literatură, respectiv proză, poezie, jurnal și note de lectură? Doar 3-4 texte ar putea intra în profilul anunțat, dintre care amintim pe cel despre „meșterul meșterilor”, omul care dădea formă și viață lemnului, Gavrilă Hotico Herenta cel Tânăr, semnat de Pamfil Bîlțiu, și fragmentul tradus în limba italiană din recenta carte a lui Ioan Marchiș, *Nodul dacic*.

După un patetic editorial scris de Mihai Ganea, directorul revistei, urmează o la fel de patetică pledoarie în favoarea proiectului „Baia Mare – Capitală culturală europeană, 2021”, aparținând Laurei Ghinea, șefa artiștilor plastici maramureșeni (sau a unei părți a acestora, căci artiștii plastici, ca și scriitorii, sunt „uniți” în mai multe uniuni de creație). Frumos proiect, frumos vis, dar el se poate realiza numai prin colaborarea tuturor forțelor creatoare din acest spațiu, nu doar băimărean.

Aproape jumătate dintre cei care colaborează la acest număr se exprimă în versuri. Născut poet, românul rămâne poet și când trăiește în altă țară. Astfel, alături de Mihai Ganea, Anca Hirșchpek, Elisabeta Kirchmayer-Donca în română și franceză și Ion Toma Ionescu, poezia este reprezentată de Adriana Moscicki (Israel), Dorina Șisu și Viorel Ploieșteanu (Irlanda), Emanuel Pope (Anglia), Gabi Schuster (Germania), Ion Georgescu-Muscel (Canada) și Oiștean Valery (S. U. A., versuri în limba engleză).

Proza este semnată de Marian Ilea, Mihai Ganea, inclusiv în limba maghiară, Catia Maxim, Florin Dan Prodan, Virginia Paraschiv și alții, iar paginile de „jurnal provizoriu” aparțin lui Ștefan Doru Dăncuș.

Doar două, dar consistente note de lectură ne propun Maria Sava (despre romanul *Ultima lume* de Christoph Ransmayr) și Virginia Paraschiv (despre volumul *Viața în Imperiul Roșu 1917-1945* a eseistului Florin Paraschiv, trecut în lumea umbrelor în urmă cu șase ani).

Extrem de interesantă este radiografia lucidă pe care o face societății suedeze Emanuel Stoica, după aproape cinci ani trăiți în nordica țară, „societate în care pentru cetățeanul obișnuit cititul este reglementat prin lege de la 1686”, iar „instituțiile sunt proiectate să funcționeze în direcția corectă, nu pentru fațada unor recompense de tip fanariot” (p. 47).

În sfârșit, George Petrovai ne surprinde în mod plăcut cu un eseu bine scris despre Martin Heidegger și Karl Jaspers, pe care îi numește „ultimii mohicani ai marii cugetări”. Frumos și corect spus, dar de ce „într-o lume cu spiritul tot mai mic”? Dispare sau se reduce spiritul în lumea noastră postmodernă?

În ceea ce ne privește, dorim ca „Porțile Nordului” să nu fie o prezență pasageră în peisajul revuistic maramureșean.

Tactica și Strategia: Revistă de istorie militară românească și internațională

Anul 2, nr. 1 (3) iunie 2015, 98 p.

Ajunsă la al treilea număr după doi ani de la apariție, „Tactica și Strategia” este, probabil, o revistă unicat, nu numai pentru Maramureș, dar și pentru media românească. Este meritul lui Cristian Mareș, redactorul-șef, de a-și fi format o echipă competentă și pasionată de un domeniu interesant și dificil, dar eludat după 1989. Istoria militară a poporului român conține încă multe aspecte despre care istoriografia comunistă a păstrat tăcerea sau le-a abordat rar și fragmentar, evident prin prisma propriei ideologii.

Ca atare, revista abordează subiecte inedite sau uitate din domeniu, cum a fost „Războiul româno-ungar” din numărul anterior sau cum sunt cele din numărul de față.

Tema în jurul căreia se concentrează demersul autorilor este confruntarea dintre aviația română, în timpul ultimului război mondial, cu cele mai avansate armate aeriene ale momentului, adică aviația americană și cea engleză. Eforturile aviației inamice erau orientate spre distrugerea resurselor de petrol ale României, pentru a-i diminua capacitatea militară, și, implicit, și pe cea a Germaniei.

Prin urmare, erau vizate rafinăriile din Valea Prahovei, dar și alte obiective, precum uzine și aerodromuri din diferite orașe ca Brașov, Constanța, Focșani, Giurgiu, Turnu-Severin etc.

Despre bombardamentele americane asupra acestor obiective, în perioada 1941-1944, scrie un amplu și bine documentat articol Sorin Turturică, acesta fiind și autorul unui emoționant interviu, realizat în lunile mai-iunie 2011, cu general-locotenent de aviație Ioan Di Cesare (1916-2012), participant la războiul purtat deasupra României.

Despre „Operațiunea Tidal Wave” (Valul nimicitor) din 1 august 1943, de bombardare a rafinăriilor de pe Valea Prahovei, soldată cu mari pierderi și pentru aviația americană, scrie Dan Melinte, iar despre neuitatul bombardament asupra Capitalei din 4 aprilie 1944, Alexandru Armă ne oferă un reportaj scris cu o scrupulozitate exemplară, relevând atât distrugerile provoca-

te, cât și pierderile americanilor. Același talentat și bine informat Sorin Turturică ne prezintă un palpitant duel pe cerul României (deasupra Basarabiei de Sud), între locotenentul Ion Dobran și ofițerul american Barrie Davis, în 6 iunie 1944, ziua în care aliații debarcau pe plajele din Normandia. Din fericire, amândoi piloții au supraviețuit atât confruntării respective, cât și războiului și s-au întâlnit peste 66 de ani la București, rememorând „duelul” în care erau să-și piardă viața.

Iubitorii de istorie vor mai putea citi despre confruntarea germano-franceză de pe râul Marna (5-12 septembrie 1914), de o importanță decisivă pentru evoluția ulterioară a războiului. Victoria franceză „a salvat Parisul” și „a doborât mitul invincibilității germane”, scrie la final Andrei Pogăciaș, autorul acestui articol scris nu numai cu o serioasă documentare militară, ci și cu vizibil talent literar.

Colonelul (r) Mihai Cozma continuă prezentarea istoriei armelor de foc, cu povestea revolverului inventat de Samuel Colt în anul 1836, iar Andrei Pogăciaș revine cu descrierea celebrei bătălii de la Vaslui (Podul Înalt) din 10 ianuarie 1475, soldată cu victoria oștenilor lui Ștefan cel Mare asupra armatei lui Soliman Pașa.

Apărută în condiții grafice de excepție, bogată în ilustrații și în hărți elocvente, adecvat expuse de către experimentatul Adrian Man, revista „Tactica și Strategia” este o certă reușită, noi dorindu-i o apariție chiar... trimestrială!

CUPRINS

EDITORIAL

Teodor ARDELEAN / <i>Mersul lecturii</i>	3
--	---

DIALOGURI PROFESIONALE

Mircea REGNEALĂ / <i>Biblioteconomia în secolul XXI și provocările sale</i>	5
Corina CIURARU / <i>Makerspaces în biblioteca publică brăileană</i>	10
Sorina BERETEAN / <i>Dilemele catalogatorului</i>	16
Liana POP / <i>Impresii de la Conferința ANBPR SPACE – Biblioteci creative și comunități conectate</i>	18
Ioan NEAMȚIU / <i>Colocviul bibliotecarilor – Săcălășeni</i>	20
Alina ILIEȘ / <i>Secția Împrumut carte pentru adulți</i>	22
Dorina CADAR / <i>Fondul documentar al Academiei Române</i>	25
Annamaria FARCAS / <i>Vizita atașatului cultural al Ambasadei Japoniei</i>	28
Maria GÂRBE / <i>Ce facem cu bibliografia din linkuri?</i>	29
Liana SILAGHI / <i>Biblioteca „André Malraux” Strasbourg, Franța</i>	30
Valentina ROTARU / <i>Biblioteca Națională a Thailandei</i>	31
Corina ȘANDOR-MARTIN / <i>Silver Stories. Comunități Creativ-Conectate Conferința Internațională a Bibliotecarilor Traineri, a V-a ediție</i>	34

ANIVERSĂRI

<i>Sălcu Horvat - 80</i>	37
Mircea REGNEALĂ / <i>La mulți ani, Domnule Sălcu Horvat!</i>	38
George CORBU / <i>Aniversarea unui cărturar. Sălcu Horvat – 80</i>	40
Teodor ARDELEAN / <i>Un „om al cărții” despre Carte și Biblioteci</i>	42
Rodica Maria Dragomir – 75.....	43
Mirel GIURGIU / <i>Nomad prin lumină</i>	45
Gheorghe Pârja – 65.....	48
Terezia FILIP / <i>Prin cotidian cu Gheorghe Pârja</i>	50

COMEMORĂRI

Ionel NECULA / <i>Cioran despre neantul valah</i>	54
Maria COGĂLNICEANU / <i>Panait Istrati, o Pasăre Phoenix</i>	59
Ramona Andreea MUREȘAN / <i>Radu Gyr – o viață între poezie și suferință</i>	62
Ofelia MARIAN / <i>Un neobosit colecționar al neamului: Ioan Bianu</i>	66

EVOCĂRI

Maria BILȚIU / <i>Mereu cu Eminescu în suflet</i>	69
Ștefan SELEK / <i>„Picuri de lumină... Eminescu” la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”</i>	71
Ion PAPUC / <i>Cei nepereche</i>	73

PHILOSOPHIA PERENNIS

Nicolae IUGA / <i>Ce vrea să însemne „întoarcerea la natură” în planul moralei?</i>	74
Grigore SPERMEZAN / <i>Un deziderat al lumii de azi: gândirea critică</i>	77

PAGINI CULTURALE

Ion FILIPCIUC / <i>Ilie Lazăr și cel dintâi steag tricolor pe turnul Primăriei din Cernăuți</i>	80
Antoaneta TURDA / <i>Relevanța privirii</i>	84
Diana FILIP / <i>Șansa literaturii române contemporane, pe plan internațional</i>	87
Dorin MICU / <i>Icoana – teologie și istorie</i>	90
Pamfil BILȚIU / <i>Societatea „Tinerimea din Ulmeni și jur” și aportul ei la propagarea culturii la sate</i>	93
Delia-Anamaria RĂCHIȘAN / <i>Tânjaua din Hoteni (Țara Maramureșului) și Udătoriul din Șurdești (Țara Chioarului)</i>	95
Sorin Mihai FRÂNC / <i>Microtoponimie minieră în localitatea Căvnic</i>	104

DICȚIONARUL LOCALITĂȚILOR

Borbei ARISTIȚA, Liana POP / <i>Comuna Dumbrăvița cu satele aparținătoare Cărbunari, Chechiș, Rus, Șindrești și Unguraș</i>	111
---	-----

RECENZII

Ion FILIPCIUC / <i>O carte precum un buchet uriaș de flori</i>	124
Valeriu OROS / <i>Profesorul Badiu Sabin – un Trecător prin astă lume</i>	126
Ilie GHERHEȘ / <i>Ion Țelman: „Cubea în istoria Maramureșului” – o carte-îndreptar pentru aceeași istorie a Maramureșului</i>	128
Ștefan BĂRBULESCU / <i>Moartea vine on-line</i>	130
Ștefan BĂRBULESCU / <i>Spionaj – cele mai mari operațiuni de spionaj ale secolului XX</i>	131

VARIA

David ILINA / <i>Despre sminteală și precumpănirea ei în cele omenesci</i>	133
Ofelia MARIAN / <i>Să ne amintim de Ion Creangă</i>	135
Nistor Ioan BUD / <i>Epigrame</i>	137
Lavinia ARDELEAN / <i>S-a întâmplat acum 50 de ani (Extrase din articole ale ziarului „Pentru socialism”)</i>	138

CĂRȚI ȘI REVISTE DIN MARAMUREȘ

Florian ROATIȘ / <i>Autori maramureșeni și cărțile lor</i>	140
Iustin Ioan Hodea: <i>Sfântul Ioan Botezătorul – mărturie evanghelică și mesianism iudaic</i>	140
Ion Petrovai: <i>Balade cosmice</i>	141
Pași împreună : <i>Antologie literară alcătuită de Florica Bud și Augustin Cozmuța</i>	142
Nistor Ioan Bud: <i>Biodivisionica pădurii. Eseuri și cugetări</i>	142
Augustin Neaga: <i>Ciocotiș. File de istorie și legendă</i>	144
Florian ROATIȘ / <i>Revista revistelor maramureșene</i>	145
<i>Grainul Bisericii Noastre</i>	145
<i>Nord Cultural</i>	146
<i>Pro Unione</i>	146
<i>Paradigme universitare băimărene</i>	147
<i>Porțile Nordului : Revistă de cultură și civilizație a Centrului de Excelență în Promovarea Creativității Românești</i>	148
<i>Tactica și Strategia: Revistă de istorie militară românească și internațională</i>	149